

**Міністерство освіти і науки України
Національна Академія педагогічних наук України
Науково-Методичний центр ВФПО
ВСП «Шевченківський фаховий коледжу УНУ»**

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

**Опорний конспект з навчальної дисципліни
для студентів спеціальності Н7 Агроінженерія**

**КОНКУРС «Педагогічний ОСКАР - 2026»
Номінація. Досвід візуалізації навчального
матеріалу**

Галузь знань (Н, Сільське, лісове,рибне
господарство та ветеринарна медицина)
Спеціальність Н 7Агроінженерія

Автор: Павлова Людмила Олександрівна, викладач історії, викладач – методист, кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»

Рецензент: Яворська Любов Анастасіївна, викладач-методист, кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»

Робота містить навчальний матеріал з тем навчальної дисципліни від теми «Стародавня історія України» до подій 2010 року згідно з освітньо – професійною програмою для студентів спеціальності Н7 «Агроінженерія». Опорний конспект складений у такому порядку, що дозволяє використовувати його під час опанування нового матеріалу, повторення, закріплення, підготовки до контрольної роботи та самостійної роботи студентів.

Рекомендовано цикловою комісією загальноосвітніх дисциплін.

Протокол № _____ від « ____ » _____ 2026р.

ВСТУП

Шановні студенти!

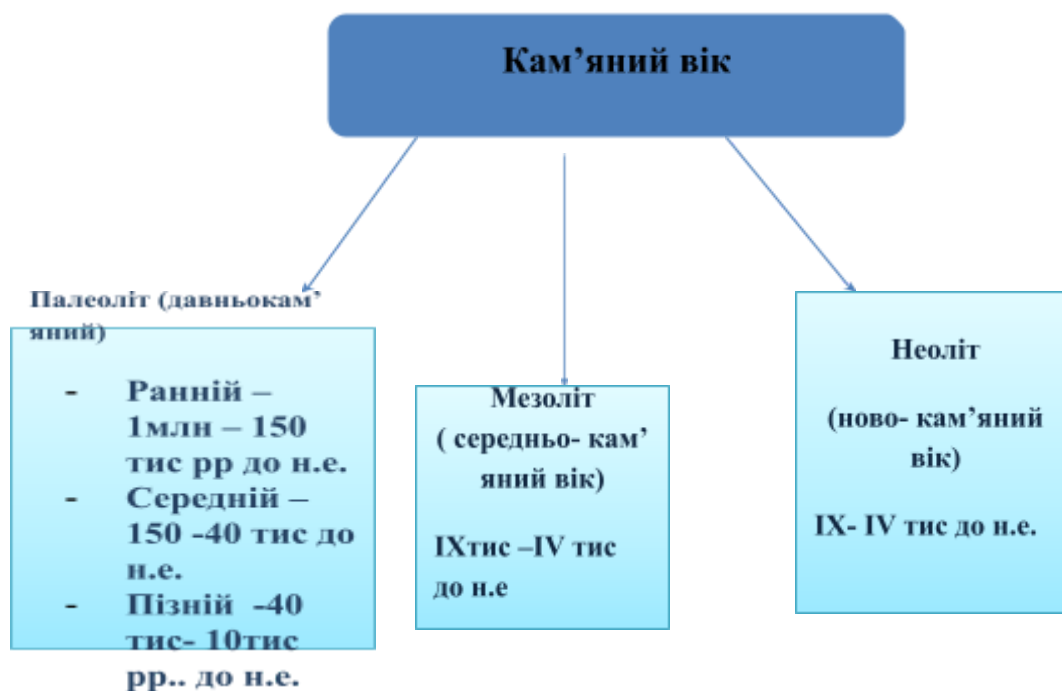
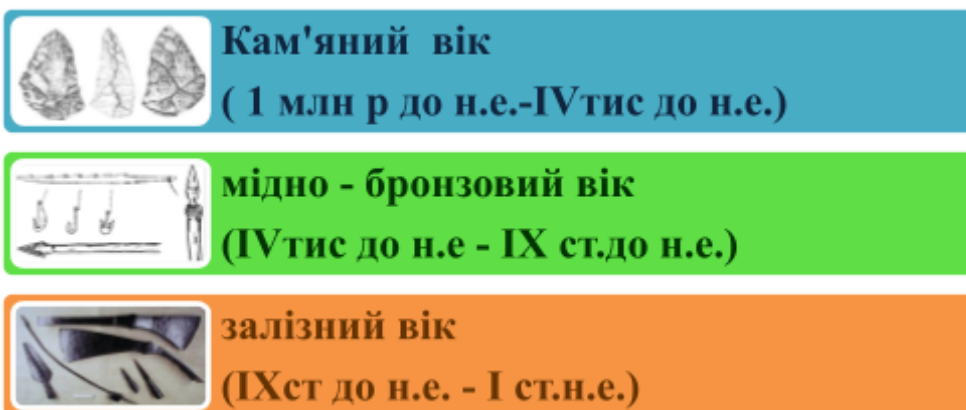
Звернутись до вас хочу відомим висловом М.Рильського, що хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього, який підкреслює важливість знання історії. Минуле, то корені народу, роду, людини. Минуле формує менталітет нації, її традиції та культуру у майбутньому. Тому кожна людина повинна вивчати історію свого народу, щоб упевнено будувати своє майбутнє.

Наша історія насичена багатьма подіями, трагічними і героїчними, це боротьба нашого народу за виживання і право бути. В цій роботі, яка охоплює 20 хронологічних періодів, історія нашої Батьківщини подана в вигляді опорного конспекту, який складається з таблиць, схем, діаграм, ілюстрацій для кращого засвоєння матеріалу. Кожен з цих періодів відіграв важливу роль у становленні українців як нації. В процесі вивчення історії України у здобувачів освіти формується громадянська свідомість. Важливо, щоб отримані знання допомагали розвитку критичного мислення на процесі сьогодення, здатності протистояти великій кількості, не завжди якісного, масиву інформації з соціальних мереж.

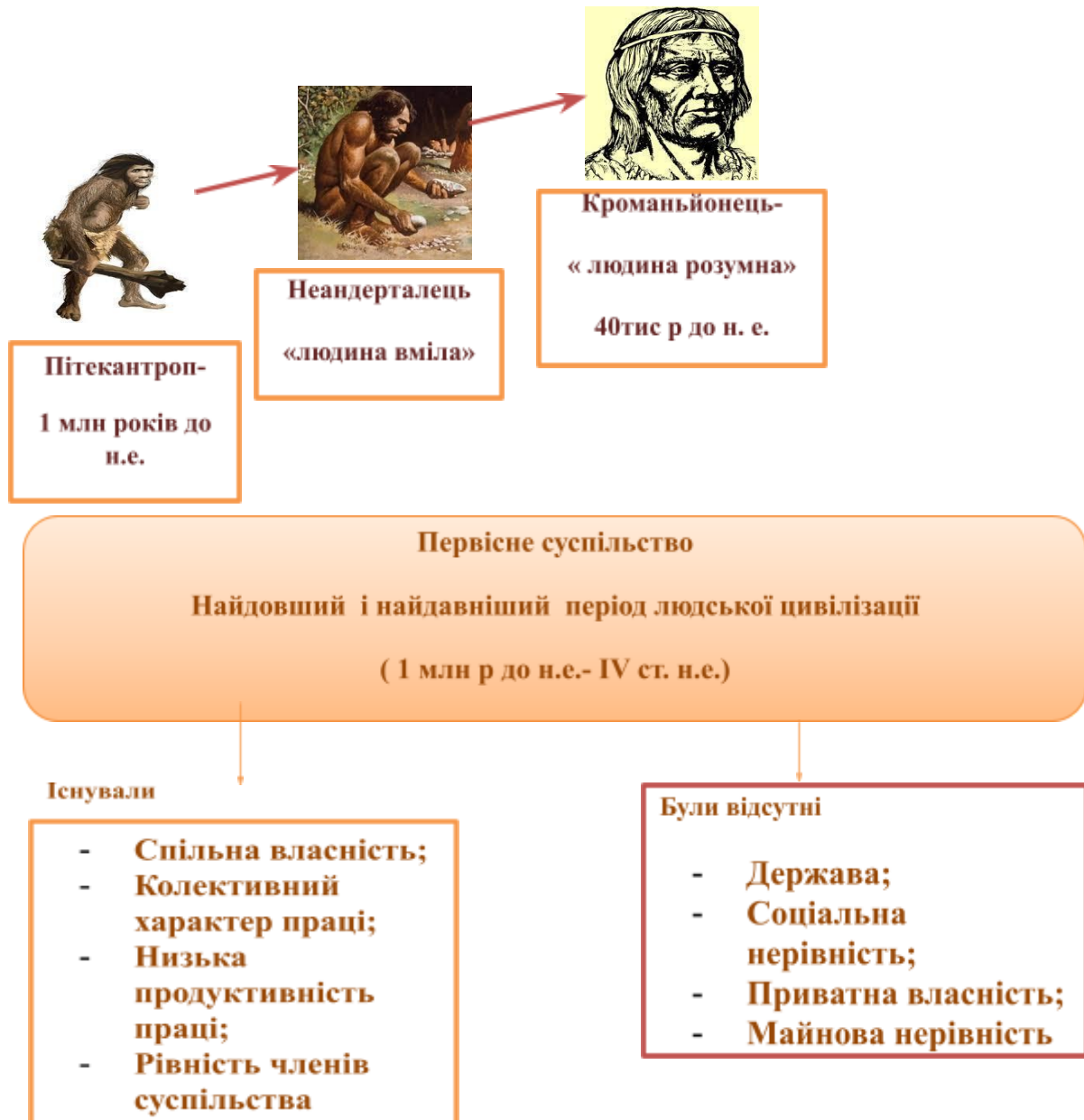
Цінуймо те, що маємо нині, зберігаймо для наступних поколінь.

Тема : Найдавніша історія України.

- 1.Первісні люди та їх спосіб життя. Неолітична революція.
- 2.Землеробські племена . Трипільська культура.
- 3.Кочові народи на території України.
- 4.Походження слов'янських народів.

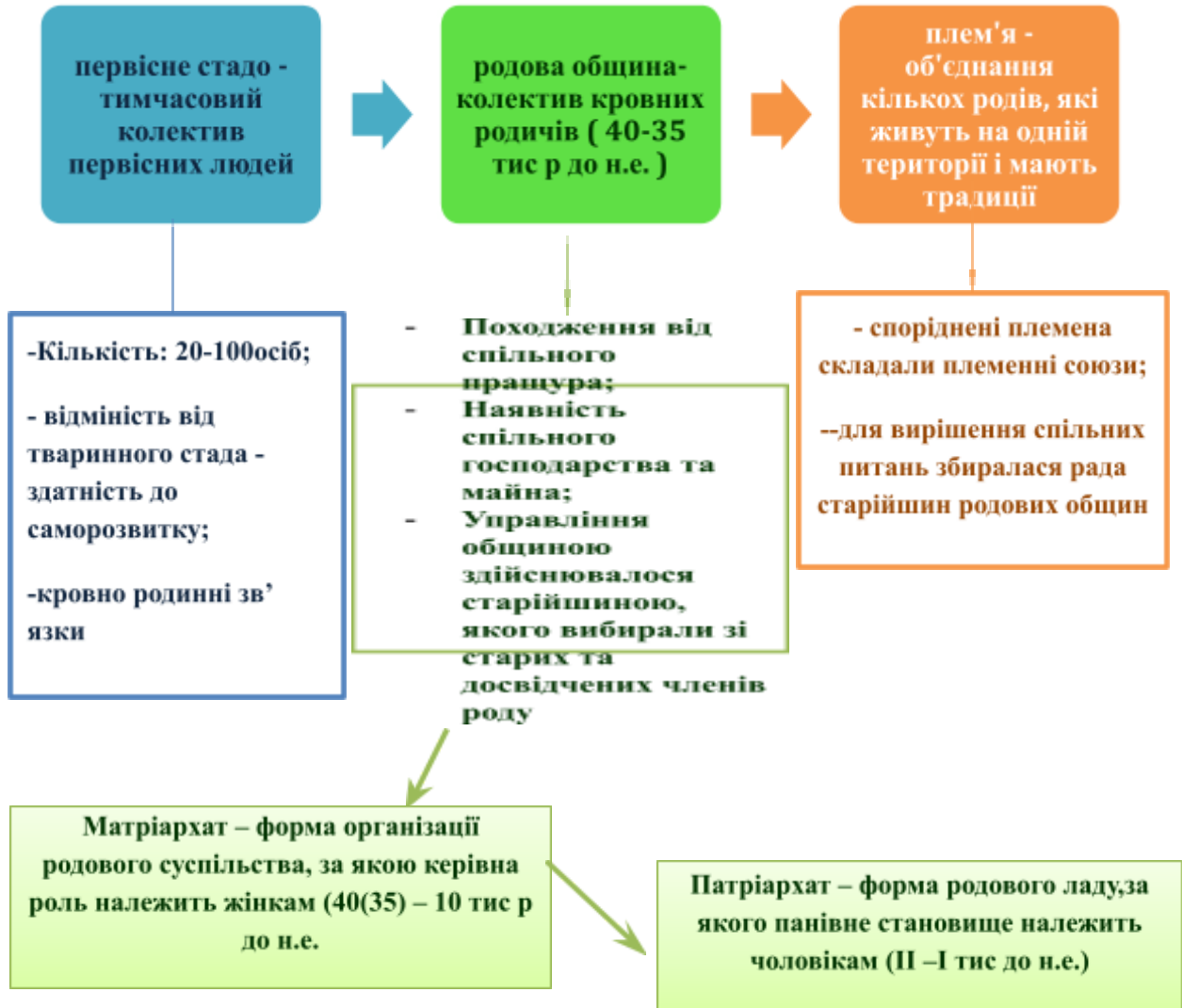
Історичний розвиток первісної людини на території України.

Неолітична революція

- перехід від присвоюючого до відтворюючого характеру господарства;
- перехід до осілого способу життя;
- відділення ремесла від землеробства і скотарства (гончарство, ткацтво, обробка каменю);
- зародження релігійних уявлень, поява первісного мистецтва.

Основні етапи формування первісного суспільства

Трипільська культура

Археологічна культура енеоліту – IV –III тис до н.е. Відкрита в 90- х роках XIX ст.. біля с. Трипілья на Київщині археологом Вікентієм Хвойкою.

Поширюлась на Лісостепове Правобережжя, Надністров'я, Прикарпаття, пізніше – Волинь, Степове Причорномор'я

Суспільна організація трипільців

Рід,що поділявся на великі патріархальні родини

Досягнення трипільців

перші землеробські племена Східної Європи

садівництво

Скотарство, рибальство, мисливство

виготовлення знарядь праці (рало, ручний дриль з каменю для свердління, серп з кремінними пластинами, зернотерка та інші)

перші в Україні почали користуватися виробами з міді, яку самі виплавляли

Розвинуте прядіння, ткацтво

високий рівень світоглядних уявлень - триярусна картина світу, трисдине дерево життя з колосків, пластика (глиняні статуетки людей і тварин,культ богині родючості- Великої Матері.)Наблизились до винайдення письма.

високий рівень керамічного виробництва-виготовлення посуду, глиняних статуеток

будівництво поселень - гігантів (протоміста)

Протоміста

Площею від 50 до 450 га;
 - поблизу річок або на високих берегах;
 - забудова здійснювалась по колу, поселення мали загоны для худоби в центрі;
 - зведення одно- або двоповерхових будинків із глини на дерев'яному каркасі, прямокутної форми, площею від 20 до 150 кв.м. Будинки мали кілька кімнат, де розміщалися печі або відкриті вогнища, мали двосхилий дах, були покриті соломною

Трипільська культура наприкінці III тис до н.е. поступово припинила своє існування. Одностайної відповіді на причини її загибелі немає. Трипільська культура мала значний вплив на господарство і духовний світ населення Східної і Південно – Східної Європи. Відіграла важливу роль у процесі формування занять і духовного життя далеких пращурів українців.

Кочові народи півдня України

Середина V ст. до н.е – киммерійці витіснені скіфами

Наприкінці III ст. до н.е. – Скіфія загарбана сарматами

IV ст. н.е.- сармати розгромлені гунами

Киммерійці
 (X-VII ст. до н.е.)
 Перший народ у Східній Європі, чия назва, зафіксована в писемних джерелах, дійшла до нашого часу;
 - племінні союзи на чолі з царями (вождями)

Скіфи
 (VIII-III ст. до н.е.)
 Войовничі кочові племена, на чолі яких стояли царі. На території України існують кургани скіфських царів; Солоха, Товста Могила, Чортюк, Куль – Оба;
 Кінець VI ст до н.е. – створення держави - Великої Скіфії;
 - IV ст до н.е. – розквіт Великої Скіфії за часів царя Антея;

Сармати
 (III ст. до н.е. – III ст н.е.)
 - дістали назву від римлян, самоназва народу невідома;
 - об'єднання войовничих племен (алани, роксолани, савромати) на чолі з вождями.

Кіммерійці

першими на території України почали виплавляти залізо з болотяної руди, виготовляти сталь

займались скотарством, ремеслом, військовою справою

воєнні походи до Малої Азії, Урарту, Ассирії, набіги на землі праслов'ян

Скіфи

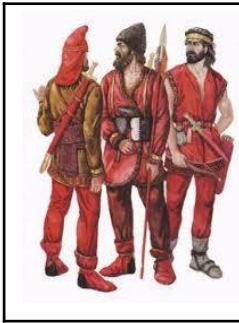
займались скотарством, землеробством, ремеслом, військовою справою

торгівля

воєнні походи на Урарту, Персію, Грецію

Сармати

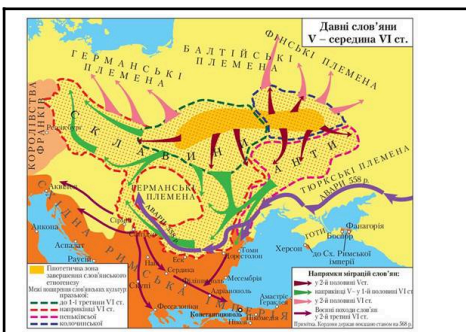
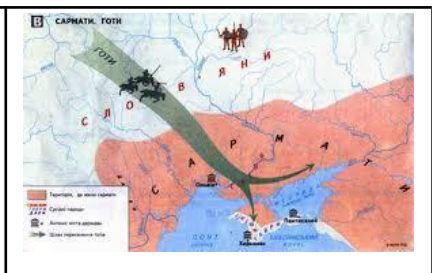
займались скотарством, землеробством, ремеслом, військовою справою

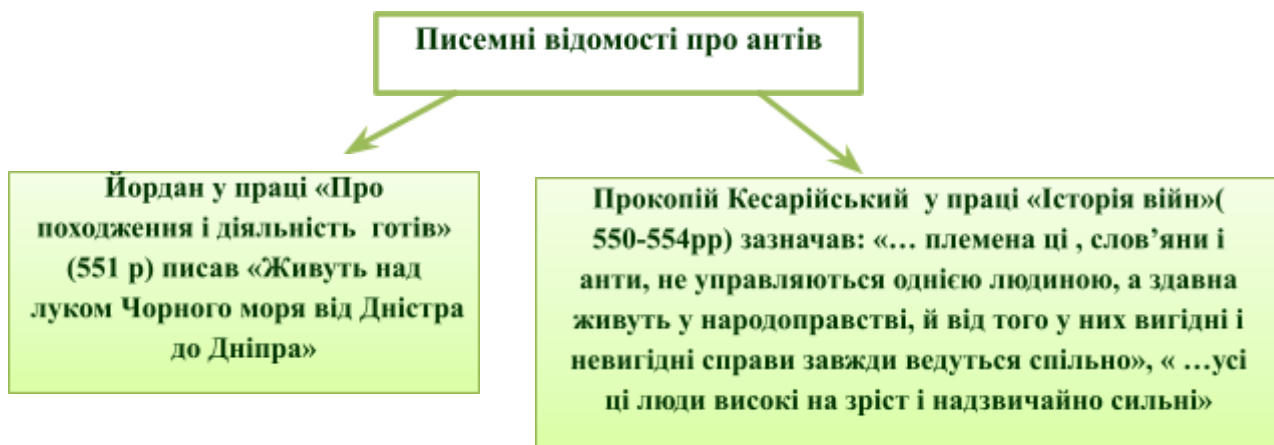
торгівля

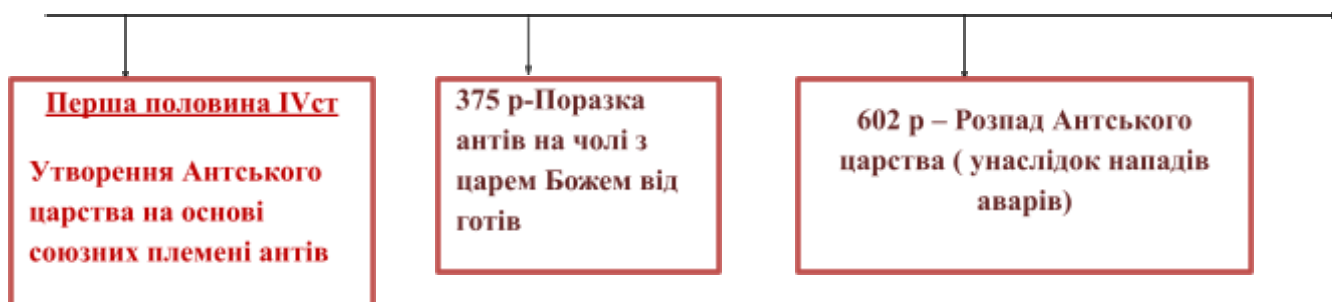
восні походи в держави Закавказзя, проти Риму

Антське царство (IV-VII ст)
Перше державне утворення «праукраїнців».
Анти – праукраїнські (східнослов'янські) племена (з іранської «анти» - «пограничні жителі», «країні»)

Етапи історичного розвитку Антського царства

хліборобство з використанням залізного плуга, осіле тваринництво, промисли, ремесла (залазообробне, гончарне із застосуванням гончарного круга, склоробне)

з розвитком ремесла був пов'язаний розвиток торгівлі, яка мала грошовий характер

військова справа

Воювати зі своїми ворогами вони люблять у місцях, що поросли густим лісом, у тіснинах, на урвищах, з вигодою для себе користуються [засідками], раптовими атаками, хитрощами, і вдень, і вночі винаходячи багато [різноманітних] способів. Досвідчені вони також і в переправі через ріки, перевершуючи в цьому відношенні всіх людей. Мужньо витримують вони перебування у воді, ...при цьому вони тримають в роті спеціально виготовлені великі, видовбані всередині тростини, які доходять до поверхні води, а самі, лежачи навznak на дні [ріки], дихають з їх допомогою.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я

Початок колонізації Північного Причорномор'я розпочали греки з Мілету в кінці VII – VI ст. до н.е. Греки заснували міста-держави в Північному Причорномор'ї.

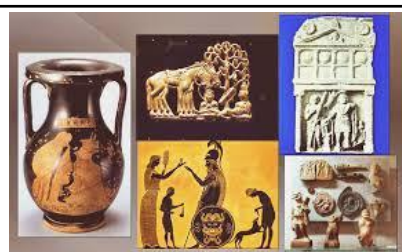
Торгівля з метрополією та сусідніми народами

вивозили з міст -
держав Північного
Причорномор'я

- зернові, хутро, мед, віск, рибу, сіль, будівельну деревину, невелику кількість великої рогатої худоби, скіфів - рабів, яких брали у полон

завозили до міст
Північного
Причорномор'я

- вино (згодом почали виготовляти місцеве вино), оливкову олію, предмети розкоші, тканини, металевий дорогий посуд, кераміку

Ранні писемні відомості говорять про слов'ян як про «велике плем'я», яке займає значну територію Східної та Центральної Європи між Дніпром та Віслою, від степів Причорномор'я до узбережжя Балтійського моря.

Велике переселення народів – умовна назва переміщених германських, слов'янських, сарматських та ін..племен у Європі в I V-VII ст.. Безпосереднім поштовхом до Великого переселення народів було масове пересування гунів (з 70-х років IV ст.) спричинило загибель Римської імперії.

Велике переселення слов'ян – складова Великого переселення народів, умовна назва розселення слов'ян у V-VII ст..н.е. із межиріччя Дніпра й Дністра по Європі.

У порівнянні з переселенням кочівників слов'яни рухались повільно, зберігаючи зв'язки з прабатьківщиною

Розселення маломирний характер, за винятком окремих сутичок на кордонах із Візантією. Головним чином це була колонізація, а не загарбання

Витоки українського народу

формування українського народу тривало досить довго

пращурами українців, як і інших європейців, були носії індоєвропейської культури (V-IVтис р. до н.е.)

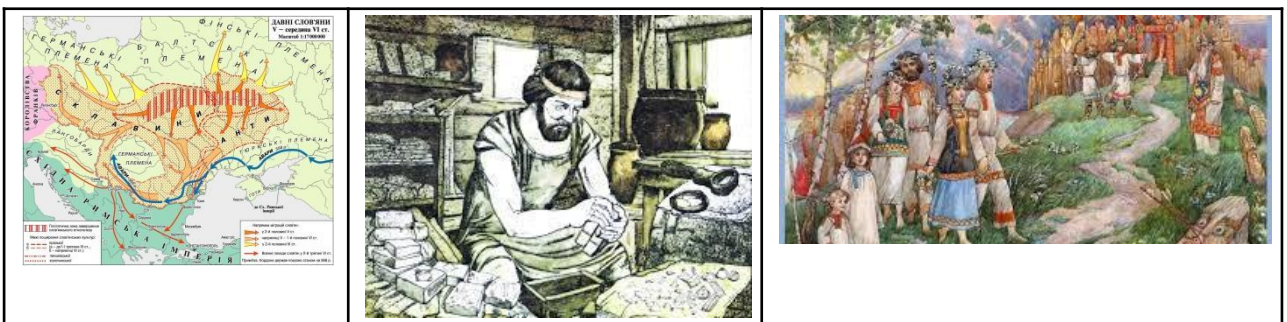
українці належать до східного слов'янства, предками якого були венеди

виникнення праукраїнців пов'язане з розселенням антів і склавинів (III-IVст.)

об'єднання праукраїнських союзів племен у народ перервалося вторгненням у другій половині VI ст.азіатських кочових племен аварів

загибель Антського царства і розпад Склавинського союзу не припинили творення українського народу

на рубежі VIII - IX ст східні слов'яни утворили Київську державу, у межах якої в основному й завершився багатотисячолітній шлях формування українців (перша половина XI ст)

Рекомендована література:

1 Лазарович М.В. Історія України: Навч. Посіб.-К.; Знання, 2000.

2 Світлична В.В. Історія України: Навчальний посібник.- К.; Каравела; Львів; Новий світ, 2000.

3 Бойко О.Д. Історія України-К.; Академія, 2002.

Тема: Утворення і розвиток ранньофеодальної держави Київська Русь.

План

- 1 Утворення Київської Русі. Норманська теорія.
- 2 Основні етапи розвитку Київської держави. Еволюція політичного устрою Київської русі.
- 3 Становлення державності(князювання Олега, Ігоря, Ольги, Святослава)
- 4 Зміни в релігійному житті після запровадження християнства. Дворір'я. Історичне значення християнізації Русі.
- 5 Київська Русь в період найбільшого піднесення та могутності ; правління Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Спроби утвердження спадкоємної монархії.
- 6 Зовнішня політика київських князів. Стосунки Русі з Візантією, Західної Європою.
- 7 Причини і етапи феодальної роздробленості. Занепад Києва. Тимчасова стабілізація суспільства.
- 8 Занепад Київської Русі з другої половини XI століття. Посилення удільних князівств.

Сьогодні актуальною є етнімічна назва «Русь-Україна», яке її походження та зміст? Дискусія вітчизняних і зарубіжних істориків, що стосується цієї назви підтверджується цілим рядом історичних джерел, з яких ми знаємо, що назва Русь з'являється вперше щодо території Середньої Наддніпрянщини в середині VI століття.

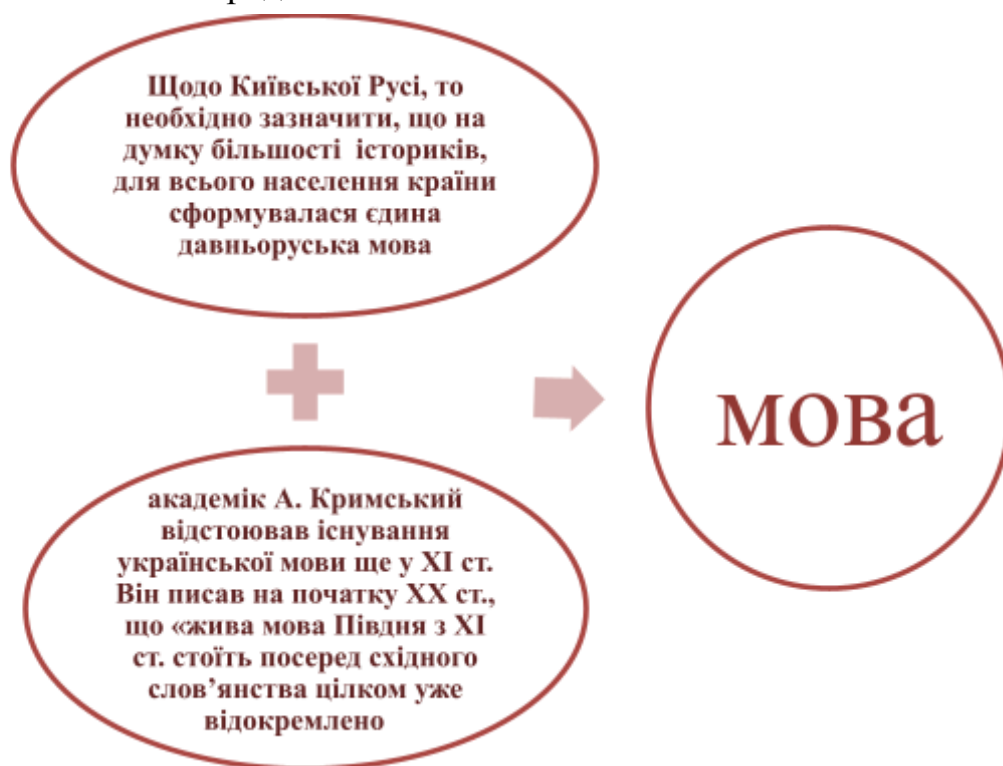

Важливим є положення антропологічного характеру про те, що «чистих», не змішаних у расовому відношенні народів не існує. Антропологічні дослідження світового масштабу показали, що не тільки немає єдиного українського расового типу (як і серед інших народів), а й є відмінності між етнічними групами у межах відповідних регіонів.

Поступово Київська земля зміцнює свої позиції у Середньому Подніпров'ї і в X-XII ст. стає етнополітичним центром, навколо якого продовжується процес формування територіально-політичного об'єднання. Разом з територіальними змінами відбувалися й зміни у назвах населення. Літописні назви племен зникають і формуються нові етноніми, Остаточно утверджується етнонім «русь», який мав тут глибоке етнополітичне коріння й увійшов у свідомість як слов'янських, так і неслов'янських народів.

Спільною для східних слов'ян зберігалася етнічна назва «руські», але давньоруська народність у цей ранньофеодальний період, була неоднорідною. Вона містила в собі сукупність традицій матеріальної і духовної культури, які сприяли у майбутньому етнічному і культурному розвитку давньоруської держави. Крім русів у процесі формування багатонаціонального українського народу брали участь північні слов'яни, поляки та тюркські народи

Сьогодні ведеться активна дискусія, щодо значення мови у формуванні й існування кожної народності.

Що стосується теорій походження Давньоруської держави, то їх декілька: норманська, антинорманська та хозарська гіпотеза.

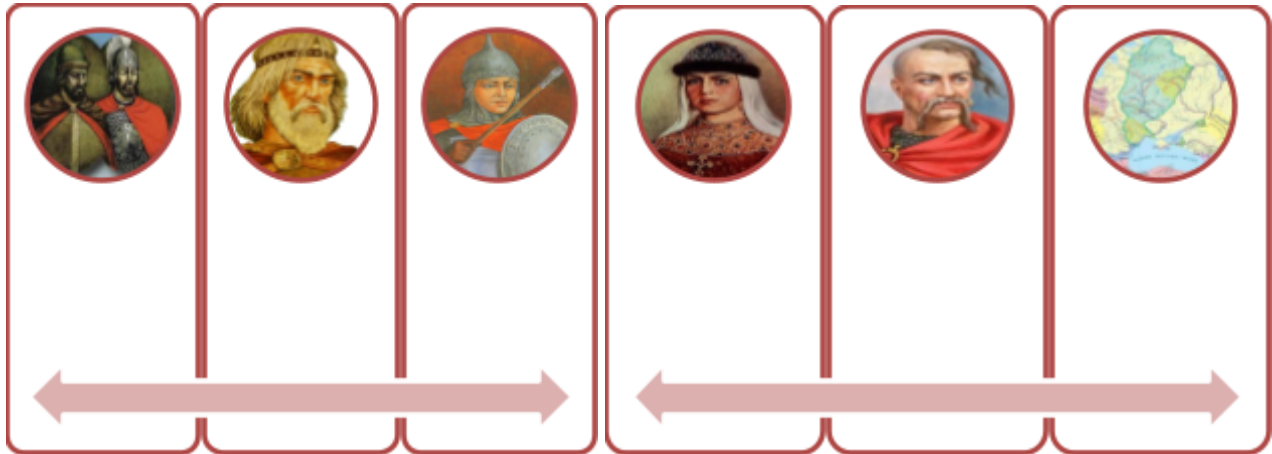
<p>ЗАСНОВНИКИ НОРМАНСЬКОЇ ТЕОРІЇ</p>	<p>Норманська теорія заснована на літописній легенді, згідно з якою варяги були запрошені на Русь. Окрім цього, в якості аргументів висувалося давньонорманське походження деяких руських назв, імен тощо. А сама назва “Русь” походить, на думку прихильників цієї теорії, від фінської назви шведів - “руотсі”.</p>
<p>ПРИХИЛЬНИКИ АНТИНОРМАНСЬКОЇ ТЕОРІЇ</p>	<p>Антинорманська теорія наполягає на тому, що назва “Русь” походить від назви річок у Центральній Україні - Рось, Роставиця. А у Скандинавії жодне джерело не вказує на плем'я або народ русів. Окрім цього, декілька ісламських мандрівників і письменників називають русів слов'янськими племенами.</p>
<p>ЗАСНОВНИК ХОЗАРСЬКОЇ ТЕОРІЇ</p>	<p>Існує ще і хозарська гіпотеза О. Пріцака, згідно з якою поляни є не слов'янами, а різновидом хозарів</p>

Сьогодні не можна говорити про переконливу перемогу тієї чи іншої теорії. Найбільш прийнятною є теорія взаємовпливу багатьох факторів, включаючи варязький і хозарський, у процесі становлення ранньофеодальної держави - Київської Русі. Основними ознаками будь-якої середньовічної держави, в тому числі Київської Русі, були: розміщення населення не за національним (у той період за племінним) принципом, а за територіальним;

поява влади, не пов'язаної з волевиявленням народу; збирання данини для утримання цієї влади; династичний (спадковий) характер влади вождя.

Утворення держави був тривалим процесом, який складався з певних стадій. Історію Київської Русі можна поділити на три етапи:

I етап - виникнення і становлення (перша пол. IX - кінець X ст). Цей етап пов'язаний з правлінням останніх представників династії давньоруських князів

Основні тенденції та суспільні процеси:

•Перша спроба хрещення Русі. У VIII-XI ст. на історичній сцені з'являється новий осередок східнослов'янської державності - Руська земля. У 860 р. за князювання Аскольда Русь прийняла хрещення на державному рівні. Однак на цей час ще не визріли умови для активного масового поширення християнства

•Об'єднання Новгородського і Київського князівств. Утворення Київської Русі. Об'єднання Північної та Південної Русі стало основою виникнення загальноруської держави, з іншого, - державний переворот (вбивство Аскольда і Діра), став початком антихристиянської, язичеської реакції.

•Активне розширення державних кордонів та централізація держави. В рамках процесу державної консолідації в цей період можна чітко виділити два аспекти:
- завоювання та поширення впливу Русі на нові території;
- жорстока боротьба проти автономістських настроїв підкорених народів.

•Формування системи васально-ієрархічних відносин

•Протистояння з Візантією.

•Наростання печенізької небезпеки

II етап - розквіт і піднесення (кінець X - середина XI ст.).

Основні тенденції та суспільні процеси

III етап - політична роздробненість (кінець XI - сер. XIII ст.).

Основні тенденції та суспільні процеси:

Зародження індивідуальної земельної власності (князівське землеволодіння датується кінцем XI ст., боярське - поч. XII ст.).
Посилення чвар та міжусобиць.

Прогресуюче наростання зовнішньої загрози. Спочатку вона виявлялася в посиленні натиску половецьких ханів у другій половині XI ст. що врешті-решт призвело до катастрофи – встановлення монголо-татарського панування

Спроба відновлення державної єдності . Останнє намагання відновити колишню велич та могутність Київської Русі припадає на князювання Володимира Мономаха (1113-1125рр)

Володимир
Мономах
(1113-1125р
р.)

Свідчення істориків говорять про появу християнства на території, яку обіймає сучасна Україна, у пізньоантичних містах Північного Причорномор'я, які були населені грецькими колоністами та в перші століття нової ери стали зосередженням найбільших осередків християнства. З цього регіону на початку нашої ери починає поширювати християнство на теренах Східної Європи апостол Андрій Первозванний.

ереказ, записаний у «Повісті временних літ», про те, що перший благовіст Христової віри приніс на землі України постол Андрій під час однієї зі своїх місійних подорожей в ередині першого століття. Він благословив гори, де тепер стоїть іїїв, поставив хрест на місці нинішнього Андріївського собору, віщував місту, яке мало тут постати, торжество нової віри і вітле християнське майбутне

реказ, записаний у «Повісті временних літ», про те, що перший благовіст християнської віри приніс на землю України апостол Андрій під час однієї з його місійних подорожей в середині першого століття. Він благословив київчан, де тепер стоїть Київ, поставив хрест на місці нинішнього Здрівського собору, і віщував місту, яке мало тут постати, торжество нової віри і світле християнське майбутнє

близько 860, два українські князі мали б прийняти християнство, бо патріарх Фотій в одному посланні пише, що він вислав на Русь єпископа десь близько 864. Немає, однак, певності, чи то було єпископство в Тмуторокані, чи в Києві.

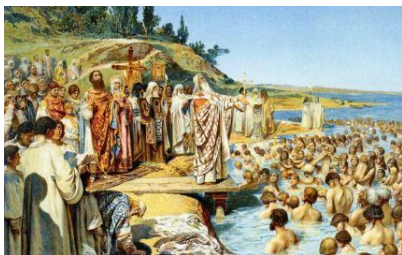
Наприкінці IX ст. організаційно в «руській землі» оформлюється церковна структура - митрополія, на чолі якої став болгарин Михаїл, який схилив київського князя Аскольда до прийняття християнства

Князь Ігор (913-945 рр.) сприяв дуалістичному, двомірному характеру релігійного життя в державі. Він толерантно ставився до християнства і не заважав його поступовому проникненню в країну. Відомо, що за князя Ігоря існувала в Києві церква св. Іллі, бо прикладанні до договору з греками 944 р. частина його посольства досягла на Святих Горах.

Християнство ширилось в Україні також з Заходу, з Моравії, де місійну працю провадили Кирило і Мефодій та їхні учні. З діяльністю Кирила і Мефодія традиція пов'язує проникнення християнства через Галичину на Волинь

. По смерті Ігоря у 945 р. на чолі держави стає його вдова – княгиня Ольга, яка приватно (найправдоподібніше в Києві у 955 р.) приймає хрещення. Вона починає проводити лінію на обмеження впливу язичництва. Проте заходи Ольги не дали бажаних наслідків

Князь Володимир переконавшись, що для зміцнення держави та її престижу потрібна нова віра, за якої б підтримували найтісніші стосунки з Візантією - найбагатшою, могутнішою і найбільш культурно впливовою державою того часу. Так він вирішив прийняти християнство та охрестити весь свій народ.

Після офіційного хрещення киян у 988 р. християнство стає державною релігією Київської Русі. Християнізація Русі-України йшла поступово за водними шляхами, спершу її прийняли більші осередки, пізніше провінція. Не всюди цей процес відбувався без опору, як у Києві. Головний опір чинили служителі поганського культу «волхви», вплив яких на південних землях Русі був незначний. Натомість на півночі у Новгороді, Суздалі, Білоозер'ї вони підбурювали населення до відкритих виступів проти християнських священиків. Першим митрополитом, який згадується, став грек Теотемпт. Християнство, проповідуючи милосердя та християнську любов — підвалини цивілізованого і мирного життя, об'єднало релігійно велику державу Володимира. Хрещення Русі позитивно вплинуло і на міжнародне становище Київської держави, посилення рівноправних родинних зв'язків з пануючими династіями Європи.

Для унормування церк. життя у своїй державі Володимир видав Статут, призначивши десятину на утримання церкви, та визначив права духовенства: Володимир намагався дати структурне оформлення нової релігії, подібне до візантійського. Статут давав право Церкві завідувати мірами і вагами. Зміст його відомий також як «Правило о церковних людях и о десятинах и судах нпископских и о мирилах градских». Ярослав Мудрий удосконалював Церковний Статут. Цей статут став наступною сходинкою у письмовому оформленні прав давньоруської церкви.

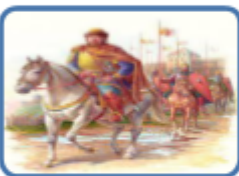
У ньому йдеться про укладення і реєстрацію шлюбу, взаємні стосунки в сім'ї, відносини церковного кліру із зовнішнім світом. Цей Статут слугував також кодексом відомчого внутрішньоцерковного права.

Реформи князя Володимира

Релігійною реформою Володимира Русь була прилучена до християнської культури, яка спиралася на величний фундамент античного Середземномор'я; поширювалися писемність, шкільництво, потужний імпульс до розвитку отримали література, образотворче мистецтво, архітектура і будівництво

Суть військової реформи князя полягала в ліквідації племінних військових об'єднань і злитті військової системи з системою феодального землеволодіння. Володимир роздавав землі з зобов'язанням організації їх оборони та військової служби. Це дало змогу досить швидко забезпечити охорону рубежів, створити надійне військо не лише проти зовнішніх, а й проти внутрішніх ворогів. Система бенефіцій (земельних та інших винагород за службу) сприяла створенню навколо Володимира прошарку особисто відданої йому знаті

Судова реформа полягала в створенні та розмежуванні судів єпископського та градського. В прийнятому "Уставі святого князя Володимира, крестившого руськую землю, о церковных судах" було визначено місце церкви в державі, джерела її матеріального існування, сфери юрисдикції. Матеріальне забезпечення встановлювалось у формі отримання десятої частини від прибутків

в 988 р. було проведено адміністративну реформу. Вона ліквідувала місцеві "племінні" княжіння і ввела новий адміністративний поділ Русі на області довкола міст, куди київський князь призначав намісників, насамперед своїх синів. Звідси бере початок династичний принцип, що розвинувся пізніше.

Внутрішня політика Ярослава Мудрого

Становлення феодалних відносин на Русі відбувалося в цілому в європейських рамках, але мало свої особливості. Обминувши рабовласницький лад, східнослов'янське суспільство зберегло сильні общинні зв'язки і мало розвинуті традиції приватної власності. Крім того, постійно існувала значна кількість вільних, незайнятих земель. Це обумовило:

- 1) повільніші, ніж на Заході, темпи утвердження феодалної власності на землю;
- 2) особливу роль держави в цьому процесі;
- 3) неоднорідність соціальної структури суспільства.

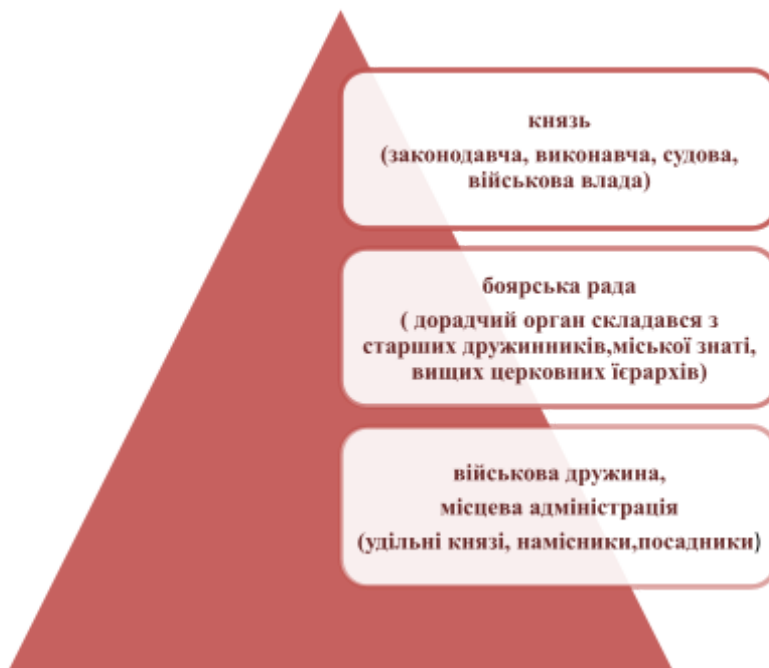
Феодальна власність на землю мала ієрархічний характер. Господарі окремих феодальних володінь перебували у васальній залежності від великого князя київського. З кінця XI ст. все більшого значення набуває спадкове (вотчинне) землеволодіння.

Соціальна ієрархія в Київській Русі

Однак невільність в Київській Русі не набуло широкого поширення.

Таким чином, населення Київської держави поділялося на дві великі категорії: вільних і невольних людей (до них можна також приєднати і напіввольних). Особливістю тогочасної соціальної структури було те, що будь-яка верства населення не була цілком замкненою, перехід з однієї до іншої був можливим. У добу піднесення Русі, в кінці X – першій половині XI ст. формується відносно централізована монархія.

Важливим чинником зміцнення централізованої монархії була ідеологічна підтримка церкви. Вона освячувала великокнязівську владу, співробітничала з нею у виробленні та забезпеченні виконання юридичних норм, була найпопулярнішою захисницею єдності руських земель.

Київська Русь була ранньофеодальною монархією з елементами федералізму. Як ранньофеодальна монархія вона була побудована на принципах сюзеренітету-васалітету. Окремі історики (М.Брайчевський) схильні вважати, що Київська держава не набула завершеного монархічного устрою і протягом усієї своєї історії тяжіла до республіканських форм. Окрім того, вона так і не змогла розробити переконливу систему успадкування престолу, що тяжко відбилося на загальному внутрішньому і зовнішньому становищі країни, а надто – на становищі народних мас.

Характеризуючи державний лад Київської Русі, треба мати на увазі:

по-перше, що самодержавна влада великого князя була лише в періоди централізованої держави (X – початок XII ст.), зокрема, за правління Володимира Святославича, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха;

по-друге, з ослабленням київського централізму й розпадом держави на князівства та закріпленням в них окремих княжих династій старшинство великого князя втратило реальне значення. Його титул зверхника усієї країни став лише почесною історичною традицією;

по-третє, державна організація тих часів не знала чіткого розподілу функцій влади. Різні органи управління конкурували між собою. Ті функції, які виконував князь, мали також боярська рада і частково – віче.

Основним заняттям русів-українців, як і раніше, залишалося сільське господарство. Завдяки удосконаленню досягнень попереднього періоду воно піднялося на значно вищій щабель розвитку. На зміну перелоговій системі хліборобства приходять дво- й трипільна системи, застосування яких підвищувало врожайність зернових культур.

Системи хліборобства у слов'ян

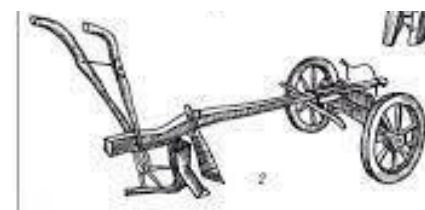
Із землеробських знарядь праці руси-українці залежно від ґрунтів і свого економічного становища переважно використовували:

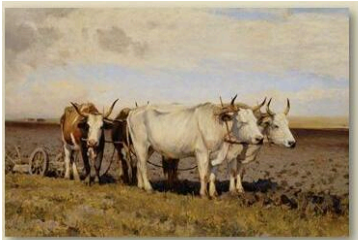
пług

соха

пług з череслом, вперше згаданий у «Повісті минулих літ» від 981 р.

ВОЛИ

КОНІ

Сільськогосподарські культури, які вирощували слов'яни:

ЖИТО

ПШЕНИЦЯ

ЯЧМІНЬ

ПРОСО

ВІКА

ЧЕЧЕВИЦЯ

ГОРОХ

КОНОПЛЯ

ЛЬОН

БОБИ

Тваринництво на Русі

Велика рогата худоба

ВОЛИ

Мала рогата худоба

СВИНІ

КОНІ

Промисли та ремесла у слов'ян

Мисливство

бортництво

залізообробне

деревообробне

Ткацтво

гончарне

ювелірне

Виготовлення
зброї

Виникли професії каменярів, штукатурів, спеціалістів з виготовлення плінфи, вапна тощо.

Свою продукцію майстри обмінювали на інші товари або продавали на торгах. Збільшилася кількість купців, які спеціалізувалися на купівлі-продажу різних товарів. Торгівлею у широких масштабах займалися також князі й бояри. Визначилися напрямки і шляхи зовнішньої торгівлі. Залозним шляхом рухалися купецькі каравани до Приазов'я, Кавказу, Середньої Азії, Грецьким - до Візантії, Соляним - у Галицьку землю й далі в Західну Європу, системою річок і доріг - на північ. Поряд з іноземною монетою з'явилася й місцева. Володимир Святославич почав карбувати власні злотники й срібляники. Але з XI ст. основною грошовою одиницею стає гривня.

Зовнішня політика Київських князів

Ольга
активізація дипломатичної діяльності з Візантією та Західноєвропейськими державами

Святослав
розбив Хазарський каганат, підкорив східні племена, взяв під контроль волзький торговельний шлях, похід проти Візантії був невдалий, втратив вплив на Крим і на Дунаї

Володимир
прислання до Русі західних земель, підкорення племен литовців-ятвягів, намагання контролювати торговельні шляхи на захід, прокласти новий сухопутний шлях на Константинополь

Ярослав Мудрий
остаточно зламаний внутрішній сепаратизм, стабілізувались кордони і територія.

Укладені вигідні союзи та угоди шляхом династичних шлюбів

Київська Русь сягнула зеніту свого розквіту й могутності, ставши в ряд з головними країнами середньовічного світу: Візантією та Германською імперією

Через порівняно короткий період створене першими київськими правителями об'єднання земель почало розпадатися. Аналогічна доля спіткала інші середньовічні імперії Європи. На Русі Рюриковичі через членів своєї розгалуженої династії забезпечували принаймні видиму єдність земель. Хоч це тривало рівно стільки, скільки між князями була згода щодо того, хто серед них найстарший і, отже, мав право на верховну владу. З порушенням такої єдності різко слабшали родові та особисті узи між різними князівствами. Проте існував іще один аспект проблеми політичної роздробленості. З перемогою принципу спадкового престолонаслідування (вотчини) над системою старшинства або ротації Ярослава Мудрого княжі роди все глибше пускали коріння у своїх батьківських землях, для них дедалі очевиднішим ставав той факт, що їхнє майбутнє пов'язане з удільними володіннями, а не з Києвом, за який точилася безперервна боротьба. Протягом XII ст. виникло від 10 до 15 таких удільних князівств, найбільшими

з яких були Галицько-Волинське, Володимиро-Суздальське, Новгородське, Чернігівське та Смоленське. Кожне мало незалежний політичний, економічний і навіть культурний статус. Унаслідок цього Київська Русь поступово перетворилася на ціле з багатьма центрами, пов'язаними спільними релігійними та культурними традиціями, династичними узами. Проте центри ці були значною мірою самостійними й часто ворогували між собою.

З відокремленням нових і нових князівств багатства, населення та землі Києва зменшилися до такої міри, що перед ним мало чим поступалися інші князівства. Саме тоді місто Київ з прилеглими територіями стало називатися «Руською землею» — у вузькому розумінні слова. Та незважаючи ні на що, Київ залишався великою принадою. Проте переваги Києва були водночас і його нещастями. Продовжувалися невщухаючі чвари між князями за місто.

У середині 12 ст. до складу Київського князівства входили Київщина, Східна Волинь, Переяславщина. Центром був Київ. Переяслав, Канів, Черкаси, Остер, Овруч, Житомир, Чорнобиль, Мозир та інші міста були центрами окремих феодалних володінь, що перебували у васальній залежності від Київського князівства. В 1130-х роках внаслідок феодалної роздробленості Київської Русі та постійної міжусобної боротьби удільних князів, Київ поступово втрачає своє значення політичного центру. Одночасно, на східних землях Київської Русі сформувався антикиївський союз володимиро-суздальських князів з половцями.

Поряд із політичними проблемами існували й господарські. Як ми вже пересвідчилися, розташування Києва на великому торговому шляху «із варягів у греки» відіграло важливу роль у його піднесенні. З кінця XI ст. значення цього шляху почало зменшуватися. Це мало згубні наслідки для економіки Києва. Заповзятливі італійські купці, обминаючи Київ, установили прямі зв'язки між Візантією, Малою Азією та Близьким Сходом, з одного боку, та Західною Європою — з іншого. Крім того, руським князям, що воювали між собою, важко було захистити шлях по Дніпру від набігів кочовиків. У 1204 р. торговельні зв'язки Києва зазнали нового удару, коли під час хрестового походу було пограбовано Константинополь. Водночас вступив у період стрімкого занепаду квітучий колись Аббасидський халіфат зі столицею в Багдаді. Внаслідок цього Київ утратив двох найзначніших партнерів у торгівлі. З усією очевидністю велична колись столиця Русі політично, економічно та соціально занепадала.

Останню спробу об'єднати всі землі Київської держави зробив Володимир Мономах, що правив у Києві з 1113 по 1125 рік. Він зумів стримати спроби місцевої земельної знаті відокремитися від влади київського центру.

Мстислав, недовге княжіння якого (1125—1132) було продовженням політики Мономаха. Завдяки батьківській славі місцеві князі ставились до Мстислава з повагою. Мстислав втручався в справи периферійних князів, а також намагався не допустити між ними ворожнечі. По смерті Мстислава Володимировича завершився період об'єднання земель навколо єдиного центру — Києва.

З другої третини XII ст. посилювалась боротьба між князями за перевагу та найкращий уділ. Особливо сперечалися князі за право володіти Києвом і прилеглими до нього землями. Претендентів на київське князівство вабили не стільки багаті володіння великокнязівського дому, скільки перспективи встановлення суверенітету над усією територією Київської держави.

Процес розпаду державної і територіальної єдності стосувався не тільки Київської держави. Схожі процеси відбувалися на той час в багатьох європейських країнах. Однак вони зуміли вийти з цієї ситуації поновленими і достатньою мірою сильними. На жаль, цього не сталося з Руссю, феодальне роздрібнення якої зумовило і прискорило завоювання її татаро-монголами в 1240 р. Нашестя татаро-монгольської орди завершило занепад Київської держави.

Галицько – Волинське князівство

Важливим етапом у розвитку давньоруської держави стало існування Галицьке і Волинське князівства. Як вже зазначалось, під ударами монголо-татарів Київська Русь остаточно розпалася на окремі, залежні від

завойовників князівства, і перестала існувати як держава. Однак естафету київської державності підхопило Галицько-Волинське князівство, яке стало безпосереднім її спадкоємцем. Галицько-Волинське князівство виникло не стільки внаслідок розпаду Київської Русі, насамперед внаслідок місцевого розвитку, а пізніше — об'єднання двох князівств Галицького і Волинського. Обидва князівства мали вдале розташування, недосяжне для кочових нападників зі степу, їхні міста стояли на стратегічно важливих торгових шляхах із Заходу. Крім того, у Галичині містилися великі родовища солі — товару, від якого залежала Русь.

У 980—990 рр. Володимир Великий відвоював у поляків Галичину і Волинь і приєднав їх до своїх володінь. Київським князям вдалося закріпити ці землі за своїми наступниками. Тому першими в **Галичині** правили Ростиславичі, нащадки онука Ярослава Мудрого.

князь Володимирко (1123—1153). Він підпорядкував своїй владі все князівство і згодом успішно протистояв намаганням київських князів впливати на розвиток подій у Галичині. Столицею він зробив Галич над Дністром, який знаходився на важливому торговельному шляху до Чорного моря.

Ярослав Осмомисл (1153—1187) розширив кордони князівства аж до гирла Дністра, що у теперішній Молдові. Його володіння сягали вздовж Дністра досить далеко на південь; навіть землі в нижній течії Пруту й Дунаю опинились у певній залежності від Галича. Зростало значення Дністра у міжнародній торгівлі, що, в свою чергу, сприяло розвитку міст князівства.

Галицький князь користувався авторитетом на міжнародній арені, підтримував дипломатичні взаємини не лише з сусідами, а й із Візантією, Священною Римською імперією.

за володарювання Володимира (1187—1198), останнього з династії Ростиславичів, що князували ціле століття. Князь Володимир не любив радитись з боярами. Вони виступали проти нього. Незважаючи на піднесення Галичини, життя диктувало необхідність її об'єднання з Волинню

Волинське князівство

Тим часом на Волині до влади прийшли Мстиславичі, що вели свій рід від Володимира Мономаха. В 1199 р. волинський князь Роман Мстиславович, спираючись на підтримку дружинників, частину середніх і дрібних бояр та міщан, які були незадоволені могутністю великих бояр, зайняв Галич. Утворилося єдине Галицько-Волинське князівство. Це була важлива подія: виникнення нового сильного політичного організму на заході, що міг перейняти на себе спадщину від занепадаючого Києва. Важливо було й те, що Галицько-Волинська держава займала тільки українські землі. Це сприяло консолідації народу. Утворення та становлення об'єднаного Галицько-Волинського князівства відбулося за правління Романа Мстиславича. Столицею об'єднаного князівства Роман обрав Галич. До планів Романа Мстиславича належало також поширення влади на решту українських земель.

Політика князя Романа Мстиславовича

Після смерті Романа його малолітні сини — Данило і Василько — разом з їхньою енергійною матір'ю опинилися у вигнанні. У справі

Галицько-Волинського князівства почали втручатися Угорщина й Польща, що призвело до десятиліть міжусобної боротьби.

Змушений князь Данило Романович, спираючись на підтримку середніх та дрібних феодалів, припинив міжусобиці й поновив єдність Галицько-Волинського князівства. Після тривалої боротьби з угорцями і чернігівським князем Михайлом, який деякий час тримав стіл у Галичі, Данило у 1238 р. оволодів Галичем. Узявши собі Галичину, він віддав братові Василькові Волинь. Попри такий поділ, обидва князівства продовжували існувати як одне ціле під зверхністю старшого і діяльнішого князя Данила.

Політика князя Данила Галицького

Папа Інокентій IV на Ліонському соборі у 1245 р. оголосив хрестовий похід проти Золотої Орди. Данило Романович погодився на укладення церковної унії між православною та католицькою Церквами під покровительством Папи. Останній надав у 1253 р. Данилу Галицькому королівський титул та надіслав королівську корону. У цьому ж році у м. Дорогочин папський легат (посол) коронував Данила Романовича.

Данило Романович, ведучи боротьбу з татарами, переніс столицю Галицько-Волинського князівства зі зруйнованого татарами Галича до Холма. Формально визнавши залежність від хана, Данило намагався тим самим виграти час для збирання сил та підготовки вирішального удару по золотоординцях.

За цих обставин Данило мав змогу сконцентрувати увагу на посиленні боездатності, внутрішньому зміцненні та централізації князівства. Активно укріплялися старі міста та зводилися фортеці нового типу, розташовані на горбах і з кам'яними стінами; відбулася реорганізація війська: було сформовано піхоту, переозброєно кінноту (особливу увагу зосереджено на важкоозброєній кінноті, ударів якої, як правило, не витримували татари).

Після смерті Данила Галицького князівство знову втрачає свою єдність:

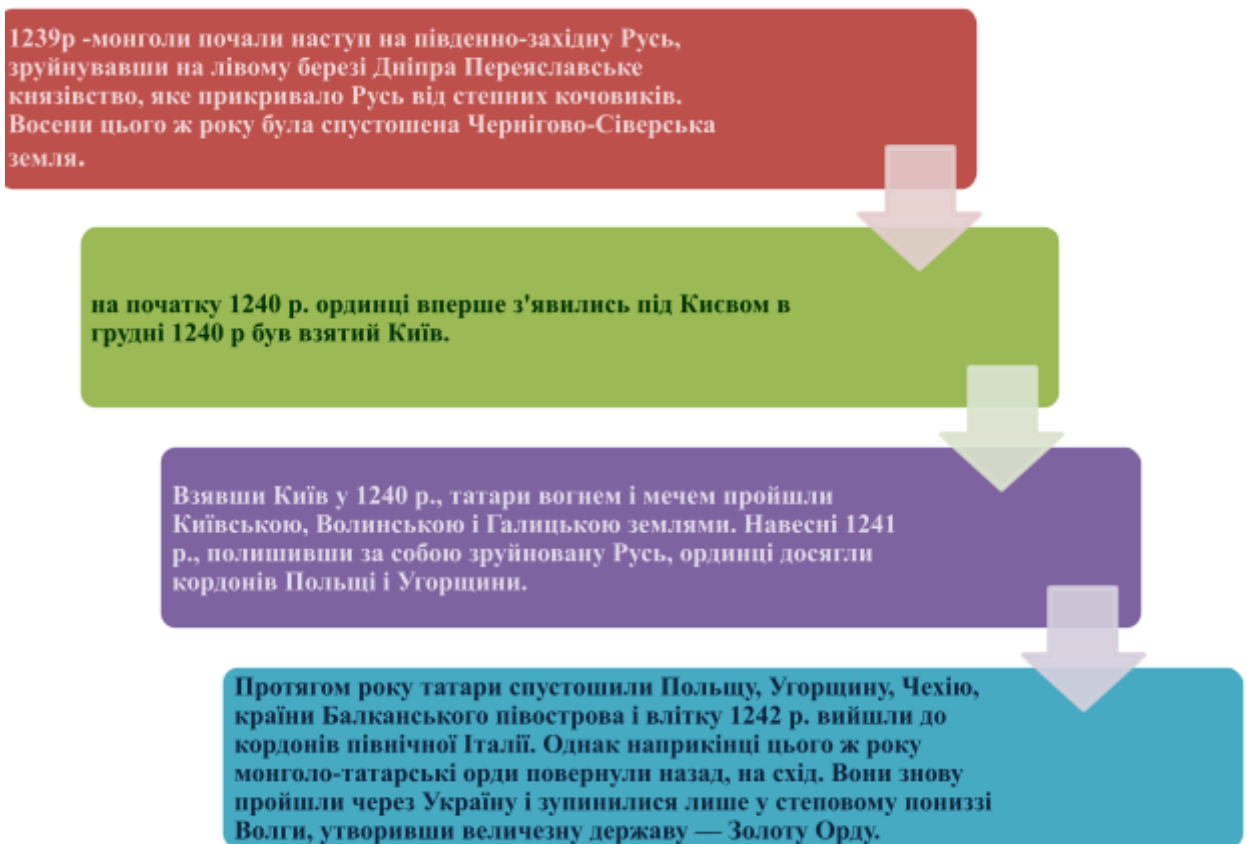

 <p>Шварно укладас союз Галицького князівства з Литвою, але це об'єднання не було тривалим</p>	 <p>Лев Данилович (1264—1301). Хоча він і був змушений визнати залежність від удусу Ногая, все ж саме цей князь приснав до своїх володінь Закарпаття та Люблінську землю. Завдяки цьому територія Галицько-Волинської держави стала найбільшою за всю свою історію</p>	 <p>На зламі XIII—XIV ст. відновилася єдність Галицько-Волинської держави під владою наступника Лева — князя Юрія I (1301—1315). ». За період правління Юрія I стабілізувався суспільний розвиток, розквітли міста, піднялася торгівля, зріс економічний добробут Юрія вдалося скористатися цією сприятливою обставиною для зміцнення власних позицій</p>	 <p>Андрій (1315—1323) поділив територію князівства на сфері впливу з братом, але правили спільно, дуумвіратом, і тому розпаду єдиної держави не відбулося</p>	 <p>Лев II Юрійовичі (1315—1323) Ці союзи мали антилитовську та антиординську спрямованість. Однак братам не вдалося ефективно протидіяти експансії Литви — Дорогочинську та Берестейську землі було втрачено</p>
---	---	--	--	--

Існування Галицько-Волинського князівства мало велике історичне значення. Воно стало спадкоємцем Київської Русі, боролось за об'єднання земель, сприяло розвитку господарства, міст, торгівлі і культури. Галицько-Волинське князівство виступило на захист населення південно-західних земель від навали монголо-татар, підняло авторитет українських земель на міжнародній арені, особливо в умовах феодальної роздробленості.

Боротьба з монголо-татарською навалою.

Боротьба з монголо-татарською навалою стала героїкою і трагедією українського народу.

Вирішальну роль у зриві планів завоювання монголо-татарами Європи, спасінні європейської цивілізації зіграла боротьба Русі. Попри роздробленість князівств, навала татар зустріла героїчний опір народу, який послабив міць завойовників і врятував Європу від руйнування. Століттями закривала Київська Русь Європу від орд кочовиків, приймала на себе та відбивала їх удари. Страшною для себе ціною Русь захистила Європу і від монголо-татар. Роздерта Русь позбавила Європу тієї участі, яка випала на її власну долю. Спустошені ордами Батия, але захищені Руссю від Золотої Орди, країни

Центральної та Східної Європи були позбавлені багатолітнього гніту та отримали можливість подальшого економічного та культурного розвитку.

Рекомендована література:

1. Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Історія України. Всесвітня історія ХХ - ХХІ століття. – Х., 2004.
2. Історія державності України / Керівник авт. кол. В.Греченко. – Харків, 2004.
3. Калініченко В.В., Рибалка І.К. Історія України. Ч. III. – Харків, 2004.
4. Король В. Історія України. – К., 2008.
5. Котляр М. Ф. Княжа служба в Київській Русі. – К.: Інститут історії України НАН України, 2009. – 251 с.
6. Лановик Б., Матейко Р., Матисякевич З. Історія України. – К., 1999.
7. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів, 1995.
8. Пасічник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навч. Посібник. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 735 с.
9. Політична історія України / під ред. В.І. Танцюри. – К., 2001.
10. Україна крізь віки. В 11 т. – К., 2000.
11. Шевчук В.П., Тараненко М.П. Історія Української державності. – К., 1999.

Тема 2. Україна в XIV-XVIII ст. Українські землі за литовсько-польської доби

- 1 включення українських земель до складу Литовської держави. Політика великих литовських князів на українських землях.
- 2 Польсько- литовська інтеграція. Кревська та Городенська унія.
- 3 Боротьба руських князів проти польсько – литовського зближення. Ліквідація удільних князівств.
- 4 Люблінська унія та її наслідки для України.
- 5 Соціально – економічні відносини. Магдебурзьке право. Литовські статuti.
- 6 Берестейська церковна унія: передумови та наслідки.
- 7 Причини та джерела козацтва. Створення Запорозької Січі. Д.Вишнівецький.
- 8 Селянсько – козацькі повстання кінця XVIст.

Європейський розвиток у XIV—XVII ст. характеризувався розпадом феодальної системи, поступовим усуненням кріпосного права, консолідацією націй. На світову арену впевнено вийшли сильні та монолітні державні об'єднання — Московське князівство, Польське Королівство, Велике князівство Литовське, налаштовані на розширення своїх володінь. На той час

українські землі переживали занепад державності, що було спричинено як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками.

Іноземне поневолення західноукраїнських земель перервало процес формування незалежної державності українського народу.

Литовські племена здавна були північно-західними сусідами східних слов'ян. Саме в середині XIII ст. в Поніманні склалась раньофеодальна держава – Литовське князівство. Литовське князівство утворилося в XIII ст. та здобуло більшу частину білоруських, українських, частину російських земель. Так утворилося Велике князівство Литовське, у складі якого руські землі становили $\frac{9}{10}$ території.

за Міндовга (1230-1263) Литва включила в себе Чорну Русь, головне місто якої Новгород-Литовський на певний час став столицею держави. Зростаючи й далі за рахунок західних руських земель, Литва переймала їх більш високу культуру і досвід політичної організації.

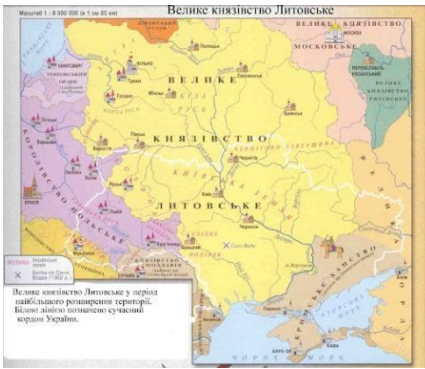
Гедимін (1316-1341 рр.) князь Литовський продовжив завоювання українських земель, після невдалих спроб, все ж захопив Київське князівство

Ольгерд (1345-1377 рр.) князь Литовський В кінці 1350-х рр. Ольгерд зайняв Брянськ і просунувся на сіверські землі. У 1362 р. добровільно визнав владу Литви київський князь. Поповнені киянами литовські війська того ж року зайняли Переяславщину, на Правобережжі розбили невеликі орди подільських татар, які підтримували Польщу в її протистоянні з Литвою, і зайняли Поділля.

Любарт(1300-1383рр) князь Волинський - Галицький

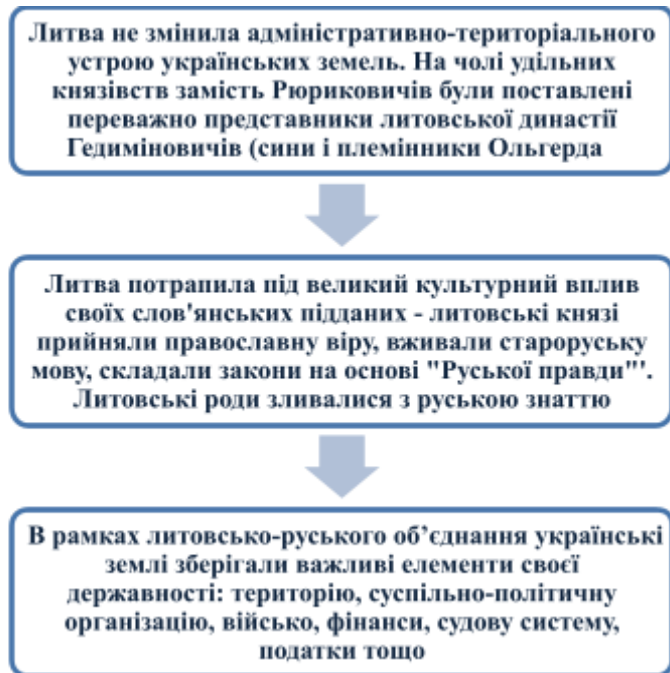

Причини швидкого підпорядкування Литвою руських Земель:

Three empty rectangular boxes with blue borders, intended for listing reasons for the subordination of Russian lands by Lithuania.

Внутрішня політика Литви на українських землях.

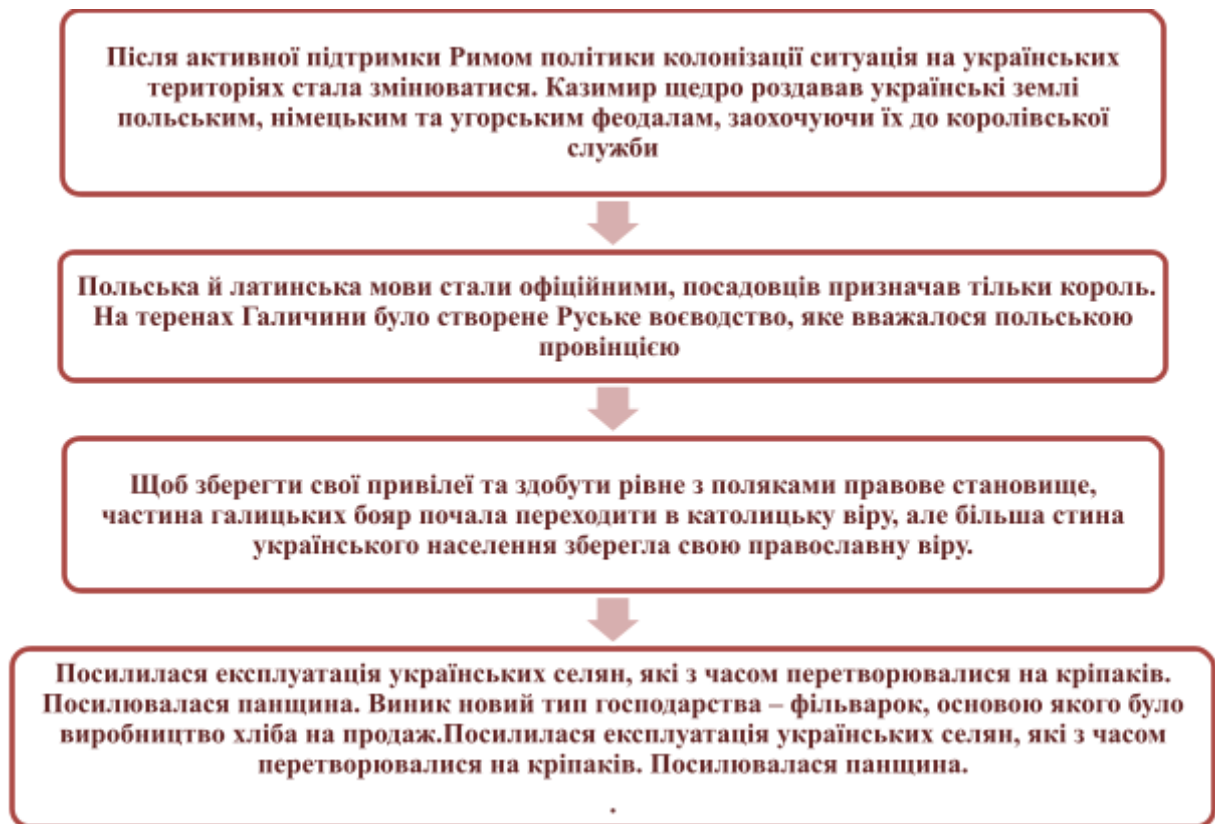
"Старого не змінюємо, а нового не запроваджуємо" - таким був принцип їх правління.

Автономія українських князівств посилювала сепаратистські тенденції, відкривала перспективи виходу князівств з-під влади литовського центру. Щоб не допустити цього, Литовський уряд у другій пол. XV ст. взяв курс на ліквідацію удільних князівств. Вони перетворювалися на звичайні провінції (воєводства) на чолі з намісниками, що призначалися великим Литовським князем. У 1471 р. було ліквідоване Київське князівство.

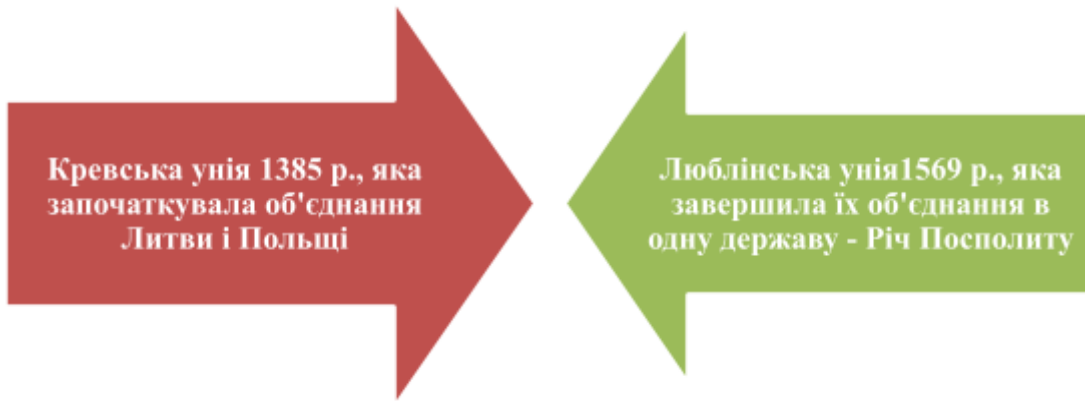
Після смерті у 1340 р. останнього галицько-волинського князя Юрія II Болеслава між Польщею і Литвою розпочалася боротьба за українські землі. Проте, з кін. XIV ст. ряд зовнішніх і внутрішніх обставин спонукали ці держави до об'єднання

Внутрішня політика Польщі

У 1557 р. Було прийнято «Установу на волоки», що сприяла переділу великокняжої та селянської землі. Ця реформа руйнувала сільську громаду та пов'язану з нею общинну форму землекористування. Посилувалося майнове розшарування селянства. Отже, фільваркова система, зумовлена розвитком товарно-грошових відносин, призвела до зміни правового статусу селянина,

поступово перетворивши його на кріпака.

Причинами укладення Кревської унії 1385 р. було: прагнення Литви і Польщі об'єднати зусилля перед небезпекою з боку могутнього Тевтонського ордену, який панував на Балтійському узбережжі, з боку Московського князівства, авторитет якого зростає після перемоги над татарами в Куликовській битві 1380 р., з боку Кримського ханства: пошуки великим князем литовським Ягайлом (1377-1392рр.) союзника для зміцнення свого становища.

Це була шлюбна унія - литовський князь Ягайло одружився з польською королевою Ядвігою і був проголошений польським королем.

Наслідки унії

позитивні

- об'єднання зусиль двох держав допомогло розгромити Тевтонський орден і зупинити просування німців у слов'янські землі (битва при Грюнвальді 1410р.).

негативні

- посилювався вплив поляків в Україні, почалося насильницьке насадження католицизму. Польща прагнула повністю підкорити Велике князівство Литовське

Ослаблення литовського князівства відбулось внаслідок :

- Боротьби з монголо – татарами, третій похід проти яких закінчився невдало для князя Вітовта, що дещо похитнуло його владу;

- Внутрішня політика князя Вітовта , направлена на знищення самостійності українських князівств та зміцнення особистої влади князя;
- Загроза з Заходу у вигляді рицарів тевтонського ордену;
- Невдала спроба князя Свидригайла відновити незалежність від Польщі Литовського князівства, яка привела до поразки .ці обставини привели до заключення Люблінської унії у 1569 році.

Люблінська унія 1569 р. стала для українців подією величезної ваги. Попри всі свої недоліки Велике князівство Литовське протягом двох століть створювало для них сприятливі умови існування. Українські князі хоч і підпорядковувалися литовцям, однак мали великий вплив у суспільній,

економічній, релігійній та культурній царинах життя. Суспільна верхівка зазнала відчутного впливу католицизму та польської духовної культури, наслідком чого стало стрімке ополячення української шляхти.

В об'єднанні православної й католицької церков були зацікавлені польський король і Папа Римський. У 1596 р. в Бересті була проголошена церковна унія — об'єднання православної церкви з католицькою, унаслідок чого утворилася нова — уніатська церква (греко-католицька). Основними умовами Берестейської унії стало прийняття

<i>Католицькі догмати</i>	<i>Православні догмати</i>
<p><i>- прийняття католицької догматики про чистилище, походження Духа Святого від Бога-Отця та Бога-Сина;</i></p> <p><i>- визнання зверхності Папи Римського як першоієрарха всієї християнської церкви.</i></p>	<p><i>- проведення богослужінь церковнослов'янською мовою;</i></p> <p><i>- виборне право на заміщення митрополичної та єпископської кафедр із наступним затвердженням обраних духовних осіб світською владою;</i></p> <p><i>- збереження за нижчим духовенством права одружуватися, на відміну від обов'язкової безшлюбності латинського духовенства;</i></p> <p><i>- підтвердження східних принципів організації чернечого життя;</i></p>
<p><i>Загальні</i></p>	<p><i>положення</i></p> <p><i>Діяльність православної церкви в Речі Посполитій було заборонено, закривалися православні храми та парафіяльні школи, що діяли при них, православні монастирі та церкви передавалися католикам або уніатам (греко-католикам), ченці та священики зазнавали переслідувань з боку польської шляхти</i></p>

<p><i>-зрівняння у правах руського духовенства з латинським у Речі Посполитій:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>- звільнення від сплати податків, право займати державні посади, надання єпископам прав сенаторів;</i> <i>- навчання у школах і семінаріях на україно-білоруських землях повинно проводитися грецькою та слов'янською мовами;</i> <i>- підпорядкування братств єпископам.</i> 	
---	--

Проти церковної унії виступили народні маси, частина знаті на чолі з князем Василем Костянтином Острозьким, братства. Це змусило Польщу в 1632 р. знову дозволити легальне існування православної церкви.

Отже, релігійна ситуація в Україні наприкінці XVI — у першій половині XVII ст. була складною і драматичною.

Литовські статутути

З часом у зв'язку з потребою уніфікувати діючі закони для вживання їх в судах почали формувати збірники законів Великого князівства Литовського. Було створено Судебник Великого князя Казимира 1468 р. та Литовський Статут — в його трьох редакціях: 1529, 1568 та 1589 рр.

Литовський Статут виник тоді, коли дрібна шляхта почала вимагати єдиного права. На ці вимоги Сігізмунд 1 на соймі 1522 р. окремим декретом заповів, що буде укладене загальнозобов'язуюче право. 1529 р. Литовський Статут було санкціоновано. Він зрівняв шляхту в єдиний стан, відійшов від звичаєвого права, яке замінив єдиним писаним законом. Перша редакція заступає інтереси більших магнатів і поважає права селян. Друга редакція — 1568 р. — збільшує права дрібної шляхти і одночасно обмежує права селян. Третя редакція — 1589 р. — стоїть на сторожі шляхетських прав, зрівняних уже в один стан, і виявляє негачію прав селян. Прав міщанства і духовенства Литовський статут майже не порушує: він є чисто шляхетським кодексом.

Економічний розвиток.

У XV ст. — першій половині XVI ст. на Україні тривав дальший розвиток торгівлі, зумовлений піднесенням продуктивних сил, поглибленням суспільного поділу праці, зростанням товарного виробництва, спрямованого як на внутрішній, так і на зовнішній ринок. Внутрішня торгівля відбувалася в суворих межах середньовічної регламентації: згідно із законом складського права приїжджі купці зупинялися в містах, які цим правом користувалися, і продавали свої товари на умовах, визначених місцевим купецтвом; при цьому приїжджі купці мусили користуватися лише певними шляхами й сплачувати на них мита та інші торговельні збори. У великих містах існували спеціальні торговельні ряди (у Києві, наприклад, - хлібні та рибні, у Луцьку, Львові, Кам'янці — суконні ряди). Торжища виникали також у великих селах, переважно біля монастирів. Визначну роль у розвитку внутрішньої торгівлі відігравали ярмарки, які відбувалися у певні дні у великих містах. Економічний розвиток українських земель зумовив і розвиток зовнішньої торгівлі. За кордон вивозили полотно, пояси, шапки, хутряні вироби, мечі, ножі, стріли, ювелірні вироби. Розвиток товарно-грошових відносин зумовили зміни і в структурі поміщицького господарства на Сході Європи, зокрема в Речі Посполитій. Протягом XVII ст. Україна залучається до балтійського експорту сільськогосподарських продуктів (через Гданськ). Піднесення міст і мануфактур в Європі викликало попит на український хліб

і промислову сировину. Розвиток внутрішнього та зовнішнього ринку спонукав польських феодалів до перетворення своїх маєтностей на фільварки, тобто до запровадження власного господарства. Така перебудова аграрних відносин стала можливою за умов зміцнення феодальної земельної власності та посилення кріпацтва й кріпосного права (безпосередньої влади феодала над селянами). Феодальна держава та панство шукали шляхів збільшення прибутків від своїх маєтків насамперед за рахунок посилення експлуатації селянства.

Внаслідок освоєння окраїн - Наддніпрянщини і Побужжя — та піднесення фільваркового господарства протягом другої половини XVI - першої половини XVII ст. на Україні значно зросла площа оброблюваних земель. Культурне землеробство поширювалося на нові місцевості Східного Поділля, на південну частину Київщини й Лівобережжя, Слобідську Україну. Найрозвинутішими в цьому відношенні були Волинь, Галичина, Західне Поділля - тут панувало трипілля.

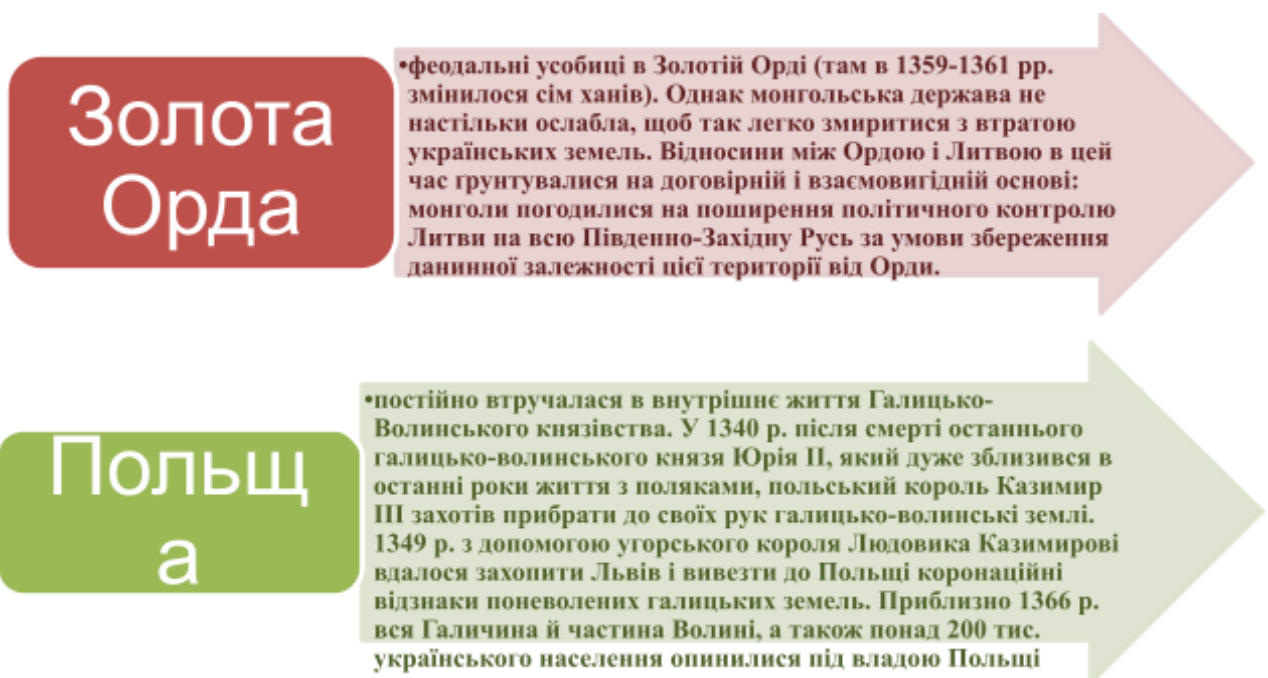
У внутрішній торгівлі значну роль відігравали місцеві торги та ярмарки, що відбувалися у містах і містечках, визначених королівськими грамотами - привілеями. Деякі ярмарки (у Києві, Львові, Кам'янці, Луцьку) мали загальноукраїнське значення. Сюди з'їжджалося і купецтво із сусідніх країн. У містах розвивалася постійна торгівля, зростало число крамниць.

У XVI ст. триває стабілізація і пожвавлення економічного життя, зростання міст. Нараховувалося до 20 великих українських міст з населенням понад 10-15 тис. жителів. У Львові, Києві кількість ремісничих спеціальностей досягала 300. Розвитку товарно-грошових відносин сприяло магдебурзьке право. На Волині і в Галичині все ширше практикувалося будівництво світських споруд не з дерева, а з каменю і цегли, у XV ст. у Львові було побудовано водопровід.

Таким чином, незважаючи на посилення феодально-кріпосницької системи, протягом XIV — першої половини XVII ст. у соціально-економічному становищі України сталися значні позитивні зрушення. Саме у вказаний період українські селяни, козаки, міщани освоїли великі простори Правобережної та Лівобережної України, заселивши їх і заснувавши сотні сіл, слобід, міст і містечок.

Відносини з сусідами

Виникнення козацтва

На півдні Київського воєводства з другої половини XVI ст. різко прискорюється процес формування нової суспільної верстви – козацтва. Його витoki дослідники пов'язують з минулим Київської держави і лицарством княжих часів

Причини формування козацтва:

Four empty rectangular boxes with blue borders, arranged vertically, intended for listing the causes of Cossack formation.

Джерела формування козацтва:

Наслідком господарської діяльності козаків було освоєння та заселення так званого Дикого поля (степів між Дністром і Доном), а отже, розширення життєвого простору українського народу, яке відбувалося, фактично, без завоювань чужих територій.

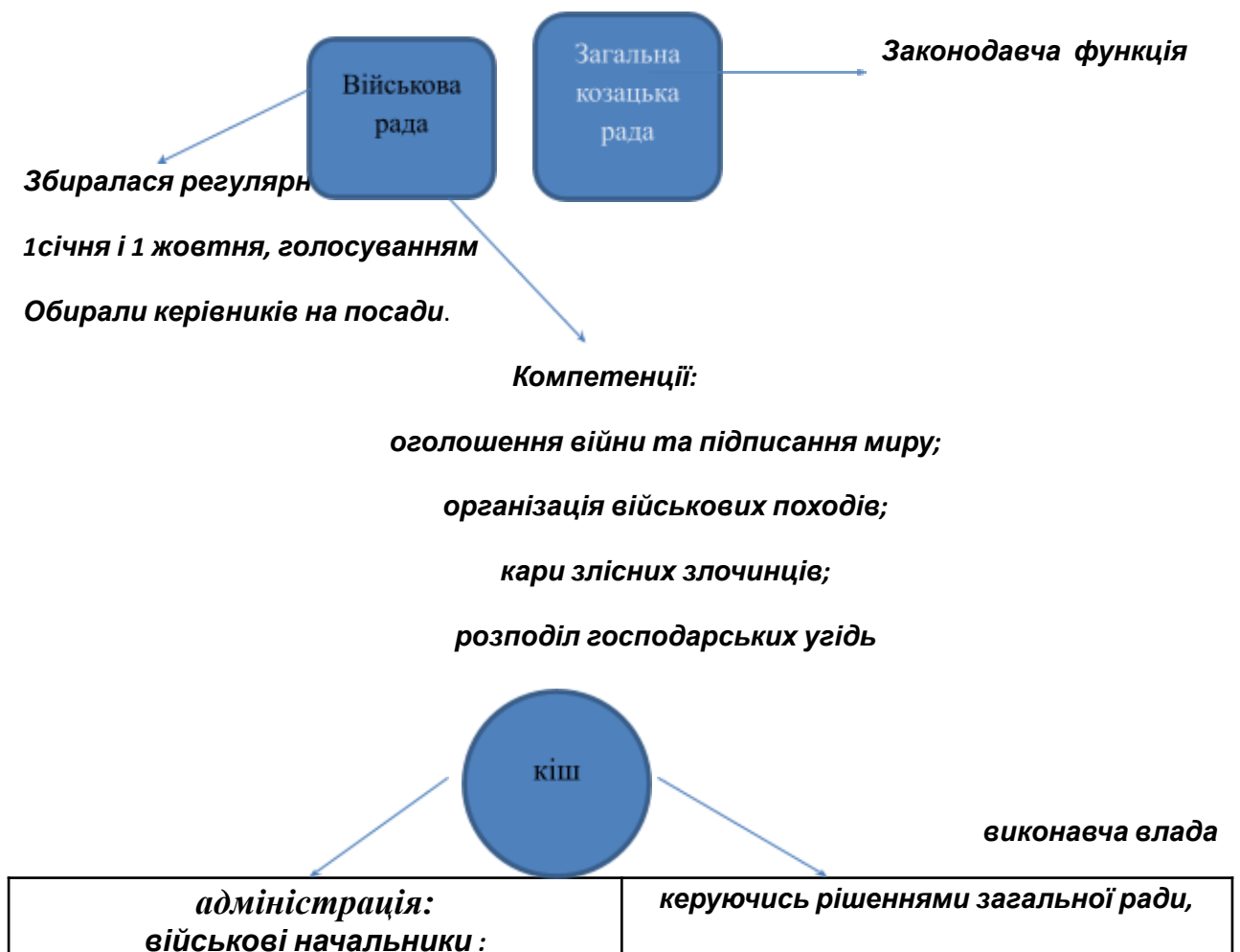
Постійна загроза нападів ординців спонукувала козаків до створення надійної системи укріплень. Основу її становили січі. Дослідники пов'язують походження слова січ із засіками — укріпленнями з дерев. Великого значення надавали козаки місцю розташування січі. Найчастіше то був річковий острів. Згодом за порогами утворилася одна головна Запорозька Січ — своєрідна столиця запорозьких козаків. Відомо 8 дніпрових січей. Перша розташовувалася на острові Мала Хортиця (нині на території міста Запоріжжя).

У середині XVI ст. за дніпровими порогами склалася особлива військово-територіальна політична організація українського козацтва — Запорізька Січ. Життя запорізького козацтва ґрунтувалось на глибоко демократичних принципах: рівність у праві володіння землями, право вільного вступу до лав козацтва незалежно від соціальної і національної приналежності, релігійних переконань, участі в органах самоврядування тощо. Феномен Запорізької Січі в тому, що саме тут уперше державотворча функція перейшла безпосередньо до представників простого народу.

Запорізька Січ не була державою в повному розумінні слова, але мала стільки виразних ознак державності, що її не раз справедливо називали «козацькою республікою». У військовому відношенні Січ поділялася на 38 куренів, а в територіальному — на 5—10 паланок. Для всіх, хто прибув на Запоріжжя, доступ на Січ був вільний. Прийнятих до лав Запорізького

козацтва зараховували за їх бажанням до одного з куренів Січі. Під час запису до куреня новоявленому козакові змінювали прізвище і давали будь-яке нове ім'я. Це робили для того, щоб приховати минуле втікачів. Як вступ до Січі, так і вихід з неї був вільним. Запорожців наприкінці XVI ст. налічувалось 5—6 тис., з них десята частина, постійно змінюючись, була січовою залогою, у той час як інші брали участь у походах або займалися промислами. Від лицарства різко відрізнялися сімейні козаки, їх допускали в Запоріжжя, але вони жили за територією Січі, на хуторах, де займалися хліборобством, скотарством, торгівлею. Звали їх підлеглими посполитих січових козаків.

Структура суспільних відносин на Запоріжжі

<p><i>кошовий , отаман, військовий суддя, військовий отаман.</i> <u>Військові чиновники:</u> <i>булавничий, хорунжий, довбиш, пушкар, гармаш, тлумач, шафар, канцеляристи.</i> <u>похідні і паланкові начальники</u> <i>полковник, писар, осавул</i></p>	<p><i>втілював у життя політику Запорізької Січі в межах своїх вольностей.</i></p>
--	--

Неординарним у Запорізькій Січі був і такий важливий інструмент військово-адміністративної влади, як правова система. Якщо загалом на території України на той час діяли різні джерела права (Руська Правда, Литовські статuti, акти королівської влади, Магдебурзьке право), то в Запорізькій Січі найважливіше значення мало звичаєве козацьке право, котре являло собою сукупність правових звичаїв, які утвердилися у сфері козацьких суспільних відносин.

Для Запорізької Січі протягом багатьох століть її існування був характерний найширший спектр політичної діяльності: матеріальна підтримка діяльності братств і навчальних закладів, фінансування просвітницької роботи православних церков і монастирів.

Існування Запорізької Січі як самостійної сили було визнано в міжнародному світі. Кіш Війська Запорізького приймав представників Австрії, Швеції, Трансільванії, Польщі, Росії, Кримського ханства, укладав міжнародні угоди, вів переговори з іноземними дипломатами, підтримував, коли йому було вигідно, окремі держави та їх коаліції. Військова сила запорожців та їх самотутня тактика ведення бою були добре відомі за межами України.

У різні періоди свого існування Запорізька Січ ніколи не була республікою в собі. Усупереч історичним кордонам вона завжди прагнула поширити свій державний суверенітет на інші українські землі.

У 1616 р. Польський сейм визнав, що всередині Речі Посполитої утворилася інша республіка. Багаторічне існування Запорізької Січі по суті становило наступний (після Галицько-Волинської держави) етап формування української етнічної держави. Дух козацтва, який розлився по всій Україні, пройняв найрізноматніші сфери життя і значною мірою зумовив тенденції розвитку й утвердження на українських землях нових державних органів управління. Держава, яка виникла в роки національно-визвольної війни 1648—1654 р., була суспільно-політичним дітищем Запорізької Січі.

Ватажки козаків

	<p>Дашкевич Остафій (1455-1535) – походив зі шляхетського роду. 1514 р. Призначений черкаським старостою. Керував обороною південних кордонів Литовської держави від нападів кримських татар. У 1531 р. відбив напад кримського хана Саадат-Гірея на Черкаси. У 1533 р. подав пропозицію збудувати на Дніпрі ряд фортець для оборони України від татарських нападів і припинення втеч українських селян на пониззя Дніпра. Історики називали його одним із перших гетьманів та організаторів запорізького козацтва.</p>
	<p>Предслав Ляндскоронський – польський шляхтич, згідно деяких джерел, перший козацький наказний гетьман, хмельницький староста. Залишив своє Хмельницьке староство і разом із Дашкевичем організував Запорізьке козацтво. Гетьманував Ляндскоронський за часів правління Зигмунда I, коли південно-східні кордони Польщі стали місцем постійних нападів степовиків. Воював проти турків і татар, ходив походами до Белграду (1516), Очакова (1528.)</p>
	<p>Яцько Білоус -походить із брацлавської шляхти. У середині 40-х років XVII ст. близько 800 козаків під проводом Я. Білоуса, Андруша, Карпа, Лесуна громилі татарські улуси в степу південніше Брацлава</p>
	<p>Дмитро Вишневецький (Байда) – у 1550 р., коли король польський визнав Вишневецького старостою Черкаським та Канівським, він згуртував навколо себе чимало козаків і вже 1552 р., покинувши староство, посадив свої загоны на човни, вплив на Запорожжя й отаборився на острові Хортиця. Запорожці підтримали Вишневецького, прибули на Хортицю й обрали його своїм гетьманом. Саме на острові Хортиця Вишневецький і почав споруджувати містечко. Здійснив походи проти татар.</p>
	<p>З 1550 р. С. Кішка брав участь у походах Д. Вишневецького, де набув великого бойового хисту, завзяття та великого авторитету серед козацтва. Тому не випадково, що після загибелі Вишневецького його у 1564 р. обрали гетьманом. Ставши гетьманом, Кішка взявся продовжувати справу Вишневецького, впершу чергу відкрити запорожцям шлях до моря. Протягом двох років штурмував міста Козлов, Ізмаїл, Кілю, Білгород та Очаків, нещадно громив турецькі галери в морі. У 1573 р. в одному з морських походів ескадра Самійла Кішки зазнала поразки від турецького флоту, а сам гетьман потрапив у полон</p>

Реєстрове козацтво

Коли українські старости намагалися організувати козацькі відділи головним чином для боротьби проти татар, польські королі вважали, що створення урядових козацьких формацій допоможе контролювати козацькі рухи й стримувати протитатарські акції козаччини.

Військо реєстрових козаків було створене універсалом короля Сигізмунда II Августа 2 червня 1572 р., коли було доручено коронному гетьманові Ю. Язловецькому найняти з низових козаків на службу 300 осіб.

Реєстрових козаків було звільнено від юрисдикції локальних урядів і піддано владі «козацького старшого». За Стефана Баторія реєстр було

збільшено до 600 козаків і козацьким гетьманом призначено Черкаського старосту, князя Михайла Вишневецького

Реєстрові козаки одержали додаткові привілеї: звільнення від податків, право землеволодіння, самоуправління з назначеною старшиною; вони мали свій прапор, літаври й інші інсигнії. Вони одержували платню грішми й одягом; їм передано у власність містечко Трахтемирів з Зарубським монастирем для розміщення арсеналу і військового шпиталю. Козаки дістали офіційну назву Запорізького або Низового війська, чим уряд хотів підкреслити, що справжнє Запорізьке військо — Запорізька Січ юридично для нього не існує.

Реєстрові козаки були зобов'язані відбувати службу у Наддніпрянщині й посилати за наказом польського уряду загони на Дніпрові пороги. Намагання короля Стефана Баторія і його наступників контролювати через реєстр зростання українського козацтва виявилися марними.

Під час селянсько-козацьких повстань 1591-1596 рр. сеймовими постановами реєстрове козацтво було ліквідовано. Але 1599 р. почалося нове складання реєстру. Козацтво вело боротьбу за розширення реєстру. Польсько-шляхетський уряд намагався зменшити чисельність реєстрових козаків. Однак під час воєн польсько-шляхетський уряд з метою збільшення збройних сил був змушений закликати все боєздатне козацтво до реєстрового війська, яке тимчасово зросло до кількох десятків тисяч чоловік.

Складання реєстрів супроводжувалося загостренням боротьби в Україні. Десятки тисяч виключених з реєстру, так званих випищиків), польсько-шляхетський уряд не визнавав за козаків. Вони тікали на Запоріжжя.

Реєстрові козаки зазнавали утисків від польських феодалів. Польсько-шляхетський уряд роздавав козацькі землі шляхті та магнатам. Особливо посилювався гніт та переслідування реєстрових козаків після Ординації 1638 р.

Селянсько – козацькі повстання

Зміцнення козацького стану непокоїло польський уряд та уряди сусідніх держав. У 1518 р. через козацтво вкрай загострилися відносини між Річчю Посполитою й Туреччиною.

Причини селянсько –козацьких повстань

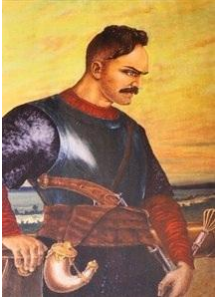
ухвала польського сейму 1590 р., за якою король отримував право роздавати шляхті й магнатам „українські пустки” за Білою Церквою, з поміж яких і землі, котрими здавна користувалися козаки.

поширенням фільваркової системи господарювання.

Узаконення Литовським статутом 1588 р. на території Брацлавського та Київського воєводств кріпацтва зумовило посилення виступів селян і міщан

Українське козацтво усвідомило свою окремішність від інших станів і розпочало активну боротьбу за власні права. Виявом такої боротьби стали козацькі повстання. Наприкінці XVI ст. життя в Україні набуло надзвичайної гостроти. Втрата решток державності відбувалася за умов постійної загрози нападів з боку Туреччини й Кримського ханства, а також посиленого польського наступу на права українців. Український народ опинився перед небезпекою знищення. За таких вкрай несприятливих обставин саме й набрав потужності козацький рух, що ставав рухом національно-визвольним.

Селянсько –козацькі повстання

	<p>Козацьке повстання 1591 — 1593 рр. під проводом Криштофа Косинського охопило Поділля, Волинь і Київщину. На боротьбу проти магнатів і шляхти разом із козаками й селянами піднялося населення деяких міст.</p> <p>У травні 1593 року козаки на чолі з К. Косинським виступили із Запоріжжя й узяли в облогу черкаський замок О. Вишневецького. Становище обложених було дуже скрутним. Погодившись на переговори з О. Вишневецьким К. Косинський прибув до Черкас, де під час переговорів його підступно вбили слуги О. Вишневецького. Шляхта розбила рештки повстанців. Козаки змушені були зняти облогу й відступити на Січ.</p>
	<p>1594 р. козацько-селянські виступи набули нової сили. Повстанців очолив Северин Наливайко.</p> <p>У жовтні 1594 р. визвольний рух охопив усю Брацлавщину, Київщину й Волинь. Козацько-селянське військо, яке налічувало 12 тис. осіб, здобуло Гусятин, Бар, Канів, Луцьк та інші міста. Повстанський рух перекинувся на Білорусь.</p> <p>С. Жолкевський удався до хитрощів, розпочавши переговори, обіцяючи повсталим амністію.</p> <p>Розкол у таборі козаків призвів до того, що більшість учасників повстання було перебито. С. Наливайка та ще шістьох керівників повстання відправили до Варшави, де 1597 р. після жорстоких тортур їх стратили</p>

	<p>Навесні 1630 року Тарас Федорович (Трясило) звернувся до українського народу з універсалом, у якому закликав приєднуватися до козацької армії та виганяти шляхту з України. Запорозців активно підтримало населення Подніпров'я та Лівобережжя. Повсталі розгромили польські гарнізони в Черкасах, Корсуні та Каневі. Повстання охоплювало нові території України: Брацлавщину, Волинь і Галичину. Проти повсталих було споряджене польське військо. На початку червня відбулася вирішальна битва під Переяславом. У ній загинуло багато шляхтичів, польське військо втратило артилерію, але в козацькому таборі розгорілися чвари, старшина та реєстрові козаки прагнули угоди з поляками. Т. Федорович з великим загоном козаків, які не хотіли підписувати мир зі шляхтою, пішов на Січ. Реєстровці ж уклали з польськими воєначальниками новий договір, який не був затверджений урядом.</p>
	<p>У травні 1637 р. розпочалося нове повстання на чолі із запорізьким гетьманом Павлом Бутом, відомим у народі під іменем Павлюка. До нього приєдналося багато селян і міщан. Незабаром повстання охопило все Подніпров'я та частину Брацлавщини.</p> <p>Козацько-селянські загоны успішно діяли на Черкащині, під Богуславом, Києвом, Чигирином, Переяславом, на Полтавщині. У грудні 1637 р. польська армія під проводом гетьмана М. Потоцького чисельністю 15 тис. осіб зустрілася з основними силами повстанців (10 тис. осіб) біля с. Кумейки на Черкащині. Гетьман М. Потоцький удався до хитрощів, запропонувавши повстанцям переговори. Реєстровці зрадили П. Павлюка і козацьку старшину, видали їх полякам.</p>
	<p>Запорізьким гетьманом обрано Якова Остриянина (Острияницю). Під його булавою зібралося понад 5 тис. козаків.</p> <p>Навесні 1638 р. повстанці на чолі з Острияницею вщент розгромили польське військо. Вогонь повстання перекинувся на Правобережжя. У червні розгорнулися жорстокі бої. Польські війська оточили повстанців. Кілька тисяч козаків на чолі з Я. Остриянином прорвали облогу й перейшли на територію Московської держави.</p>

XVI-перша половина XVII ст. - виключно складний і важливий період в житті українського народу

Рекомендована література:

1. Горобець В.М. , Чухліб Т.В. Незнайома Клію. Таємниці, казуси, і курйози української історії. Козацька доба. – К. 2004.
2. Дан О.Ю. Козацтво Брацлавщини у боротьбі за свободу і незалежність (1648-1676 рр.). – К. 2004.
3. Дан О.Ю., Кривошея В.В. Вінниччина козацька: Історія Вінницького козацького полку. - К. 2004.
4. Недак В.В. Україна – козацька держава. – К. 2005.
5. Скальковський А.О. Історія Нової Січі або останнього Коша Запорозького. - К. 2003.
6. Фігурний Ю.С. Історичні витоки українського лицарства: Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. – К. 2004.
7. Чухліб Т.В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663—1713) - К. 2004.

8. Щербак, В.О. Дашкевич (Дашкович) Остафій [Текст] /В.О. Щербак //Енциклопедія історії України. – К., 2004. – Т. 2. – С. 295.

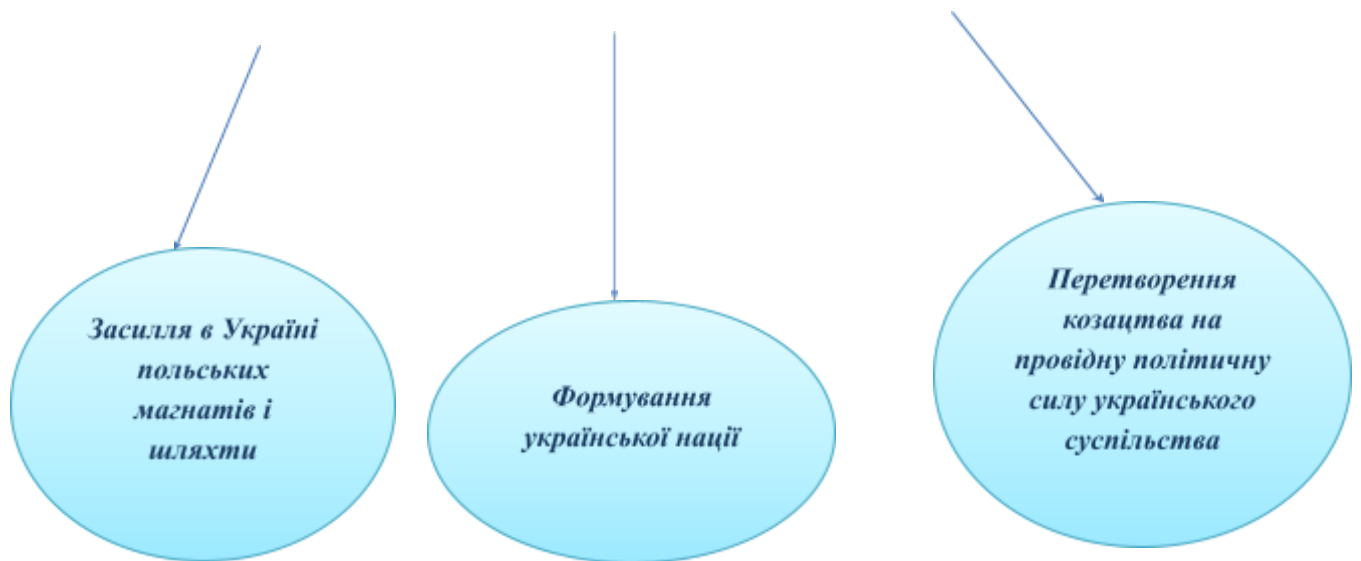
ТЕМА: Українська національна революція XVIII ст. Гетьманщина.

План

Національно – визвольна війна 1648 -57 рр. – це боротьба українського народу під проводом Б.Хмельницького проти польського панування, за створення своєї незалежної держави.

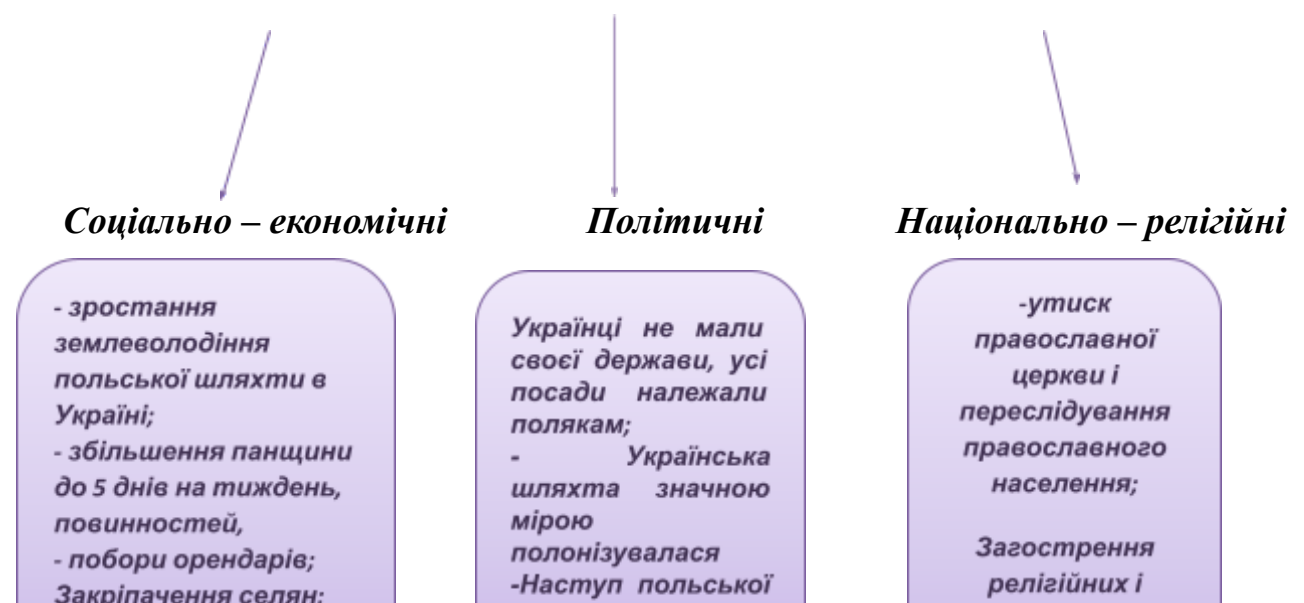
- 1 Причини, характер та рушійні сили. Початковий період війни 1648 – 49рр.
- 2 Перемога селянсько –козацького війська під Жовтими Водами, Пилявцями, битва під Зборовим.Зборовський мир.
- 3 Відновлення української державності. Формування держави.
- 4 Молдавські походи Хмельницького.Битва під Берестечком і Білоцерківський мир.
- 5 Битва під Батогом і Жванцем.
- 6 Зближення України з Московією. Переяславська Рада. Березневі статті Б.Хмельницького 1654р.
- 7 Входження України під протекторат Москви. Завершальний етап визвольної війни. Воєнні дії 1654 -57рр.
- 8 Становище Гетьманщини після смерті Б.Хмельницького.
- 9 політика І.Виговського. Гадяцька унія. Битва під Конотопом.
- 10 Гетьманування Ю. Хмельницького.
- 11 Історичне значення визвольної війни українського народу.

Передумови національно – визвольної війни 1648 – 57 рр.

Причини Національно – визвольної війни 1648 -57 рр.

Причини повстання

Після придушення селянсько-козацьких повстань 20—30-х років XVII ст. в Україні настав десятилітній період затишшя. Польська шляхта посилила колонізацію українських земель, національний і релігійний гніт православних українців. Тому вибух 1648 р. був закономірним. За своїм характером цей всенародний рух був національно-визвольним і антифеодальним.

Важливу роль відіграли у збройному повстанні 1648 р. козацькі ватажки .

Богдан-Зиновій Хмельницький (1595-1657) у складі козацького війська брав участь у війні Польщі з Туреччиною 1620—1621 рр. У битві під Цецорою у вересні 1620 р. потрапив у турецький полон, де перебував два роки. Після визволення з полону повернувся на Запоріжжя, згодом брав участь у морських походах козаків проти Туреччини. Повернувшись із переможних походів, одержав чин чигиринського сотника, а з часом — писаря всього реєстрового війська. Брав активну участь у повстаннях Тараса Федоровича, Павла Бута, Якова Острянина й Дмитра Гуні. За участь у козацько-селянському повстанні 1637 р. був позбавлений посади писаря й призначений чигиринським сотником. Він неодноразово їздив з козацькими посольствами до польського короля й сейму зі скаргами на тяжке становище українського народу, виступав на захист його прав; польський король Владислав IV посилав його для надання Франції допомоги у війні з Іспанією.

МаксімКривоніс близько 1600 — 1648рр.

Велике значення мала Корсунська битва, в якій М. Кривоніс командував передовим полком козацької армії. Із формуванням Лисянського полка став його першим полковником. З червня 1648 р. на Поділлі очолював повсталі козацькі та селянські загони, з яких сформував цілу армію. За свідченнями тогочасних джерел, «якийсь поганець Кривоніс, збунтувавши всю чернь», здобув міста Ладижин, Бершадя, Тульчин, Вінниця та ін. В цей час він титулував себе «полковник його королівської милості Війська Запорозького, без зазначення свого територіального полкового округу, бо сам мав під своєю владою полковників.

Даніло Нечай (1612(?) — 10 лютого 1651)

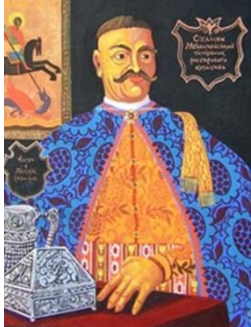

Данило Нечай, який козакував із 40-х рр. XVII ст. На початку збройного повстання 1648 р. став козацьким полковником, напередодні Пилявецької битви 1648 р. очолював гарнізон м. Старокостянтинова. Під час походу української армії в Галичину за дорученням Б. Хмельницького здобув замок у Бродах, брав участь в облозі Замостя. За деякими даними, у грудні 1648 р. Д. Нечая призначили київським полковником, на початку 1649 р. він був обраний полковником Брацлавського полку. У травні 1649 р. полк Д. Нечая утримував Меджибіж до підходу головних козацьких сил під командуванням М. Кричевського. Відзначився під час Збарзької облоги 1649 р. та Зборівської битви 1649 року, активно виступив проти укладення Зборівського мирного договору 1649 року, вимагаючи продовження боротьби з польськими загарбниками. Відмовлявся впустити шляхту до мастків і контролював територію по лінії Сатанів — Бар — Студениця (на Дністрі). У вересні 1650 р. очолював козацькі полки, які розбили військо Василя Лупула й здобули столицю Молдови м. Ясси, примусивши молдовського господаря укласти союзний договір з Гетьманщиною.

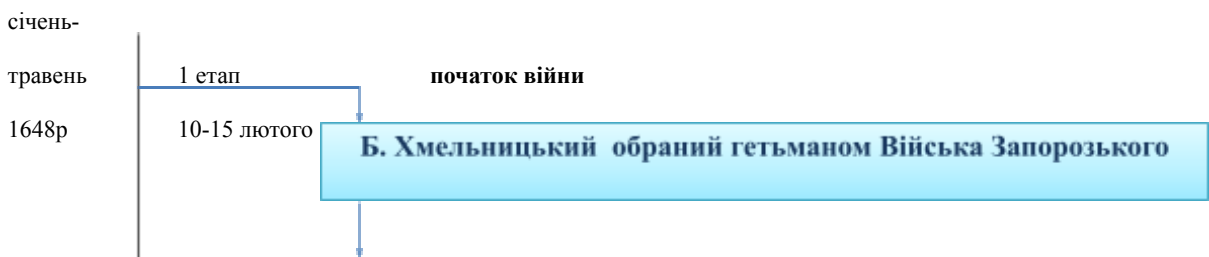
Іван Богун (1618- 17лютого 1664)

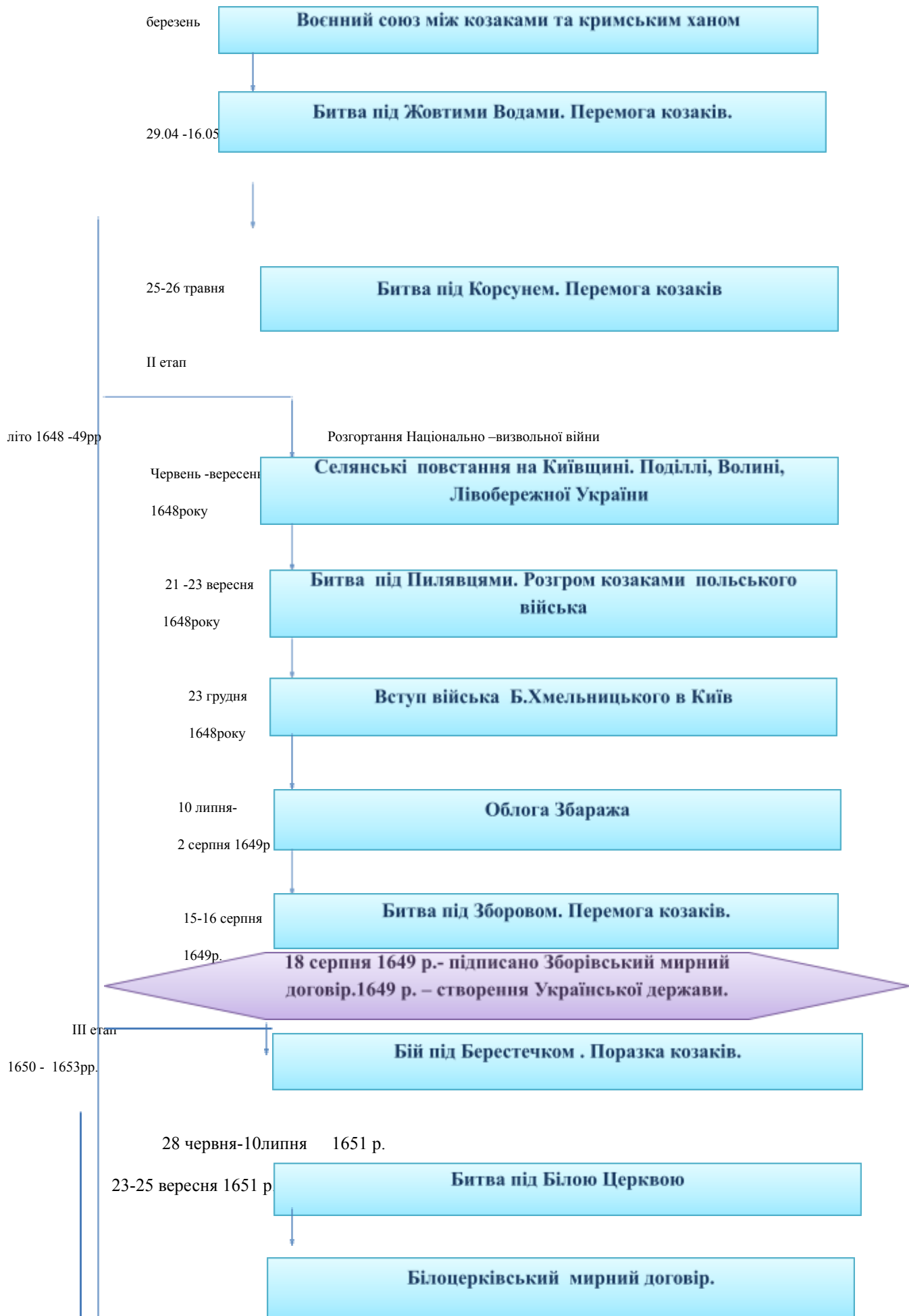
Учасником антипольських повстань 1637—1638 рр., був також Іван Богун, брав участь у всіх битвах 1648-1657 рр. У березні 1651 р. разом із С. Височаном керував обороною Вінниці; особливо відзначився в Берестецькій битві 1651 р., під час якої зумів організувати оборону козацького табору, а пізніше вивести українську армію з оточення. 1655 р. керував героїчною обороною Умані. У 1658 р. брав активну участь у придушенні заколоту М. Пушкаря та Я. Барабаша.

І. Богун стояв на позиціях української державності. У січні 1654 р. разом з деякими іншими полковниками відмовився присягнути на вірність московському царю, а пізніше, 1659 року, висловлював претензії Ю. Хмельницькому за укладення Переяславських статей. У 1663—1664 рр. брав участь у поході гетьмана П. Тетері на території Лівобережної України

	<p>Філон Джеджалій(? – 1659рр) до початку повстань 1648-1657 рр. служив козацьким сотником Переяславського полку. У квітні 1648 р. він разом з черкаським сотником Б. Товпигою очолив повстання реєстрових козаків у Кам'яному Затоні. У 1648 р. був призначений кропивнянським (ічнянським) полковником, брав участь у Жовтоводській битві 1648 р., Корсунській битві 1648 р., Пилявецькій битві 1648 р., Зборівській битві 1649 р..</p> <p>Дуже швидко став одним з найближчих сподвижників Б. Хмельницького, виконував важливі дипломатичні доручення гетьмана. У жовтні — листопаді 1648 р. українська дипломатична місія, очолювана Ф. Джеджалієм, уклала з Османською імперією договір, за умовами якого Україна визнавалася самостійною державою, і кримським татарам заборонялося нападати на українські землі. У вересні 1650 р. він очолював українське посольство до молдовського господаря Василя Лупула.</p> <p>Під час Берестецької битви 1651 р. козаки обрали Ф. Джалалія наказним гетьманом, потім гетьман призначив його генеральним осавулом.</p>
	<p>Силуян Андрійович Мужилівський (16??, Річ Посполита — 1655, Гетьманщина) — відомий український військовий діяч та дипломат часів Хмельниччини, посол Гетьманщини в Московському царстві (січень-березень 1649, квітень-травень 1653), посол Гетьманщини в Литві (серпень 1649), посол Гетьманщини в Османській імперії (1651). Силуян Мужилівський служив полковником і був довіреною особою Б. Хмельницького. Неодноразово полковника С. Мужилівського як представника української держави було послано до Москви з проханням надати Україні збройну допомогу</p>
	<p>Лаврін Капуста (? -1657?р) — козацький військовий діяч, Чигиринський та Суботівський городовий отаман, керівник контррозвідки часів Богдана Хмельницького. З усіх іпостасей, в яких постає перед нами Лаврін Капуста — полководець, дипломат, господарник, радник, розвідник — саме розвідувальна діяльність викликає найбільше зацікавлення. Інтерес цей обумовлений в першу чергу тим, що розвідка та контррозвідка часів Богдана Хмельницького досягла дуже високого рівня. Богдан Хмельницький створив одну з найкращих на той час розвідку й контррозвідку у Європі і це при тому, що творити її Гетьману фактично довелося з нуля. До нас дійшли чимало відомостей, які свідчать про системність, професійність, патріотизм розвідувальної та контррозвідувальної діяльності, а також про те, що така діяльність мала виключно оборонний характер — спрямовувалася лише на захист національних інтересів держави.</p>

Основні події Національно – визвольної війни 1648 -57рр.

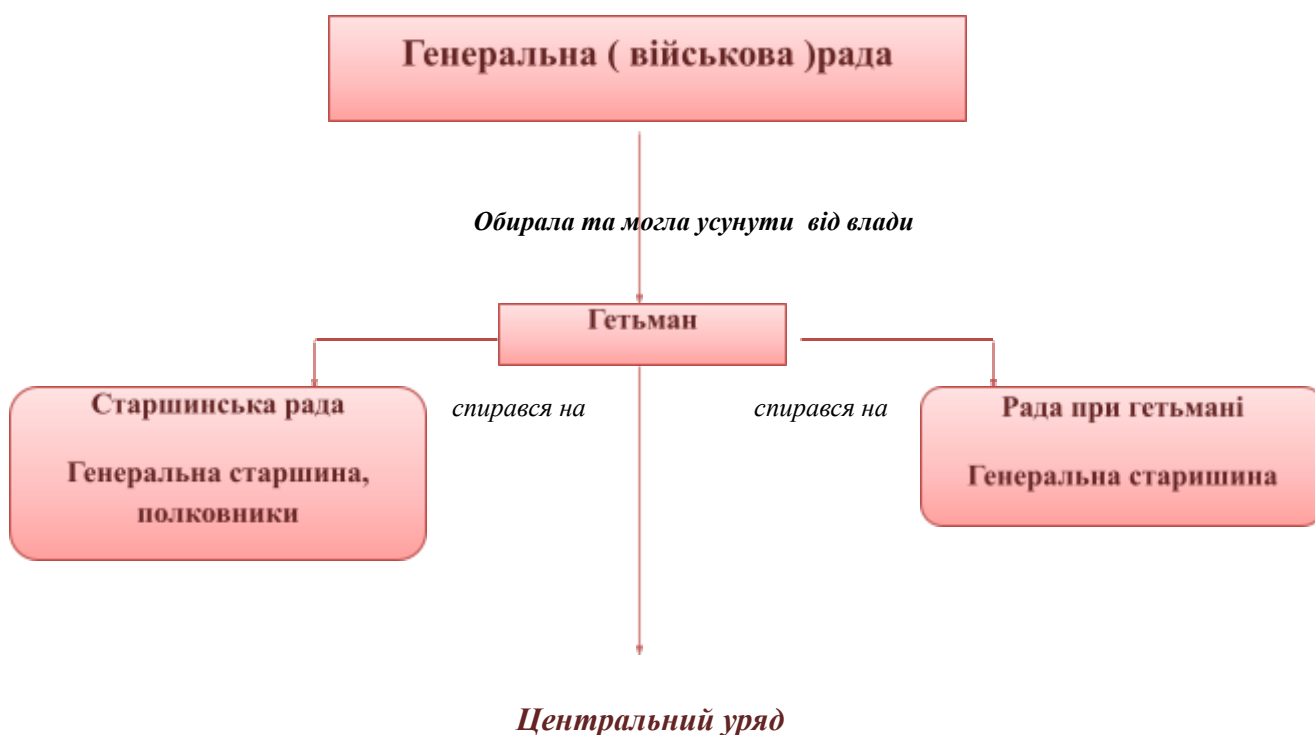
Створення Української козацької держави Гетьманщини

(1649 – 1764pp)

Назва держави	Військо Запорізьке. Поступово затвердилася народна назва «Україна»
Столиця	місто Чигирин
Державні символи	Гетьманська булава, державна печатка, гетьманський бунчук і корогви
Територія держави	включали Київське, Брацлавське, Чернігівське, частину Волинського воєводства та Білої Русі. Основою держави була територія від Случа і Дністра на заході і аж до Московського кордону на сході.
Державні кордони	« Козацька лінія». Зміцнювалася військовими заставами в міру звільнення земель від польсько-шляхетського панування
Адміністративно –територіальний устрій держави	Уся "Держава Війська Запорізького" була поділена на полки, сотні, волості (16 полків та 272 сотні).У сотнях формувалися нижчі військові підрозділи козацького війська – курені (від 10 до 40 осіб). Командував ними виборний курінний отаман.
Форма державного правління	Українська козацька держава була різновидом республіки. Її особливості. <ul style="list-style-type: none"> - Вищу владу обирали безстроково (одночасно був механізм усунення від влади вищих державних чиновників) - - на основі козацької демократії доступ до управління державою мали лише представники козацького стану.
Українська армія	Принцип побудови армії – територіальний. Кількість: 1648 -51pp.- 150 тис осіб (з них 100тис – добре навчені козаки, 50 тис. – селяни та міщани): 1648 р. – прийнято війський статут « Статті про устрій Війська Запорізького»
Фінанси	<ul style="list-style-type: none"> - Казна поповнювалася з таких джерел: земельного фонду, доходів від промислів, торгівлі й податків; - В обігу були різні грошові одиниці(польські, російські, турецькі); - Була спроба чеканити власну монету – чех
Економічна і соціальна політика	<ul style="list-style-type: none"> - Ліквідоване землеволодіння польських магнатів, шляхти та католицької церкви;

(внутрішня)	<ul style="list-style-type: none"> - Селяни отримали особисту волю і право власності на землю; - Уряд у своїй політиці орієнтувався насамперед на інтереси козацького стану: козаки звільнялися від багатьох податків, отримували право вільно проживати в містах і селах, зберігали власне самоврядування і суд, затверджувалася їхня власність на землю.
Дипломатична служба (зовнішня політика)	Україна активно затверджувалася на міжнародній арені. Для збереження держави проводила гнучку політику в пошуку союзників серед близьких і далеких країн.

Вищі органи влади Української держави в середині XVII ст.

Генеральний писар Генеральна військова канцелярія	Генеральний підскарбій Генеральна військова скарбниця
Генеральний обозний Генеральна військова артилерія	Гетьманські ад'ютанти Генеральні осавули, генеральний хорунжий, генеральний бунчужний
Генеральні судді	Тимчасовий

Генеральний військовий суд	Головнокомандувач військами Наказний гетьман
----------------------------	---

Створення Української козацької держави в середині XVII ст. стало продовженням традицій української державності, сприяло розвитку української нації, її самосвідомості, формування власної еліти.

Мирні договори , які були заключені під час Національно – визвольної війни 1648-57 рр.

Зміст договору	Історичне значення договору
<p><i>Зборівський мирний договір 18 серпня 1649</i></p> <p>Його зміст фактично означав, що польський уряд вперше визнав <i>автономію</i> (самоврядування) <i>української козацької держави</i> в межах Речі Посполитої на території трьох воєводств - Київського, Брацлавського і Чернігівського.</p> <p>На визволених землях почала складатися нова військово-адміністративна і політична система, формувалась Українська національна держава – Гетьманщина. На визволену територію переносився традиційний військовий і громадський устрій козацтва. До влади прийшла національна за складом козацька старшина. Досить впливову її частину становила православна українська шляхта.</p> <p>Згідно з умовами договору Чисельність козаків Війська Запорозького обмежувалась реєстром у 40 000 осіб. Усі ті, хто не потрапив до козацького реєстру, мали повернутися до панів. Проголошувалась амністія всім учасникам національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, православним і католицьким шляхтичам, які примкнули до козаків і воювали проти польських урядових сил. Православна Київська митрополія відновлювалася у своїх правах, а київський митрополит мав увійти до сенату Речі Посполитої. Питання про унію передавалось на розгляд сейму.</p>	<p><i>р. між Україною та Річчю Посполитою</i></p> <p>Підписаний мирний договір <i>не задовольняв</i> а ні козаків, а ні уряд Речі Посполитої. Обидві сторони почали підготовку до нового етапу війни.</p> <p>Водночас міжнародно – правове визнання за Зборівським договором автономії козацької України сприяло прискоренню створення Української держави.</p>

<i>Білоцерківський мирний договір 28 вересня 1651р між Україною та Річчю Посполитою.</i>	
<p>Умови угоди були важкими для України. Різко обмежувалися її права. Кількість реєстрового козацтва скоротилася наполовину — до 20 тис. чол., з правом мешкати тільки в королівських володіннях. Виключені з реєстру козаки поверталися під владу польських панів. Автономію дістало лише Київське воєводство, Брацлавське і Чернігівське знову мали підпорядковуватися польському урядові. Гетьман України мусив допустити польську шляхту до її маєтків. Він позбавлявся права самостійних дипломатичних зносин з іноземними державами і зобов'язувався розірвати військовий союз з Кримським ханством.</p>	<p>Тяжкі умови договору Б. Хмельницький розглядав як тимчасовий компроміс, що давав перепочинок для розгортання дальшої боротьби проти володарювання Польщі. В Україні почалися повстання проти гетьмана, а також масове переселення селян і козаків на територію Російської держави (на Слобожанщину). Там люди рятувалися від польсько – шляхетського терору й закріпачення. Переселення послабляло селянські сили.</p>
<i>Кам'янецький договір 15 грудня 1653р. між Річчю Посполитою та Кримським ханством</i>	
<p>Татари одержали велику суму контрибуції. Фактично татарам дозволили брати ясир в Україні. Політичне й правове становище козаків чітко не визначалося. На території України могло розміщатися польські військові підрозділи. Шляхта поверталася до своїх маєтків.</p>	<p>Укладений без участі козаків договір зводив нанівець попередні завоювання Української держави.</p>
<i>Українсько – московський договір 1654 р.</i>	
<p>Документально рішення Переяславської Ради було закріплено Березневими статтями (затвержені царем і Боярською думою в березні 1654 р.). Це був договір між Україною і Московським царством. Москва зобов'язувалася вступити у війну проти Польщі. Україна переходила «під руку» московського царя як самостійна держава — зі своїм главою (гетьманом), своїм політичним устроєм та територією. Реєстр установлювався в 60 тис. чол., козаки могли жити і судитись за своїми законами. Гетьман міг вступати у міжнародні відносини з іншими державами, крім Польщі і Туреччини. Гетьмана мало обирати військо і лише повідомляти про це царя. Збір податків залишався за українськими урядовцями, але вони повинні були передавати частину їх московським. Таким чином, суверенітет Української держави частково обмежувався у міжнародній та фінансових сферах. У Києві та Чернігові мали розміщатися російські залоги на чолі з воєводами.</p>	<p>Україна як держава за цими статтями зберігала свою територію, основи політичного та державного устрою, станові права й привілеї населення. Однак відбувалося й обмеження державного суверенітету. Таким чином, Україна одержала статус автономії з широкими привілеями в складі Московської держави.</p>
<i>Віленське перемир'я (жовтень 1656 р.) між Московією і Річчю Посполитою (у травні 1656р Московія оголосила війну Швеції, та погодилась на примирення з Польщею)</i>	

Спільні воєнні дії Московського царства та Польщі проти Швеції. Обрання московського царя на королівський трон після смерті Яна Казимира.	Московія нехтувала інтересами України, тому в односторонньому порядку припинила війну з Річчю Посполитою, що порушувало «Березневі статті».
<i>Радотський мирний договір (грудень 1656 р) Швеція та Трансільванія проти Речі Посполитої</i>	
Визнання іноземними державами (Швецією та Трансільванією) України як держави. Однак вони не бажали її зміцнення, тому домовилися , що в разі перемоги над Польщею західноукраїнські землі перейдуть до Трансільванії.	

Відносини України і Московського царства.

Переяславська угода та її наслідки.

Водночас під час підписання Березневих статей і Переяславського договору з боку гетьманського уряду були допущені певні прорахунки, що зіграли потім негативну роль у відносинах між Москвою й Україною. Москва скористалася тим, що в умовах договору чітко не визначалася форма відносин між Україною і Москвою; московський уряд не присягнув у тому, що він буде виконувати свої зобов'язання; Б. Хмельницькому варто було б обмежитися особистою присягою, а не дозволяти присягати всьому народу; помилкою був і дозвіл мати російських воєвод в українських містах, а також збір податків на користь царя в Україні.

Таким чином, Переяславський договір:

- 1) констатував відокремлення України від Речі Посполитої;
- 2) означав міжнародно-правове визнання Української держави;
- 3) засвідчив внутріполітичний суверенітет Української держави, зберігав її основні політичні інститути;
- 4) суттєво змінював геополітичну ситуацію у Східній Європі, посилював позиції України в боротьбі з Польщею, зміцнював вплив Москви у цьому регіоні.

Переяславський договір розпочав нову добу у відносинах між Україною і Московщиною. Москва з самого початку намагалася обмежити права України і згодом планувала перетворити її у звичайну провінцію.

Існують різні наукові оцінки договору 1654 р. щодо відносин між Москвою і Україною. Зокрема вони розцінювались як: 1) персональна унія; 2) васалітет; 3) тимчасовий військовий союз; 4) возз'єднання; 5) приєднання; 6) реальна унія; 7) неповна інкорпорація; 8) протекторат; 9) конфедерація.

Навесні 1654 р. російська армія спільно з козацьким 20-тисячним корпусом І. Золотаренка розпочала воєнні дії проти польської армії в Білорусі. Союзники здобули Смоленськ, Мінськ, Вільно, І. Золотаренко захопив південну Білорусь. Але його заходи із запровадження в Білорусі

козацького ладу викликали перший конфлікт з московськими воєводами, які всі здобуті козаками землі вважали «царськими».

Восени 1654 р. поляки, заручившись підтримкою кримського хана, вирушили в похід на Україну. У січні 1655 р. проти них виступив Б. Хмельницький з козацьким і московським військом. Вирішальна битва, що відбулася біля *Охматова* (на Київщині) в останні дні січня, коштувала великих втрат обом сторонам, але не принесла успіху жодній. Це значно послабило надії українців на допомогу царя.

Незабаром після березня 1654 р. уряд Росії відмовився сплатити козакам платню, обгрунтувавши це тим, що цар воює за визволення України і що його казна несе великі витрати.

Найважливіші для України положення договору 1654 р. — невтручання Росії в її внутрішні справи — спочатку додержувалися, оскільки у Росії не було спеціальних органів управління Україною. Відносини Росії та України регулював, як і з іншими державами, Посольський приказ. Україна і Росія вирішували нагальні питання шляхом постійного обміну посольствами. На початку 1657 р. Україна мала власний митний кордон з Росією.

У 1654—1656 рр. під час спільних воєнних дій Росії та України проти Польщі у великі українські міста було введено російські війська на чолі з воєводами. Вони залишалися на території України й після укладення Віленського перемир'я всупереч умовам договору 1654 р. та протестам з боку Хмельницького. В усіх великих містах Слобідської України воєводи з військовими загонами закріпилися під час заселення цієї території переселенцями з Росії для їх захисту та управління ними.

Під час спільних з Росією воєнних дій у 1654—1656 рр. Б. Хмельницький, український народ дедалі більше переконувалися, що Москва дбає лише про власні інтереси — звільнення земель Московії.

24 жовтня 1656 р. цар порушив свій союзницький обов'язок щодо України, уклавши у Вільно перемир'я з Польщею. Уповноважених від України до переговорів не допустили. Про зміст перемир'я Україну повідомили лише в грудні. Формально угода торкалася спільних воєнних дій Росії і Польщі проти Швеції і Семигорода. Але перемир'я стало можливим після того, як Польща пообіцяла царю обрати його своїм королем, а цар погодився залишити козацьку Україну у складі Речі Посполитої.

Звістку про Віленське перемир'я Україна зустріла зі смутком. Б. Хмельницький сміливо засудив політику Росії. Проте він не відступився від Московського договору 1654 р., хоча дії Росії можна було розцінювати як його розрив. Хмельницький написав царю листа, в якому звернув його увагу на ненадійність укладеного перемир'я. Водночас він почав активніше проводити самостійну політику України, спрямовану на розширення її дружніх зв'язків з іншими державами.

З 1655 р. Б. Хмельницький розвинув активну дипломатичну діяльність, намагаючись іншими зовнішньополітичними зусиллями забезпечити незалежність Української держави. Зокрема налагоджувалися союзницькі

відносини зі Швецією. Навесні 1655 р. шведський король Карл X Густав почав війну проти Польщі. Користуючись цим, Б. Хмельницький з українським військом і корпусом Ф. Бутурліна восени вирушив до Галичини, розгромив польську армію під *Городком* і почав облогу *Львова*.

Українсько-московське військо здобуло й Люблін, і перед гетьманом відкрилися перспективи об'єднати всі українські землі під своєю булавою. Але тут на допомогу Польщі знову виступив хан. Це змусило Б. Хмельницького відступити від Львова.

З кінця 1655 р. Росія, налякана успіхами Швеції в Прибалтиці, пішла на зближення з Річчю Посполитою, щоб вступити в боротьбу зі Швецією. Розпочалася російсько-шведська війна.

Головною турботою Б. Хмельницького в 1657 р. було завершення визволення українських земель. З метою створення антипольської коаліції він уклав угоди зі шведським королем Карлом X Густавом і семиградським князем Юрієм Ракоці II. На початку 1657 р. Україна й Семиграддя (Трансільванія) почали воєнні дії проти Польщі. Козацькі війська оволоділи Волинню, Турово-Пінщиною і Берестейщиною.

Шведи захопили більшу частину Польщі. Але незабаром почалися невдачі, і антипольська коаліція розпалася. Ці події були останнім ударом для хворого гетьмана, і 27 липня 1657 р. він помер у Чигирині. Його смерть значно ускладнила справу визволення України: вирвалися назовні внутрішні суперечності українського суспільства; загострилися протиріччя між старшиною, яка прагнула одержати феодальні привілеї, і рядовим козацтвом; розгорнулася боротьба старшинських груп за владу, яка призвела до *Руїни*.

Рекомендована література:

Горобець В.М. , Чухліб Т.В. Незнайомі Кліо. Таємниці, казуси, і курйози української історії. Козацька доба. – К. 2004.

Дан О.Ю. Козацтво Брацлавщини у боротьбі за свободу і незалежність (1648-1676 рр.). – К. 2004.

Недяк В.В. Україна – козацька держава. – К. 2005.

Світлична Л. Історія України. – К. 2005

Скальковський А.О. Історія Нової Січі або останнього Коша Запорозького. - К. 2003.

Фігурний Ю.С. Історичні витоки українського лицарства: Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. – К. 2004.

Чухліб Т.В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663—1713) - К. 2004.

Тема : Соціально – економічний та політичний розвиток України в др.пол. XVIIст.- XVIII століття.

План

1 Зародження буржуазних відносин в Україні в 18 ст. Розвиток фільваркового господарства. Зміцнення позицій українських магнатів і шляхти.

Мануфактурне виробництво.Зовнішньоекономічні зв'язки України в др..пол 17 ст – на початку 18 ст. Економічне піднесення в Україні після приєднання Пн Причорномор'я.

2 Політичне життя в Україні в др.. пол.. 17 ст. Поділ України на Лівобережну та Правобережну Україну. Спроби об'єднання українських земель.

П.Дорошенко,І.Самойлович.

3 Стабілізація політичного життя в Україні в кінці 18 ст. Гетьман І.Мазепа. Обмеження української автономії. Союз Мазепи з Карлом XII. Полтавська битва.

4 Ліквідація Запорізької Січі. П.Орлик. Конституція П.Орлика 1711р.

5 Обмеження української автономії в п.п. 18 ст. (І.Скоропадський, П.Полуботок, Д.Апостол) Діяльність малоросійської колегії.

6 Правління гетьманського уряду(1735 – 1750рр) Гетьман К.Розумовський. Ліквідація гетьманату Катериною II.

7 Посилення антиукраїнської політики російського царизму. Ліквідація Запорізької Січі 1775р і скасування козацької автономії.

8 Становище українських земель під владою Речі Посполитою в 17-18 ст. Повстання С.Палія.Гайдамацькі рухи 1730-1760рр. Коліївщина. Рух опришків .О.Довбуш.

Руїна (1658 –середина 80-х років XVII ст.) – це трагічний період історії України, який почався після смерті Б.Хмельницького. Характеризується внутрішньою боротьбою козацької старшини за владу й вторгнення в Україну іноземних держав, що призвело до втрати територіальної цілісності, занепаду Української держави, ускладнило процес розвитку української нації.

Порушення принципу спадкової передачі влади привело до боротьби за булаву між різними політичними силами

Розкол у середовищі української політичної еліти через суперечності в питаннях внутрішньої і зовнішньої політики

Українські землі притягували іноземні держави – Росію, Польщу, Османську імперію, Крим, що бажали встановити на них своє панування

Гетьманщина (1649 – 1764рр)

**Богдан
Хмельницький**
(1648–1657рр.)

**Юрій
Хмельницький**
(1657р)

Іван Виговський
(1657–1659рр.)

Правобережна Україна

Лівобережна Україна

Юрій Хмельницький
(1659 - 1663рр)

Яким Сомко
(1660 - 1663рр)

Павло Тетеря
(1663 - 1665рр)

Іван Брюховецький
(1663 - 1668рр)

Петро Дорошенко
(1665 - 1676рр)

Дем'ян Многогрішний
(1668 - 1672рр)

Михайло Ханенко
(1669 - 1674рр)
Перейшов на бік
Москви

Юрій Хмельницький
(1677-1681рр)

Іван Самойлович
(1672 - 1676рр)

Гетьмани « обох берегів Дніпра»

Політика українських гетьманів

Внутрішня політика Івана Виговського	Зовнішня політика Івана Виговського
<p>Внутрішня політика І. Виговського орієнтувалася на посилення ролі козацької старшини, української шляхти та духовенства. Проти гетьмана були налаштовані козацтво, селянство й міщанство, які за нового гетьмана зазнали певних утисків. Усе це спричинило протигетьманське повстання дейнеків. Обурена козацька старшина під керівництвом кошового Я Барабаша та полтавського полковника М.Пушкаря розпочала громадянську війну. Гетьман розгромив повстання і жорстоко покарав його учасників.</p>	<p>Пропольська орієнтація Виговського не знайшла підтримки серед українського народу. А запорожці відкрито готувалися до виступу. Війну проти гетьмана почала Росія. З іншого боку до Конотопа підійшли армія І. Виговського та його союзники: польське військо на чолі зі С. Потоцьким і кримська орда під керівництвом хана.</p>

<p>У вересні 1658 р. було укладено Гадяцький трактат, згідно з яким Україна як «Руське князівство» входила до Речі Посполитої на правах формально рівного суб'єкта федерації. Українська держава визнавалась в межах Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводств. Органи влади формувалися за польським зразком. На чолі держави стояв виборний гетьман. Україна могла мати власний суд, військо, скарбницю, але при цьому позбавлялася можливості міжнародних стосунків. Урівнювалися права католицької та православної церков, а в одному з варіантів угоди мова навіть йшла про ліквідацію унії.</p> <p>Союз із Польщею, незадоволення частини козацтва зовнішньою політикою гетьмана та інтриги деяких старшин на чолі з Я. Сомком призвели до усунення Виговського від влади. На козацькій раді за підтримки промосковськи налаштованої частини старшини Ю. Хмельницький був знову обраний гетьманом.</p> <p>Проти політики гетьмана виступила старшинська опозиція, яку створили промосковські полковники І. Безпалій, Т. Цецюра та В. Золотаренко. Замість спроби знайти спільну мову з опозицією, І. Виговський розпочав кривавий терор в Україні. Татари змушені були відступати до Криму, щоб захистити його від запорожців. На Лівобережжі всюди розгорнувся протигетьманський рух, позиції Виговського послабшали навіть на Правобережжі. Скориставшись новим виступом проти гетьмана, московські війська під командуванням Г. Ромодановського захопили Лівобережну Україну</p>	<p>9 липня 1659 р. відбулася кривава битва, у якій російське військо було вщент розбите, загинула добірна російська кіннота. Але скористатися перемогою гетьман не зміг, оскільки проти нього піднімається ще одне повстання - під проводом І. Богуна та І. Сірка. Підтримані російськими військами, повсталі завдають поразки Виговському, і той змушений тікати до Польщі</p>
<p>Внутрішня політика Юрія Хмельницького</p>	<p>Зовнішня політика Юрія Хмельницького</p>
<p>Щоб змінити зовнішньополітичний курс Гетьманщини козацька старшина вже вдруге обрала гетьманом Юрія Хмельницького. Під тиском російських військ під командуванням О. Трубецького Юрій</p>	<p>У 1660 році розпочалася нова війна між Польщею і Московщиною за українські землі, в якій узяли участь і українські війська. Военна кампанія московських військ під командуванням В. Шереметева,</p>

<p>підписав не вигідний для України договір – «Переяславські статті.» За ними обмежувались автономні права України, а саме:</p> <p>козацьке військо на чолі з гетьманом підпорядковувалось верховній владі царя; нового гетьмана можна було обирати лише з дозволу царя; гетьману заборонялося самовладно призначати полковників та генеральну старшину;</p> <p>заборонялося зноситися з іншими державами; Київський митрополит ставав підлеглим московського патріарха;</p> <p>московські воєводи з гарнізонами розташовувалися у Києві, Переяславі, Ніжині, Брацлаві, Умані, Чернігові;</p> <p>кожен міг звертатися до царського уряду оминаючи гетьмана;</p> <p>російським поміщикам негайно повертали їх втікачів.</p> <p>Генеральні старшини і полковники повели рішучу боротьбу за відновлення власних привілей та прерогатив гетьманської влади.</p>	<p>до яких, за наказом Ю. Хмельницького, приєднався козацький корпус під проводом Т. Цецюри, завершилася нищівною поразкою під Чудновом.</p> <p>У світлі таких подій 27 жовтня 1660 року гетьман Ю. Хмельницький оголосив про свій перехід на бік поляків та уклав з Польщею Слободищенський трактат.</p> <p>Умови:</p> <p>Втрата Україною політичної незалежності і перетворення її на провінцію Польщі;</p> <p>Позбавлення України прав зовнішньополітичних відносин та надання військової допомоги шляхті.</p> <p>Слободищенський трактат, який став початком розколу України за територіальною ознакою, водночас відкрив новий етап боротьби за гетьманську владу</p> <p>Польські магнати й шляхтичі не хотіли примиритися з втратою України. Щоб розв'язати собі руки для нової війни за Україну, в 1660—1662 рр. польський уряд уклав у квітні 1660 р. мир з Швецією і слідом за цим почав наступ на Правобережну Україну. Правобережжя знову загарбала шляхетська Польща. Польська шляхта з допомогою татар змогла оволодіти в 1660 р. лише Правобережжям. Кілька походів на Лівобережжя в 1661 — 1662 рр. закінчилися невдачею</p>
<p>Внутрішня політика Івана Брюховецького</p>	<p>Зовнішня політика Івана Брюховецького</p>
<p>На території Лівобережної України в результаті внутрішньої боротьби серед козацької старшини був обраний гетьманом Іван Брюховецький (1663-1668 рр.).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Гетьман не мав права вступати в дипломатичні відносини; - Вибори гетьмана тільки за згодою царя - Збільшення кількості військ Росії на території Гетьманщини; - Податки з українців збирали російські воєводи, податки доправлялися в російську скарбницю; 	<p>На початку свого гетьманування І. Брюховецький проводив відверто промосковську політику. 21-22 жовтня 1665 р. між І. Брюховецьким і московським урядом був укладений новий договір, що увійшов в історію як Московські статті. Він значно обмежував політичні права України, посилював її військово-адміністративну та фінансову залежність від московського уряду.</p> <p>Московські статті викликали величезне обурення серед усіх верств українського населення, вони стали головною причиною антимосковського повстання в Гетьманщині, а згодом і загибелі самого гетьмана І. Брюховецького.</p>

- Українська православна церква переходила в підпорядкування Московському патріархатові.	
--	--

30 січня 1667р. –Андрусівське Росія - Річ Посполита	перемир'я (на 13 років)
<p>1 Україну поділили уздовж Дніпра на дві частини;</p> <p>2 Київ через два роки мав відійти до Польщі .</p> <p>3 Росія повертала собі Смоленськ і Сіверщину.</p> <p>4 Запорожжя , яке мало захищати кордони обох держав від турецько- татарських нападів, одночасно підпорядковувалося і царя, і королю.</p>	<p>1 Росія і Річ Посполита юридично оформили поділ території України на Лівобережну і Правобережну .</p> <p>2 Українській державі нанесено тяжкого удару. Загальмувалося об'єднання Правобережного і Лівобережного гетьманів прирєкло козацьку Україну на політичний занепад.</p>
<p>Внутрішня політика Д.Многогрішного Березень 1669 р. – Глухівські статті Україна - Росія</p>	<p>Зовнішня політика Д.Многогрішного</p>
<p>1 Розміщення царських воєвод з військами в Києві, Переяславі, Ніжині, Чернігові, Острі.</p> <p>2 Воєводи не мала права втручатися в адміністративні справи і суд України.</p> <p>3 Податки з населення мали надходити в гетьманську скарбницю.</p> <p>4 Гетьману було заборонено мати самостійні відносини з іноземними державами, але міг присилати своїх представників на переговори стосовно України.</p>	<p>1 незважаючи на обмежений характер Глухівські статті 1669р. сприяли зміцненню політичних позицій Українських позицій.</p> <p>2 У порівнянні з Московськими статтями 1665р. це був помітний крок вперед у справі збереження державних устоїв Лівобережного гетьманату.</p>
<p>Внутрішня політика П.Дорошенка 1672 Бучацький мир Польща - Туреччина</p>	<p>Зовнішня політика П.Дорошенка</p>
<p>1 Річ Посполита визнавала незалежність Української держави в межах Брацлавщини та Південної Київщини.</p> <p>2 Поділля відійшло до Туреччини, стало її провінцією.</p> <p>3 Решта земель з гетьманом П Дорошенка визнавало протекторат султана.</p> <p>4 Річ Посполита мала сплатити Туреччині викуп і щорічну данину.</p>	<p>Договір перекреслив сподівання П.Дорошенка на Туреччину як союзника, який допоможе об'єднати всі українські землі в межах одної держави.</p>

Внутрішня політика І.Самойловича Батуринські статті 1672р Україна - Росія	Зовнішня політика І.Самойловича
Гетьман посилив особисту владу та владу старщини	1 Послаблення автономії України. 2 Повне обмеження гетьманської влади.
1681 р – Бахчисарайський мир (на 20 років)	Московія - Туреччина
1 Кордони встановлювали по Дніпру: Лівобережжя , Київ з кількома правобережними містечками й Запоріжжя відходили до Московії. 2 Південна Київщина , Брацлавщина, Поділля відходили до Туреччини. 3 Територія між Південним Бугом і Дніпром мала залишатися незаселеною (у 1682 р. відхилив султан цей пункт.) 4 Татарська орда мала вільно перебувати в степах на півдні України.	1 Договір був спробою примирити інтереси Московії та Туреччини в суперництві за Україну. 2 Позиції Московії посилювалися, і це змусило Польщу укласти з нею « Вічний мир».
1686р.- « Вічний мир» (безстроковий)	Польща - Московія
1 Підтверджував умови Андрусівського договору 1667р.: Лівобережна Україна, Запоріжжя і Київ з околицями визнавалися за Московією. 2 До Речі Посполитої відходили Київщина, Волинь, Галичина. 3 Правобережжя Подніпров'я мало залишатися незалежним.	На міжнародному рівні поділ України на дві частини був визнаний законним.
1699р.- договір Країни Священної Ліги	Туреччина
Туреччина повертала Польщі Південну Київщину, Поділля, Брацлавщину.	Відбувся черговий перерозподіл українських земель. Гетьман не проводив самостійної зовнішньої політики

Запорізька Січ у другій половині XVII ст.

Гетьманщина

-У другій половині XVII ст. Запорізька Січ зберегла свій воєнний і адміністративний устрій, продовжувала дотримуватися традицій козацької демократії.- Гетьмани намагалися утримати Січ під своїм контролем, не допускаючи, щоб вона відігравала самостійну політичну роль у державному житті України.

Польща

1648-1654рр.- участь козаків у Національно – визвольній війні українського народу проти польського панування.

1664 -1665рр. – на чолі з кошовим отаманом І.Сіркою запорожці зіграли значну роль у розгортанні антипольського повстання на Правобережжі

Туреччина та Крим

1667р. – похід І.Сірка в Крим, звільнення бранців.

1678р. – запорожці взяли участь у боях проти татар під час другого Чигиринського походу.

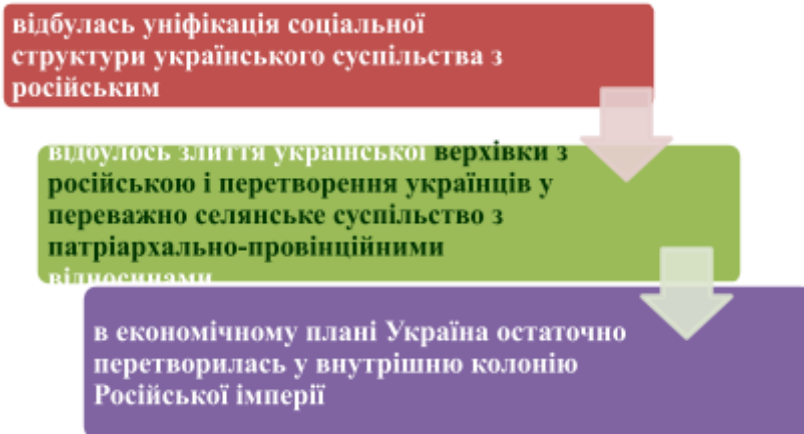
1695-1696рр. – запорожці взяли участь в азовсько –дніпровських походах московського та українського війська

Московське царство

Московський уряд намагався обмежити самостійність Запорозької Січі: У конфліктах між українськими гетьманами і Запорозькою Січчю Москва нерідко підтримувала запорожців, які виступали за обмеження гетьманської влади і збільшення в Україні числа російських воєвод. 1686 р – згідно з «Вічним миром» Запорозька Січ підпорядковувалась тільки царю, що призвело до будівництва російських фортець на її землях, наступ на економічні права.

Соціально –економічний розвиток українських земель.

Зміни в соціально –економічному розвитку.

Розвиток сільського господарства

Наприкінці XVIII ст. були впроваджені нові культури — кукурудза, картопля

Завоювання Росією Чорноморського узбережжя відкрило шлях хлібній торгівлі через чорноморські порти. Це сприяло втягуванню українського села в товарно-грошові відносини

Великі землевласники почали вкладати кошти у розвиток сільськогосподарського виробництва

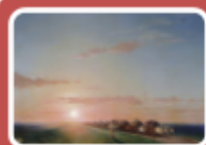

Це пояснюється пануванням кріпосницьких відносин, застарілим реманентом та методами господарювання. До того ж кріпацтво не стимулювало до пошуків нових форм господарювання.

Незважаючи на збільшення посівних площ і на відмінну якість ґрунтів, продуктивність праці істотно не змінилась. Врожайність була вкрай низькою.

Розвиток торгівлі

Помітного розвитку отримала і торгівля, незважаючи на відсутність транспорту і нормальних шляхів сполучення

Торгівля розвивалась у вигляді ярмарок (близько 400), місцевих базарів (700). Найбільші ярмарки відбувались у Ніжині, Ромнах, Києві, Переяславі, Харкові.

Завоювання Росією Чорноморського узбережжя відкрило шлях хлібній торгівлі через чорноморські порти

Розвиток мануфактурного виробництва

Незважаючи на всі перепони, продовжували розвиватись і мануфактури. В основному це були мануфактури по виробництву посуду (фарфорового, скляного), паперу, які належали в основному великим землевласникам і церкві.

У той же час були створені казенні суковні мануфактури на Слобожанщині з працею припинених селян.

Соціальне становище українців.

Українське селянство, яке після Визвольної війни було вільним, попадає під вторинне закріпачення і в 1783 р. знову остаточно стає закріпаченим. Таким чином, на кінець XVIII ст. у соціально-економічному розвитку Україна перетворилась у звичайну провінцію Російської імперії, а над українським народом нависла загроза асиміляції

**Гетьман Іван Мазепа
(1687 -1709рр)**

Внутрішня політика

Зовнішня політика

<p>Підтримка великого старшинського і монастирського землеволодіння 1701 р - указ проведення дводенної панщини. Придушення протестів селян. Зміцнення авторитету гетьманської влади. Протидія переходу козаків у селянський стан. Намагання обмежити систему оренди та податків. За вірну службу цареві Петру I був нагороджений орденом Андрія Первозваного. Напружені відносини з Запорозькою Січчю, намагався взяти її під свій контроль.</p>	<p>Не була самостійною: виконуючи волю царя , посилав козаків на війни, які вела Московія(до кінця 17ст. – 11 походів) Одночасно шукав шлях, звільнення України з-під влади Росії. 1708р.- між Швецією та Україною підписаний таємний договір. Відповідно до якого після Північної війни Україна мала бути вільною державою. Таємні переговори з польським королем про федерацію України з Річчю Посполитою.</p>
--	---

Коломацькі статті 1687р.

В основному повторювалися Глухівські статті 1669р.були додані нові пункти що ще більше обмежували автономію України

Основні положення

Гетьман не має права усувати старшину з посад. Без дозволу царя.
Розміщення в столиці Батурині полку стрільців для охорони гетьмана.
Будування фортець на південних кордонах.
Невтручання російських воєвод в українські справи.
Заборона вести торгівлю з Кримом.
Поширення змішаних шлюбів між українцями та московітами, з метою зміцнення самодержавства.
Заперечення державного характеру гетьманської влади.

Культурно – просвітницькі заходи гетьмана І.Мазепи.

1700р.- відкриття Чернігівського колегіуму.

1701р.- домогся від Петра I підтвердження титулу академії для Кисво – Могилянського колегіуму.

Сприяння навчанню старшинських дітей за кордоном.

Відкриття багатьох шкіл і друкарень.

На кошти гетьмана:

-побудовані нова будівля для Кисво- Могилянської академії, Братський собор, 12 нових церков;

- реставрація 20 храмів;

Надрукований арабський переклад Євангелія, а церкві Святого Гроба Господнього в Єрусалимі він переслав золоту чашу і келих.

Відновлення козацького устрою на Правобережній Україні.

Правобережний гетьманат був ліквідований з падінням гетьманату П.Дорошенка в 1676р.
Але козацтво там не зникло. Очолив його подільський полковник Остап Гоголь.

Маючи потребу в сильному козацькому війську для боротьби з турецько – татарсько – козацьке військо на землях Правобережної України.

Територіальні козацькі полки (створені в 1684-1685рр)

Богуславський полк
полковник Самусь

Брацлавський полк
полковник Андрій Абазин

Корсунський полк
полковник Захар Іскра

Фастівський (Білоцерківський) полк
полковник Семен Палій (Гурко)

Відновлення козацького ладу на Правобережжі привело до швидкого заселення українських земель, що були спустошені безперервними війнами; посиленням прагнення до створення національної держави в цьому регіоні.

І. Мазепа прагнув замінити демократичний порядок самоустрою на українських землях монархією в особі гетьмана. Він поширив свою владу на значну територію України, прийняв під своє керування наперекір московському цареві правобережних козаків, вів таємні переговори зі шведським королем Карлом XII і закликав його об'єднати зусилля для боротьби з Петром I. Саме І. Мазепа першим виплекав ідею незалежної держави, підняв цю ідею на висоту загальнонаціональної історичної мети. Політичні погляди І. Мазепи було покладено в основу українсько-шведського союзу 1708 р. Основні ідеї договору містилися в документі під назвою "Вивід прав України". Договір Карла XII та І. Мазепи гарантував Україні збереження її державного ладу, єдність і недоторканність території. Непевність майбутнього України примушувала старшину й гетьмана замислюватися над подальшою долею Гетьманщини. Охоплена антимосковськими настроями, старшина тиснула на гетьмана, який і сам розумів згубність відносин України з Московією. Значна частина козацької старшини підтримала плани І. Мазепи звільнення Гетьманщини з-під влади Московії. Іван Мазепа скористався можливістю вторгнення шведів в Україну для свого ризикованого

кроку. Разом із союзниками та 4 тисячами козаків він приєднався до армії Карла XII в жовтні 1708 р. Невдовзі було підписано угоду між Україною та Швецією щодо надання Україні незалежності від „будь-якого іноземного володіння”. Широка українська громадськість, яка не була достатньо поінформована про наміри Гетьмана, не підтримала його плани щодо повстання проти Петра I.

Перейшовши на бік шведського короля І. Мазепа підписує дві угоди: першу – наприкінці 1708 р. (після приходу Карла XII в Україну), другу – у березні 1709 р., коли на бік Швеції перейшло Запорозжя на чолі з кошовим отаманом Костем Гордієнком. Згідно з ним Україна й українські землі, до неї долучені, мають бути вільними й незалежними; король шведський зобов’язувався оберігати їх від усіх ворогів (зокрема, у разі потреби, король мав негайно висилати туди військо, якщо цього вимагатиме гетьман або Генеральна рада); усі українські землі, відвойовані в Московського царства, мали бути повернуті Князівству Українському; І. Мазепа мав бути гетьманом довічно; після його смерті Генеральна рада мала обрати нового гетьмана; король шведський не мав права привласнювати собі титул та герб Князівства Українського.

Після невдалої спроби взяти Стародуб шведська армія продовжувала просуватися на південь. Під Новгородом-Сіверським їй довелося вести затяжні бої з російськими частинами, українськими козаками й озброєним місцевим населенням. У цей час гетьман Мазепа встановив зв’язок з королем Карлом XII. Козаки й більшість старшин не знали справжніх намірів гетьмана, тому він зібрав усіх на раду й відкрив свій задум. Більшість присутніх була вражена тим, що гетьман зважився на такий крок. У повній тиші Мазепа обґрунтував необхідність переходу на бік шведів постійними утисками прав і привілеїв українського народу московськими правителями й закликав разом зі шведами скинути ненависне ярмо, зробити Україну вільною і незалежною країною. Козацька старшина не відповіла. Під прикриттям ночі старшини почали тікати по домівках. Шведське військо по мірі просування українською територією слабшало, внаслідок чого козацька старшина, яка пішла за І. Мазепою, почала повертатися до московського царя, схилиючи голову перед його милістю. проханням ударити в тил російському війську. Щоб виправити ситуацію, Карл XII здійснив спробу захопити Полтаву, яка виявилася невдалою. 27 червня 1709 р. відбувся генеральний бій під Полтавою, який вплинув не тільки на весь подальший хід Північної війни, а й на розподіл сил у Європі. Спочатку битва йшла з перемінним

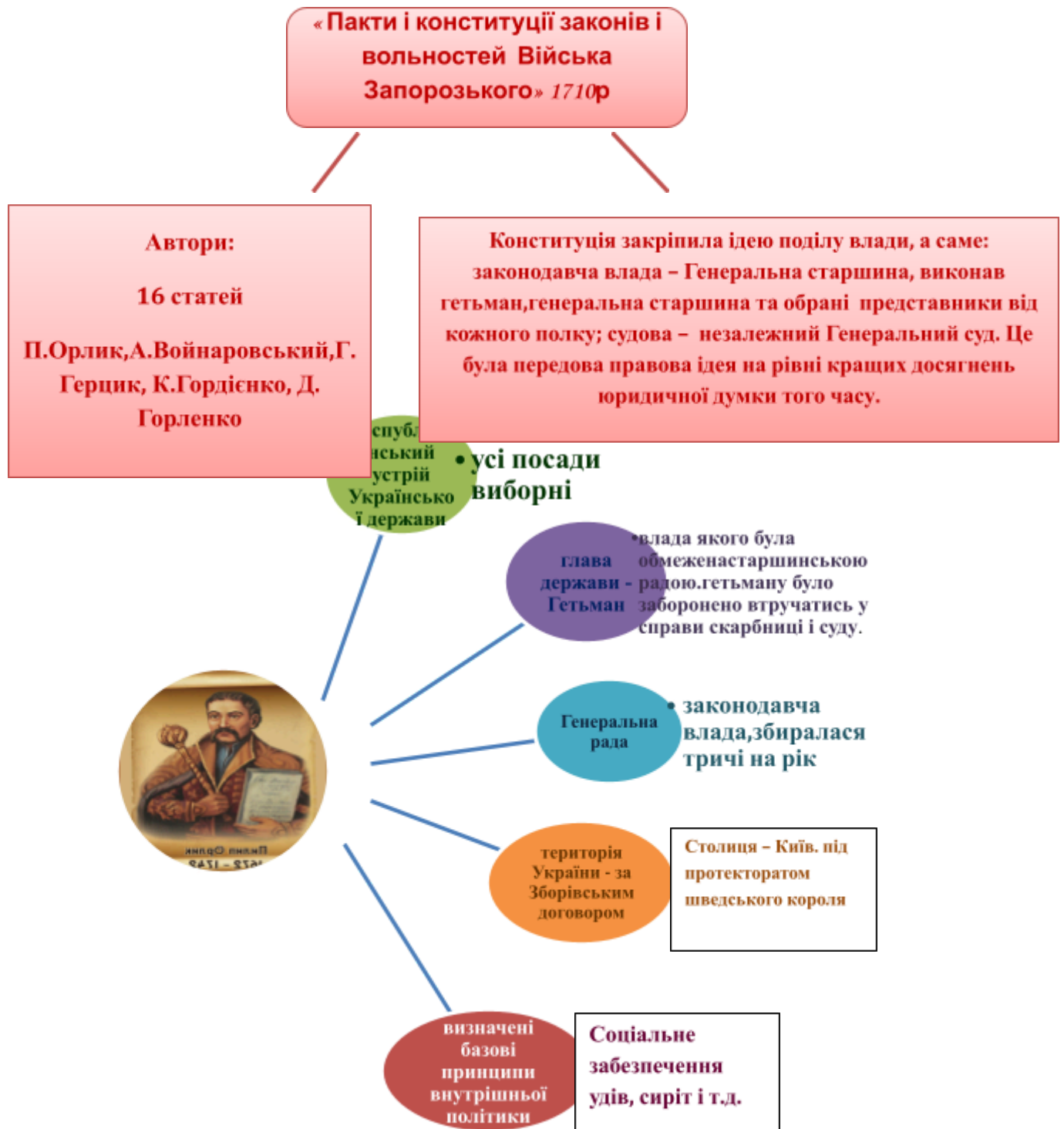
успіхом, але досить швидко далася взнаки кількісна перевага російської армії, особливо в артилерії, та ліпший вишкіл військ. Під тиском російської піхоти шведи почали відступати. Карлові XII й І. Мазепі разом з невеликим загоном козаків удалося переправитися через Дніпро й утекти в турецькі володіння. З усіма українцями, які брали участь у битві на боці шведів і потрапили в московський полон, жорстоко розправлялися.

Після Полтавської поразки І Мазепи лишилися одnodумці, І. Ломиковський, генеральний бунчужний Ф. Мирович, генеральний осавул Г. Герцик, прилуцький полковник Д. Горленко, генеральний писар Пилип Орлик, які створили ідеологію національного суверенітету України та розбудови української державності.

Причин поразки Карла і Мазепи було кілька — це і поранення короля, і ослабленість шведського війська (30 тисяч шведів і козаків проти майже 60 тисяч російських вояків), недооцінка високої міри підготовки противника, непідтримка Мазепи більшістю козацьких полковників, для яких була несподіванкою зміна гетьманом проросійської орієнтації і, нарешті, нерозуміння українським народом стратегії аристократичної гетьманської верхівки. Не останню роль відіграли і церковники. Адже вважалося, що московити — браття по духу, православні, а поляки і шведи — католики і протестанти, особливо закляті вороги православ'я. Коли І. Мазепа та його прибічники потрапили до Бендер (Туреччина), російський цар намагався умовити шведського короля та турецького султана здати його. Але обидва монархи відмовилися, цінуючи право Мазепи на самостійне рішення. І. Мазепа – людина виняткових адміністративних та дипломатичних здібностей, прагнув створити з України незалежну державу західноєвропейського типу з абсолютною владою гетьмана чи князя. Прагнув, щоб Україна стала самостійним суб'єктом у міжнародній політиці, могла розвивати свої культурні та державницькі традиції. Через поразку під Полтавою цим угодам не судилося бути реалізованими. Але саме їх наявність забезпечувала еміграційному українському урядові на чолі з П. Орликом підтримку шведського короля ще протягом кількох років.

Після смерті І. Мазепи серед українських козаків в еміграції розгорілася боротьба за гетьманську булаву, що тривала півроку. 5 квітня 1710 р. козацька рада в Бендерах обрала гетьманом П. Орлика. Тоді ж обрали й генеральну старшину. 10 травня 1710 р. Карл XII підписав формальний диплом «*Diploma assecuratorium pro Duce et Exercitu Zaporovienski*», яким він затвердив П. Орлика на посаді гетьмана. Між українським гетьманом і шведським королем був укладений договір, за яким Україна ставала протекторатом Швеції. П.

Орлик налагодив контакти з кримським ханом, який обіцяв допомогти в боротьбі з Росією. 8 листопада 1710 р. Туреччина, підтримуючи П. Орлика, оголосила війну Московській державі. Під час обрання гетьмана між П. Орликом, старшиною та запорожцями була укладена угода — «Пакти й Конституція прав і вільностей Війська Запорозького» — документ, який пізніше дістав назву Конституція Пилипа Орлика.

Продовження боротьби за українські землі

П.Орлик прагнув визволити Україну від російського панування, об'єднати її в одній державі. Водночас Московія, Туреччина та Польща, керувались лише власними інтересами, активно боролась за українські землі.

1711р.

1 похід П.Орлика на правобережну Україну: 5 тис. запорожців, загін поляків, 30 тис. буджацької орди. Орлик закликав населення до повстання. Похід спочатку був вдалий, але згодом зазнав поразки. Гетьман повернувся до Бандер.
2 Прутський похід Петра I: зазнав поразки. В результаті був підписаний Прутський мир, в результаті якого Московія відмовляється від намірів приєднати Правобережну Україну, знищує свої фортеці в Запоріжжі, передає Туреччині Азов.

1712р. **1 Андріанопольська угода.**

Московія відмовилась від Правобережжя (крім Києва), Туреччина від Лівобережжя.
2 Спроба П.Орлика відновити єдність Української держави зазнали поразки. Він емігрував до Швеції.
3 П.Орлик, сподівався на підтримку західноєвропейських держав, надіслав урядам маніфест, в якому обґрунтував право українців на власну державу. Звернення не були почуті. До самої смерті боровся за створення союзу проти Росії.

Наслідки переходу І.Мазепи на сторону шведського короля для українського народу та козацтва.

В російській армії прокотилися масові репресії по відношенню до тих, кого звинувачували у зв'язках з Мазепою. Сотні козаків та офіцерів було покарано – деяких ув'язнено, деяких страчено. Івана Мазепу було проголошено зрадником, а його ім'я піддано анафемі.

Покарання осіб, фактично причетних до повстання І. Мазепи, а також тих, хто був зарахований до «мазепинців» за доносами, відбувались протягом 1708-1730-х років. Цар Петро I здійснював справжню інформаційну кампанію проти І. Мазепи і його сподвижників з метою їх дискредитації. Після переходу І. Мазепи на бік шведського короля цар Петро I проти всіх, хто підтримував гетьмана, розпочав жорстокий терор. Було знищено Батурин — гетьманську резиденцію. Старі й малі, жінки й діти були перебиті всі до одного, частина старшини замордована лютими тортурами. Козацьку старшину розіп'яли на хрестах, установлених на плотах, і пустили вниз по р. Сейм. У Лебедині, де розмістилася царська резиденція, був проведений спеціальний суд над прихильниками І. Мазепи. Таким чином були закатовані близько 900 представників старшини. Факт переходу частини козаків на бік шведів був використаний для ліквідації Запорізької Січі. У квітні 1709 р.

російське військо, очолюване О. Меншиковим, та козацькі частини Г. Галагана підійшли до Запоріжжя. Доля Запорізької Січі була трагічною: царські війська забрали звідти всю артилерію та амуніцію, фортецю спалили, захоплених у полон козаків піддали страшним тортурам. Страх за своє життя та за життя рідних охопив кожного в Україні.

Політика гетьмана І.Скоропадського

(1708 -1722рр.)

Усіляко намагався засвідчити свою вірність царю, боявся доносів. Діяв дуже обережно.

Вимагав від московського уряду підтвердження традиційних прав і вольностей козацтва: у 1709р подав на затвердження царю Решетилівські статті (14 пунктів). Цар відмовив. Статті повернулися до гетьмана у варіанті , який влаштовував Росію і царя.

Решетилівські статті 1709 р.

1 Контроль Росії за податками, витратами на утримання адміністрації і війська.

2 Біля гетьмана постійно має знаходитися царський представник і два полки.

3 Призначення козацької старшини без згоди гетьмана.

4 Козацькими полками мають командувати російські офіцери.

5 Використання козаків у далеких походах і на будівництві споруд далеко за межами України

Значення.

-Не встановлював офіційних українсько-російських договірних відносин;

- Послабляли владу українського гетьмана і були ще одним кроком до політичного обмеження прав Української держави (наступ на автономію)

Антиукраїнська політика Петра І.

Після Решетилівських статей 1709 р. цар активно здійснював політику , спрямовану проти Української держави та українського народу.

Обмеження гетьманської влади

1709 р.- цар призначив свого представника , який контролював діяльність гетьмана та вищого керівництва, втручався в призначення на старшинські посади. У 1715 р. старшини в Україні були скасовані.

Перенесення гетьманської столиці

Резиденцію гетьмана перенесли з Батурина до Глухова, ближче до кордону з Московією

Контроль над українськими військом

Головнокомандувачем українського війська призначений російський офіцер

Контроль над територіальним устроєм

На посади керівників територій полків призначені іноземці та росіяни

Посилення господарства Росії

Вперше представники російської знаті одержали в Україні великі землеволодіння.

Видано укази, що підривали господарство Гетьманщини:

-1709 -1722рр.- Україна мала утримувати 10 російських полків;

-1719р. – українцям заборонялося вивозити на продаж зерно на Захід. Слід було довозити вантаж до портів Риги та Архангельська, де його продавали за встановленими урядом цінами;

-Російські купці мали пільги на продаж своїх товарів у Геманщині, а українці мали сплачувати велике мито на товари, які везли на Північ.

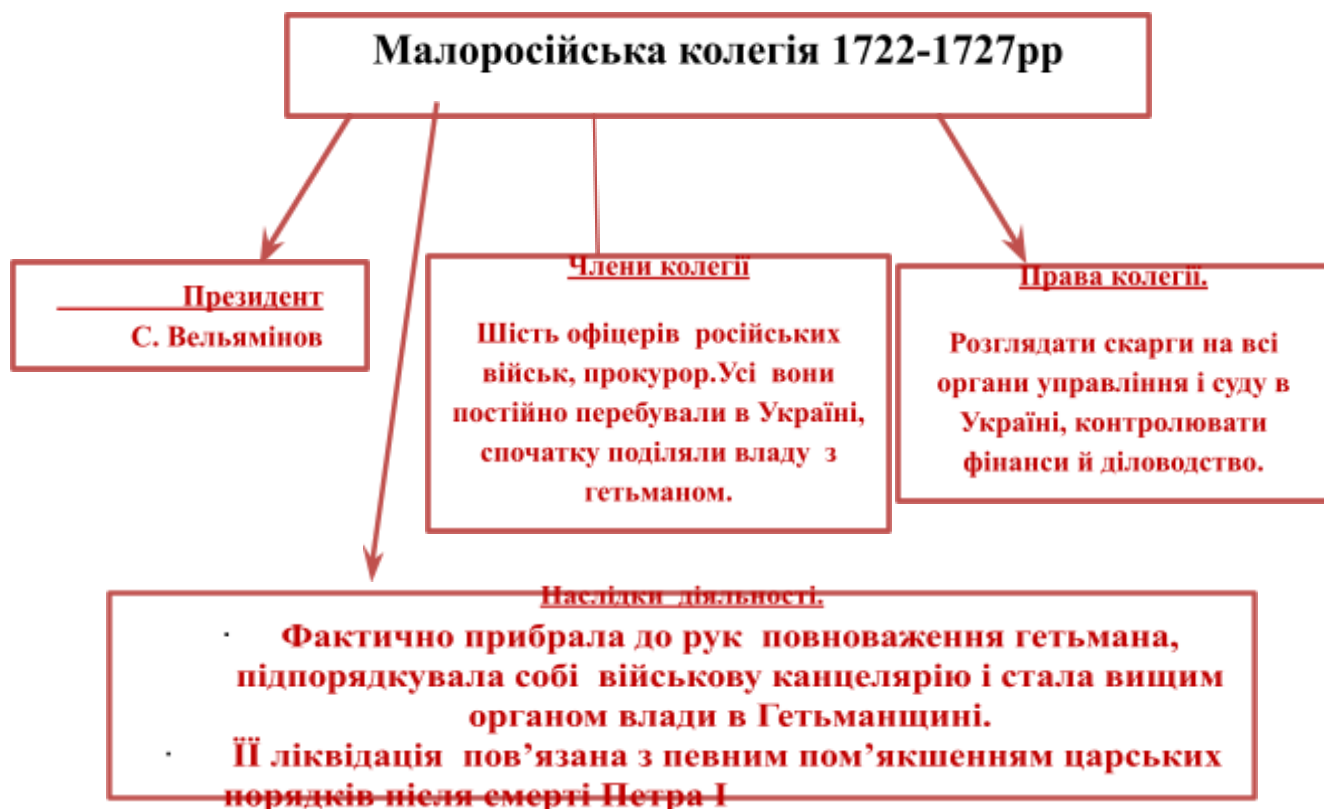
- Заборонялося ввозити в Гетьманщину з Західної Європи мануфактуру, щоб українці розкупували російські товари.

Контроль за освітою та книгодрукуванням

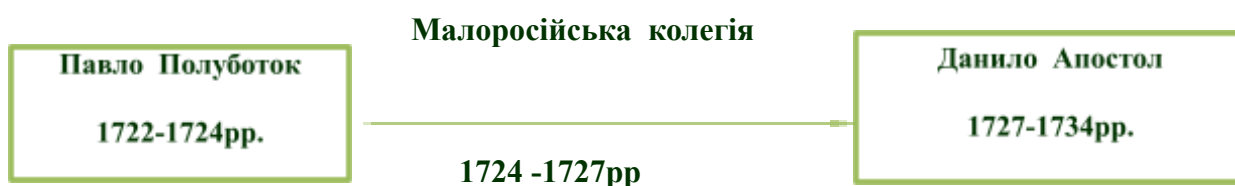
1721 р. – указ про заборону друкування українських книжок, щоб «українські книги не суперечили великоросійським виданням»

Повне підпорядкування державного життя України Російській імперії

1722 р. – створення Малоросійської колегії – органа влада Росії, що управляв справами Гетьманщини.

Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України.

Павло Полуботок,
чернігівський полковник,
наказний гетьман після
смерті І.Скоропадського

Діяльність гетьмана.

- Протиборство з Малоросійською колегією.
- Вдалося домогтися:
- Малоросійська колегія має знайомити гетьмана зі своїми планами, узгоджувати з ним свої дії;
- Гетьман береться сам розглядати скарги на суди, запроваджує колективний суд, забороняє хабарі;
- Гетьман призначає інспекторів з нагляду за виконанням його рішень;
- Вимагає від старшини зменшити тиск на підданих, щоб було менше скарг.
- Царя не влаштувала діяльність П.Полуботка. Остаточо Петра I розлютило звернення гетьмана, де йшлося про утиски українців російськими вельможами. Козацьку делегацію на чолі з гетьманом, яка прибула до Петербурга. Кинули до в'язниці, де П. Полуботок загинув від катувань.
- Наслідки гетьманства
- П.Полуботок об'єднав старшину навколо себе, яка чинила опір наступу царської влади на Українську державу.
- 1724р – Петро I заборонив обрання нового гетьмана України.

Данило Апостол.
миргородський полковник

Після смерті Петра I (1725р.) і ліквідації Малоросійської колегії (1727р.) в Україні відбулися вибори гетьмана. Царський уряд дозволив це зробити знов у сподіваннях дістати допомогу українців у російсько – турецькій війні, що насувалася.

- обрання гетьмана за згодою царя.
- Перетворення Генерального суду на установу з шести осіб (трьох українців, трьох росіян)
- Призначення генеральної старшини і полковників царським указом.
- Підпорядкування гетьмана у військових справах генерал –фельдмаршалу Голіцину.
- Позбавлення гетьмана права вести приватне закордонне листування.
- Гетьман Д.Апостол прагнув упорядкувати земельні відносини. Почав удосконалення законодавства Гетьманщини.
- 1733 – Д.Апостол одержав офіційний дозвіл царя на заснування Нової Січі (її почали будувати вже після смерті гетьмана у 1734р)
- Наслідки гетьманства.

Поновлення 1727 р. гетьманства на деякий час послабило наступ царату на Українську державу. Водночас автономія була відновлена не в повному обсязі.

«Правління гетьманського уряду»(1734 – 1750рр.)

Спеціальний орган для управління Гетьманщиною , або Міністерське правління, створений після смерті Д.Апостола (1734р) унаслідок того, що уряд імператриці Анни Іоанівни (1730 -1749рр) не дав дозволу на обрання нового гетьмана.

Склад

Три російські і три українські чиновники

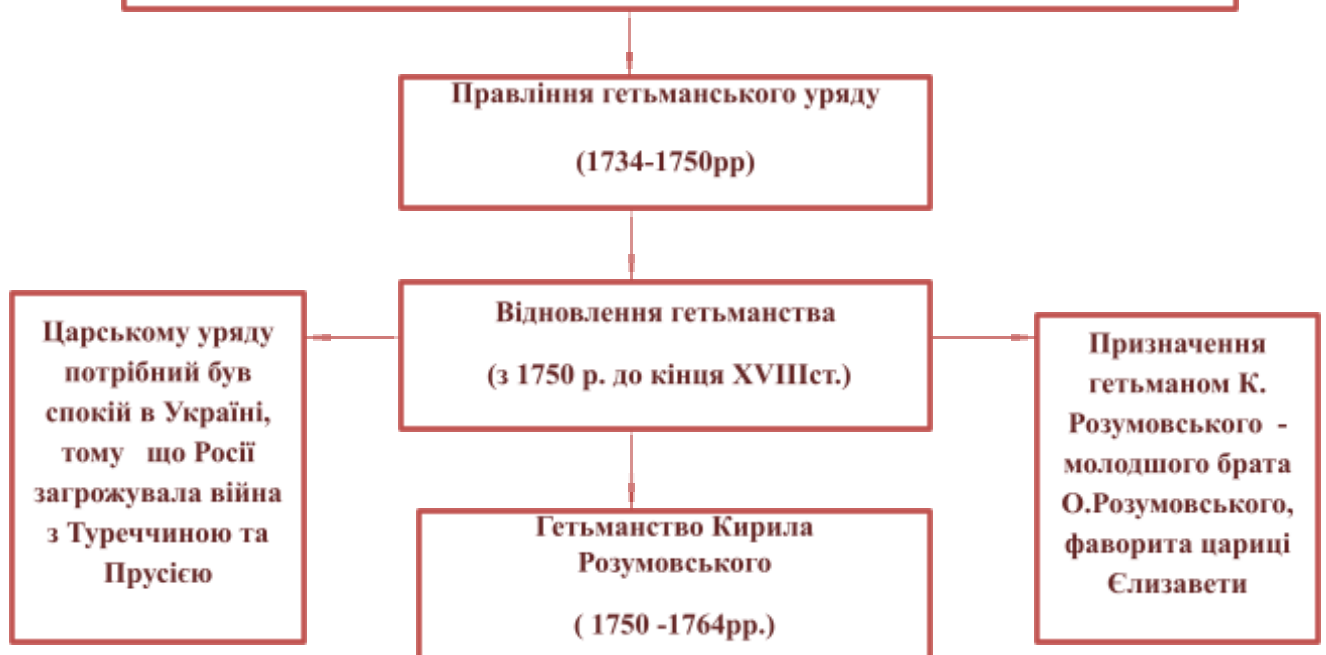
Основні завдання

- Прагнути до зближення старшини з російськими офіцерами.
- Сприяти шлюбом між українцями та росіянами й водночас перешкоджати шлюбом жителів Гетьманщини з білорусами, поляками, українцями Правобережної України.
- Проведення ревізії всього населення з метою встановлення податків і повинностей.
- Складання зводу чинних в Україні законів.

ЛІВОБЕРЕЖНА ТА СЛОБІДСЬКА Україна

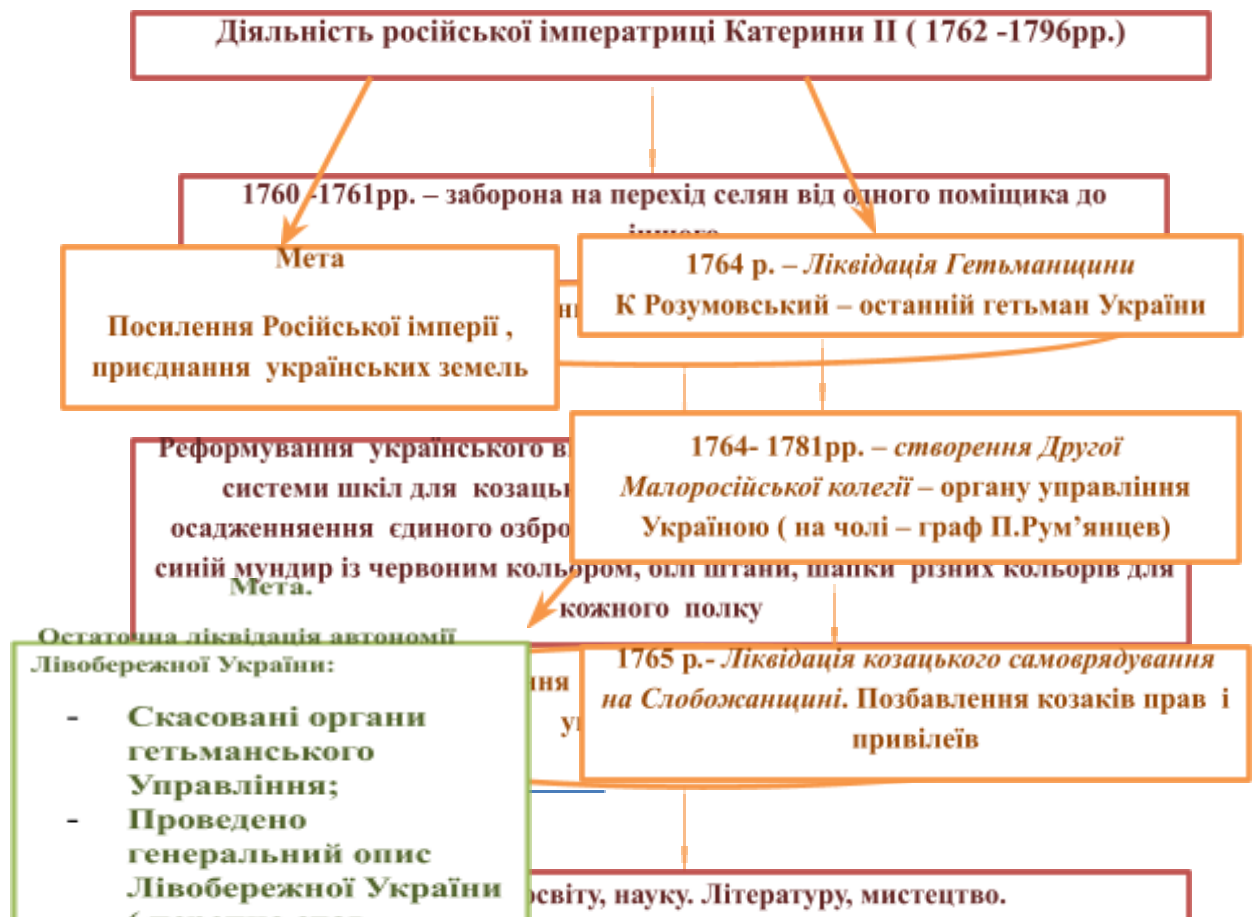
Гетьманство Кирила Розумовського.

Події, що передували ліквідації Гетьманщини

<p>1754р – ліквідація митного кордону між Гетьманщиною та Росією, що позбавило гетьманський уряд значного прибутку (50 тис. крб. щороку)</p> <p>1754 р .- отримання гетьманом наказу подавати фінансові звіти російському уряду про прибутки та витрати Гетьманщини.</p> <p>1761 р. – Київ назавжди перейшов під пряме імперське правління</p>
<p>Проведення самостійної зовнішньої політики</p> <p>Від'їзд московських чиновників з України</p> <p>Скликання Генеральних зборів (з'їзду старшин)</p>
<p>1763р- Гетьманщина поділена на 20 повітів; Зміцнення привілейованого стану старшини, надання їй можливості закріпити за собою землеволодіння і право на селянську працю;</p> <p>1760-1761 – заборона переходів селян від одного поміщика до іншого;</p> <p>Реформування українського війська;</p> <p>Піклування про освіту, науку, літературу, мистецтво.</p>

Ліквідація Гетьманщини

1775р. –*Ліквідація Запорізької Січі*

1781 р. – *Ліквідація полкової системи на Лівобережній Україні Створення намісництв (Київське, Чернігівське, Новгород – Сіверське)*

1783 р. – *Перетворення козацьких полків на полки карабінерів. Закріпачення селян.*

1785 р.- *«Жалувальна грамота дворянству», за якою українська старшина отримувала права російського дворянства.*

1796 р. – *Утворення Малоросійської, Новоросійської, Київської, Подільської, Волинської губерній.*

Наприкінці XVIII ст. російський царат остаточно ліквідував автономію України- Гетьманщину, її привілеї, права й вольності

Історичне значення Української держави - Гетьманщини

Протягом майже століття Гетьманщина, автономна Українська держава, була центром політичного життя України. Хоча Росія контролювала її зовнішні відносини й воєнні кампанії, а також постійно втручалися у внутрішні справи, все ж таки управління та соціально – економічна політика Гетьманщини здійснювалися українцями, їм належали ключові позиції в управлінні, судах, фінансах,армії.

Самоврядування сприяло розвитку української нації, піднесенню української шляхетської еліти, яка пишалася своїми традиціями

Саме Гетьманщина була для політичних діячів початку XIX ст. прикладом українського самоврядування, доказом того , що український народ мав власну державність, нехай і недосконалу.

Пам'ять народу про Гетьманщину допомогла започаткувати нову добу української історії. З нащадків козацької старшини вийшли багато діячів, які сприяли формуванню національної свідомості українців.

Приклад Гетьманщини надихав сучасних українців у прагненні створити власну національну державу.

Літо 1702р.

Почалося на Поділлі та Брацлавщині, пізніше приєдналися Київщина й Східна Волинь. Очолив повстання С.Палій.

Початок листопада

Повстанці захопили головний опорний пункт поляків – Білу Церкву. незабаром майже все Правобережжя, крім Волині, було звільнено від поляків

січень

1703р.

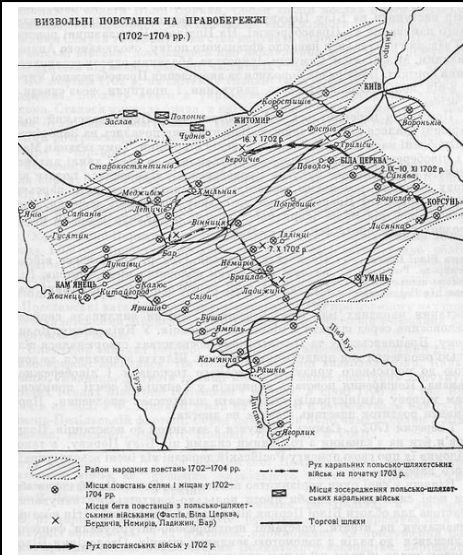
Жорстока каральна експедиція поляків. Повстанці залишили Поділля та Київщину

Весна 1704

Повстання спалалахнуло з новою силою. С.Палій та інші керівники прийняли рішення присягнути на вірність російському царю та українському гетьману. Росія не зважилася відкрито прислати Правобережжя, щоб не порушувати «Вічний мир».

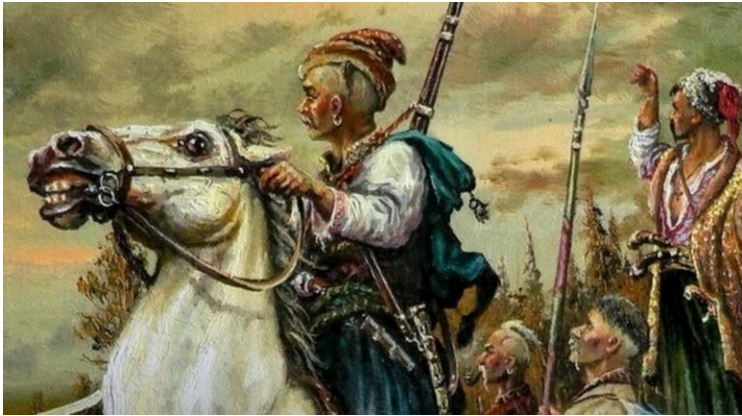
Кінець повстання з виступом Мазепи на Правобережжя (під час походу в Польщу на допомогу польському королю у війні зі шведами. Російськими військами і козаками І. Мазепи)

Семен Палій (Семен Пилипович Гурко; 1645 — 18 січня 1710) — державний та військовий діяч Українського гетьманату, полковник Фастівського полку (Білоцерківського полку), один з керівників повстання на Правобережжі проти Корони Польської.

Селянське – козацьке повстання 1702-04 рр. на Правобережжі мало національно – визвольний характер. Повстання боролися за воз'єднання Правобережжя з Гетьманщиною.

**Національно – визвольна боротьба
 Гайдамацький рух**

Характеристика

Гайдамацький рух – український національно – визвольний рух проти польського гноблення на Правобережній Україні; виник на початку 18 ст. на Волині й Західному Поділлі, а з другої чверті 18ст поширився на Київщину та Брацлавщину.

- Польська шляхта називала учасників національно – визвольної боротьби *гайдамаками* (від тюркського « гайда» - гнати, переслідувати), а народ - коліями, левенцями, дейнеками, опришками.
 - Спочатку гайдамаки обмежувалися розбійництвом і *соціальною помстою*, пізніше в їхніх діях з'явилися *політичні цілі*.
 - *Важливу роль у розвитку руху відіграло близьке сусідство із Запорозжжям*, де гайдамаки переховувалися від переслідування польською владою.
 - *Успіх гайдамацького руху* пояснюється тісними зв'язками повстанців із місцевим населенням.
- Перші згадування про гайдамаків* датуються 1717р. (деякі історики називають 1715р.)

цілі

Відновлення козацьких вольностей
Звільнення від шляхетсько – магнатської залежності
Захист прав українського населення
Захист прав православної церкви

Характер руху

Антифеодальний

Характер руху

Національно - визвольний

1734- 1738рр.-гайдамацький рух на Правобережжі.
 Ватажки - Верлан, Грива, Жила, Медвідь, Рудь, Іваниця та інші.

1750р -гайдамацький рух на Правобережжі, частково на Лівобережжі, Слобожанщині.
 Ватажки - Письменний, Сухий, Лях, Мамай, Лисий, Ус та інші.

1738 - 1759рр. - рух опришків у Галичині, на Закарпатті, Буковині (опришки - від лат. " опресор" - нищівник, порушник спокою, борець проти багатіїв)
 Ватажки - Олекса Довбуш, Василь Баюрак, Іван Бойчук.

1768р. - Гайдамацький рух на Правобережжі (Коліївщина - від слів " кіл", " колоти", " колій" - людина з колом)
 Ватажки - Максим Залізняк, Іван Гонта

Олекса Довбуш
 ватажок опришків

Максим Залізняк
 ватажок гайдамаків

Іван Гонта
 ватажок гайдамаків

Поділи Речі Посполитої

1772р. – перший поділ

Відійшли до Росії

Східна Білорусія з
Полоцьком і
Вітебськ

Відійшли до Австрії

Східна Галичина, частина
території Волинського і
Подільського воєводств,
Буковина (1774р.),
Закарпаття (з XVII ст)

Відійшли Пруссії

Польські землі
(Помор'я)

1793 р. – другий поділ

Київщина, Східна
Волинь, Поділля,
Брацлавщина,
центральна Білорусія з
Мінськом

Польські землі
(Гданськ, Познань)

1795 р.- третій
поділ

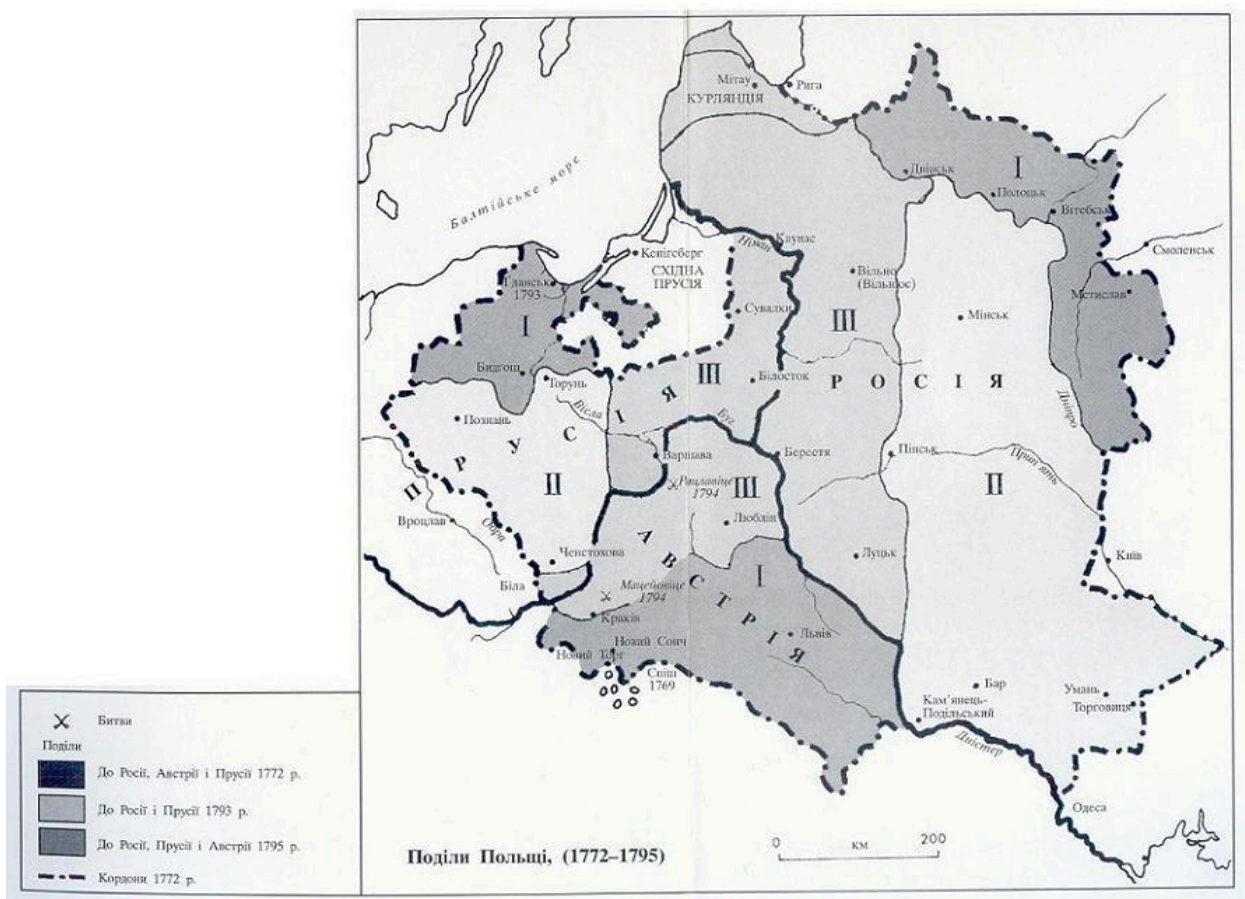
Західна Білорусія,
Литва,
Західна Волинь

Польські землі (Краків і Люблін із
прилеглими територіями)

Польські землі
(решта земель з
Варшавою)

Наслідки поділів

- Польща перестала існувати як суверенна держава
- Українські землі опинилися під владою Російської та Австрійської імперії

Література:

- Горобець В.М. , Чухліб Т.В. Незнайома Кліо. Таємниці, казуси, і курйози української історії. Козацька доба. – К. 2004.
- Недяк В.В. Україна – козацька держава. – К. 2005
- Скальковський А.О. Історія Нової Січі або останнього Коша Запорозького. - К. 2003.
- Чухліб Т.В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663—1713) - К. 2004.
- Щербак, В.О. Дашкевич (Дашкович) Остафій [Текст] /В.О. Щербак //Енциклопедія історії України. – К., 2004. – Т. 2. – С. 295.
- Світлична Л. Історія України - К. 2005

Тема: Українські землі під владою Російської та Австрійської імперій у першій половині XIX століття

1 Адміністративно – територіальний устрій українських земель у складі іноземних держав. Криза кріпосних і розвиток капіталістичних відносин. Початок промислового перевороту.

2 загострення соціально – економічних протиріч в Україні. Селянські повстання У.Кармелюка.

3 Становлення української інтелігенції. Діяльність декабристів в Україні. Вплив польського повстання 1830-31 рр. Кирило – Мефодіївське братство. Т.Шевченко.

4 Участь України в зовнішньо-політичних акціях російської імперії.

5 характер політики австрійського уряду щодо українців. Продовження реформ М.Терези, Йосифом. Суспільно – політичний рух . «Руська трійця» . Скасування кріпосного права.

Наприкінці XVIII ст. перестала існувати Річ Посполита, до складу якої входила значна частина українських земель.
На південних кордонах зникло Кримське ханство, що з кінця XV ст. являло собою постійну воєнну загрозу для південних українських земель.
Отже, наприкінці XVIII ст. українські землі входили до складу Австрійської і Російської імперій.

Адміністративно – територіальний устрій і регіональний розподіл українських земель у складі Російської імперії у першій пол. XIX ст.

Промисловий переворот в Україні (30-70 –ті роки XIX ст.)

Кінець 18 століття... В Україні вже торгують між собою підприємці, і саме це спонукає вирощувати технічні культури цукрового буряка. У 1824 році в селі Трощин звели перший цукровий завод. Після цього в країні з'явилося 200 цукроварень. Цукрова галузь посіла перше місце у промисловості України. Друге належало суконній промисловості. В країні було 160 фабрик.

Розвивалася також військова галузь. Завод «Арсенал» у Києві, порохові заводи у Шостці, корабельні у Херсоні та Миколаєві, металургійна промисловість, машинобудування. Кількість промислових підприємств вже у першій половині XIX століття сягнула 649-ти. Вже у 40-і роки відбувся перехід від мануфактур до фабрик із застосуванням парових машин. У Києві, Луганську, у промислових центрах Донеччини, Катеринославі створюються перші машинобудівельні заводи. У цей час у Маріуполі відкрили судоремонтний завод. Спочатку маленька майстерня переросла у велике підприємство.

Ф. Бекона: «Три речі роблять націю великою та квітучою: родючий ґрунт, діяльність промисловості та легкість пересування людей і товарів»

Антикріпосницька боротьба в Україні в першій половині XIX ст.

Причини

Соціальнегноблення

- Зменшення селянських земельних наділів більш ніж на половину. Знеземелення селян;
- Збільшення панщини до 4-6 днів на тиждень;
- Запровадження нових повинностей, податків.

Національнегноблення

- створення за Миколи I органів державної безпеки, мета яких – контроль за Україною;
- продовження політики русифікації

основні події

Перша половина XIX ст. – виступи селян у Київській, Полтавській, Катеринославській, Херсонській, чернігівській областях;

-1812 -1835рр. повстання під керівництвом Устима Кармелюка.

- Повстання козацьких полків і військових поселенців:
- -1817р.- повстання бузьких козаків на Херсонщині(ватажки - Панас Бабиченко та Герасим Гетманенко) ;
- 1819р.- повстання війських поселенців в м. Чугусві Харківської губернії;
- 1829 р. – повстання війських поселенців в м. Чугусві Харківської губернії

Виступи мали стихійний характер, не були добре організовані.

Не було узгодженості в діях між козаками та селянами.

Виступи мали локальний характер.

Селяни виступали розрізнено, були погано озброєні.

Виступи не мали чіткої мети, селяни були сповнені найвищих сподівань на «добраго царя», який захистить від поміщиків.

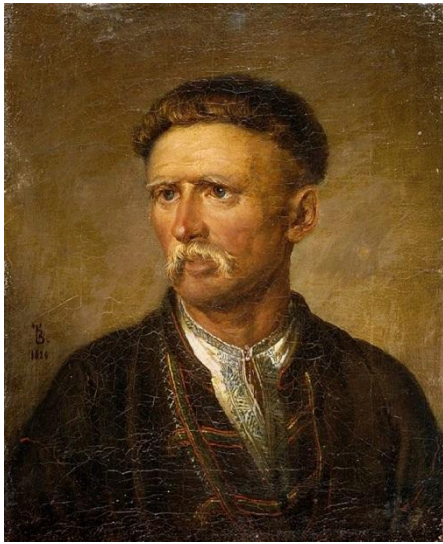
Причини поразки

значення

Повстанці показали силу селян Козаків у боротьбі за соціальні права.

Рохитували основи феодального ладу.

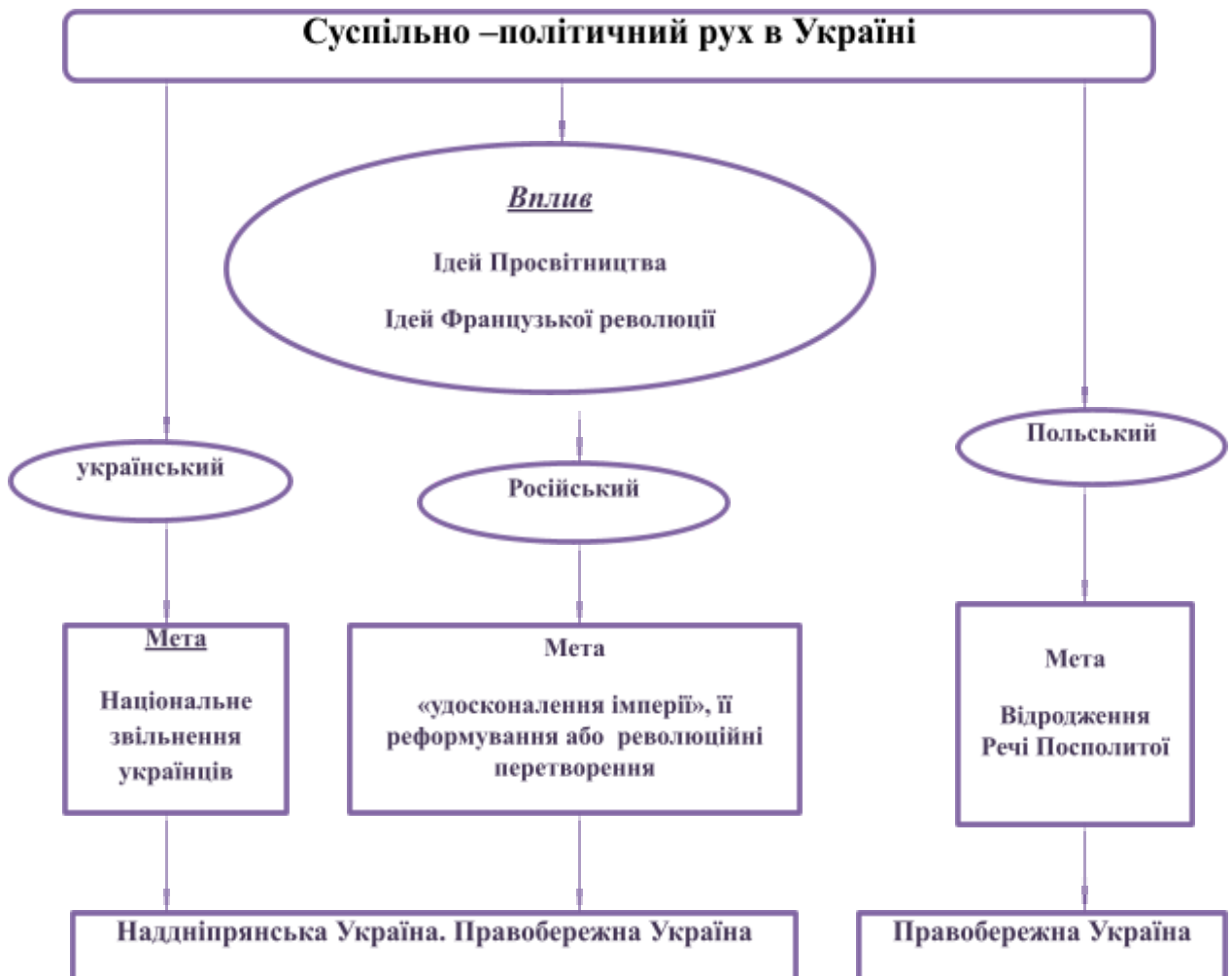
Сприяли формуванню визвольних і революційних ідей.

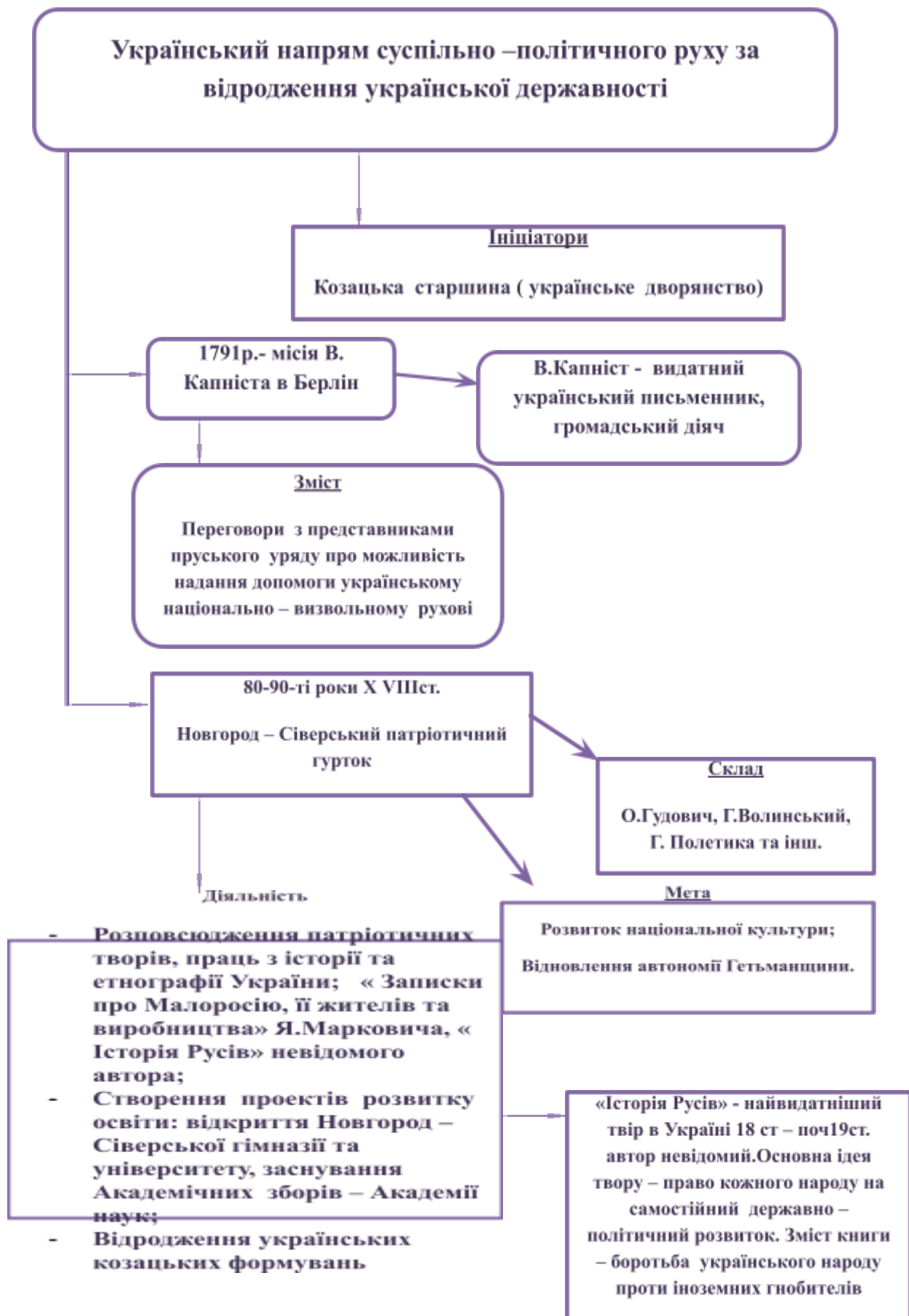

Устим Кармелюк 27 лютого (10 березня) 1787, Головчинці (нині Кармалюкове) Подільське воеводство— 10 (22) жовтня 1835, Шляхові Коричинці (нині Волоське), Подільська губернія) — український селянин, ватажок селянського руху на Поділлі у 1835 роках. В українському фольклорі — шляхетний розбійник та національний герой.

Очолив повстання яке тривало 23 роки. Центр повстання - Поділля, час від часу поширювалося на Волинь і Київщину. Його чотири рази ловили та засуджували до каторжних робіт і відправляли до Сибіру. Але Кармелюк щоразу тікав і знову очолював боротьбу проти кріпосництва. 1835 р. вбитий зрадником.

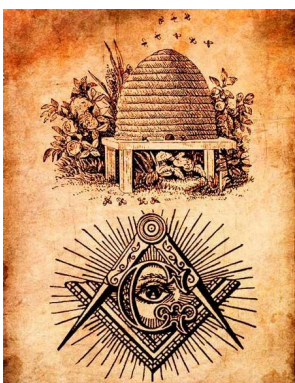
Початок національного відродження наприкінці X V III- на початку XIX ст.

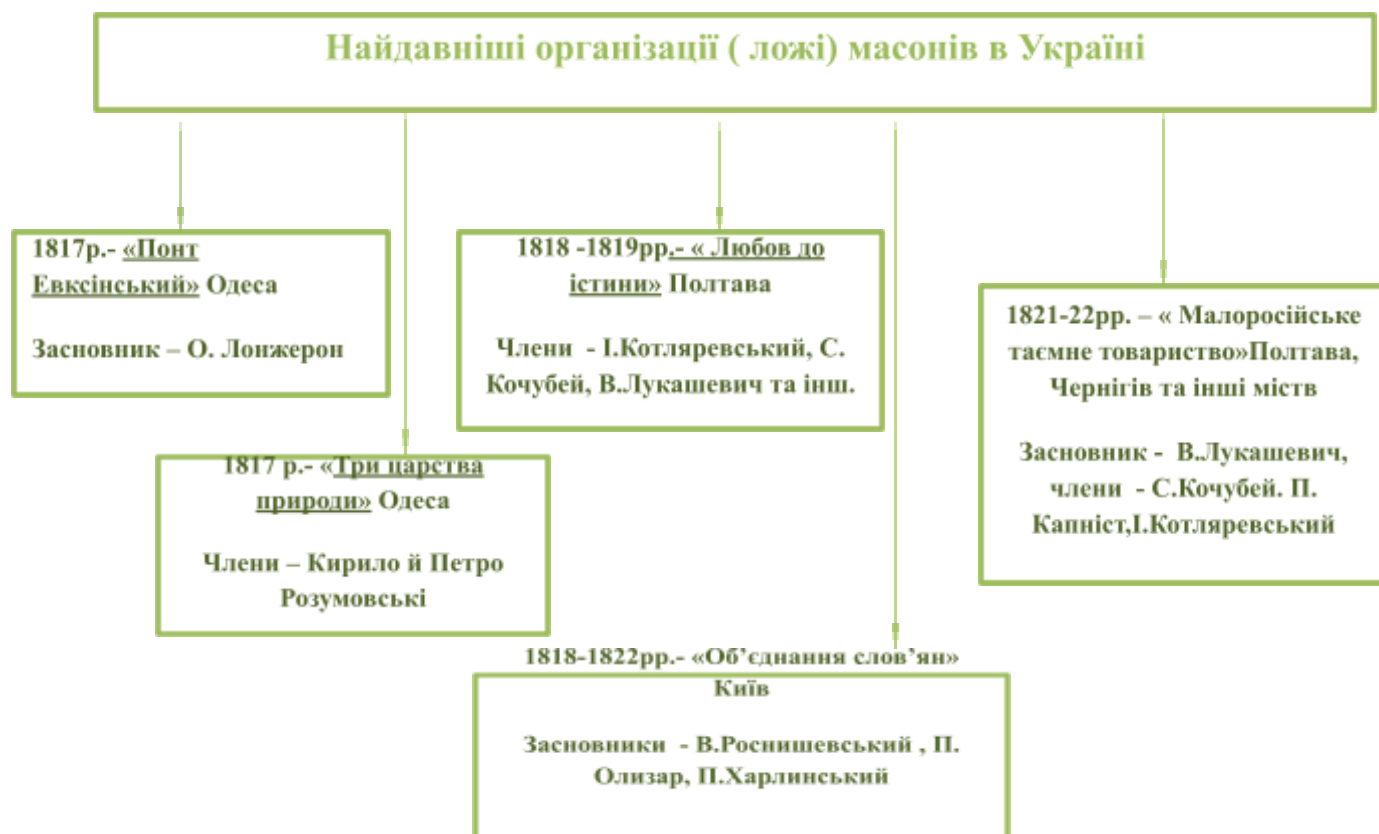
Масонство в Україні.

Масонство – один із різновидів суспільного руху. Головна ідея масонів: « Увесь світ – це одна велика республіка, де всі народи – одна сім'я.» Одна з провідних цілей масонства- об'єднання всіх народів світу на основі братерства, рівності, взаємодопомоги в розумне суспільство, у розвиток якого кожна людина робить свій внесок.

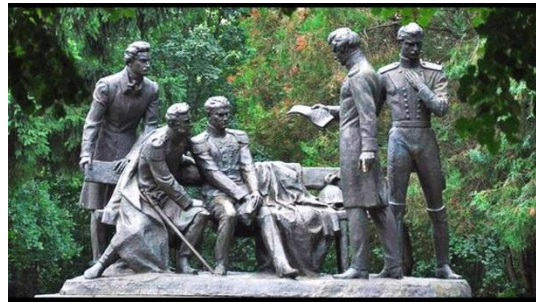
Особливості діяльності масонських лож в Україні.

- Політичний характер діяльності;
- Виступи проти національного гноблення;
- Поширення ідеї слов'янської федерації.

1822р. – початок переслідування владою масонських дож. Їхня діяльність на всій території Російської імперії заборонена

Декабристський рух в Україні в першій половині XIX ст..

Причини виникнення

Вплив ідей Просвітництва

Розуміння передовою частиною українського суспільства того, що феодально – кріпосницькі порядки гальмують розвиток суспільства.

Проникнення в Україну ідей Французької революції.

Декабристські організації в Україні

Назва організації

1818 – 1821рр. – діяльність управ « Союзу благоденства» в Тульчині, Полтаві.

1821р. – утворення « Південного товариства»(через розпад « Союзу Благоденства») в Тульчині. Керівник - Павло Пестель, автор « Руської Правди»

1823 р. – «Товариство об'єднаних слов'ян» (м.Новоград – Волинський)
Керівники - Андрій і Петро Борисови, автори « Правил» і «Клятви»

Мета діяльності

Повалення самодержавства шляхом воєнного перевороту.

- Ліквідація кріпосного права;
- Україна – одна з республік Росії;
- Проголошення провідної ролі росіян щодо інших народів у межах однієї держави.

Утворення федерації усіх слов'янських республік. Україна як рівноправний член входить до федерації поряд з іншими республіканцями.

Події

14 грудня 1825 р. – повстання декабристів у Петербурзі.

29 грудня 1825 р. – повстання Чернігівського полку на Київщині на чолі з С. Муравйовим – Апостолом і М. Бестужевим – Рюїніном.

3 січня 1826 р. – повстання зазнало поразки

- Намаганням здійснити свої плани шляхом перевороту, залучаються тільки представники дворянства.
 - Відсутність підтримки народу.
- Неузгодженість дій і нерішучість керівників повстання.

Історичне значення

Це була перша спроба повалення самодержавства.

Виступ декабристів призвів до поширення революційних та національно – визвольної боротьби.

Декабристські ідеї надихнули наступні покоління на боротьбу із самодержавством.

Кирило – Мефодіївське товариство (братство)

Час існування

Січень 1846 –
кінець березня
1847р.

Форма діяльності

нелегальна

Засновники

М.Костомаров, В.
Білозерський, М Гулак

Програмні документи

« Книга буття українського народу »

Зміст

- Створення демократичної федерації слов'янських народів;
- Ліквідація кріпосного права та самодержавства;
- Утвердження демократичних прав і свобод;
- Розвиток національної мови, культури та освіти;
- Поширення християнського порядку на весь світ.

« Статут слов'янського братства св.. Кирила і Мефодія»

Зміст

- Об'єднання слов'янських народів в одну федеративну державу, в якій кожний народ мав зберігати свою самостійність;
- Київ – столиця федерації;
- Україна – незалежна держава з демократичним ладом за зразком США або Французької республіки

Течії

Помірковано – ліберальна

М.Костомаров, П.Куліш, В. Білозерський, П.Маркович

Схилявся до реформ і «м'яких» еволюційних методів розвитку

Радикальна

Т.Шевченко, О.Навроцький, М.Гулак, І.Посяда, Г.Андрузький

Виступали за революційний переворот і встановлення республіки, знищення царської родини, за соціальне й національне звільнення українського народу

Історичне значення діяльності

Перша політична організація української інтелігенції, яка розробила програму національного відродження з визначеними формами й методами досягнення поставленої мети.

Діяльність товариства започаткувала перехід від культурницького до політичного етапу боротьби за національний розвиток України.

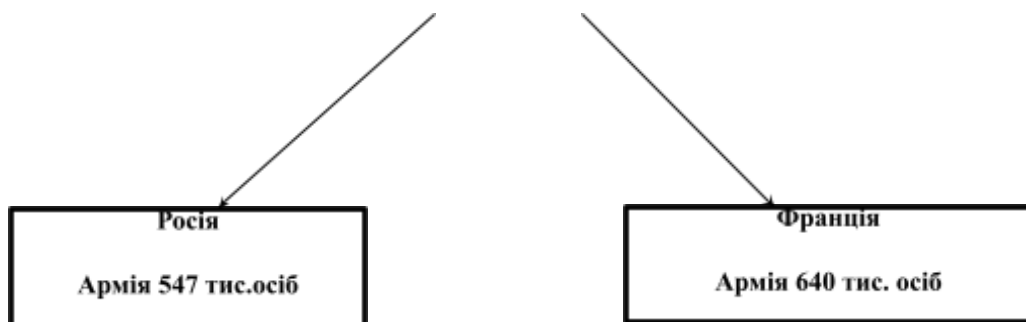
Кирило – мефодіївці зробили значний внесок у розвиток української національної ідеї.

Навіть та децися, яку встигли зробити члени товариства – видання книг, бесіди, лекції, програмні документи, будила суспільну думку, спонукала до пошуку шляхів вільного розвитку України. Їхня діяльність стала взірцем для наступних поколінь борців за соціальне й національне звільнення України.

Російсько – французька війна 1812 року

Учасники

Причина

Прагнення Наполеона домогтися європейського та світового панування, а для здійснення цієї мети розгромити й позбавити самостійності провідні держави Європи (насамперед Англію і Росію)

Плани Наполеона щодо України

Передати частину українських земель своїм союзникам у війні проти Росії:

- польському королю – Правобережну Україну;
- австрійському імператору – Волинь і залишити всю Галичину;
- турецькому султану - Крим і Північне Причорномор'я.

Поділити решту територій України на «наполеоніди» - три воєнно –адміністративні колоніальні області на чолі з генералами, які б забезпечували подальші воєнні походи французів матеріальними й людськими ресурсами.

У боротьбі проти Росії мав намір використати Задунайську Січ.

З метою одержати підтримку українців у війні проти Росії обіцяв, що в разі його перемоги Україна отримує незалежність.

Наслідки російсько – французької війни 1812р.

Після перемоги Росії над Наполеоном змін у становищі України не відбулося, автономія не була відновлена.
Українці, які за масовим рекрутським набором під час війни служили в російській армії мали знову стати кріпаками.
Втрати українців у війні - близько 6 тис. осіб.
Боротьба з наполеонівською навалою і закордонний похід російської армії підняли національний дух народів Російської імперії (у тому числі й українців), спонукали до боротьби проти кріпосництва та самодержавства

Російсько – турецька війна 1806 -12рр.

Російсько-турецька війна 1806—1812 (також **Російсько-османська війна 1806-1812 років**) — воєнний конфлікт, що був викликаний політикою Османської імперії, яка розраховувала на відволікання сил Російської імперії війнами проти Французької імперії (1805—1807) та Персії (1804—1813) .

Приводом до війни стали порушення Османською імперією договору 1805 р. про порядок проходу російських суден через протоки та російське вторгнення в османську Далмацію, в листопаді — грудні 1806 р., куди були введені війська під командуванням генерала І. І. Міхельсона.

Події

18 (30 грудня) Османська імперія оголосила війну Російській імперії. У лютому 1807 року російська ескадра віце-адмірала Д. М. Сенявіна, яка перебувала поблизу острова Корфу, почала військові дії і в червні в Афонській битві 1807 розбила османський флот. На Дунаї османські війська зазнали ряд поразок і відійшли за Дунай.

Восени 1809 року 80-тисячна російська армія під командуванням фельдмаршала О. О. Прозоровського (з серпня 1809 р. командувач генерал П. І. Багратіон) почала дії проти османських фортець, оволоділа містами Ісакча, Тульча, Бабадаг, Мачін, Ізмаїл, Браїлів та обложила Силістрію, але у жовтні була змушена зняти облогу, внаслідок руху до Силістрії 50-тисячної османської армії.

У лютому 1810 року командувачем російської Дунайської армії був призначений генерал-лейтенант М. М. Каменський. У травні російська армія переправилася через Дунай і захопила фортеці Пазарджик, Силістрія та Разград, а в червні обложила Шумлу.

Штурм Руцука (Русе) у липні закінчився невдачею. Османський головнокомандувач Юсуф-паша спробував розбити російські війська під Руцуком, але зазнав поразки поблизу Батіне (у серпні), а Руцук і Джурджу капітулювали.

На початку 1811 року Дунайська армія була ослаблена перекиданням частини військ на західний кордон. Призначений у березні 1811 року командувачем генерал М. І. Кутузов зосередив численні сили (45 тис. вояків) на основних напрямках. У червні 60-тисячна армія Ахмет-паші почала наступ на Руцук, але Кутузов, маючи всього 15 тис. вояків, відбив удар супротивника, а потім відвів війська за Дунай.

Наприкінці квітня Ахмет-паша переплив через Дунай і зосередив 35 тис. вояків на лівому березі. У жовтні російський 10-тисячний корпус переправився західніше Руцука на правий берег Дунаю. Головні сили османів, що знаходилися на лівому березі, виявилися оточеними в районі Слобозі і капітулювали 23 листопада (5 грудня).

Угоди:

Після укладання Тільзитського миру 1807 року між Францією та Російською імперією Наполеон, відповідно до умов договору, виступив посередником в укладанні миру між Російською та Османською імперіями. У серпні 1807 року було укладено перемир'я, що тривало до березня 1809 року.

У жовтні були розпочаті мирні переговори, що завершилися завдяки дипломатичному мистецтву Кутузова підписанням 16 (28 травня) Бухарестського мирного договору 1812, який зафіксував приєднання до Росії Бессарабії.

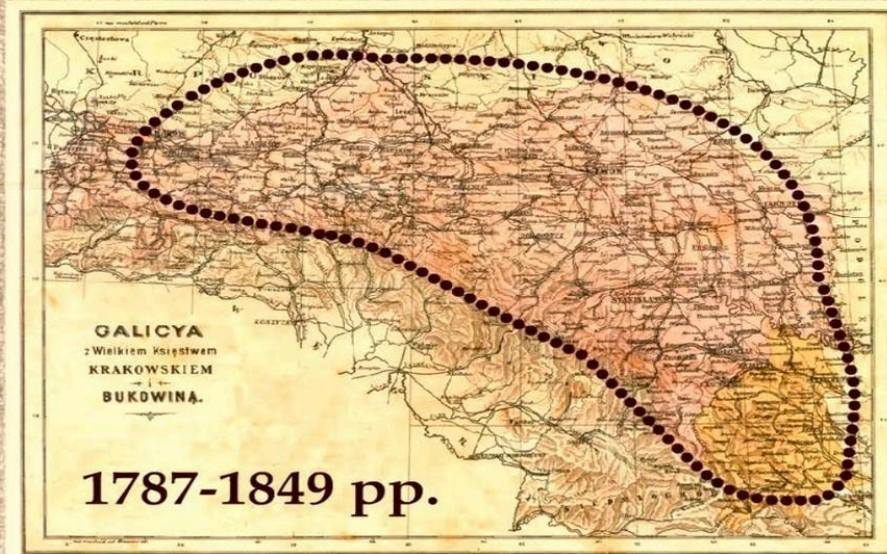
Західноукраїнські землі наприкінці XVIII - у першій половині XIX ст..

Австрійськ імперія, Східна Галичина Північна Буковина Закарпаття

Населення Австрійської імперії складало 35 млн осіб, з них українців – 2 млн осіб.

Найвідсталіші австрійські провінції, у яких проводилася політика національного і соціального гноблення (великі податки, панщина. Повне безправ'я кріпаків, приниження національної гідності)

Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії

Реформи Марії Терезії та Йосипа II наприкінці XVIII ст..

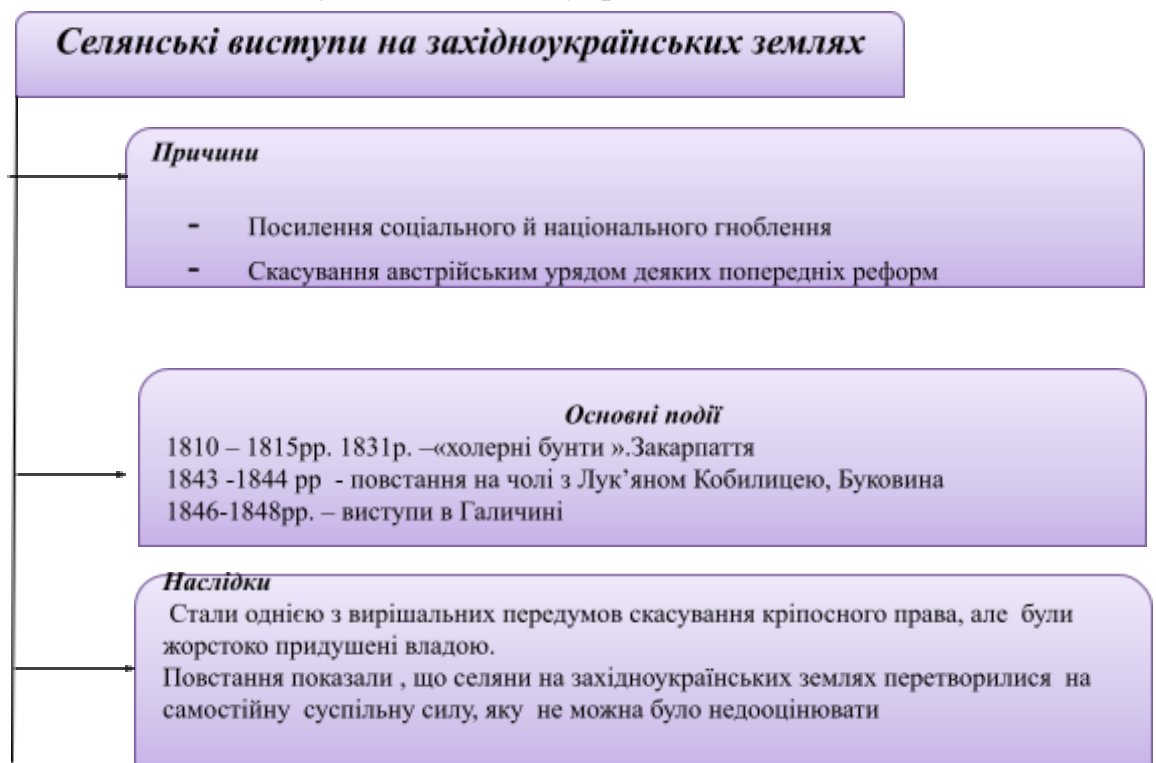
Мета реформ

Поліпшення господарського розвитку західноукраїнських земель та становища населення, оскільки західноукраїнські землі були джерелом поповнення державної скарбниці й армії Австрійської імперії

Марія Терезія (1740- 1780рр.)	Йосип II (1780 -1790рр.)
Аграрна	реформа
<ul style="list-style-type: none"> -Укладання « інвентарів», де була записана кількість земель, якими володіли поміщики, і визначені повинності селян. - Обмеження застосування тілесних покарань -Заборона панщини в неділю свята , примусових робіт без згоди селян. 	<ul style="list-style-type: none"> - Звільнення селян від особистої залежності. - чітке визначення розміру панщини: не більше трьох днів на тиждень (156 днів на рік). Для найбільш бідних селян ще менше. - надання селянам мінімальних громадянських прав: - Одруження без згоди поміщика; - Навчання дітей у міських школах; - Звернення зі скаргами на поміщика; - Ліквідація права поміщика судити селянина.

	Отримання селянською громадою права самоврядування.
<i>Марія Терезія (1740-1780рр)</i>	<i>Йосип II (1780 -1790рр.)</i>
Релігійна	реформа
<ul style="list-style-type: none"> - Визнання рівними в правах римсько – католицької та греко – католицької церков; - 1774р – відкриття греко – католицької семінарії у Відні. 	<ul style="list-style-type: none"> - 1781 – отримання всіма християнськими церквами рівних прав; - Підпорядкування церкви державі; - Прирівнення священників за станом до державних службовців; - Відкриття греко – католицьких семінарій у Львові, Ужгороді.
Адміністративна	реформа
<ul style="list-style-type: none"> - Утворення Державної ради – органу влади, підпорядкованого імператору; - Утворення постійної армії; - Поширення австрійських законів на всю територію на всю територію Австрії; - Уведення нового кримінального кодексу, де була стаття про скасування катувань; - Проведення політики протекціонізму (підтримки) торгівлі, вітчизняної промисловості; - Проведення митної (податкової) реформи. 	<ul style="list-style-type: none"> - Уведення централізованої системи управління; - 1786 р. – припинення дії польських законів на українських землях; - Обмеження економічної могутності й влади дворян; - Продовження політики протекціонізму, що сприяло розвитку капіталістичних відносин.
Освітня	реформа
1777р. – впровадження навчання рідною мовою в початкових класах.	Уведення світської освіти

Реформи Марії Терезії та Йосипа II не були доведені до кінця, мало що змінили в економічній ситуації на західноукраїнських землях.

Лук'ян Кобиліця (1812 — 24 жовтня 1851) — громадський і політичний діяч, керівник селянського руху на теренах австрійської частини Буковини 1840-х років.

За деякими свідченнями місцевим магнатам таки вдалося отруїти молодого ватажка буковинських гуцулів.

Народна творчість про цю сумну подію говорить так:

А із тої полонінки дрібний дощик кра́пав,
За Лук'єном Кобиліцев ба й кождей заплакав.

Маркіян Семéнович Шашкéвич (6 листопада 1811, Підлісся — 7 червня 1843, Новосілки) — український (галицький) «будитель», письменник, поет, перекладач, духовний просвітитель, натхненник національного пробудження Галичини, священник УГКЦ. Очолив «Руську трійцю», ініціатор видання альманаху «Русалка Дністровая» (1837). Виступав за рівноправність української мови з польською.

Іван Миколáйович Вагилéвич (псевд. і крипт.: Вагилевич Далибор, Волк Заклика; 2 вересня 1811, с. Ясень, нині Калуський район, Івано-Франківська область — 10 червня 1866) — український поет, філолог, фольклорист, етнограф, громадський діяч і греко-католицький священник. Один з авторів альманаху «Русалка Дністровая»

Яків Фéдорович Голова́цький (літ. псевд. і крипт.: *Гаврило Русин*; 17 жовтня 1814, Чепелі, Австрійська імперія — 13 травня 1888, Вільно, Російська імперія) — український мовознавець, етнограф, фольклорист, історик, поет, священник УГКЦ, педагог, громадський діяч. Співзасновник об'єднання «Руська трійця», співавтор збірника «Русалка Дністровая»

Завдання гуртка

За допомогою духовного слова й літературної творчості рідною мовою «підняти дух народний, просвітити народ»

Допомогти уряду усвідомити «достоїнство своє і свою силу»

Пропагувати ідеї відродження української нації і культури.

Збирати український фольклор, матеріали з історії.

Популяризувати українську історію. підтримати й продовжити на галицькій землі справу, розпочату інтелігенцією Наддніпрянської України.

Перетворити народну мову на літературну. Це, на думку учасників гуртка, відкрило б селянству доступ до знань і полегшило б його долю.

Значення діяльності

Учасники гуртка вперше в історії українського суспільного руху в Західній Україні внесли в програмні документи ідею возз'єднання всіх українських земель у складі майбутньої федерації.

Під впливом діяльності гуртка західноукраїнська інтелігенція почала спрямовувати свою увагу на народні маси.

Сприяла підвищенню освітнього рівня і пробудженню національної свідомості народу Західної України.

Гуртківці перейшли від культурно – мовних до соціально – економічних і політичних питань. Їхню діяльність І.Франко пізніше назвав « явищем наскрізь революційним»

Національно –визвольний рух на західноукраїнських землях під час революції 1848 -1849 рр. у Австрійській імперії

17 березня 1848 р. в Австрійській імперії перемогла революція. Було проголошено конституцію, що передбачала надання громадянам свободи слова . друку,зборів, скликання парламенту. Революція активізувала національно – визвольну боротьбу західних українців.

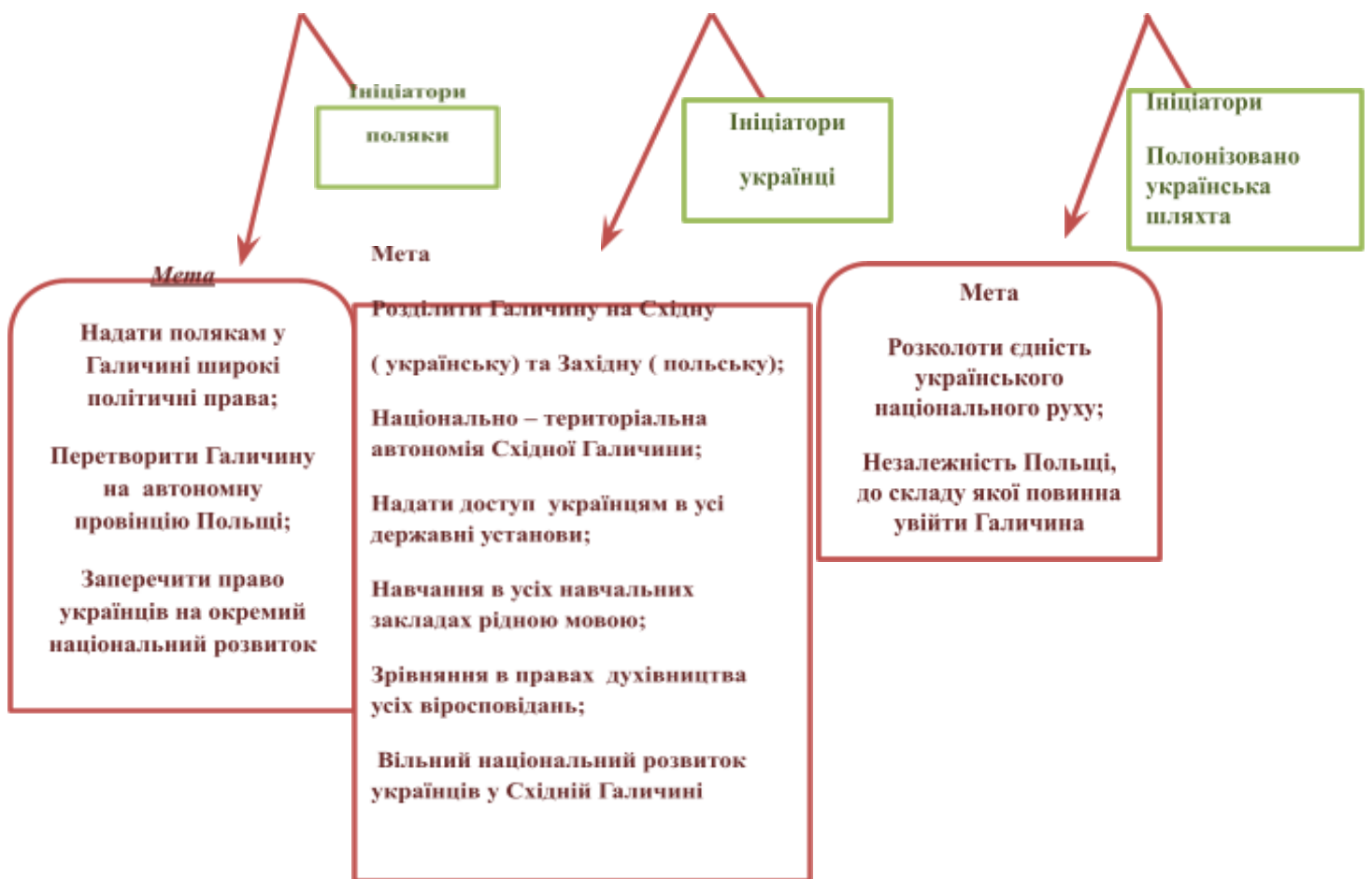
Рух за національно – територіальну автономію у Східній Галичині

Утворення 1848р.

Центральна Народна Рада

Головна Руська рада

« Руський Собор»

Визначні події національно – визвольного руху

Квітень 1848р	Австрійський уряд видав указ про скасування панщини. Мета: не допустити участі селянства в революції
Червень 1848р.	Слов'янський з'їзд у Празі. Мета: вирішення долі Галичини. Спроба примирення поляків і українців виявилась не вдалою
Липень 1848р.	Скликання парламенту Австрії за участі українців. Проголошення демократичних свобод. Українське питання (щодо автономії Східної Галичини не вирішено
Жовтень 1848 р.	Перший з'їзд діячів української культури і науки у Львові. Мета: розвиток культурно – просвітницького руху на західноукраїнських землях
1848 – 1850рр.	Час масового селянського руху на Буковині. 1848 -1849рр. – селянське повстання на чолі з Лук'яном Кобилицею. Поразка повстанців.
1849р. (наслідки боротьби)	Придушення австрійською владою революційних виступів. Скасування всіх завойованих під час революції демократичних свобод, конституції. Установлення старої системи управління. Розпуск Головної Руської Ради.

Рекомендована література

Горобець В.М. , Чухліб Т.В. Незнайомі Кліо. Таємниці, казуси, і курйози української історії. Козацька доба. – К. 2004.

Недяк В.В. Україна – козацька держава. – К. 2005.

Світлична Л. Історія України. – К.2005

М. Лисенко. Декабристський рух на Україні. К., 1954.

Симоненко Р. Г. Кирило-Мефодіївське товариство // Енциклопедія історії України. – Т. 4. – К.: Наукова думка, 2007. – С. 297 – 298.

Кирило-Мефодіївське товариство // Літературознавча енциклопедія / Автор-укладач Юрій Ковалів. – Т. 1. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007.

Тема: Українські землі в другій половині ХІХ століття.

1 Загострення соціально – класових протиріч. Селянські повстання.

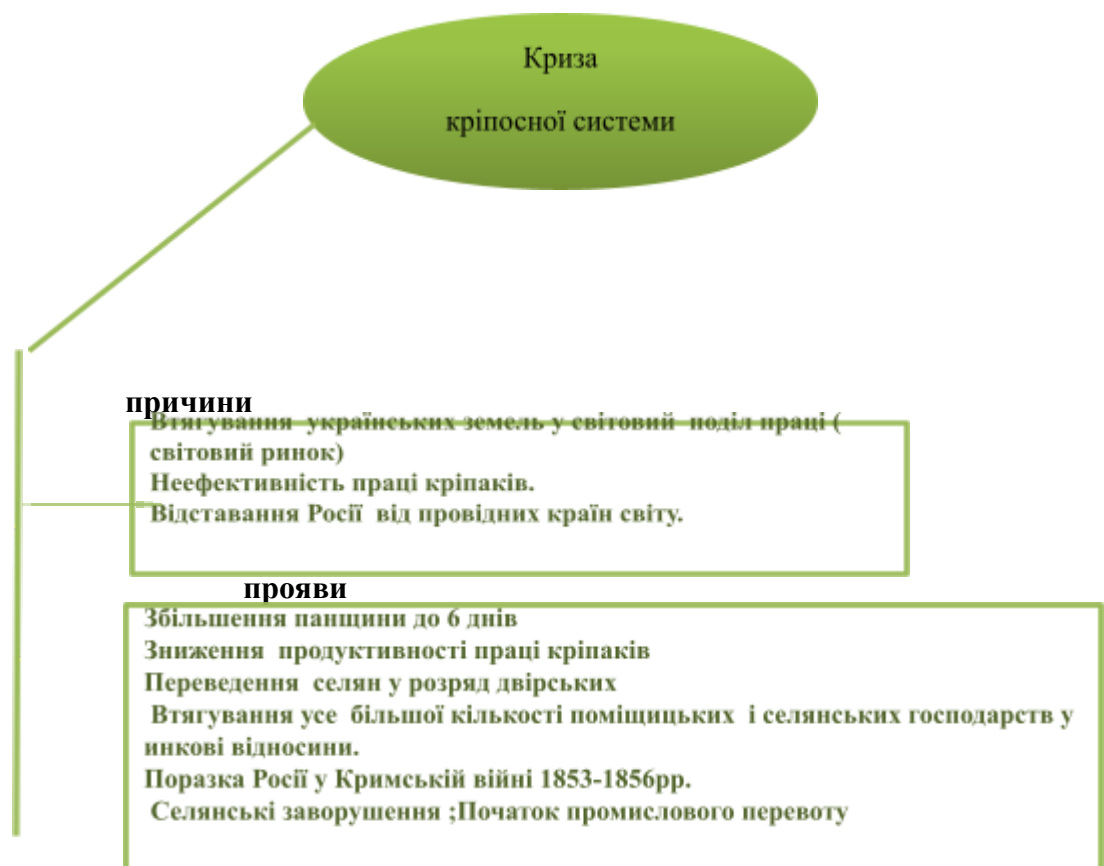
Скасування кріпосного права в Російській імперії.

2 Буржуазні реформи 1860- 70рр. та їх здійснення в Україні. Шляхи розвитку буржуазних відносин. у с/г. Розвиток підприємництва.

3 Особливості економічного розвитку Галичини.

4 Українофіли. В. Антонович. громадівський рух. Валуєвський циркуляр. Емський указ. М. Драгоманов.

5 Революційно – демократичний рух. Посилення марксизму. Початок пролетарського руху. І. Франко.

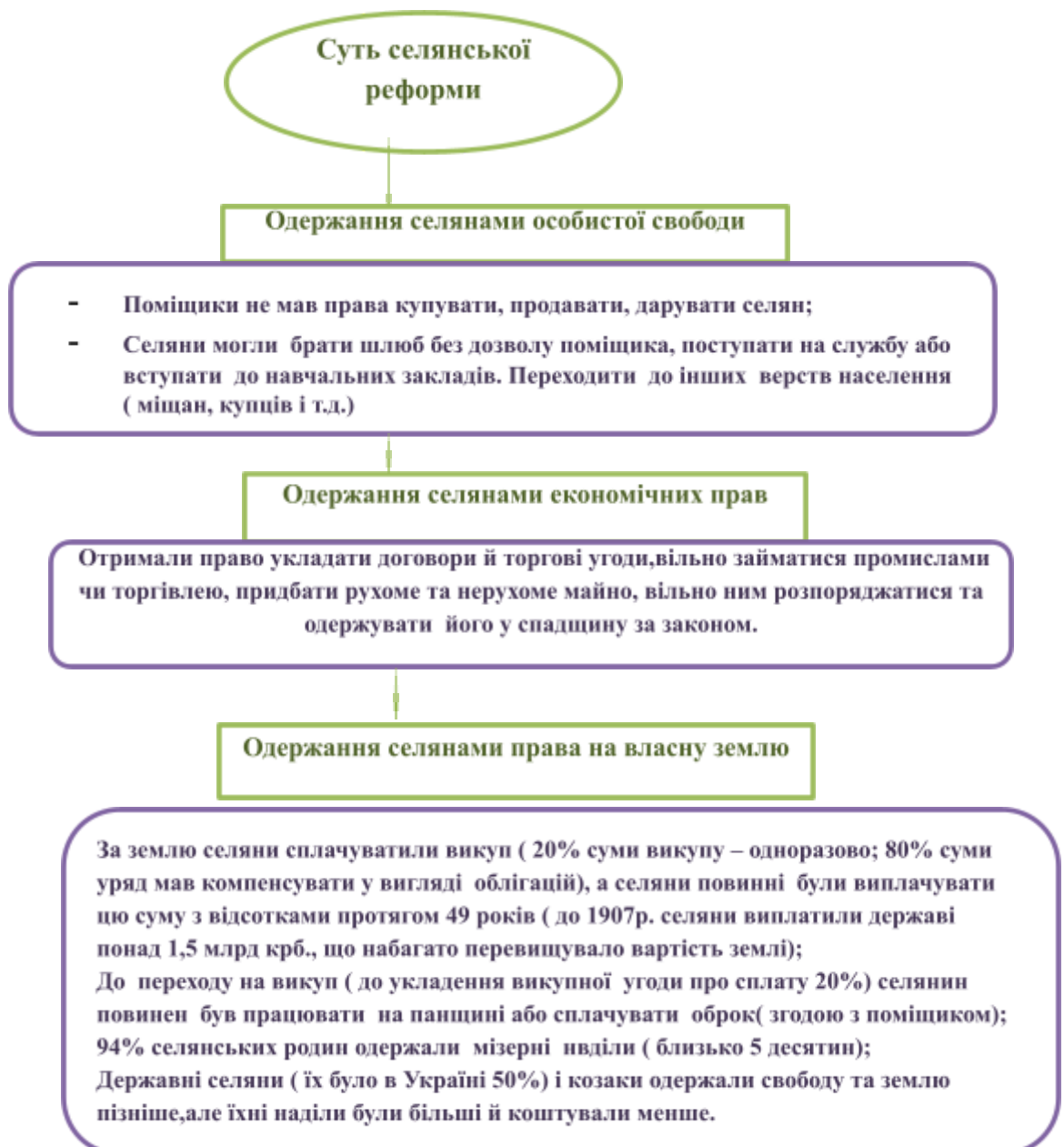
Невдоволеність кріпосним правом виявляли пригноблені поміщиками селяни. Ліквідації кріпосництва вимагала українська інтелігенція. Розуміли невідворотність змін і правлячі кола суспільства. Усі суспільні суперечності загострила Кримська війна.

Олександр II

Основний законодавчий акт реформи 19 лютого 1861р.- **Маніфест про скасування кріпосного права і Положення про селян, звільнених від кріпосної залежності** » царя Олександра II

Зміцнення системи взаємин між поміщиком і селянином

Поміщик не мав права встановлювати додаткові повинності

Особливості селянської реформи

На Лівобережній й у Південній Україні надавали земельні ділянки значно менші, ніж в інших місцевостях Росії.

Щоб залучити на свій бік селян, уряд дав їм на Правобережжі на 18% більше земель, але за більш високими цінами. Однак викуп було зменшено на 20%.

В Україні угода про викуп мала особистий характер (у Росії вона укладалася між поміщиком і громадою).

В Україні поміщикам у ході реформи вдалося переділати землю і залишити у своїй власності найбільш родючі наділи.

Позитивні наслідки реформи.

- + дала потужний імпульс розвитку ринкових відносин.
- + поліпшився стан господарства.
- + поживалося технічне переоснащення сільськогосподарського виробництва.
- + більш чіткою стала спеціалізація окремих районів України.

Негативні наслідки реформи.

- Залишилися пережитки феодальної системи господарювання:
 - Поміщицьке землеволодіння;
 - Безземелля селян;- Викупні платежі.- Вільні селяни не були рівні з іншими членами суспільства.
- реформа здійснювалась за рахунок селян.- поміщикам вдалося залишити у своїй власності найбільш родючі землі.

Реформи адміністративно – політичного управління 60-70 років XIX ст..

Дата і вид реформи	Зміст реформи
1864 р. – судова реформа (викликана невідповідністю старого законодавства новим умовам)	Запровадження єдиного для всіх безстанового суду, що складався з коронного суду (у кримінальних справах) і мирового суду (у цивільних і дрібних кримінальних справах) Незалежність суду від адміністративних органів. Гласність суду – відкрите, публічне засідання суду.
1864 р. – земська реформа (викликана прагненням царату послабити демократичний рух у у країні шляхом залучення на свій бік лібералів, які працювали б у державних органах місцевого самоврядування)	Створення виборних органів влади в межах губернії, повіту – земств, де були представлені всі стани. Вирішення земствами господарських і соціально-культурних питань Позбавлення земств політичних прав.
1870 -1876рр. – реформа місцевого самоврядування (викликана прагненням влади перекласти на місцеве управління ряд не вирішених царатом проблем)	Створення виборних органів влади – міських дум, що мали свій виконавчий орган – міську управу, на чолі якої був міський голова. Вирішення місцевими думами питань місцевого благоустрою. Охорони здоров'я, освіти, розвитку промисловості й торгівлі.
1864 -1883рр. – військова реформа (викликана необхідністю реорганізації армії після поразки в Кримській війні)	Розподілення території Росії на 10 військових округів. Створення в Україні трьох військових округів: Київського, Одеського, Харківського. Запровадження замість рекрутської сляби загальної повинності для чоловіків з 21 року(піхоту – 6 років і 9 років у запасі, флот – 7 років і 3 роки в запасі) Скасування тілесних покарань в армії.
1864 р. – шкільна реформа	Запровадження єдиної системи початкової освіти. Створення мережі чоловічих, жіночих, класичних, реальних гімназій.

(викликана зростанням попиту на фахівців у зв'язку з початком капіталістичного розвитку: потреба у кваліфікованих спеціалістах)	Отримання права на освіту представниками усіх станів, що були здатні заплатити за навчання.
1865 р. – цензурна реформа (для посилення контролю над освіченою частиною населення України)	Створення спеціальних органів цензури. Підпорядкування цензурних установ Міністерству внутрішніх справ.
1862 – 1864 рр. - фінансова реформа (викликана необхідністю упорядкування фінансів після Кримської війни й пошуку коштів для проведення селянської реформи, для переведення країни на шлях капіталістичного розвитку)	Централізоване управління грошовим господарством доручене Міністерству фінансів. Створення Державного банку (1860 р.) Запровадження єдиного Державного ревізійного центру. Створення єдиних державних кас, де зосереджувалися усі прибутки та видатки держави.

Реформи 60- 70 роках XIX ст.. були обмеженими, непослідовними. Половинчастими, однак вони не стали першим кроком на шляху реформування адміністративно – політичного управління Російського імперії.

Економічна політика російського царизму в Україні в пореформений період

Росія проводила колоніальну політику щодо українських земель

Експлуатація природних і людських ресурсів України.

Надання переваги тим галузям економіки України (вугледобувна, металургійна, залізорудна та ін..) що повинні були задовольнити потреби Російської імперії.
Односторонній, колонізаторський характер товарообміну України з Росією: в основному з України за низькими цінами постачалися промислова сировина і напівфабрикати, а з Росії в Україну відправлялися готові промислові товари за більш високими цінами.
Гальмування розвитку окремих галузей, які б могли скласти конкуренцію російським товаровиробникам (наприклад легка промисловість)
Отримані з України прибутки направлялися не на розвиток України, а на розвиток інших регіонів Російської імперії.
Будівництво залізниць в Україні визначалося не економічними, а воєнно – стратегічними потребами.

У 1824 р. в Україні (село Трощин, тоді — Канівського повіту на Київщині) було збудовано перший цукровий завод, а загалом у першій половині 19 - го століття було збудовано близько 200 цукроварень. Цукрова галузь посідає перше місце у промисловості України і Україна забезпечує 90% виробництва цукру в Російській імперії. Друге місце належало суконній промисловості

(160 фабрик). Розвивалося також військова (завод «Арсенал» у Києві, порохові заводи у Шостці, корабельні у Херсоні та Миколаєві тощо), металургійна промисловість, машинобудування. Кількість промислових підприємств вже у першій половині століття сягнула 649.

Український експорт (зерно, вовна, цукор) становив 60% загальноімперського.

У 40-і рр. розгортається перехід від мануфактур до фабрик із застосуванням машин (парових тощо). У Києві, Луганську, Катеринославі, Ромнах, Кременчуці створюються перші машинобудівні заводи, наприклад вже у 1840 р. Яхненком і Симиренком засновано у Млієві фабрику сільськогосподарських машин.

На середину 19 століття розвиток ринкових відносин спричинив глибоку кризу феодальної системи, включно з поміщицькими мануфактурами.

1858 р. кількість підприємств зросла до 2473, у 1869 р. налічувалося вже 3712 промислових і кустарно-ремісничих закладів, у 1900 р. — 5301. Самих лише машинобудівних підприємств у 1884 р. налічувалося 75.

Реформи другої половини століття (скасування кріпосного права і т.п.) прискорили розвиток ринкових відносин, сприяли *промислому перевороту* в Україні. Мануфактурне виробництво практично повністю було замінене на фабрично-заводське з використанням найманої робочої сили та різних машин (парових, потім двигунів внутрішнього згорання та електричних).

Особливість промислового перевороту в Україні полягала , що з 60-х років у першу чергу почало розвиватися будівництво та використання залізниць. З 1863 р. почалося спорудження першої в Наддніпрянській Україні залізниці між Одесою і Балтою, а вже на кінець століття довжина залізничних колій в Україні становили 8400 км.

За 1861 — 1900 р.. видобуток вугілля в Україні зріс більш, як у 115 разів і становив 691,5 млн пудів (70% всього видобутку в імперії), залізної руди — відповідно в 158 разів і 210 млн пудів (більше половини всього видобутку в імперії), виплавка чавуну — досягла 92 млн пудів (більше половини всього видобутку в імперії), трохи менше половини — заліза та сталі, 70% прокату металів.

Слабким місцем промисловості було те, що лише 15% промислових підприємств на території України випускали готову продукцію, решта — давали сировину та напівфабрикати, які вивозилися в інші частини імперії.

У сільському господарстві товарне виробництво найінтенсивніше розвивалося на Правобережжі (родючі ґрунти, транспортні комунікації до морських портів). В Україні вирощувалося 90% експортної пшениці імперії, 43% *світового* врожаю ячменю, 20% — пшениці і 10% — кукурудзи.

Інтенсифікація призвела до утворення надлишку робочої сили в сільському господарстві — 7,3 млн чоловік з 10,7 працездатних.

Чисельність міського населення зростає у 2,5 рази і становила 1457 тис. чол. У 80-90-ті роки в Харкові, Києві, Одесі, Катеринославі з'явилися електростанції, в 1892 р. в Києві пущено перший в імперії трамвай, за ним — в Катеринославі, Житомирі, Єлісаветграді, Севастополі. На початку 80-х встановлено телефонний зв'язок в Одесі, пізніше — в Києві (перша в імперії державна телефонна станція), Маріуполі.

В 1887 р. на обліку знаходилося 1480 тис. робітників, з яких 84% були корінними жителями, з них понад 52% назвали рідною мовою українську.

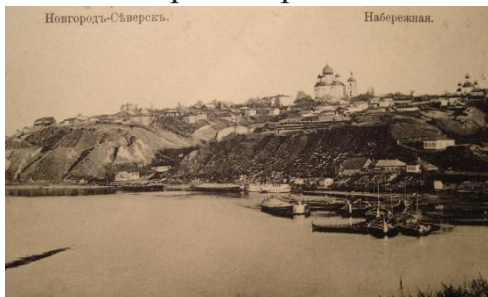

металургійний завод.

Луганськ.

Річковий транспорт.

залізничний транспорт. Україна.

селянське господарство. Україна

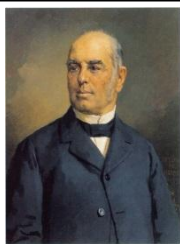
У 60 -90 – х роках ХІХ Наддніпрянська Україна переживала економічне піднесення. Швидко формувався новий капіталістичний устрій.

Українські промисловці та меценати

	<p>Григорій Галаган виходець з древнього козацького роду, великий патріот своєї держави, товариш Миколи Гоголя, друг та меценат Тараса Шевченка, багато власних сил та коштів в утвердження української культури. Саме на його кошти було надруковано багато книжок Т.Шевченка.</p>
	<p>Василь Симеренко підприємець – меценат. Впродовж 40 років він регулярно передавав одну десяту своїх прибутків на українські культурні цілі: покривав дефіцити журналу «Киевская Старина», згодом «Літературно – громадський вісник», «Україна», україномовної газети «Рада», «Громадська думка» та інш.; підтримував фінансово українських діячів і письменників (М. Драгоманова, М. Коцюбинського, Б. Грінченко тощо), взяв до себе на роботу (після заслання) Павла Чубинського; 1912р. пожертвував (за посередництва М. Грушевського) 100 000 рублів для НТШ (на купівлю нового будинку, бібліотеку, друкарню тощо). У Сидоровці заснував один з найкращих народних театрів, побудував школу, лікарню. Весь свій маєток (ціною бл. 10 млн рублів) записав на українські культурні цілі.</p>
	<p>Ханенко Богдан Був українським промисловцем, колекціонером, меценатом. Сім'я Ханенків володіла цінною колекцією творів мистецтва і зібранням букіністики. Богдан Іванович першим почав збирати давньоруські ікони. Крім того, він зіграв ключову роль у заснуванні Київського художньо – промислового і наукового музею відкритого в 1904р. В цей час колекція Ханенків представлена в Державному музеї західного і східного мистецтва.</p>
	<p>Тарновський Василь (молодший) був щедрим меценатом українських культурних ініціатив: зокрема, допомагав «Київській Старовині» в 1890 – х рр. і київському історичному музею.</p>
	<p>Бродський Лазар – меценат, філантроп, займався цукровою промисловістю. Багато коштів витрачав на благодійність і будівництво. На його кошти утримувались єврейська лікарня в Києві, установи єврейської освіти. Аж він фінансував установи загальноміського значення — Бактеріологічного інституту, Бесарабського критого ринку, підтримував розвиток трамвайного сполучення. Саме засобами Бродського була зведена Хоральна синагога, найбільша в Києві. Будівля була зведена в 1897–1898 рр. у власному маєтку Лазаря Бродського. Також був ініціатором і одним із спонсорів будівництва в Києві Політехнічного інституту.</p>

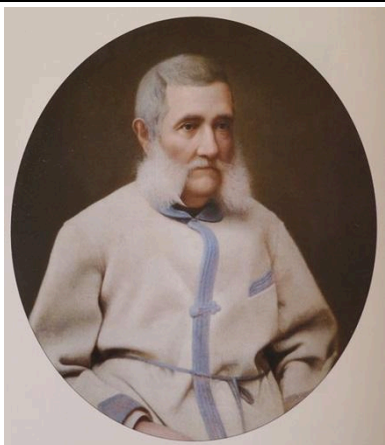
Чикаленко Євген покровительствував Данилові Мордовцю, а коли той написав українську історичну повість «Дві долі», виділив йому тисячу карбованців. Меценатство для Чикаленка було найголовнішою справою. Допомігав журналові «Київська старовина», оплачуючи статті, які там друкували дописувачі. Тут з'явилися твори Коцюбинського, Винниченка, Яновського та ін.. Особливо Чикаленко цінував історичні твори про український народ. Коли М. Грушевський звернувся до громадськості зібрати гроші на будівництво Академічного дому для студентів-українців у Львові, для цієї справи Євген Харлампійович виділив 25 тис. крб. Щойно у 1905 році було видано царський маніфест про свободу слова, як Чикаленко став ініціатором українського тижневика. Цим виданням стала газета «Рада». В складних умовах довелось навіть заставити майно, але газета існувала. Коли проживав у Перешорах, допомагав сусіднім селянам, продаючи їм дешево землю

Харитоненко Іван виділяв величезні суми на благонадійність. Завдяки йому були побудовані Сумській дитячий притулок, гуртожиток для студентів Харківського університету, Харківське духовне училище, Сумське духовне училище, кілька церков.

Про родину **Симиренків** можна сказати, що це родина промисловців-цукроварів, конструкторів, власників заводів, пароплавів, вчених-садівників, меценатів. Початок родині дав Федір Симиренко, який із трьома братами Яхненками заснував фірму «Брати Яхненки і Симиренко». Будуючи на Черкащині завод для обробки буряків, спорудили лікарню на 150 ліжок, шестикласну школу, театр, газове освітлення. У голодному 1830 році годували десять тисяч селян. Протягом 40 років Симиренки передавали одну десятину своїх доходів на розбудову української культури. Вони фінансували журнали «Україна», «Рада» та ін. Матеріально підтримували М. Драгоманова, М. Коцюбинського.

Серед громадських діячів, меценатів початку XIX століття вирізняється **Іван Михайлович Скоропадський**. У 1865 році Скоропадський став головою Прилуцької повітової училищної ради, і почав займатися меценатською діяльністю в сфері освіти та науки. У 1867 році Іван Скоропадський заснував пансіон для підготовки народних учителів, учнями цього закладу могли стати тільки сільські діти, найкращі випускники сільських училищ. Всі вони були на особистому забезпеченні Івана Михайловича. Потім меценат заснував перше в місті жіноче початкове училище. При його фінансовому сприянні було відкрито безліч шкіл і гімназій. В особняку Івана Скоропадського місяцями жили письменники, художники, музиканти. У Тростянці писав свої картини Микола Ге — він намалював портрети Скоропадського і всіх членів його сімейства. Крім того, саме завдяки Івану Скоропадському, в Україні з'явився один з найкращих дендрологічних парків Європи — Тростянецький парк, куди з усіх кінців світу були зведені екзотичні рослини, дерева і кущі.

	<p>Українським підприємцем і меценатом був і старший син засновника династії Терещенків — Артемія Яковича Терещенка — Микола Терещенко. Склавши капітал, Микола починає активно займатися меценатською діяльністю. Він фінансово підтримував Перше комерційне училище, Політехнічний інститут, Києво-Подільську жіночу гімназію, Міський музе старожитностей і мистецтва, Пироговську лікарню. Саме завдяки меценату Терещенку у Києві з'явився «ОХМАТДИТ» (Спочатку — «безкоштовна лікарня цесаревича Миколи для чорноробів»). За внесок у розвиток Києва в 1892 році Микола Артемович отримав звання почесного громадянина міста</p>
	<p>Заслугує визнання і родина Алчевських: Алчевський Олексій Кирилович, Христина Данилівна Алчевська. Олексій Кирилович мріяв про пам'ятник Тарасу Шевченку і, ставши заможною людиною, здійснив свою мрію оригінальним чином. Прохання передової громадськості Росії та України про спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченка царським урядом незмінно відкидалися. Тоді А. К. Алчевський на власні кошти замовив (через дружину) відомому скульптору академіку В. А. Беклемішеву бюст поета-революціонера. У 1899 році бюст був встановлений в Харкові в Мироносицькому саду, який належав Алчевським. Білий мармуровий бюст на кам'яному п'єдесталі було добре видно з вулиці через ґрати саду. Це був перший пам'ятник великому Кобзарю. Серед інших актів благодійності: лікарні, бібліотеки, недільні школи в Сумах. За сприяння Христини Данилівни Алчевської недільні школи виникли у багатьох містах України та Росії. Христина Данилівна побудувала на свої кошти школу в сусідньому з Юр'івкою селі Олексіївка, надавала матеріальну допомогу Василівській та іншим школам. Під керівництвом Алчевської створені навчальні посібники, які схвально зустріла прогресивна громадськість.</p>

В XIX столітті благодійність на українських землях розвивалася швидкими темпами. Збільшувалася кількість філантропічних ініціатив, зростала чисельність меценатів та благодійників. Здавалося, що суспільство поступово долає головні соціальні проблеми (голод, сирітство, бідність та ін.).

Культурно – просвітницький етап національного руху.

Кінець 50-х перша половина 60 – х років XIX ст. – виникнення громад

20 червня 1863р.

Валуєвський циркуляр
(таємний указ міністра внутрішніх справ Російської імперії Петра Валуєва)

Цілі

Перешкодити українському національному руху стати масовим, загальмувати його розвиток;
Зменшити вплив патріотично настроєної української інтелігенції на населення

Суть

Суворо заборонене видання українською мовою книг « навчальних і взагалі призначених для початкового читання народу»;
Заборонено видавати українською мовою педагогічну, церковну літературу та підручники;
Самонавчання українською мовою визначалося як політична пропаганда, а тих, хто до неї брався, обвинувачувався у «

Кінець 60 –х – початок 70 – х років XIX – відновлення діяльності громад

Поч.70 –х рр

Мета

У 1875 р. створено комісію з розгляду засобів боротьби з українофобством. У висновках комісії зазначалося : « Допустити окрему літературу на проstonародному говорі означало б закласти міцні основи для переконання можливості відділення , нехай навіть у далекому майбутньому України від Росії». Ознайомившись з цими рекомендаціями, імператор підписав указ.

Суть

Заборона видання українською мовою як оригінальних творів , так і перекладів (навіть текстів до нот);
Заборона ввезення в імперію українських книг і брошур, надрукованих за кордоном;
Заборонялося ставити п'єси та влаштовувати концерти на « малоросійському говорі»;
Як виняток допускалися видання українською мовою художньої літератури та історичних документів.
Нагляд за виконанням Емського указу здійснювало головне управління у справах цензури.
1881 р. – доповнення до указу. Які пом'якшували заборони:

1876 р – закрито газету «Киевский телеграф», розігнано Південно – Західний відділ Російського географічного товариства

70 – 90 –ті роки XIX ст.. – діяльність молодих громад

Початок 70-хр.

Виникнення молодих громад у Харкові, Полтаві, Чернігові, Києві, Одесі, Єлисаветграді

Лідери

М. Драгоманов, М. Зібер, С. Подолинський

Цілі. Програмні положення
 Повалення самодержавства;
 Ліквідація пережитків кріпосного права; завоювання політичних свобод;
 Незалежність української держави;
 Розвиток української культури.

1892р.

Шляхи досягнення цілей
 Соціалістична революція

Братство тарасівців Канів
 (1892 – 1893рр)

Лідери

І. Липа, Б. Грінченко, М. Міхновський, В. Шемет, В. Боровик

Цілі, програмні положення

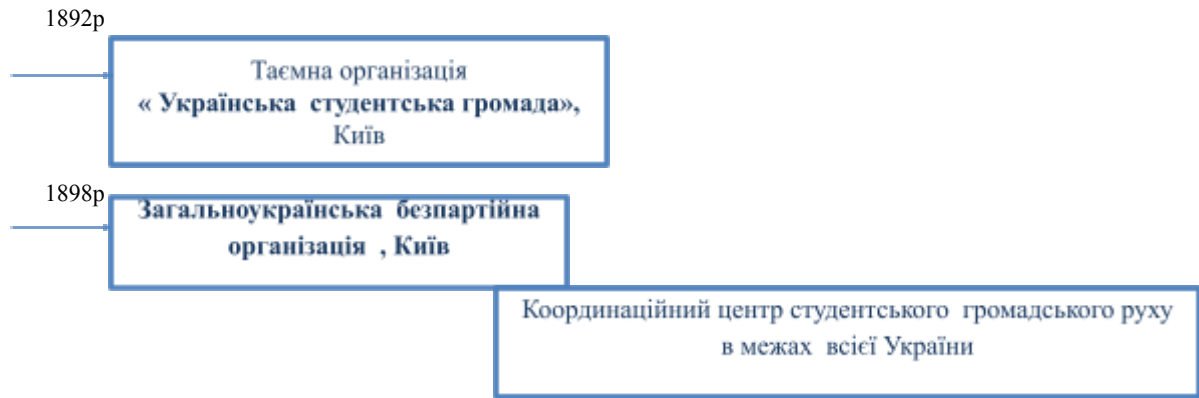
1893 р. – програма «Кредо молодих українців»;

- Визнання Російської імперії окупантом і гнобителем України;
- Вимога повної державно – політичної незалежності України;
- Ідея єдності українських земель.

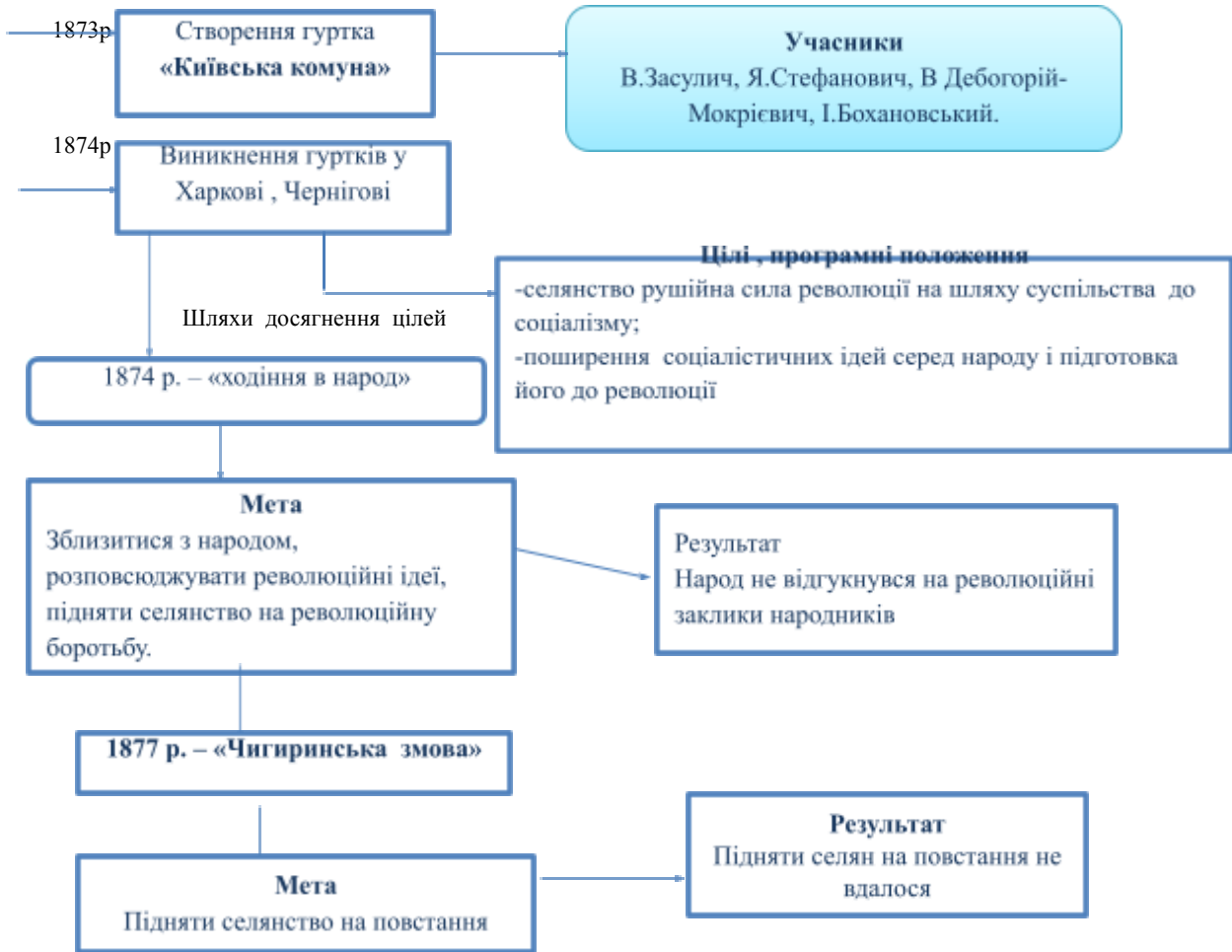
Діяльність

1892 р. – здійснення подорожі до Канева, присяга на могилі Т. Шевченка про поширення серед українського народу ідей Кобзаря;
 Культурно – просвітницька діяльність:

- Організація лекцій, таємних сходок;
- Створення бібліотеки нелегальної літератури;
- Написання праць, що стимулюватимуть національно – визвольний рух

Рух народників в Україні (70- 90 – ті роки XIX ст.)

Західно українські землі в складі Австрійської імперії в другій половині XIX ст.

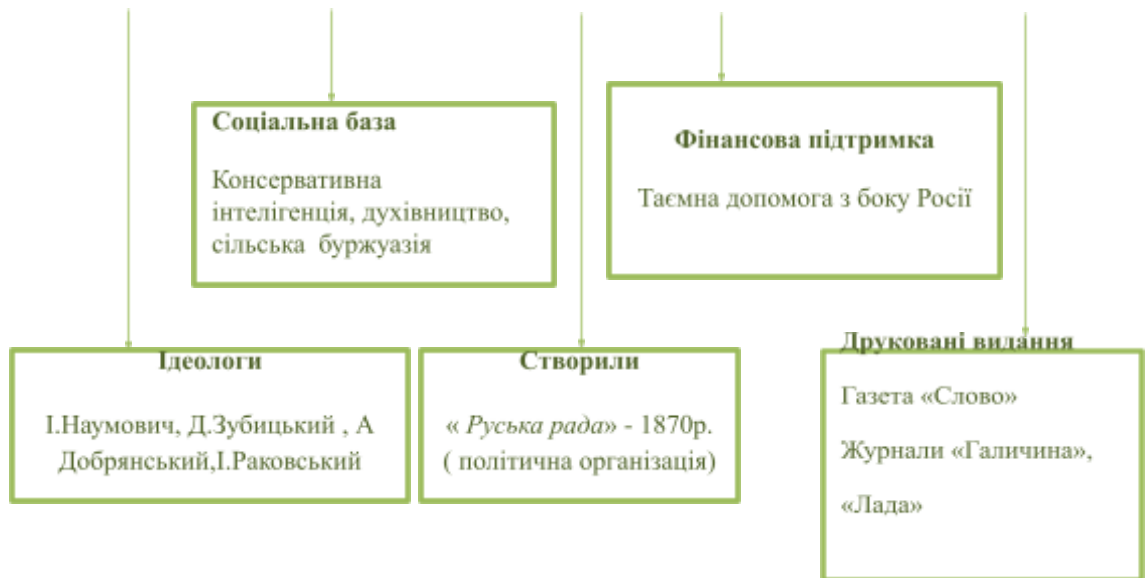
Течії суспільно – політичного руху на західноукраїнських землях

«Москофіли» (Галичина, Буковина, Закарпаття)

Покладали надії на допомогу Росії і прагнули до приєднання Західної України до Росії;

Заперечували існування східнослов'янських націй (української, білоруської, російської), а отже, і їхніх незалежних держав;

Відстоювали тезу «Єдиної і неподільної російської народності», до якої

Народовці (Буковина, Галичина, Закарпаття)

Виступали за єдність усіх українських земель;

За розвиток єдиної української мови на основі народного говору;

Прагнули розбудити національну свідомість української молоді;

Присвятили себе служінню українського народу, тому й одержали свою назву

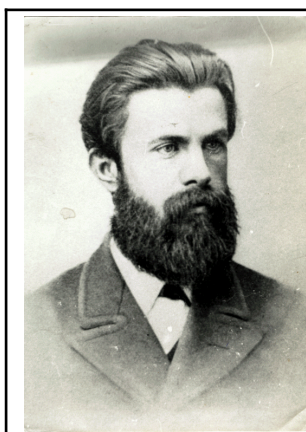

Виникнення політичних партій у другій половині XIX ст..

Назва політичних партій	Дата заснування	Лідери	Програмна мета
Русько – українська радикальна партія (РУРП) – перша	1890 р.	І.Франко, М.Павлик, С.Данилович, Є. Левицький	Утворення Української держави в складі Австро – Угорської імперії;

українська політична партія			Боротьба проти економічного і національного гноблення українців
Українська національно-демократична партія (УНДП)	1899р.	В. Охримович, Є. Левицький, Т. Окуневський, І. Франко	Боротьба за національну самостійність України
Українська – соціал – демократична партія (УСДП)	1899р	М. Ганкевич, Д. Бачинський, Р. Ярославич, С. Вітик	Утворення вільної держави українського народу – Української Республіки шляхом реформ завдяки парламентським методам боротьби

Михайло Петрович Драгоманов (використовував псевдоніми *Толмачев*, *Українець*) (1841 — 1895) — український публіцист, історик, філософ, економіст, літературознавець, фольклорист, громадський діяч, засновник українського соціалізму, представник відомого роду українських громадських і культурних діячів Драгоманових. Один із організаторів «Старої громади» у Києві. Професор Вищої школи у Софії (1889–1895). Визначний ідеолог українців-автономістів.

Рекомендована література:

Бойко О.Д. Історія України: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Видання 3-тє, виправлене, доповнене. – К.: Академвидав, 2005.

Чекушина Ю.М., Толстих І.В. Нариси з економічної історії України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003.

Н. Полонська-Василенко. Історія України – К.: 1995 р. (2-й том, 3-тє видання).

Лановик Б.Д., Лазарович М.В. Історія України: Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006.

Тема : Україна на початку ХХ століття

1 Соціально – економічний розвиток України. Загострення класових супереч.

2 Причина та початок революції 1905 -07рр. Етапи розвитку революційних подій в Україні.

3 Утворення нових партій ліберально – демократичних та соціальних в Наддніпрянській Україні.

4 Активізація національного руху під час революцій. Наслідки революцій.

5 Політична реакція. Столипінська реформа в Україні.

6 Загострення соціально –економічних та міжнародних відносин на західно – українських землях. Місцеві партії та програмні цілі боротьба за загальне виборче право в австрійському парламенті.

1900р -1903р

1904р- 1908р

1909р – 1913р.

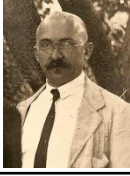

утворення українських політичних партій

Назва, час і місце заснування , лідери	Програмні положення	Шляхи досягнення мети, форми діяльності
РУП (Революційна українська партія) 1900р. Харків. Д.Антонович, Б. Каменській, П. Андрієвський, М.Міхновський.	Перший програмний документ – брошура «Самостійна Україна » (автор – М Міхновський) Ідейні положення: <ul style="list-style-type: none"> - Автономія України в складі Росії. - Майбутнє України слід шукати на селі, яке зберігає національний характер. 	-Розповсюдження брошур,газет на селі -створення мережі місцевих організацій у Києві, Полтаві,Лубнах, Прилуках, Катеринославі, Львові.

<p>УНП (Українська народна партія), 1902 р., Харків. М.Міхновський, О.Макаренко.</p>	<p>Програма « Десять заповідей»(автор – М.Міхновський), 1903р. Ідейні положення: Утворення самостійної демократичної держави – України; Основне гасло « Україна для українців»; Установлення президентської республіки; Соціальні гарантії для широких верств населення; Передача землі у власність селянам.</p>	<p>1903 р. – створення М.Міхновським при УНП напіввоєнної організації, що здійснювала політичні терористичні акції: 1904 р. у Харкові, 1909 р. у Києві. Фактично М.Міхновський виклав теоретичні основи українського націоналізму.</p>
<p>УСДП (Українська соціал – демократична партія) 1904 р.. Львів М.Меленевський , А Скоропис, Йолтуховський</p>	<p>Вважали. Що партія повинна представляти всіх робітників України незалежно від їхньої національності.</p>	<p>1905 р. – ввійшли до складу Російської соціал – демократичної робітничої партії (меншовики)</p>
<p>УДП (Українська демократична партія) 1904р., Київ. О.Лотоцький, В. Чеховський, С.Чикаленко, Є. Тимченко</p>	<p>Автономія України в межах Російської імперії. Російська імперія – конституційна монархія. Загальнонародна власність.</p>	<p>Здійснення змін шляхом реформ.</p>
<p>УРП (Українська радикальна партія),1904 р. Київ. Б Грінченко, С.Єфремов, Д.Дорошенко</p>	<p>Автономія України, яку мала надати їй конституційна монархія Росії.</p>	
<p>УДРП (Українська демократична - радикальна партія), 1905р., Київ, у 1907 р. перейменована в Українську трудову партію. С.Єфремов. Ф. Матушевський, Є.Чикаленко. І. Шраг.</p>	<p>-Автономія України. - Ліквідація самодержавства. - Проголошення демократичних свобод.</p>	
<p>УСДРП (Українська соціал – демократична робітничка партія), 1905р. В.Антонович, В.Винниченко, С.Петлюра, М.Порш.</p>	<p>Автономія України. Вважали за можливе об'єднання з РСДРП на федеративних засадах.</p>	<p>Не розділяли революційний екстремізм Російської соціал – демократичної партії.</p>

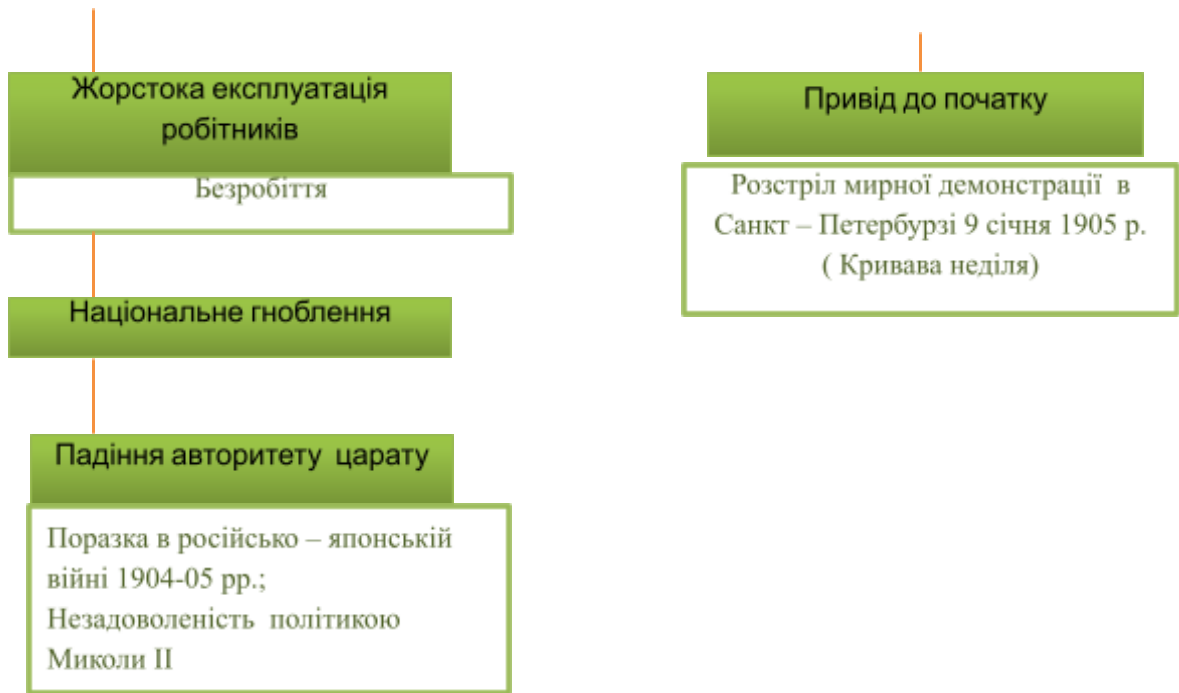
Лідери політичних партій в Україні

			<p style="text-align: center;">лідери РУП</p> <p style="text-align: center;">Д. Антонович, М. Міхновський</p>
			<p style="text-align: center;">лідери УСДП</p> <p style="text-align: center;">М. Меленевський А. Скоропис- Йолтуховський</p>
			<p style="text-align: center;">Лідери УРП</p> <p style="text-align: center;">Борис Грінченко Сергій Єфремов Дмитро Дорошенко</p>
			
			<p style="text-align: center;">Лідер УНП</p> <p style="text-align: center;">Микола Міхновський</p>
			<p style="text-align: center;">Лідери УДП</p> <p style="text-align: center;">В. Чехівський О. Лотоцький</p>
			<p style="text-align: center;">Лідери УСДРП</p> <p style="text-align: center;">Володимир Антонович Володомир Винниченко Симеон Петлюра Микола Порш</p>
			

			<p>Лідери УДРП Сергій Єфремов Федір Матушевський Євген Чикаленко Ілля Шраг</p>
			

Україна напередодні та під час революції 1905-07 рр.

Основні етапи революції

Робітничі страйки та мітинги: в Харкові, Катеринославі, Одесі, Донбасі(центр – Горлівка).

Створення органів загальнореволюційної боротьби- рад робочих депутатів (у Катеринославі, Києві, Миколаєві, Одесі, Єнакієвому, Маріуполі, Юзівці, Кременчузі)

Селянські виступи: 18 – 21 грудня 1905р. – у с. Великі Сорочинці на Полтавщині, с. Вихвостов на Чернігівщині.

17 жовтня 1905 р. - підписання Миколою II Маніфесту про громадянські права.

Виступ на флоті: 15-16 листопада 1905 р. - повстання моряків 12 кораблів

	<p>Панас Миколáйович Матюшéнко (нар. 2 (14) травня 1879, с. Деркачі, Харківська губернія, Російська імперія — пом. 20 жовтня 1907, Севастополь, Таврійська губернія, Російська імперія) — український громадський і політичний діяч, унтер-офіцер Чорноморського флоту, керівник повстання на панцернику «Потьомкін».</p>
	<p>Григóрій Микітович Вакулéнчук (нар. 1877, Великі Коровинці (Чуднівського району Житомирської області) — пом. 27 червня 1905, борт панцерника «Потьомкін») — український та російський артилерійський унтер-офіцер Чорноморського флоту, організатор та перший керівник повстання на панцернику «Потьомкін».</p>
	<p>Жаданівський Боріс Петрóвич (нар. 28 квітня (10 травня) 1885, Харків — 27 квітня 1918) — учасник революції 1905—1907 років і боротьби з німецькими військовими частинами в 1918 році в Криму.</p>

Підсумки революції 1905-1907рр

Результати

- Була проявом народної активності, але завершилася поразкою
- Сприяла активізації робітничого, селянського та національно – визвольного рухів.
- Повстала остання опора царату – армія.
- Після царського маніфесту в жовтні 1905 р. почався процес виникнення політичних партій, профспілок, кооперативів, поз'явився український національний рух.
- Уряд Російської імперії був

Значення

Революція – важливий крок у національно - визвольній боротьбі українського народу (скасування Емського указу, поява української преси, діяльність українських організацій) Отримання українськими партіями досвіду політичної боротьби. Активізація соціально – політичного життя в Україні (українці Наддніпрянщини вперше одержали досвід парламентської діяльності) Скасування викупних платежів 1861р. Використання в подальшому революційного досвіду політичними діячами та учасниками масових визвольних рухів

Земельна реформа Петра Столипіна (1906 - 1910рр) та її вплив на Україну.

Петро Аркадійович Століпін (14 квітня 1862, м. Дрезден — 18 вересня 1911, м. Київ) — російський державний діяч, голова ради міністрів у 1909—1911. Століпін проводив жорстку політику на укріплення самодержавства, розпустив Думу, увів військово-польові суди, обмежував політичні свободи. Будучи російським націоналістом, вів боротьбу з національними автономіями. Розпочав аграрну реформу, що не була доведена до кінця. Правління Століпіна відзначалось жорстокими репресіями, в цей час виникли поняття «столипінська реакція», «столипінська краватка» та . На Століпіна було здійснено 11 замахів. Під час останнього, здійсненого у Києві анархістом Дмитром Богровим, його було смертельно поранено.

Причини реформи

Необхідність вирішення аграрного питання, яке з економічного переросло в політичне.
Послаблення протистояння між різними верствами суспільства, відвернення загрози нового революційного вибуху

Мета реформи

Поліпшення складного економічного й політичного становища Російської імперії
Підвищення ефективності сільського господарства, посилення його товарності.
Утворення на селі міцної групи заможних господарств, які мали протистояти революційним виступам і були опорою на селі.
Вирішення проблеми аграрного перенаселення

Суть і хід реформи в Україні

П.Століпін вважав головною причиною відставання розвитку товарно – грошових відносин на селі «громаду», до якої були прикріплені селяни (в Україні не було на той час громадського землеволодіння, а існувало « подвірне господарство»; земля вважалася власністю великої родини, і її не можна було продавати чи ділити)

Вжиті заходи

Вихід з «подвірного господарства» та закріплення за кожним господарем землі, яка йому належить на правах приватної власності.
Перерозподіл селянської землі на користь заможних селян.
Надання кредитної допомоги селянам через Селянський банк, що скупав землі в поміщиків і продавав селянам (в основному заможним) та видавав позички на 55 років.
Переселення селян на вільні землі за Ураломі на Далекому Сході

Результати реформи в Україні

1907 -1915рр – власністю на Правобережжі стали 50,7%, на півдні України – 34,2%, на Лівобережжі – 13,8% земель.
1906 -1916рр. – продаж Селянським банком українським селянам 596,4 дес., землі, переважно поміщицької.
1906 -1912 рр. – переселення з України на нові землі Сибіру та Далекого Сходу понад 1 лн осіб (Однак близько 70% селян повернулося назад)

Значення реформи

Позитивне

Відкриття шляху до приватного селянського землеволодіння
Розвиток товарно – грошових відносин на селі, перетворення України на житницю Європи.
Українська пшениця становила понад 40% загальноросійського експорту зерна.
Розвиток особистої ініціативи й конкуренції.
Прискорення переходу українського села на промислову основу.

Негативні

Встановлення високих цін на поміщицькі землі, що робило їх недоступними для багатьох селян.
Загострення боротьби безземельних селян проти поміщиків і сільських багатіїв
Збільшення кількості селян, які змушені були йти до міста, поповнювати ряди робітничого класу.
Аграрна реформа мала незавершений характер.

жнив з використанням техніки

корчування дерев на заселених землях Приморського краю

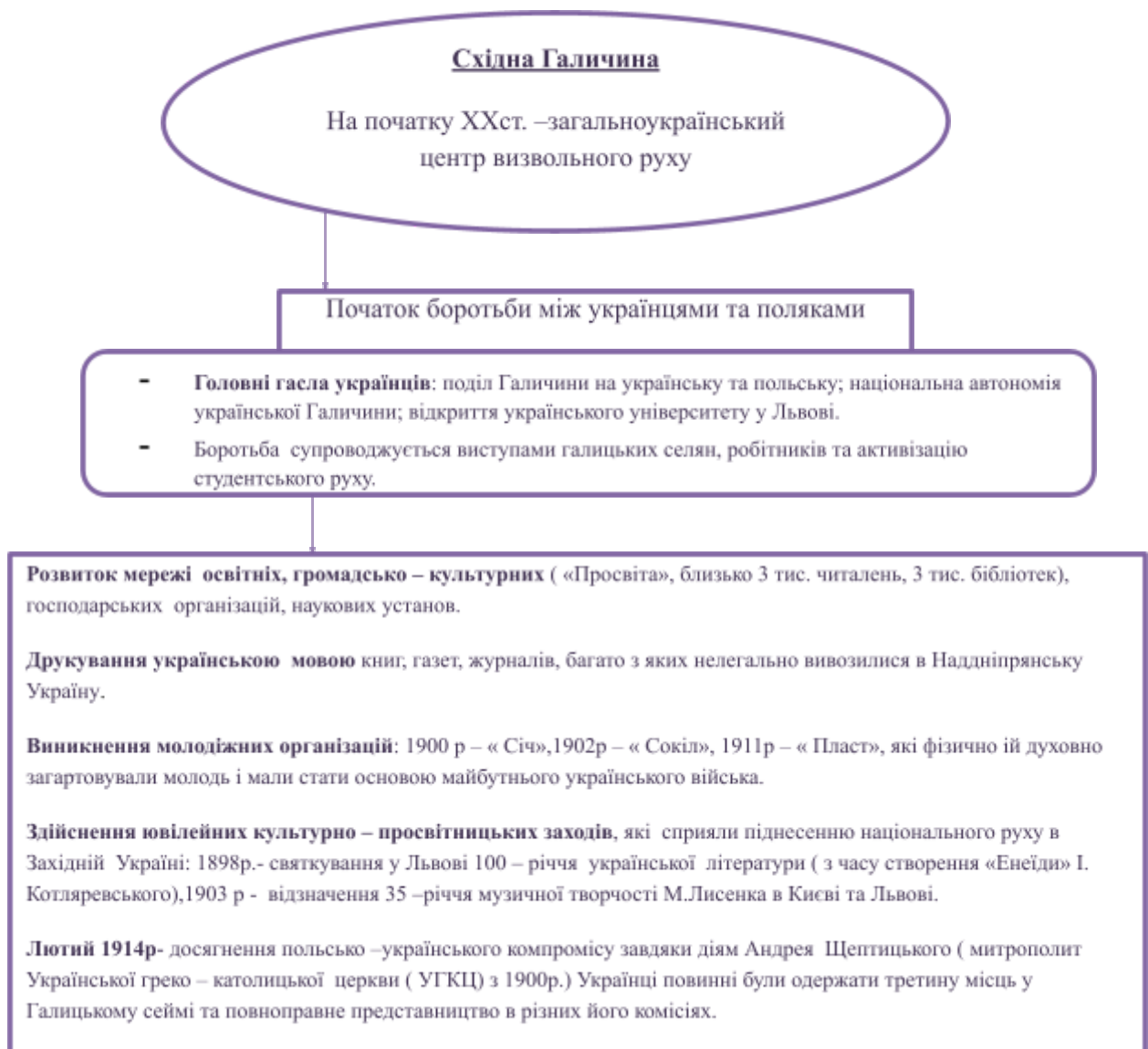
селянське господарство

руйнування селянської общини, поява відрубів та хуторів.

Західноукраїнські землі на початку ХХ століття.

На початку ХХст. Склалася українська нація, яка усвідомлювала свої економічні, культурні й політичні інтереси.

Буковина

На початку ХХст. – осередок національно – визвольного руху

1905 р.- організаційне оформлення « Національної ради русинів на Буковині»

(національно – демократична партія), яка вела боротьбу за введення загального прямого рівного виборчого права, 1907 р- прийняття нового виборчого закону, за яким у всіх українських округах перемогли українці.

1906 р – утворення Радикальної партії, метою якої було поєднання боротьби за визволення українського народу з широкими соціально – економічними перетвореннями.

Діяльність товариств: 1909 р – відродження товариства «Руська рада», створення молодіжно спортивного- пожежного товариства «Січ», у 1910 р. у селах Буковини діяло 110 товариств

Закарпаття

На початку ХХст. – зародження національного руху

↓
Позбавлення українського населення свободи слова та друку, права на проведення зборів і демонстрацій.

Діяльність «москофілів»

Зародження в українському національному русі українофільської течії, центром якої став тижневик « Наука», з 1903 р. її редактор – Августин Волошин (греко-католицький священник). Діяльність течії обмежувалась питаннями мови, літератури, освіти, не порушували питання автономії краю, об'єднання українських земель.

Августин Іванович Волóшин (1874 —1945) — український релігійний, культурний, політичний діяч, греко-католицький священник Мукачівської єпархії, протягом 1938—1939 років — прем'єр-міністр автономного уряду Карпатської України, в 1939 році став президентом цієї держави, міністр здоров'я і соціальної опіки Карпатської України, депутат Союму Карпатської України. Герой України (2002, посмертно).

Рекомендована література

Бойко О.Д. Історія України: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Видання 3-тє, виправлене, доповнене. – К.: Академвидав, 2005.

Чекушина Ю.М., Толстих І.В. Нариси з економічної історії України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003.

Н. Полонська-Василенко. Історія України – К.: 1995 р. (2-й том, 3-тє видання).

Лановик Б.Д., Лазарович М.В. Історія України: Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006.

Тема : Україна в Першій світовій війні (1914 -1918рр)

1 Причини і характер війни. Україна в планах Росії, Німеччині, Австро – Угорщини.

2 основні воєнні дії на території України. Політика Росії та Австро – Угорщини на західно –українських землях під час війни.

3 Ставлення до війни українських партій та громадських організацій.

4 Наростання національно –визвольної боротьби в Україні. СВУ. Українські січові стрільці.

5 Визрівання передумов української революції. Лютнева буржуазно – демократична революція і участь у ній українців.

6 Розвиток революції в Україні.

Війна двох коаліцій європейських держав – Антанти і Троїстого союзу - за переділ колоній, сфер впливу, загарбання територій.

Початок – 1 серпня 1914р.

Характер війни – загарбницький для обох коаліцій

Національно – визвольний рух у Наддніпрянській і Західній Україні під час Першої світової війни.

 <p>лідер ГУР</p>	<p>Кость Антонович Левіцький гербу Рогая (1859 — 1941) — український державний діяч, публіцист, юрист, історик. З початку Першої світової війни очолив Головну Українську раду у Львові. З листопада 1918 р. — голова Державного секретаріату ЗУНР, потім — голова комісії з виборчої реформи при уряді. Прем'єр-міністр ЗУНР (листопад — грудень 1918). У липні 1941 засновник, голова Національної Ради у Львові.</p>
<p>Головна мета ГУР</p>	<p>Створення української автономії у межах Австро - Угорщини</p>
<p>Діяльність ГУР</p>	<p>6 серпня 1914 р. - створення військового формування – легіону Українських січових стрільців (УСС)</p>

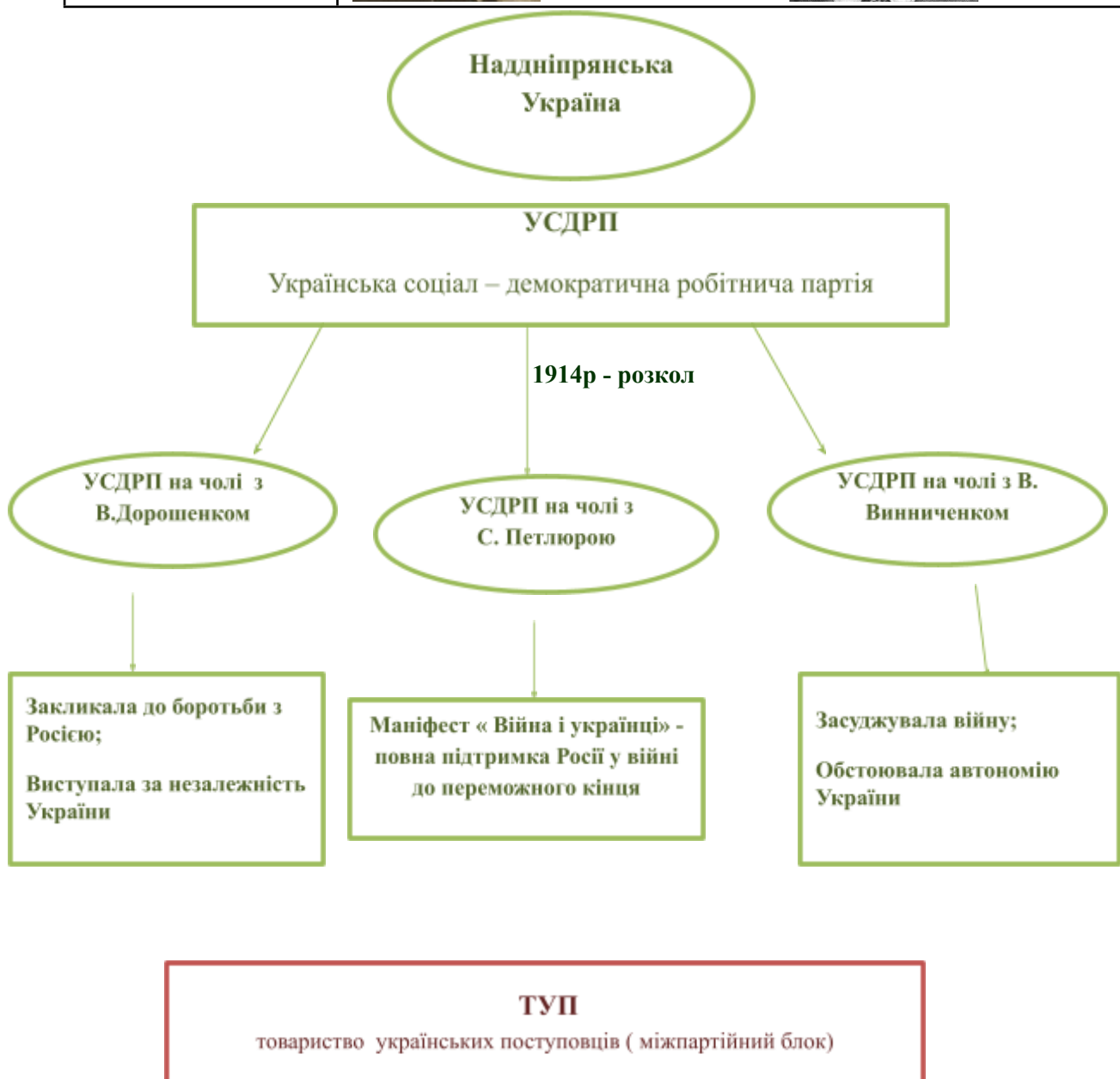
Українська соціал – демократична «спілка»

Частина УСДРП

Союз визволення України (СВУ)
Серпень 1914р.

<p>Головна мета</p>	<p>Відокремлення України від Росії і створення монархічної держави під заступництвом Австро – Угорщини та Німеччини</p>
<p>Діяльність</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Контроль за утриманням українців у таборах для військовополонених; -Матеріальна допомога військовополоненим; -Агітаційна робота з полоненими українцями

<p>Лідери УСД «С»</p> <p>О. Скоропис – Йолтуховський, М. Меленевський</p>		
<p>Лідери УСДРП</p> <p>Д. Донцов, В. Дорошенко</p>		

Діяльність українських партій під час Першої світової війни

Воєнні дії на території України

Дата	Події
Серпень – вересень 1914 р.	Галицька битва. Захоплення російськими військами Східної Галичини, Буковини, північно – східної частини Закарпаття.

24 вересня 1914 р.	Перші бої УСС із російськими військами в Карпатах (Ужоцький перевал)
Кінець 1914 – початок 1915рр.	Позиційна війна на Східному фронті
Квітень 1915 р.	Початок наступу австрійсько- німецьких військ у Галичині.
Квітень – травень 1915р.	Запеклі бої УСС із російськими військами на горі Маківка в Карпатах. Відступ російських військ по всій лінії фронту
Осінь 1915р	Російська армія залишила Польщу, Литву, Буковину, Східну Галичину, частину Латвії та Білорусії, п'ять повітів Волині.
Кінець 1915 – початок 1916рр.	Фронт стабілізувався. Велася позиційна війна.
Травень – червень 1916 р	Брусилівський прорив. Наступ російських військ на Південно – Західному фронті під командуванням генерала О.Брусилова, які прорвали австрійську оборону й знову захопили східну частину Галичини, Буковину, Волинь. Лінія фронту залишилася незмінною до літа 1917р.
Серпень – вересень 1916р.	Битва УСС із російськими військами в районі гори Лисоня під Бережанами.
Червень 1917р.	Наступ російської армії на львівському напрямку завершився повним провалом і витісненням російських військ із Галичини, Буковини. Стабілізація фронту до укладення Брест – Литовського мирного договору між РСФРР і Німеччиною (3 березня 1918р)

Наслідки Першої світової війни для України

Загибель понад 1,5 млн мирного населення та українців – військових, які воювали по обидві сторони фронту.	Падіння життєвого рівня населення
Зруйнування економіки Наддніпрянщини та Західної України	Посилення національно –визвольного руху, що сприяло відродженню української державності
Загострення продовольчої проблеми	Загострення соціальної напруги в суспільстві

Рекомендована література:

- Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Харків, 1990.
- Гунчак ТараС. Україна: перша половина ХХ ст. Нариси політичної історії. – К., 1993.
- Грушевський Михайло. Історія України-Руси. В одинадцяти томах, дванадцяти книгах. – К.: Наукова думка. 1991... .
- Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. – К., Львів, 1913.
- Грушевський М.С. Історія України. – К., 1991.
- Дорошенко Д. Нарис історії України. – Львів, 1991.

- Єфименко О. Історія України та її народу. – К., 1992.
- Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.
- Історія України в запитаннях та відповідях. Вип.1. – К., 1988; Вип.2. – К., 1990; Вип.3. – К., 1991.
- Коваль М., Кульчицький С., Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990.
- Лановик Б.Д., Матисякевич З.М., Матейко Р.М. Історія України. – Тернопіль, 1995.
- Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. – К., Либідь, 1993.
- Субтельний О. Україна: Історія. – К., 1993.

Тема: Українська державність в 1917 - 1920рр.

- 1 Утворення Центральної Ради.
- 2 Український національний конгрес. Політичні партії.
- 3 Внутрішня і зовнішня політика Центральної ради. I, II універсали Центральної Ради.
- 4 Характер стосунків Центральної Ради та Генерального Секретаріату з Тимчасовим урядом.

- 5 Більшовицький переворот і Центральна Рада. III універсал Центральної Ради і утворення УНР.
- 6 Тактика більшовиків в Україні. Ультиматум РНК РРФСР Центральній Раді. Агресивна війна Росії проти УНР.
- 7 Брест – Литовські переговори. Умови Брестського миру.
- 8 Інтервенція російських радянських військ в Україну. I Всеукраїнський з'їзд Рад і проголошення радянської влади в Харькові.
- 9 Збройна боротьба проти Центральної ради. Бій під Крутами.
- 10 Проголошення IV універсалу Центральної ради та незалежності УНР.
- 11 Встановлення в Україні режиму диктатури пролетаріату.
- 12 Німецько – австрійська інтервенція, відновлення влади української Центральної Ради.
- 13 Розгін німецькими силами Центральної Ради та встановлення влади гетьмана П. Скоропадського.
- 14 Діяльність анти гетьманської опозиції. Крах німецької- австрійської окупації. Причини падіння та історичне значення держави Скоропадського.
- 15 Встановлення влади Директорії. УНР. С. Петлюра. Внутрішня і зовнішня діяльність Директорії.
- 16 Проголошення ЗУНР. Організація держави на західно – українських землях. Злука ЗУНР.
- 17 Польсько – українська війна. Дипломатична діяльність ЗУНР. Причина поразки ЗУНР.
- 18 Більшовицька агресія проти УНР. Відновлення більшовицької диктатури. Конституція УРСР. Націоналізація промисловості, аграрна і продовольча диктатура. Повстанський селянський рух проти більшовицького панування.
- 19 Становище українських партій, відновлення більшовицького панування. Всеукраїнський з'їзд. Вибори до рад, відновлення політики «воєнного комунізму» в економіці та суспільному житті. Напрями комуністичного руху в Україні.
- 20 Наступ білогвардійців білогвардійців на Україну літом 1919р.

21 Контрнаступ об'єднаних українських армій. Поразка армій УНР. Зимовий похід армії УНР.

22 Більшовицько – польська війна в Україні. Варшавська угода між УНР і Польщею. Наступ польсько - українських армій. Відступ польсько – українських військ. Розгром Врангеля. Розгром махновського руху. Ризький мир. Причини поразки української революції.

Українська революція – національно – демократична революція, наслідок повалення самодержавства в Російській імперії, головною метою якої було створення української держави та демократизація життя українського суспільства

Початок 4 (17) березня 1917р.
Створення Української
Центральної Ради

Закінчення 26 січня 1918р.
Установлення радянської влади в Києві. Поразка
УНР у першій війні з радянською Росією

Передумови

Тяжке економічне становище України у складі Російської імперії.
Розпад Російської та Австро – Угорської імперій після Першої світової війни створив можливість для проголошення українцями власної держави.
Масовий вибух революційного ентузіазму по всій колишній Російській імперії, загальний демократичний настрій усього населення, викликані Лютневою революцією Росії 1917р.
Український рух мав політичну програму з чітко визначеними вимогами, певні політичні та військові структури.

Причини

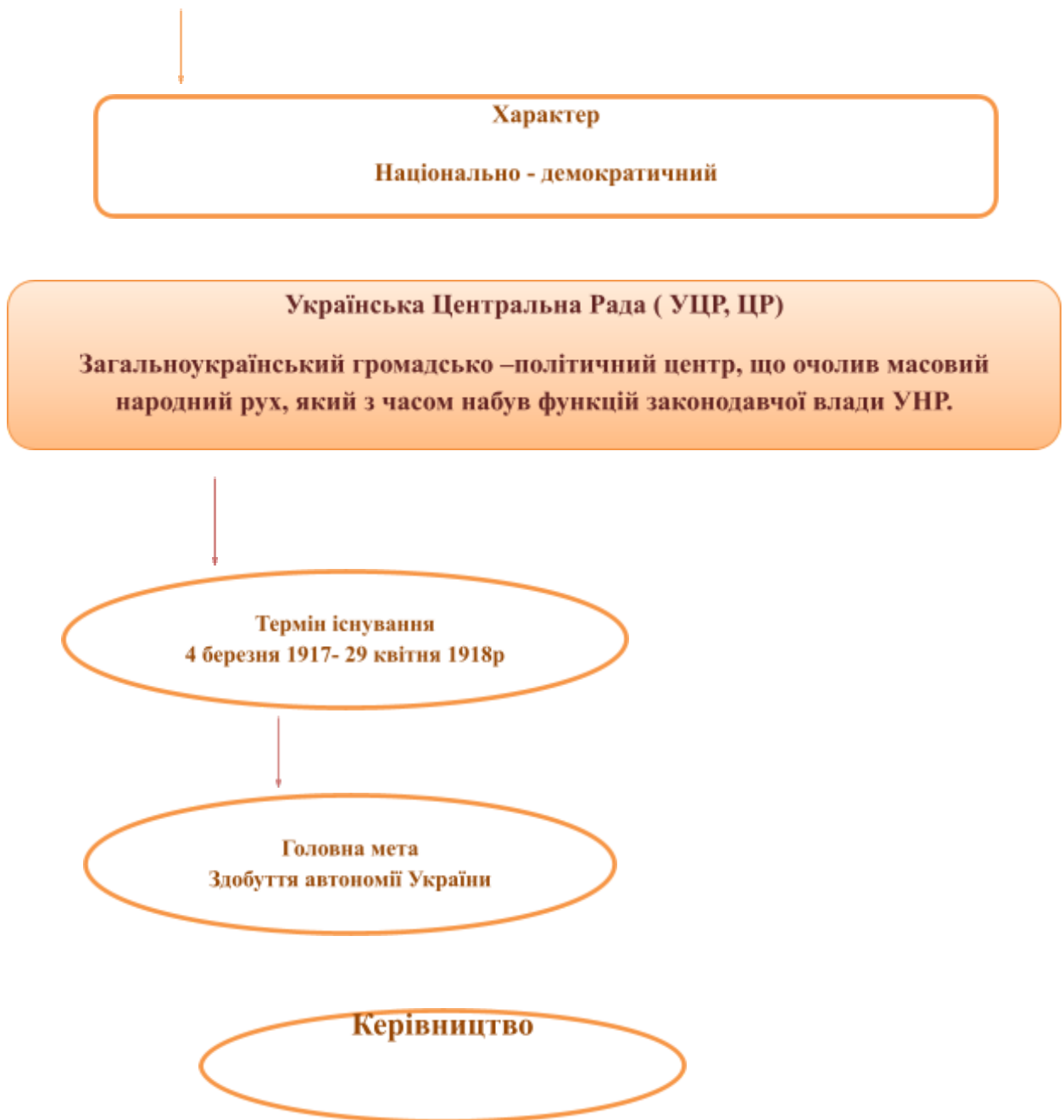
Тривале перебування української нації, позбавлення політичної незалежності, у складі Російської імперії.

Боротьба українського народу за реалізацію права на самовизначення, створення власної держави.

Завдання

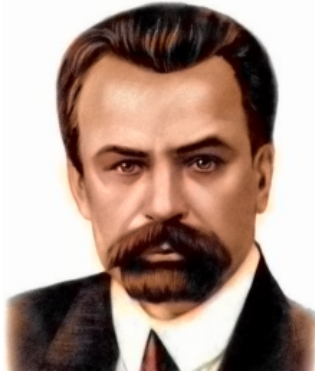
Боротьба за національну автономію України, що мала перерости в боротьбу за повну самостійність української нації (засвідчувала національний характер революції)

Боротьба за демократичні та політичні права й свободи, а також участь широких

Михайло Сергійович Грушевський (29 вересня 1866, Холм, Холмський повіт, Люблінська губернія, Королівство Польське, Російська імперія — 26 листопада 1934, 24 листопада 1934 або 25 листопада 1934, Кисловодськ, Північно-Кавказький край, РСФРР, СРСР) — український історик, громадський та політичний діяч. Голова Центральної Ради Української Народної Республіки (1917—1918). Член Історичного товариства ім. Нестора-Літописця, член Чеської АН (1914), почесний член Київського товариства старожитностей і мистецтв (1917), академік ВУАН (1923) та АН СРСР (1929), багаторічний голова Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (1897—1913), завідувач кафедри історії Львівського університету (1894—1914), автор понад 2000 наукових праць.

Володимир Кирилович Винниченко (16 липня 1880, Єлисаветград, Херсонська губернія, Російська імперія — 6 березня 1951, Мужен, Приморські Альпи, Франція) — український політичний і громадський діяч, прозаїк, драматург і художник. Автор усіх делегацій, універсалів та законодавчих проєктів УНР. Перший голова Директорії УНР (14 грудня 1918 року — 10 лютого 1919 року), голова Генерального секретаріату та генеральний секретар внутрішніх справ. Другий очільник Українського Національного Союзу, з 18 вересня 1918 по 14 листопада 1918. Представник делегації Української Центральної Ради у Петрограді.

Окрім політичної діяльності, Винниченко також займався літературою. Найвідомішим його твором є оповідання «Федько-халамидник».

Сергій Олександрович Єфремов (6 жовтня 1876, Пальчик, Звенигородський повіт, Київська губернія, Російська імперія, тепер Катеринопільського району Черкаської області — 31 березня 1939, Володимирська в'язниця ГУГБ, Владимир, Російська РФСР, СРСР) — український громадсько-політичний і державний діяч, літературний критик, історик літератури, академік Української академії наук (з 1919), віце-президент ВУАН (з 1922), дійсний член Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові, публіцист, один із творців української журналістики.

Брав участь у розробці концепції української державності, української національної культури й освіти. Надрукував (загалом) близько десяти тисяч публіцистичних і наукових статей. Видав ряд монографічних нарисів, присвячених творчості Марко Вовчок, Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Івана Нечуя-Левицького, Івана Карпенка-Карого, Панаса Мирного та інше.

Репресований 1930 року в результаті сфабрикованого радянською владою процесу Спілки визволення України. Посмертно реабілітований 1989 року.

Основні напрями політичної програми

Боротьба за національно-територіальну автономію складі дев'яти українських губерній та етнічних земель.

Підготовка виборів до Установчих зборів з метою розв'язання питання про автономію України у складі Російської республіки.

Співпраця з Тимчасовим урядом Росії.

Надання національним меншинам рівних політичних прав

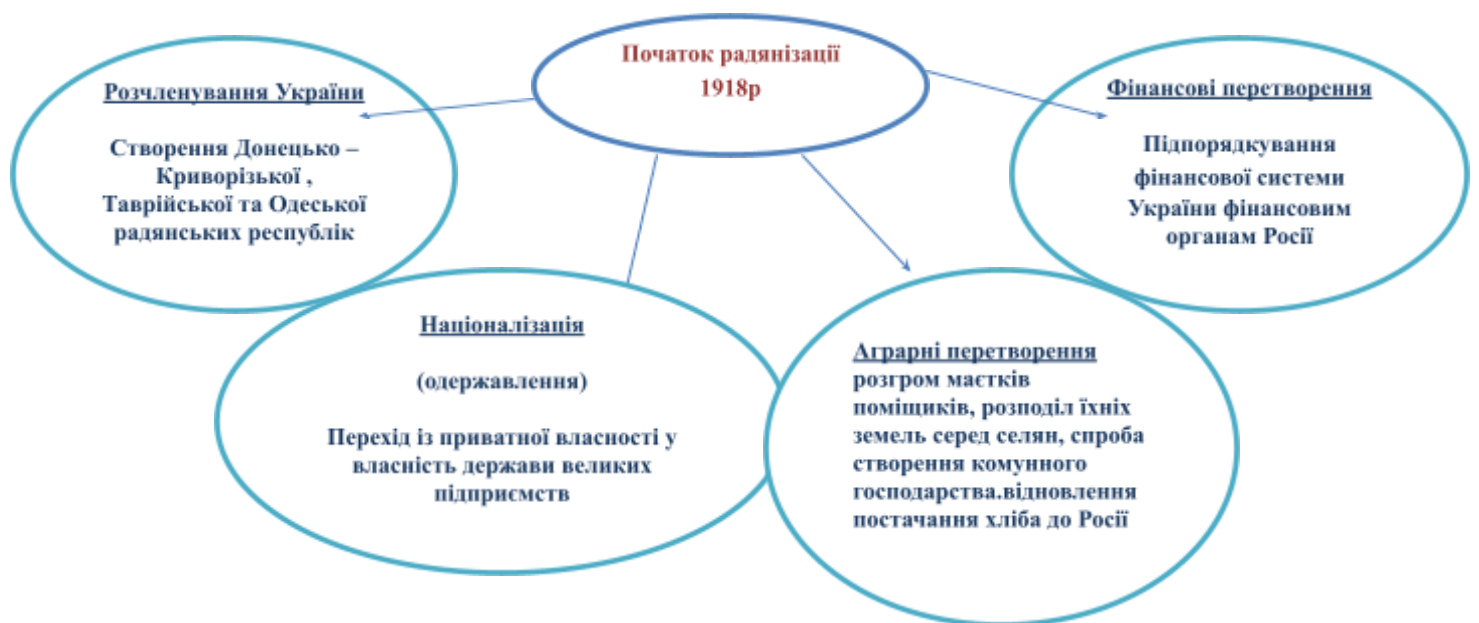
Основні події Української революції

Дата	Події
3-4 березня 1917р	Початок Української революції. Утворення Української Центральної Ради
19 березня 1917р	100 – тисячна національна демонстрація в Києві під гаслами : « Автономію Україні! », « Хай живе федеративна республіка!», « Вільна Україна у вільній Росії!».
6-8 квітня 1917р	Всеукраїнський Національний конгрес , що схвалив рішення про надання Уні національно – територіальної автономії у складі Росії.
18 квітня 1917р	Утворення: <ul style="list-style-type: none"> - Першого українського полку ім.. Б.Хмельницького; - « Вільного козацтва» (добровільні військові формування з селянства, що діяли на Звенигородщині, у Чернігівській, Полтавській, Катеринославській, Херсонській губерніях)
5-8 травня 1917р	I Всеукраїнський військовий з’їзд у Києві: <ul style="list-style-type: none"> - Обрання Генерального українського військового комітету на чолі з С. Петлюрою (пізніше перейменованого в Генеральний Секретаріат військових справ); - Прийняття рішення про переговори з Тимчасовим урядом Росії з питань надання автономії України.
28 травня - 8 червня 1917р	I Всеукраїнський селянський з’їзд ухвалив входження до складу УЦР Ради селянських депутатів
5 червня 1917р	II Всеукраїнський військовий з’їзд обрав Раду військових депутатів, представники якої ввійшли до УЦР
10 червня 1917р	I Універсал Центральної Ради проголосив автономію України в складі Росії без згоди на те Тимчасового уряду
15 червня 1917р	Утворення Генерального Секретаріату Центральної Ради (голова – В.Винниченко)
29 червня 1917р	Переговори в Києві між представниками УЦР та делегацією міністрів Тимчасового уряду Росії з питання визнання ним автономії України.
3 липня 1917р	II Універсал , зміст якого – підсумки компромісу переговорів. Тимчасовий уряд визнавав автономію України у складі Росії за певних поступок Центральної Ради.
4-5 липня 1917р	Виступ самостійників після оприлюднення Другого Універсалу. Мета: захопити збройним шляхом владу в Києві та примусити УЦР проголосити незалежність України. Результат: виступ придушений військами УЦР та Тимчасового уряду.
11-14 липня 1917р	I Всеукраїнський робітничий з’їзд у Києві обрав Всеукраїнську раду робітничих депутатів, які ввійшли до складу УЦР

Середина липня 1917р	Переговори в Петрограді представників Генерального Секретаріату з представниками Тимчасового уряду щодо повноваження Генерального Секретаріату як крайового органу влади в Україні. Повернення Української гації до Києва без жодного результату
4 серпня 1917р	«Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні» (наступ на автономію України)
25- 30 серпня 1917р	Корніловський заколот у Росії (під керівництвом генерала Л.Корнілова)
Вересень 1917р	З'їзд народів Росії в Києві з ініціативи УЦР: -обговорення делегатами від різних національних груп Росії спроби перетворення Російської централізованої держави на федерацію демократичних республік; -прийняття рішення про те, що скликання Всеросійських Установчих зборів не повинно перешкоджати Установчим зборам, які мають розробити засади національно – територіальної автономії
25 жовтня 1917р	Збройне повстання більшовиків у Петрограді , повалення Тимчасового уряду. Проголошення Російської Радянської Республіки, перехід влади до ради Народних Комісарів на чолі з В.Леніним і Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету (ВЦВК)
	Володими́р Іллі́ч Ле́нін (справжнє прізвище — Улья́нов — ; також відомий під прізвищем Ульянов-Ленін — 10 (22) квітня 1870, Симбірськ, (нині Ульяновськ), Російська імперія — 21 січня 1924, Горки, Московська область, Російська РФСР, СРСР) — російський і радянський політичний діяч, політичний та державний діяч Радянської Росії та СРСР, революціонер, публіцист, великий теоретик марксизму, лідер більшовиків, один із ініціаторів та організаторів червоного терору
31 жовтня 1917р	Збройне повстання в Києві. Перехід влади до УЦР
7 листопада 1917р	Третій Універсал , проголошення Української Народної Республіки, як автономної частини Росії
3 грудня 1917р	«Маніфест РНК до українського народу з ультимативними вимогами до Української Центральної ради» , підписаний В.Леніним і Л.Троцьким. Результат : відхилення УЦР усіх вимог Раднаркому; ухвалення Раднаркомом рішення «вважати УЦР у стані війни з нами»
4-6 грудня 1917р	Всеукраїнський з'їзд Рад у Києві: - Висловив довіру УЦР, незважаючи на спроби більшовиків проголосити радянську владу в Україні; - Переїзд більшовиків (на чолі з Затонським) з Києва до Харкова (захопленого радянськими військами)
Грудень 1917р- березень 1918р	Початок першої війни між радянською Росією та УНР. <i>Причини</i> : прагнення більшовиків установити контроль над матеріальними та людськими ресурсами України. Провал спроб більшовиків усунути УЦР від влади. <i>Мета</i> : установлення радянської влади в УНР.
11-12 грудня 1917р	З'їзд рад у Харкові: - Проголошення радянської влади в Україні;

	- Обрання Центрального виконавчого комітету та Народного Секретаріату – першого радянського уряду України.
6 січня 1918р	Початок наступу радянських військ (на чолі з М.Муравйовим) на Київ
9 січня 1918р	Четвертий Універсал , проголошення незалежності УНР. -« Закон УЦР про національно – персональну автономію»
16 січня 1918р	- Бій під Крутами. Спроба студентів ,курсантів,гімназистів –старшокласників під командуванням сотника Омельченка зупинити радянські війська , що наступають на Київ. - Збройне повстання більшовиків у Києві , підтримане частиною робітників заводу « Арсенал»
26 січня 1918р	Вступ більшовицьких військ до Києва. Установлення радянської влади.
30 січня 1918р	Переїзд Народного Секретаріату з Харкова до Києва. Початок червоного терору.

Причини поразки Української революції

-Роз'єднаність українських політичних сил;

- невідготовленість народу до побудови Української держави;
- Інтелігенція, яка очолювала революцію, повільно усвідомлювала необхідність проголошення незалежності України, довго знаходилась під впливом автономістсько-федералістичних ілюзій, сподіваючись на російську демократію;
- Невміння українського уряду досягти соціального й національного компромісу між різними верствами населення;
- Недооцінка необхідності створення міцної національної армії, здатної захистити народ від зовнішніх антиукраїнських сил та приборкати внутрішню анархію;
- Центральна рада не змогла вирішити найважливіші соціально – економічні питання (наприклад, аграрне);
- Перевага військової сили російських червоних військ і місцевих більшовиків.

Історичне значення Української революції

- Це була перша в ХХст. Спроба українського народу створити власну демократичну державу;
- Мільйони українців відчули пробудження національної самосвідомості;
- Універсали Центральної ради знаменували етапи складного й суперечливого шляху України до державної незалежності.

Україна в боротьбі за збереження державної незалежності

(1918 – 1920рр.)

Внутрішня політика Української держави

(квітень – листопад 1918р)

Гетьманат П.Скоропадського

Скоропадський Павло Петрович
(3 травня 1873, Вісбаден, Німецька імперія — 26 квітня 1945, Меттен, Баварія, Третій Рейх) — гетьман України, український державний, політичний і громадський діяч, військовик. Походив із козацько-старшинського роду Скоропадських. Офіцер Російської імператорської армії. Учасник російсько-японської, Першої світової війни та радянсько-української війни. Гетьман Української Держави (29 квітня — 14 грудня 1918).

Становлення держави

- утворення гетьманського уряду – Ради міністрів (голова Ф.Лизогуб, міністр закордонних справ – Д.Дорошенко, міністр освіти – М.Василенко, міністр юстиції – М.Чубинський)
- запровадження законодавчої, виконавчої та судової влади.
- скасування органів місцевого самоврядування.
- утворення державної варти (поліції)
- відновлення козацтва в Чернігівській, Полтавській губерніях та Слобожанщині.

Наслідки

Зміна форми державного правління з республіканського на гетьманський (авторитарний режим)

Аграрна політика

- Збереження поміщицького землеволодіння.
- Липень 1918р – закон «Про засоби боротьби з розрухою сільського господарства»: селяни та реманент віддавалися в розпорядження поміщиків.

Наслідки

- опора гетьманського режиму – поміщики, заможні селяни, буржуазія.
- повстання селян на Київщині, Чернігівщині, Катеринославщині (під керівництвом Н.Махна)

Промисловість, фінанси

- Повернення націоналізованих підприємств власникам.
- запровадження 9-12 годинного робочого дня .
- Зростання безробіття(локаути – припинення роботи зі звільненням усіх працівників, щоб через деякий час найняти покірніших за меншу плату)
- Ліквідація демократичних свобод, обмеження діяльності профспілок.
- Утворення грошово- банківської системи.
- Запровадження національної грошової одиниці.

Наслідки

Страйки робітників з вимогами поліпшення умов праці

Культура

- відкриття 150 українських шкіл, 2 університети (у Києві, Кам'янець-Подільському).
- заснування в 1918р Української академії наук, Національної української бібліотеки, Українського історичного музею, Національної галереї мистецтв, Українського національного театру драми та опери(під керівництвом П. Саксаганського), «Молодого театру» (під керівництвом Леся Курбаса), Української державної капели, Державного симфонічного оркестру)

Наслідки

Вагомі досягнення в галузі культури

Зовнішня політика Української держави (квітень –листопад 1918р)

Об'єднання українських земель (окрім Західної Галичини, Холмщини, Підляшшя, Криму)

Визнання України на міжнародній арені майже 30 державами(у Києві було відкрито 10 закордонних представництв). Українська держава послала своїх представників до 23 держав світу.

Травень – червень 1918р

Підписання попереднього договору з радянською Росією про припинення війни.

14 листопада 1918р

Грамота про федерацію України з не більшовицькою Росією внаслідок анулювання РСФРР Брест –Литовського договору з Німеччиною та її союзниками

**Директорія УНР (відновлена УНР)
(14 грудня 1918-20 листопада 1920рр)**

Склад Директорії

Але опинившись у складній політичній ситуації (отаманщина, друга війна з радянською Росією 1918 -1919рр., інтервенція), Директорія змушена була відкласти проведення соціально –економічних реформ.

Внутрішня політика Директорії

Розбудова держави	<ul style="list-style-type: none">•формування гілок влади: вища влада - Директорія, законодавча - Трудовий конгрес, виконавча влада - Рада народних міністрів, місцева влада - Трудові ради селян, робітників і трудової інтелігенції.
Аграрна політика	<ul style="list-style-type: none">•вилучення земель у поміщиків
Промисловість	<ul style="list-style-type: none">•запровадження заходів з відновлення промисловості;•введення робітничого контролю на виробництві;•відновлення 8-годинного робочого дня;•здійснення заходів з надання допомоги безробітним та іншим категоріям нужденних.
національна політика	Поновлення чинності Закону про національно-персональну автономію УНР

Зовнішня політика Директорії

Діяльність зовнішньополітичних сил щодо УНР

Час подій	Зміст подій
-----------	-------------

Антанта

Мета: установлення контролю над Україною.

Листопад 1918р	<ul style="list-style-type: none"> - Початок інтервенції Антанти на Півдні України. - Підтримка армії Денікіна (білогвардійці) зброєю та боєприпасами
Лютий 1919р	<p>Переговори Директорії з Антантою про спільні дії проти більшовиків. У ході яких Антанта висувала ультимативні вимоги:</p> <ul style="list-style-type: none"> -реорганізувати Директорію і уряд, вилучити з їх складу представників соціалістичних партій, у тому числі В.Винниченка та С.Петлюру; -відмовитись від більшовицької соціально –економічної політики; - реорганізувати армію УНР (збільшити її кількість до 300тис.осіб) і підпорядкувати союзному командуванню нарівні з армією Денікіна. <p>Виконання цих умов означало ліквідацію суверенності УНР. Тому В.Винниченко та П.Чехівський подали у відставку, С.Петлюра вийшов із соціал- демократичної партії. Але допомоги Антанта не надала.</p>

Радянська Росія

Мета: установити радянську владу на всій території України

1918 -1919рр	Друга війна радянської Росії з УНР
Листопад 1918р.	Початок війни після скасування радянською Росією Брест –Литовського мирного договору з Німеччиною(3 березня 1918р.),що дало можливість Росії надавати військову допомогу більшовикам України
Січень 1919р	Російські війська взяли Харків. 6 січня проголошено УСРР
16 счня 1919р	Оголошення Директорією війни Росії. Директорія не змогла добитися на переговорах відмови Росії від воєнного втручання в Україну
Лютий 1919р	<p>Вступ більшовиків до Києва (Богунський полк під ком. М.Щорса разом з Таращанським полком В.Боженка)</p> <p>Переїзд Директорії з Києва до Вінниці.</p> <p>Початок переговорів УНР з країнами Антанти.</p> <p>Поразка та евакуація військ Антанти з півдня України.</p>
Квітень 1919р.	Установлення радянської влади на території України (крім Надбруччя та західних областей)

Армія Денікіна

Мета: відновлення «єдиної і неподільної Російської імперії».

Знищення більшовизму,невизнання незалежності України

Весна 1919р	Початок наступу армії генерала А.Денікіна на УНР
Літо 1919р	Захоплення військами Денікіна Донбасу, Харкова, Миколаєва, Одеси, вступ до киева. Установлення денікінського режиму.

	Боротьба українськог населення з денікінським режимом (повстання селян, партизанська війна армії Н.Махна)
Листопад – грудень 1919р	Контру радянських військ. Відступ армії Денікіна на південь. Крах денікінського режиму в Україні.

Польща

Мета: відновлення держави в межах Речі Посполитої.

1918-1919рр	Участь УНР у польсько- українському конфлікті
21 квітня 1920р	Підписання Варшавського договору, що був підсумком переговорів урядів УНР і Польщі, розпочатих у квітні 1920р. <i>Основні положення:</i> - Визнання права УНР на незалежність, влади Директорії на чолі з Петлюрою
1920 -1921рр	<p style="text-align: center;">Радянсько –польська війна</p>
23 квітня 1920р	-початок наступу українських і польських військ на радянську територію(Київ, Правобережна Україна). -контрнаступ об'єднаних збройних сил УСРР і РСФРР
6 травня 1920р	Польська армія і частини УНР вступили до Києва. Через кілька днів наступ було зупинено радянськими військами. На захоплених землях установлювався польський окупаційний режим.
Літо 1920р	Червона армія зайняла Київ (12 червня), Новоград – Волинський (27червня),Рівне (4 липня)
11липня 1920р	Нота Керзона (міністра закордонних справ Англії) до радянського уряду за дорученням Верховної ради Антанти про встановлення радянсько –польського кордону вздовж «лінії Керзона», що була визначена країнами Антанти. Радянський уряд відкинув вимогу Керзона та заявив, що польський уряд повинен сам звернутися до уряду РСФРР.почалися мирні переговори з ініціативи Польщі.
18 березня 1921р.	<p style="text-align: center;">Підписання Ризького миру</p> <p style="text-align: center;">Основні положення</p>

	Польща: - Визнавала УСРР, одержувала Холмщину, Підляшшя, Західну Волинь, Західне Полісся, Східну Галичину - Зобов'язувалися гарантувати мовні й релігійні права українцям у Польщі
--	--

Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР)

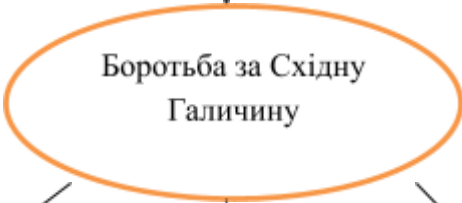
(13 листопада 1918- 22 січня 1919р)

27 січня 1918р – Берестейський мирний договір, за яким Австро – Угорщина та Німеччина погодилися передати УНР Холмщину та Підляшшя, які входили до складу Російської імперії В укладеному додатковому таємному договорі між Австро – Угорщиною та УНР йшлося про поділ Галичини на польську та українську й об'єднання української Галичини з Буковиною в окремий коронний край. Проте договір не був ратифікований.

18 жовтня 1918р – Розпад імперії Габсбургів, початок руху за національне самовизначення й утворення самостійних держав.

Українці

Прагнули створити західноукраїнську державу, претендували на Східну Галичину, Лемківщину, частину Буковини, Закарпаття

Поляки

Прагнули відновити Річ Посполиту, претендували на всю Галичину

18 жовтня 1918р

Утворення у Львові Української Національної Ради (на чолі з Є. Петрушевичем)

28 жовтня 1918р - утворення ліквідаційної комісії у Кракові

У ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918р – українські військові з'єднання зайняли Львів, Східну Галичину. Австрійський уряд погодився на передачу влади у Східній Галичині Українській Національній Раді. Початок українсько – польського збройного протистояння, що згодом переросло у війну.

13 листопада 1918р – проголошення ЗУНР, президент - **Є.Петрушевич**.
(1863- 1940)— український громадсько-політичний діяч, правник, доктор цивільного і церковного права (1891), Президент Української Національної Ради і Уповноважений Диктатор (верховний військово-політичний зверхник під час війни) Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) (9 червня 1919 — 15 березня 1923), голова Української Національної Ради ЗУНР (1918—1919).

Внутрішня політика ЗУНР

Культура

Створення системи народної освіти

Державотворення

- Законодавча влада – Українська Національна Рада, виконавча влада – Тимчасовий державний секретаріат (голова – Кость Левицький);
- Формування місцевої адміністрації, правоохоронних органів, системи судочинства;
- грудень 1918р – створення Української Галицької армії (УГА);
- затвердження державних символів ;
- державна мова – українська;
- надання широких прав національним меншинам.

Аграрна політика

- Проголошення ліквідації великого землеволодіння, розподіл землі між малозабезпеченими та безземельними селянами;
- Установлення державної монополії на продаж зерна . хліба, цукру, спирту, сірників, шкіри, худоби

Фінанси

Запровадження обігу власної валюти – гривні й карбованця

Зовнішня політика

Міжнародне визнання ЗУНР: відкриття посольств у Австрії, Угорщині, Німеччині; дипломатичних представництв у Чехословаччині, США, Канаді, Італії, Бразилії

Вирішення польсько – українського конфлікту 1918-1919рр

-листопад 1918р – захоплення поляками Перемишля, залишення воїнами УГА Львова, переїзд уряду ЗУНР до Тернополя;

- 22 січня 1919р – акт злуки УНР і ЗУНР – День Соборності України(причина – надання УНР військової допомоги у війні з Польщею);

-22 березня 1919р – вимога Антанти до УГА припинити бойові дії;

- квітень 1919р – військова допомога Польщі з боку Франції;

-15 травня 1919р – початок наступу польської армії по всьому фронту;

Червень 1919р – Чортківська офензива (наступальна операція УГА), відступ 100-тисячної польської армії;

- Липень 1919р – унаслідок контрнаступу польських військ 25-тисячна армія УНА відступила до Збруча.

Наслідки

- Окупація Польщею Східної Галичини;
- 21 листопада 1919р – надання Верховною радою Антанти Польщі 25-річного мандату на управління Східною Галичиною;
- 14 березня 1923р – Верховна рада Антанти передала Східну Галичину під управління Польщі.

Тема: Українська СРР в умовах нової економічної політики

(1921 -1928рр)

1 Внутрішнє і зовнішнє становище України після революції. Політична криза 1921р.

2 Причини непу. Наслідки політики «воєнного комунізму» .

3 Суть непу і особливості її впровадження в Україні. Причини згорання непу.

4 Причини та масштаби голоду 1921-22рр.

5 Договори між РФСР і УСРР 1920-21рр. Юридичне оформлення СРСР.

Статус УСРР у складі СРСР.

Нова економічна політика (неп)

Система заходів,здійснених більшовиками в 1921-1928рр з метою відродження економіки Росії

неп

- сут**ь - зміцнення позицій радянської влади в суспільстві;
- на відміну від " воєнного комунізму",неп містив у собі елементи ринку. Це був єдиний шлях відродження зруйнованої економіки

неп

- початок переходу до непу**- постанова X з'їзду РКП(б) 15 березня 1921р " Про заміну продрозкладки натуральним податком "

неп

- запровадження в Україні - 1922-1928рр.
- запровадження в Росії - 1921-28рр

Основні заходи непу

- заміна продрозкладки продподатком
- селяни мали право продавати частину продукції державі за низькими цінами, решту - на ринку.
- відновлення приватної,орендної, кооперативної форми власності.

- денационалізація (приватизація середніх і дрібних підприємств.
- запровадження госпрозрахунку.
- розвиток державного, кооперативного, приватного секторів виробництва.
- запровадження надпланової продукції за ринковими цінами.

- відновлення грошово- фінансової системи.
- запровадження стійкої грошової одиниці - червінця - замість знецінених радянських грошових знаків.

відновлення приватної торгівлі (зовнішня торгівля перебувала під контролем держави)

реорганізація апарату державного управління; ліквідація системи главків, об'єднання державних підприємств у трести, які працювали на господарсько - розрахункових засадах.

трудові відносини - скасування зрівняльної заробітної плати, натуральної оплати, трудові повинності.

У 1925- 1927рр. ринкові реформи (запровадження елементів ринкового господарювання) дозволило відновити промисловість і сільське господарство України довоєнного (1913р) рівня.

Державний статус України 1921-1922рр

Ігнорування Росією суверенних прав УСРР викликало протести населення і керівних органів. Що свідчило про нежиттєздатність «договірної форми федерації».

Улітку 1922р ЦК РКП(б) створив комісію для підготовки проекту рішення про відносини РСФРР з іншими республіками

Юридичне оформлення СРСР

Наслідки для УСРР

Обмеження суверенних прав України

Визнання територіальної цілісності України

Існування власного адміністративного апарату

Набуття певних прав національними меншинами України

Голод 1921-1923рр в Україні

Причини

Об'єктивні – 1921-1922рр – посуха, неврожай на півдні України (Донецька, Запорізька, Катеринославська, Миколаївська, Одеська губернії)

Суб'єктивні

- зруйнування сільського господарства під час громадянської війни 1918 – 1920рр.
- Політика більшовицького уряду:
 - «Воєнний комунізм»- ігнорування специфіки економічного розвитку українського села: продрозкладка, надмірний продподаток (вивезення з південних територій України 18 млн пудів хліба при загальному зборі 54 млн пудів що склало 35 % врожаю):
 - вивезення надлишків хліба (зЛівобережної та Правобережної України) до Росії та інших республік (за 1922-1923рр. – 9 млн пудів зерна), за кордон (у 1922р – 13,5 млн пудів зерна)

Наслідки

- Померло від 4 до 7 млн осіб
- Придушення селянського повстанського руху в Україні
- Зміцнення влади більшовиків

Українському населенню під час голоду 1921 -23 рр. надавали допомогу міжнародна організація Американська адміністрація допомоги, Комісаріат Ф.Нансена. єврейська організація « Джойнт», швейцарський, датський, німецький, чехословацький Червоний Хрест, комітети допомоги голодній Україні у Львові, відні, Берліні, Празі, релігійні організації.

Культура та духовне життя в роки непу.

Умови розвитку культури України в 20 -х роках

Ідеологізація культурного і духовного життя суспільства

1923 – початок 1930рр

Упровадження «коренізації» в усіх радянських республіках

суть "українізації"- упровадження української мови в роботу державних органів.

поповнення партійного, державного й господарського апарату місцевими кадрами.

Викладання українською мовою в шклях, вузах

прихильники:

наркоми освіти УСРР Г.Гринько, О.Шумський (1925-27рр), М. Скришник (1927-1932рр)

Противники

Представники партійного та державного апарату: секретар ЦК КП(б)У Л.Каганович та ін.

Наслідки

- 1927 р – 85% шкіл з українською мовою навчання;
- Переведення на українську мову діловодства 75% державних установ і організацій;
- видання понад 50% книг і журналів українською мовою;
- 1928 р. – вихід 36 кінофільмів українською мовою.
- Зростання кількості українців серед службовців державного апарату (з 35% до 54%)
- Залучення до культурного будівництва української інтелігенції. Повернулись з еміграції діячі культури та науки, які залишили Україну в роки національно – визвольних змагань (зокрема, М Грушевський)
- Відродження української літератури.

Рекомендована література:

Гунчак Тарас. Україна: перша половина ХХ ст. Нариси політичної історії. – К., 1993.

Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.

Історія України в запитаннях та відповідях. Вип.1. – К., 1988; Вип.2. – К., 1990; Вип.3. – К., 1991

. Коваль М., Кульчицький С. , Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990.

Тема : Радянська модернізація України (1928 – 1939рр)

- 1 Історична необхідність індустріалізації та колективізації.
- 2 Перехід до форсованої індустріалізації та командної економіки. Перші п'ятирічні плани.
- 3 Система жорсткої централізації управління економікою. Промисловість і сільське господарство напередодні II світової війни.
- 4 Перехід до прискореної колективізації. Поширення колгоспів, «ліквідація куркулів». Масштаби розкуркулення.
- 5 Голод 1932-33рр, його причини та наслідки. Масштаби смертності. Завершення колективізації.
- 6 Зміни у соціальному складі населення. Конституція УРСР 1937р.
- 7 Судові справи над українською інтелігенцією. «Шахтинська справа», справа СВУ. Репресії над радянськими партійними кадрами в к. 30-х рр.. Масові репресії та їх жертви. Згорання українізації в 1930 – х роках.

Наприкінці 20 –х років сталінське керівництво СРСР зробило нову спробу реалізувати комуністичну ідею – створити всебічно модернізоване суспільство з планово- директивним управлінням, жорсткою централізацією усіх сфер життя. У 1927 – 29рр з непом було покінчено. Й.Сталін повернувся до воєнно- комуністичних методів управління.

Індустріалізація – процес побудови потужного машинного виробництва у всіх галузях господарства країни, насамперед у промисловості

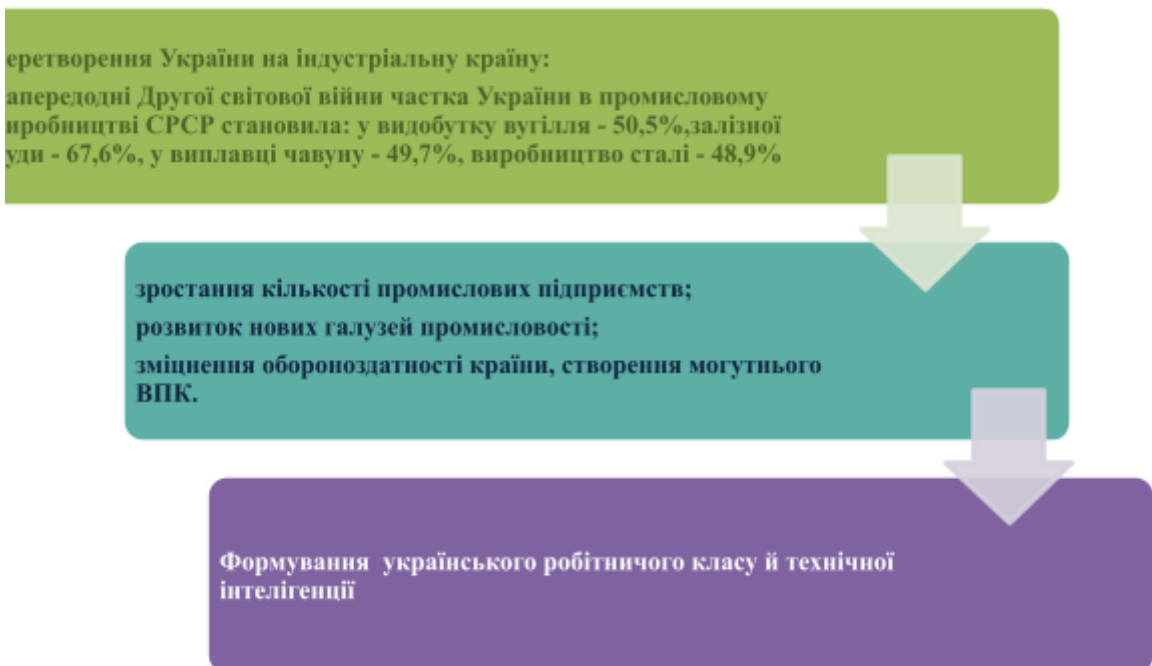

Джерела сталінської індустріалізації

Наслідки індустріалізації

ПОЗИТИВНІ

негативні

утрата УСРР економічного суверенітету;
посилення централізації управління;
ігнорування ринкових законів;

застосування командно - адміністративних методів керівництва;
перевага сировинно - видобувних галузей господарства,
недостатній розвиток обробних галузей; повільне зростання легкої, харчової промисловості.

відсутність матеріальної зацікавленості робітників,
"соціалістичне змагання";
різке падіння життєвого рівня населення;
недостатній розвиток соціально - культурної сфери.

Суцільна колективізація в Україні (1928-1937рр)

Колективізація - примусове, насильницьке об'єднання індивідуальних селянських господарств у колективні для встановлення контролю держави над ними.

мета

- Отримання коштів для проведення індустріалізації;
- Установлення контролю держави над сільськогосподарським виробництвом;
- Розв'язання лінійної проблеми;
- Збільшення товарності сільського господарства;
- Ліквідація заможного селянства — «ворога» радянської влади.

Основні заходи

Кінець 1929р.- курс на «прискорену колективізацію» в СРСР (закінчити її в Україні планувалося восени 1930р)

На 20 січня 1930 р було колективізовано 15,4% селянських господарств, на 1 березня 1930р – 62,8%

Насильницьке створення колгоспів, радгоспів

У 1937 р колгоспи України об'єднували 96,1% селянських господарств, 99,7% посівних господарств, близько 1 тис. Створення машинно – тракторних станцій (МТС) – державних сільськогосподарських підприємств

Контроль держави над селом через забезпечення МТС виробничо – технічного обслуговування колгоспів і радгоспів

«Ліквідація куркульства» (розкуркулення) – вилучення майна у тих селян, яких влада вважала багатіями

Початок 30-х років – «розкуркулення» 200 тис селянських господарств (1,2-1,4 млн осіб), з яких 860 тис осіб виселяли на Північ, до Сибіру.

Примусове вилучення хліба

1933р- вилучення в селян 317 млн пудів хліба; 1935 р – 462 млн пудів; 1940 р - 576млн пудів; голод 1932-33рр.

Обмеження переселення селян до міст

1932-33рр – запровадження паспортів, які видавалися лише жителям міст;

1937 р – селянам не дозволялося залишати колгоспи без підписання адміністрацією угоди з майбутнім роботодавцем

Наслідки колективізації

- Завершення одержавлення економіки.
- Отримання державних коштів для індустріалізації.
- Зруйнування сільського господарства, його занепад.
- Ліквідація індивідуальних селянських господарств.
- Утрата робочої сили на селі.
- Голодомор 1932-33рр.
- Руїнування устоїв селянського життя.
- Формування нової системи господарювання, заснованої на жорсткій трудовій дисципліні, примусовій праці, прикріплення селян до колгоспів, натуральній оплаті.

Голодомор 1932- 1933рр в Україні

Причини

- необхідність знищення українського селянства як свідомої національної перестигло чинила опір проведенню соціально – економічної політики
- несподівані для селян хлібозаготівлі, конфіскація продовольчих запасів (1931р – вилучення в селян всього зерна, у тому числі й посівного фонду), експорту хлібу.

- Примусові ,із застосуванням репресій , хлібозаготівлі.
- 7серпня 1932р. – «закон про п'ять колосків» про охорону соціалістичної власності; за крадіжку колгоспної власності передбачався розстріл із конфіскацією майна або позбавлення волі строком не менше ніж на 10 років із конфіскацією майна.
- Заборона будь –якої допомоги з боку міжнародних або радянської громадськості

наслідки

- Масові жертви голодомору (за різними оцінками – від 35 до 8 млн осіб)
- Придушення опору українського селянства.
- Завершення колективізації, утвердження колгоспної системи, розорення селян.
- Переселення селян з Росії в Україну (Донецьку, Дніпропетровську, Одеську, Харківську області)
- Голодомор остаточно зламав опір селян колгоспній системі.

Голод 1932-1933рр.- це геноцид радянської влади проти українського народу

Сталінський терор (30 – ті роки)

Це масові репресії, які охопили всі категорії населення України: представників партійного й державного апарату, військових, інтелігенцію, робітників, селянство

Мета

Придушити прагнення українців до самостійного національно – державного та культурного життя;
Не допустити формування міцної опозиції режиму

Методи

- Показові політичні процеси;
- Позасудові переслідування;
- Фізична розправа з «ворогами народу»

Судові процеси

<p>1928р – «шахтинська справа»- судовий процес над інженерно – технічними працівниками Донбасу</p>	
<p>1939р - процес над «Спілкою визволення України». Були засуджені представники інтелектуальної еліти (академіки, професори, письменники, науковці, викладачі, юристи)</p>	
<p>1933-1936рр – «викриття контрреволюційних організацій» - «Український національний центр», « Українська військова організація», « Польська організація войскова», « Білогвардійський терористичний центр у Києві», різні «шпигунсько – троцькістські» організації</p>	

Репресії проти керівників КП(б)У і РНК

<p>Репресовані Е.Кнірінг, Х.Раковський, Ю.Коцюбинський, С.Косіор, Ю.Медведєв, В.Чубар, В.Затонський</p>	
<p>Зі складу обраного на XIII з'їзді КП(б)У Центрального Комітету 62 члени звинувачені у ворожій діяльності, 55 – виключені з партії</p>	
<p>З 1933 до 1938р. – склад КП(б)У зменшився на 266 тис. осіб (майже наполовину)</p>	

Репресії в армії

1937 р – звинувачення в підготовці замаху на К.Ворошилова, Й.Якіра (командувача Київським військовим округом) та його страта;
Повне знищення особового складу штабів Київського та Харківського військових округів (150 офіцерів)

Особливості розвитку культури в 30 – х роках

Негативні

Існування тоталітарного режиму й культу особи Й.Сталіна;
згортання "українізації"

"Культурна революція" - впровадження у свідомість населення ленінської ідеології, заходи в освіті, перетворення СРСР уна країну загальної писемності; знищення старої культури, культурних цінностей, що не відповідали завданням пролетаріату; насадження атеїзму, руйнування храмів, знищення духовенства та інтелігенції.

"Розстріляне відродження" - період знищення української інтелігенції (письменників, поетів тощо). з 259 письменників, які друкувались в 1930р. після 1938 р.лишилося лише 36. Цей період тривав з 1922 по 1933рр.

Позитивні

ліквідація неписьменності

запровадження загальної обов'язкової чотирирічної освіти,
перехід до семирічної освіти у містах

підготовка у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах
сотень тисяч спеціалістів для всіх галузей народного
господарства, освіти, науки, культури.

Рекомендована література:

Гунчак Тарас. Україна: перша половина ХХ ст. Нариси політичної історії. – К., 1993.

Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.

Коваль М., Кульчицький С., Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990.

Світлична В.В. Історія України: Навч. Посібник.-К.;Каравела;Львів, 2000

Тема : Західноукраїнські землі в 1920 – 1939рр.

1 Становище західноукраїнських земель в 1920-40роках. Окупаційний режим Польщі та Румунії.

2 Правовий статус Східної Галичини в 1919-23рр. Анексія Східної Галичини Польщею 1923р. Аграрні відносини. Пацифікація.

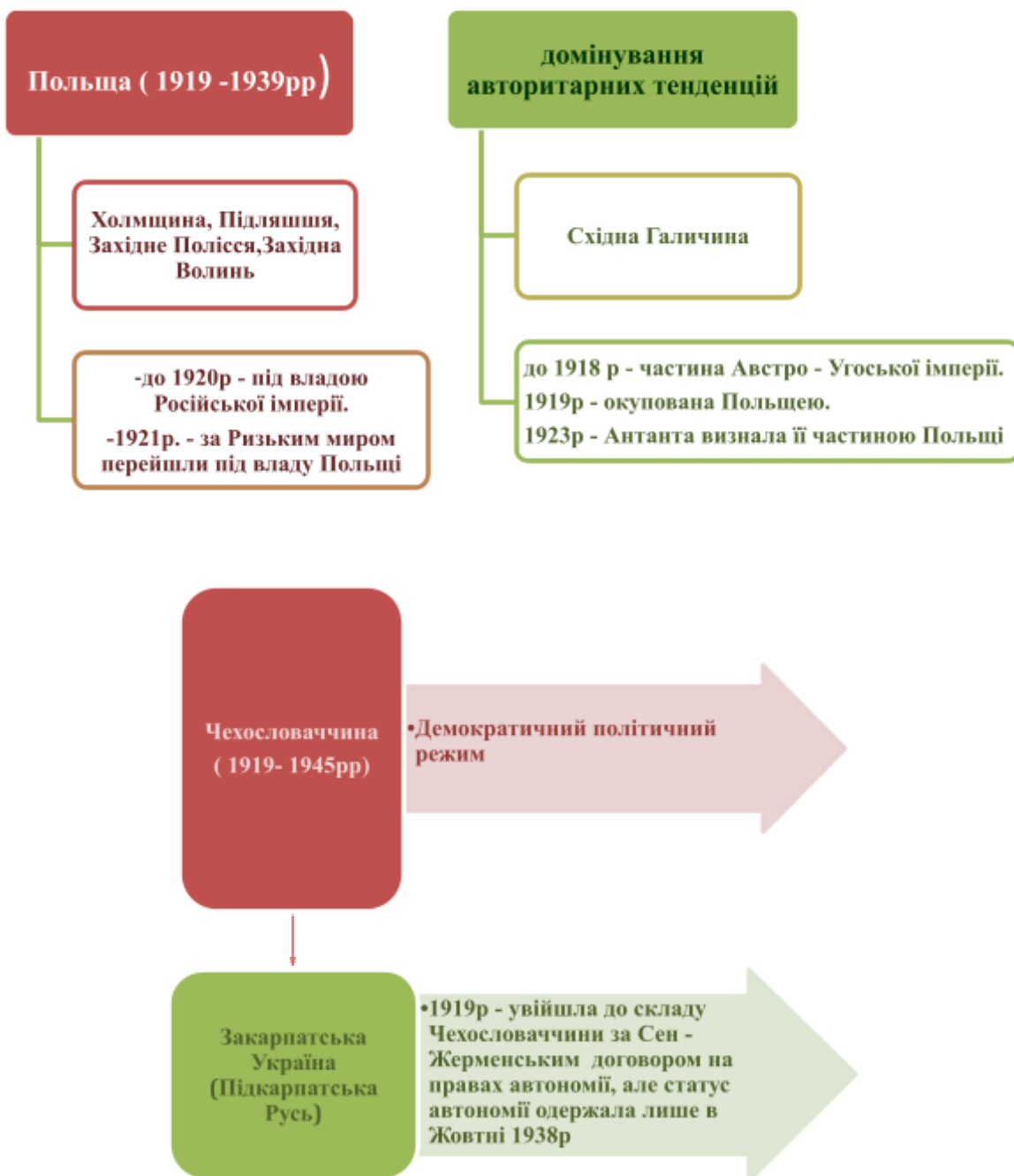
3 Особливості політичної боротьби українців за національне та соціально-економічне визволення. Діяльність політичних партій та рухів. УВО. Є. Коновалець. УНДО. ОУН. Методи діяльності ОУН. С. Бандера. Ідеологія інтегрального націоналізму. Д. Донцов. КПЗУ та її діяльність.

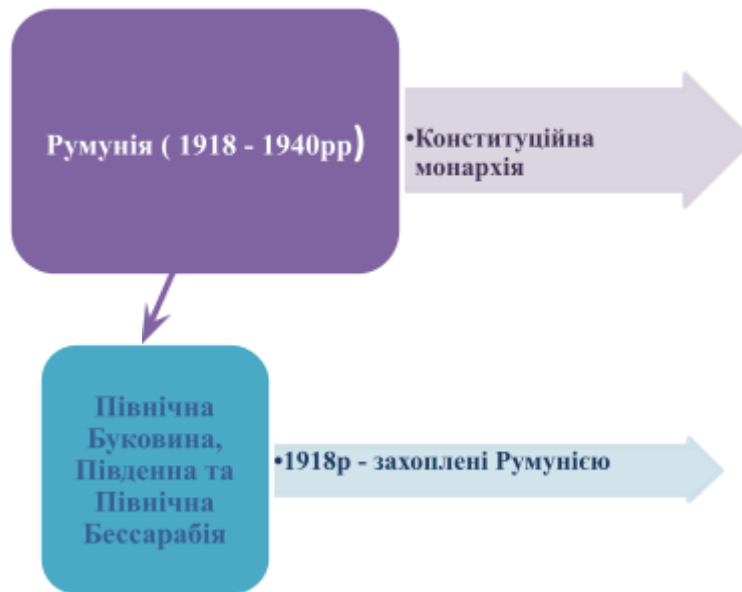
4 Українські землі під владою Румунії та Чехословаччини. Політика румунського уряду щодо українців.

5 Особливості політики боротьби в Закарпатті. Русинство. Надання автономії Карпатській Україні. Карпатська Січ. Проголошення Карпатської України. А.Волошин.

Історичний розкол між українцями Наддніпрянщини та Західної України в 20 - х роках поглибився. Адже якщо до Першої світової війни територію України було поділено між двома державами - Росією та Австро - Угорщиною, то в 30 - х роках між чотирма - СРСР, Польщею, Чехословаччиною, Румунією

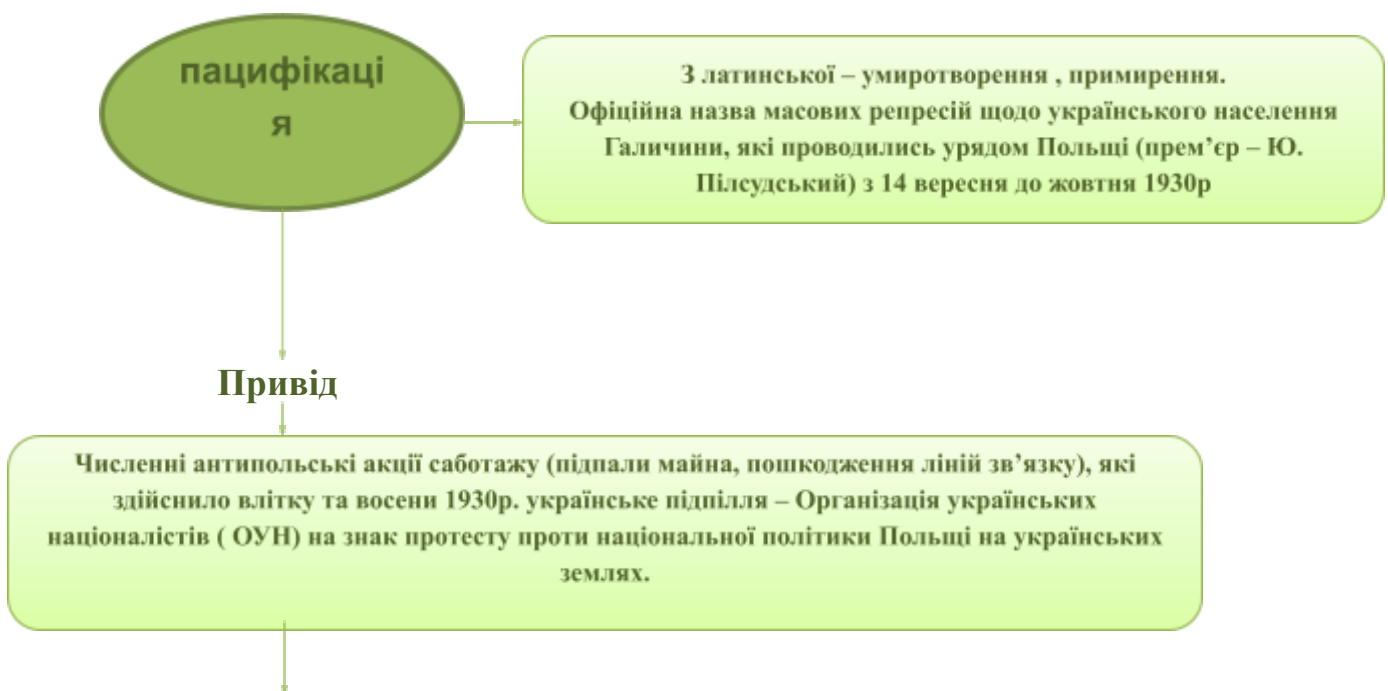
Західноукраїнські землі у складі інших держав

Кожна з держав, які володіли західноукраїнськими землями, будувала відносини з українським населенням, виходячи насамперед з власних інтересів, ігноруючи прагнення корінного населення до самовизначення. Скрізь, особливо в Польщі та Румунії, українці переслідувались владою.

Стосунки між українською більшістю й новою польською адміністрацією в Східній Галичині протягом 1919-1923рр найкраще характеризує вираз «взаємне невизнання».

Мета

- Придушення політичної опозиції та встановлення авторитарного режиму в Польщі, умиротворення Галичини.
- Послаблення українських політичних сил та їхнього неприхильного ставлення до Польщі.
- Забезпечення успіху урядового табору на наступних парламентських виборах (листопад 1930р)

Методи

- Спеціальні поліцейські та військові підрозділи проводили численні ревізії в приватних будинках, приміщеннях українських культурно- освітніх і фінансово – економічних установ. Вони супроводжувались зриванням підлог і дахів, нищенням меблів та продуктів харчування.
- Стягування з селянських громад контрибуцій продовольством і фуражем.
- Арешти активістів українських організацій та установ (з 1739 заарештованих 1143 віддані до суду).
- Фізичні розправи та знущання над українськими селянами, вчителями, священниками, які супроводжувалися моральними приниженням жертв, знущанням над їхньою національною гідністю.
- Ліквідація українських громадських організацій та установ – осередків української молодіжної організації «Пласт», фізкультурно – спортивних товариств « Луг», «Сокіл», філій « Просвіти», кооперативів.
- Згортання українського шкільництва, закриття українських гімназій у Тернополі, Рогатині, Станіславі

- Зменшення українського представництва у вищих законодавчих органах Польщі через репресії, тиск влади на українців.
- Впливові українці звернулись до Ліги націй з проханням розглянути дії каральних відділів під час «пацифікації» і змусити Польщу виконувати свої міжнародні зобов'язання щодо українців Галичини. У січні 1932р. схвалено рішення, яке засуджувало заходи польського уряду щодо українського населення.
- Зростання національної свідомості, настроїв ворожості до Польської держави і поляків, що призвело до подальшого загострення українсько –польських взаємин.

Соціальне та національне гноблення українців викликало опір населення Румунії. У 1919 р. спалахнуло повстання в Хотинському повіті на Буковині , у 1924 р. – Татарбунарське повстання в Південній Бессарабії.

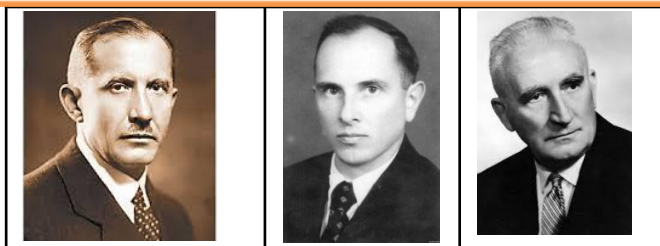
На Закарпатті, яке перебувало у складі Чехословаччини. Населення не відчувало відкритого насильства з боку влади; уряд вкладав сюди коштів більше, ніж збирав податків, але край залишався малорозвиненим регіоном держави.

Політичні партії у Східній Галичині

<p>1920р – Українська військова організація (УВО) Лідер – Є.Коновалець</p>		<p>Студентські націоналістичні спілки: група української національної молоді, Ліга українських націоналістів, Союз української націоналістичної молоді</p>
--	---	---

1929р – Організація українських націоналістів (ОУН) у Відні

Лідер – Є Коновалець, члени - С.Бандера, А Мельник

Мета

Створення незалежної держави на всій етнічній території України шляхом національної революції та встановлення диктатури, яка витіснила б окупаційну владу та запровадила уряд з представників усіх регіонів та соціальних груп

Ідеологія

Інтегральний націоналізм- тоталітарна форма націоналізму, обґрунтована в працях Д.Донцова. Майбутня Українська держава, на його думку, повинна бути тоталітарною, а не демократичною.

Основні ідеї:

- Об'єднання української нації;
- Здобуття незалежності Української держави;
- Політична система майбутньої держави мала застосовуватись на владі однієї націоналістичної партії, на чолі держави – верховний керівник, або вождь з необмеженою владою

<p>1920 р – Український союз хліборобів – державників (УСХД) Галичина, Волинь, Західне Полісся Лідер – В.Липинський</p>		<p>Ідеологія. Український монархізм – створення Української незалежної держави – конституційної монархії, у побудові якої повинні брати участь усі громадяни України незалежно від національності</p>
--	---	---

березень 1939 р - проголошення незалежності Карпатської України. Незважаючи на окупацію краю угорськими загарбниками, цей короткий епізод історії України мав велике значення для мільйонів українців

Розпад Австро - Угорщини після I світової війни

21 січня 1919р. на народних зборах у Хусті 400 депутатів проголосили злуку Карпатської України з УНР	Агресія Радянської Росії не дозволила провести воз'єднання
--	--

міжнародні договори про статус Закарпаття

Сен - жерменський (1919р) та Тріанонський (1920р) включили Закарпаття до складу Чехословаччини на правах автономії	Влада Чехословаччини не змогла реалізувати право Закарпаття на автономію
--	--

Боротьба за автономію

9 вересня 1938 р до Праги прибула делегація від УЦНР для перемовин про статус автономії	4 жовтня уряд Угорщини запропонував Німеччині прислати Закарпаття до Угорщини
---	---

Після підписання Мюнхенської угоди чотирьох держав (30 вересня 1938 року) складне міжнародне становище Чехословаччини і все зростаюча боротьба українського населення за політичні права примусили чехословацький уряд погодитися і надати Підкарпатській Русі статус автономної республіки. 22 листопада 1938 р. пражський парламент ухвалив конституційний закон про автономію Карпатської України, внаслідок чого Чехословаччина перетворилася на федеративну державу чехів, словаків і

8 жовтня 1938 р. утворено перший автономний уряд (Рада Міністрів Підкарпатської Русі), який очолив Андрій Бродій (затверджений центральною владою 11 жовтня 1938 р.). 28 жовтня 1938 р. Бродія усунуто від влади за проугорські погляди.

Новим прем'єр-міністром Карпатської України став лідер Християнсько-народної партії греко-католицький священник о.Августин Волошин.

Діяльність уряду Авгусина Волошина

Для захисту автономної незалежності і боротьби з угорськими та польськими військовими формуваннями створили збройні сили Карпатської України — Організацію Оборони «Карпатська Січ», велику допомогу в створенні якої надала Організація Українських Націоналістів.

Налагоджувалася робота промисловості, транспорту, торгівлі, українізувалась система освіти, видавнича справа, державна адміністрація.

діяльність уряду

25 листопада кабінет Волошина видав розпорядження про запровадження на території краю української мови як офіційної.

Незважаючи на важкі тогочасні умови в Карпатській Україні працювали школи, були відкриті нові освітні заклади.

Проголошення повної державної самостійності – 15 березня 1939 року

Президент - Августин Волошин

прем'єр - міністр - Юліан Равай

прапор

герб

гімн - "Ще не вмерла Україна"

В ніч з 13 на 14 березня 1939 р. гортистське Угорське королівство, за підтримкою Третього Рейху розпочало війну проти Карпатської України. 16 березня 1939 р., зазнавши значних втрат, ворог зумів захопити Хуст, а 18 березня більша частина території Карпатської України була окупована угорськими військами. До 7 липня 1939 року вона була анексована.

Рекомендована література:

Гунчак Тарас. Україна: перша половина ХХ ст. Нариси політичної історії. – К., 1993.

Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.

Історія України в запитаннях та відповідях. Вип.1. – К., 1988; Вип.2. – К., 1990; Вип.3. – К., 1991

Коваль М., Кульчицький С., Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990.

Тема : Україна під час Другої світової війни (1939-1945рр)

1 Радянсько – німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939р і міжнародні передумови вступу Червоної Армії в Західній Україні і Західній Білорусії.

2 Воз'єднання Західної України з УРСР. Вхідження Північної Буковини і України придунайських земель до складу УРСР у 1940р. Позитивні та негативні наслідки воз'єднання .

3 Радянізація західних областей України. Масові депортації населення.

4 Діяльність ОУН в 1939 – 40рр. Розкол ОУН.

5 Початок радянсько – німецької війни. Напад Німеччини на Радянський Союз. Причини Червоної Армії.

6 Оборонні бої 1941-42рр. Оборона Києва. Поразка Південно – Західної фронту, невдалі спроби контрнаступ під Києвом. Продовження наступу німецьких військ на Південь.

7 Окупаційний режим. Розчленування України. Нацистський «новий порядок». Злочинна політика окупаційних властей. Концтабори. Бабин Яр.

8 Розгортання Руху Опору та його течії в Україні. Радянський підпільний партизанський рух 1941-42рр.

9 ОУН на початку війни. Акт проголошення відновлення Української держави 30.06.41р. Оунівське підпілля 1941-42рр. Створення УПА.

10 Україна в 1943р. Перемога Червоної армії під Сталінградом і вигнання німців. Курська битва.

11 Продовження наступу на Лівобережжі. Визволення лівобережної України. Визволення Києва.

12 Боротьба з ворогом в тилу. Діяльність радянських і партизанських загонів і підпілля. Політична еволюція ОУН-УПА.

13 Україна на завершальному етапі війни (1944-45рр). Січнево-лютевий наступ 1944р. Корсунь-Шевченківська битва. Весняний наступ Українських фронтів.

14 Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен.

15 Завершення вигнання окупантів з України. Завершальний етап боротьби в тилу. УПА на завершальному етапі війни. Воз'єднання Закарпаття з УРСР.

Радянсько – німецькі договори 1939р і західноукраїнські землі

<p>23 серпня 1939р</p>	<p>Пакт «Молотова - Ріббентропа» (договір про ненапад)</p>	
----------------------------	--	--

- отримання повної свободи дій у Європі;
- забезпечення тилу для воєнних дій проти Західної Європи, підтримка з боку СРСР у війні проти Польщі
- одержання значних територіальних та людських ресурсів;
- забезпечення постачання продовольства та воєнно - стратегічних матеріалів із СРСР;
- створення умов для розв'язання Другої світової війни

- для СРСР
- зміцнення обороноздатності країни;
- убезпечення західних кордонів СРСР;
- поширення впливу СРСР на захід;
- досягнення тимчасового нейтралітету між СРСР та Німеччиною

- для України
- входження Західної України, Північної Буковини та частини Бессарабії до складу УСРР

Зміст

- «Розмежування» сфер територіальних інтересів СРСР і Німеччини в Східній Європі;
- Німецька сфера інтересів: Західна Європа, Литва;
- -радянська сфера: Західна Україна, Західна Білорусія, Бессарабія, Латвія, Естонія, Фінляндія;
- Поділ Польщі ;
- Погодження СРСР ввести свої війська до Польщі після початку німецької окупації її території;
- Невтручання Німеччини в справи Прибалтійських держав;
- Свобода дій СРСР на цій території

28 вересня 1939р

« Договір про дружбу та державний кордон»

Вступ Червоної армії на територію Західної України

(«Визвольний похід» Червоної армії в Західну Україну.)

<p>1 вересня 1939р</p>		<p>Початок Другої світової війни Напад Німеччини на Польщу. Оголошення Англією і Францією, що були пов'язані з Польщею союзними договорами, війни Німеччині.</p>
<p>17 вересня 1939р</p>		<p>Вступ Червоної армії на територію Західної України Мета – приєднання до СРСР західноукраїнських земель. -СРСР офіційно виправдовував свою агресію необхідності «надати допомогу українцям перед навислою загрозою фашизму» - створення фронтів – Українського (командувач С.Тимошенко) та Білоруського (командувач М.Ковальов)</p>
<p>18 вересня 1939р</p>		<p>Переїзд польського уряду командування армії до Румунії, наказ фронтовим командирам «не вступати з більшовиками в бій» і відводити війська до румунського кордону.</p>
<p>20-21 вересня 1939р</p>		<p>Кровопротитні бої біля Гродно, Львова, Вільно, Кобрина, Сарн, Любліна</p>
<p>22 вересня 1939р</p>		<p>Вступ радянських військ до Львова. Результат: - Перемога радянських і німецьких військ над Польщею; - До СРСР відійшло 51,4% території і 37,1 % (12 млн) населенням Польщі.</p>

Включення Західної України, Північної Буковини та Бессарабії до СРСР. Воз'єднання з УРСР

<p>1939р – закон Верховної Ради СРСР про включення Західної України (Львівська, Станіславська, Волинська, Тернопольська, Рівненська, Дрогобицькі області) до СРСР і воз'єднання її з УРСР</p>	<p>1940р – передача Румунією Північної Буковини, Хотинського, Акерманського та Ізмаїльського повітів Бессарабії до складу УРСР</p>
--	---

Територіальні надбання радянської України 1939 -1954рр.

Політика радянзації СРСР на західноукраїнських землях у 1939р

Радянiзацiя – насильницьке насаджування норм економічного, суспільно – політичного, культурного життя, що були характерними для тоталітарного режиму в СРСР

Етапи радянзації

1939 -
1940рр

•на території Західної
України, Північної
Буковини, Бессарабії

1945-1
950рр

•у Західній Україні,
Північній Буковині,
Бессарабії вдруге, а в
Закарпатті вперше

Зміст радянзації

конфіскація поміщицьких, монастирських земель, засівного матеріалу, худоби, сільськогосподарських знарядь та розподіл їх між селянами;
примусова колективізація

- націоналізація великих промислових підприємств, банків;
- створення робітничих комітетів;
установлення контролю над виробництвом і розподілом продукції;
- введення 8- годинного робочого дня;
- укрупнення ікція підприємств

ліквідація старої і запровадження нової системи управління;
проведення виборів до Рад;
створення робітничих загонів;
утворення селянський комітетів.

- запровадження безплатної освіти та медичного обслуговування;
- зміцнення системи охорони здоров'я;
створення нових українських навчальних закладів та системи соціального забезпечення;
- заборона політичних партій, арешти й депортація політичних лідерів, закриття "Просвіт"

Радянзація здійснювалася командно – адміністративними методами (масові репресії, депортації), з порушенням норм міжнародного права, устрою життя західних українців, без урахування місцевих особливостей.

Окупація України військами Німеччини та її союзників.

Бойові дії на території України (червень 1941 – липень 1942р)

22 червня 1941р - напад Німеччини на СРСР.

23-29 червня 1941р - танкова битва в районі Луцьк - Броди-Рівне-Дубно. Поразка радянських військ (утрата понад 80% бойових машин)

7 липня- 19 вересня 1941р - оборона Києва (71день). Війська Південно - Західного фронту (командувач - генерал - полковник М.Кирпонос) стримували натиск військи армії " Південь" (командувач - фельдмаршал Г. фон - Рундштедт). Німці зайняли Київ.Радянські війська зазнали величезних втрат(понад 665 тис. осіб потрапили в полон.

5 серпня -16 жовтня 1941р -оборона Одеси (72 дні) прорив німецьких військ у Крим; припинення радянськими військами оборони

30 жовтня 1941р - 4 липня 1942р - оборона Севастополя (250 днів)

оборона з моря велася Чорноморським флотом. Радянські війська зазнали поразки. Не всі бійці були евакуйовані з півострова.

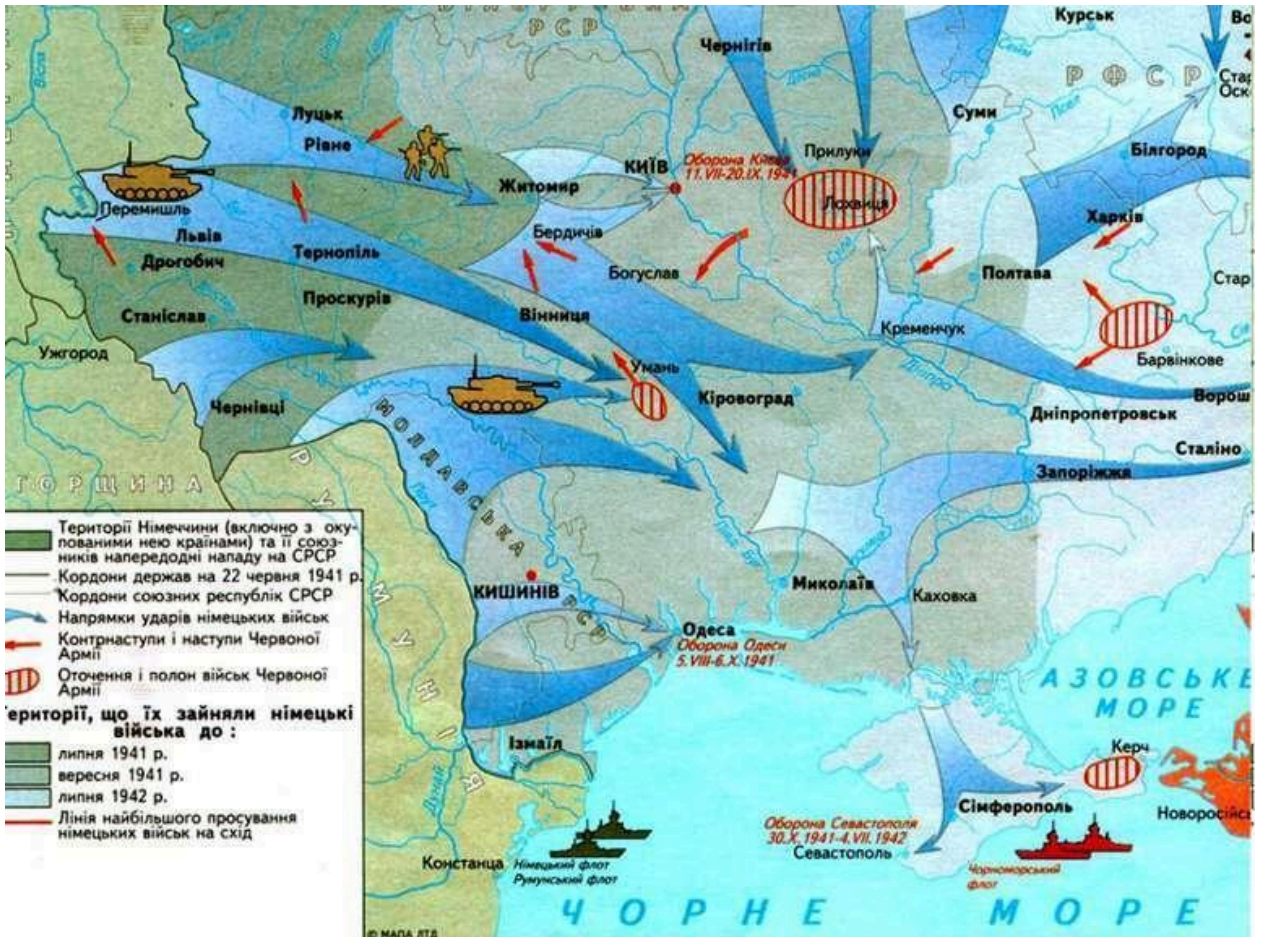
22липня 1942р - остаточне загарбання України та встановлення окупаційного режиму.

Значення :

Зірвана спроба ворога з ходу заволодіти Києвом,дала можливість радянським військам підготувати оборону на підступах до Києва.

Зміна напрямку головного удару; провал плану «Барбаросса».відволікались значні сили ворога, завдавали йому великих втрат, зірвані плани знищення Чорноморського флоту.

Мапа наступу Німеччини на Україну 1941-42рр.

<p>Командуючий Південно – Західним фронтом Михайло Петрович Кирпонос</p>	<p>Командуючий групою «Південь» - фельдмаршал Карл Рудольф Герд фон - Рундштедт</p>
	

Окупація України. «Новий порядок».

Ліквідація державності України – розчленування на окупаційні зони (1941р)

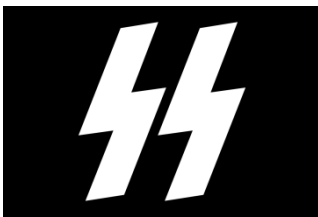

«Новий порядок»

Система масового знищення людей- масові розстріли населення (близько 4 млн осіб), військовополонених (2млн осіб), голодомор, концтабори, гетто, терор, репресії, расова дискримінація.

1941р – початок масових розстрілів людей різних національностей, переважно євреїв (протягом 103 тижнів кожного вівторка та п'ятниці) у Бабиному Яру в Києві; у перші місяці окупації розстріляно 850 тис. євреїв.

Система каральних органів – державна таємна поліція Німеччини (гестапо), нацистська служба безпеки (СД), загони (СС). Допоміжні адміністрації з осіб, які співпрацювали з нацистами (колабораціоністи), - старости в селах, бургомістри в містах, голови в районах, допоміжна поліція.

 	<p>Система економічного пограбування й експлуатація людських ресурсів – примусова праця населення України на підприємствах по 12-14 годин, у колгоспах. Запровадження поборів (податки на будинок, садибу, худобу, город) Вилучення у населення продуктів харчування та худоби (85% постачання Німеччини продуктами з окупованих територій здійснювалось за рахунок України) Вивіз робочої сили (остарбайтерів) до Німеччини (протягом 1942-45рр з України вивезено близько 2,5 млн осіб)</p>
	<p>Ідеологічна обробка населення- мета – підрич ідеології сталінського режиму, придушення волі до опору, розпалювання національної ворожнечі.</p>
	<p>Ліквідація довоєнної системи освіти</p>
	<p>Вивіз культурних цінностей</p>

Рух Опору в Україні (1941 -1942рр)

Рух Опору – це рух за визволення України від фашистських та інших тоталітарних поневолювачів; складова частина антинацистського руху Опору

в країнах Європи, окупованих під час Другої світової війни.

Основні течії руху Опору в Україні

радянська

мета:

визволення від фашистських загарбників, відновлення радянської влади.

райони діяльності: Полісся, Черніговщина, Сумщина.

організаційне оформлення:

-1941-42рр - створення партизанських з'єднань О. Федорова, С.Ковпака, О.Сабурова, М.Наумова, П.Вершигори.

20 червня 1942 р - створено УШПР на чолі з Т.Строкачем підпільні організації

"Партизанська іскра" - с. Кримка Миколаївської області (кер В. Моргуненко); м.Ніжин (керівник Я.Батюк)

націоналістична

мета:

відновлення української держави, звільнення від фашистів та радянської влади.

райони діяльності:

Волинь, Галичина, Полісся.

організаційне оформлення:

1941 р - "Поліська Січ" на чолі з Тарасом Боровцем

(Бульбою);

14 жовтня 1942р - створення УПА

(очільник Д.Клячківський (Клим Савур); у 1943 -50рр - Р. Шухевич (Т.Чупринка);

1943р утворення дивізії "СС-Галичина" за сприяння керівника ОУН (М) А.Мельника який співпрацював з німцями.

1941р - комплектування з батальонів "Нахтігаль" і "Роланд" Легіону українських націоналістів під керівництвом ОУН(Б) під проводом С.Бандери

польська

мета:

визволення від загарбників, повернення Польської держави, повернення західноукраїнських земель до складу Польщі

райони діяльності

Волинь, Полісся.

організаційне оформлення керівні органи в 1941-1942рр : Армія Крайова, Армія Людова.

30 червня 1941р –ОУН проголосила «Акт відновлення Української держави» і сформувала національний уряд на чолі з Ярославом Стецьком. Проте Німеччина не підтримала проголошення Української держави, заборонила діяльність уряду.Були заарештовані **С.Бандера, Я.Стецько**, почалися масові арешти членів ОУН

Україна в 1943 р.

	<p>19 листопада 1942- 2 лютого 1943рр</p>	<p>Сталінградська битва. Після закінчення битви розпочалось визволення України</p>
	<p>Грудень 1942р</p>	<p>Початок звільнення Лівобережної України. Село Півнівка (Луганська область) – перший населений пункт, визволений військами Південно – Західного фронту (командувач М.Ватутін)</p>
	<p>5 липня -23 серпня 1943р</p>	<p>Курська битва. « Рейкова війна» - операція радянських партизанів із зруйнування залізниць, мостів, залізничних ешелонів. Звільнення Лівобережної України, Донбасу.</p>

	<p>23 серпня 1943р</p>	<p>Визволення Харкова</p>
	<p>Серпень – грудень 1943р</p>	<p>Битва за Дніпро. 8 вересня - визволення Сталіно (Донецька) 20 вересня – визволення Сум 21 вересня – визволення Чернігова 21-22 вересня – червона армія вийшла до Дніпра в районі Прип'яті на 750 – км фронті 22 вересня – завершення визволення Донбасу 23 вересня – визволення Полтави 14 жовтня – визволення Запоріжжя 25 жовтня – визволення Дніпропетровська та Дніпродзержинська 6 листопада- визволення Києва 14 грудня – визволення Черкас 31 грудня - визволення Житомира</p>

Україна на завершальному етапі війни (1944-1945рр)

	<p>25 січня- 17 лютого 1944р</p>	<p>Корсунь –Шевченківська операція(відкриття для Червоної армії шляху на Правобережжя)</p>
	<p>2 лютого 1944р</p>	<p>Визволення Луцька та Рівного</p>

	<p>22 лютого 1944р</p>	<p>Визволення Кривого Рога</p>
	<p>13 березня 1944р</p>	<p>Визволення Херсона</p>
	<p>20 березня 1944р</p>	<p>Визволення Вінниці</p>
	<p>25 березня 1944р</p>	<p>Визволення Проскурова</p>
	<p>28 березня 1944р</p>	<p>Визволення Миколаєва</p>
	<p>29 березня 1944р</p>	<p>Визволення Чернівців</p>
	<p>10 квітня 1944р</p>	<p>Визволення Одеси</p>

	<p>8 квітня-12 травня 1944р</p>	<p>Кримська операція</p>
	<p>13 квітня 1944р</p>	<p>Визволення Сімферополя</p>
	<p>9 травня 1944р</p>	<p>Визволення Севастополя</p>
	<p>12 травня 1944р</p>	<p>Повне визволення Криму</p>
	<p>15 травня 1944р</p>	<p>Визволення Тернополя</p>
	<p>13 липня -29 серпня 1944р</p>	<p>Львівсько – Сандомирська операція</p>
	<p>27 липня 1944р</p>	<p>Визволення Львова, Станіслава, Перемишля</p>

	<p>20-29 серпня 1944р</p>	<p>Ясько –Кишинівська операція, у ході якої визволена Ізміайльська обл. УРСР</p>
	<p>8 жовтня 1944р</p>	<p>Визволення останнього населеного пункту УРСР у її довоєнних кордонах – с.Лавочне Дрогобицької обл.</p>
	<p>14 жовтня 1944р</p>	<p>Офіційний день закінчення вигнання військ Німеччини з України.</p>
	<p>28 жовтня 1944р</p>	<p>Визволення Ужгорода, решти населених пунктів Закарпатської України</p>

Втрати України в роки війни

	<p>Цивільне населення</p>	<p>4 млн осіб</p>
	<p>армія</p>	<p>Загинуло 1,3млн воїнів</p>

	Військовополені	Знищено 1,4 млн осіб
	Вивезено до Німеччини	2,4 млн осіб
	Міста і села	Зруйнувано 714 міст ,селищ,понад 28 тис.сіл, 647 тис. житлових будинків, 10 млн осіб залишилося без даху над головою
	Промисловість і сільське господарство	Знищено 16159 підприємств, 27910 колгоспів, 872 радгоспи, 1300 МТС. Вивезено в 1943-44рр. мільйони тонн зерна, тисячі тонн м'яса і м'ясних виробів.олії, цукру,мільйони тонн фуражу та картоплі

Тема : Післявоєнна відбудова й розвиток України

(1945 – початок 50-хрр)

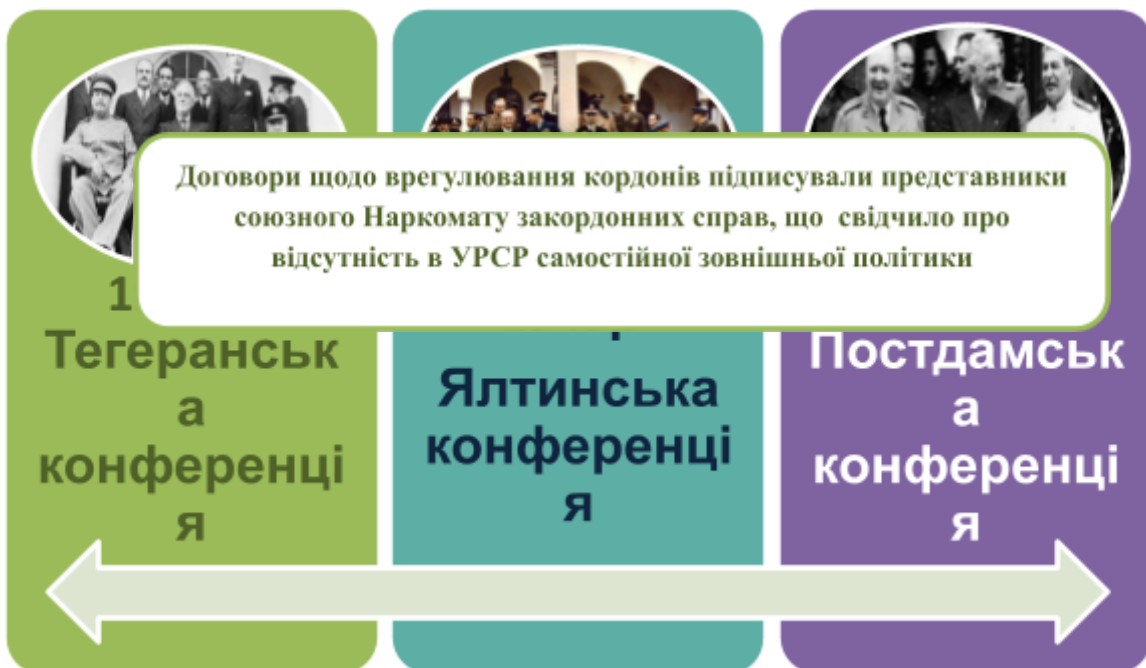
- 1 Підвищення міжнародного статусу України. УРСР – спів засновниця ООН.
- 2 Соціально – економічні труднощі післявоєнної епохи. Голод 1946 -47рр.
- 3 Успіхи у відбудові промисловості, транспорту, сільського господарства.
- 4 Внутрішньополітичне життя в Україні. Партійне керівництво України. Продовження політичних репресій.
- 5 Колективізація західноукраїнського села. Львівський собор 1946 р та ліквідація УГКЦ. Рух ОУН-УПА. Операція «Вісла».

1945 – початок 50-х років – період відбудови в історії УРСР та СРСР: об'єднання українських земель у межах СРСР, відновлення зруйнованого війною народного господарства, соціально – культурної сфери, повернення до мирного життя

Внутрішньополітичне становище України

Територіальні зміни УРСР

Після Другої світової війни питання про повоснні кордони України вирішували держави антифашистської коаліції – СРСР, США та Велика Британія

Урегулювання державного кордону з Польщі

16 серпня 1945 р –радянсько- польський договір:
-лінія кордону пролягла за 5-6 км від «лінії Керзона» на користь Польщі;
-до Польщі перейшла значна частина українських етнічних земель – 30км територія в районі р.Солонія і м.Крилов (Надсяння, Демінадина, Удольщина Південна)

Вирішення питання про Закарпатську Україну

-29 червня 1945 р- підписано договір між СРСР і Чехословаччиною про злиття Закарпатської України з Радянською Україною;
22 січня 1946 р.- створення в складі УРСР Закарпатської області з центром в Ужгороді

Урегулювання державного кордону з Румунією

- 10 лютого 1947 р- підписано радянсько- румунський договір; до УРСР відійшли Північна Буковина, частина Бессарабії
- (Хотинський, Акерманський , Ізмаїльський повіти), тобто юридично закріплено кордони, Установлені в 1940р.

Передача Кримської області Україні

1954 р- СРСР передав Крим до складу УРСР на честь 300-річчя Переяславської угоди, мотивуючи це рішення спільністю економіки, територіальною близькістю

Наслідки територіальних змін УРСР після Другої світової війни

Возз'єднання українських земель у складі однієї держави.
Остаточне формування території сучасної України.

виникнення умов для консолідації української нації

Міграція населення внаслідок урегулювання кордонів

Економічне становище України (1945 –початок 50-хроків)

Серпень 1946р – прийняття Верховною Радою УРСР Закону про п'ятирічний план відбудови й розвитку народного господарства України на 1946-1950рр.

Мета : відбудова народного господарства УРСР.

85% - у важку промисловість.
у 1950р. виробництво промислової продукції України в порівнянні з 1940 р. становило 115%, а в 1953р - 173%

10% - у легку промисловість.
У 1950р - легка промисловість України ледве досягла 80% довоєнного рівня

5% - у сільське господарство.
у 1950р обсяг валової продукції сільського господарства України становив 91% від обсягу 1940р

- Відбудова важкої промисловості (пріоритетні галузі – вугільна та металургійна промисловості, електроенергетика, машинобудування, транспорт) здійснювалася за рахунок легкої промисловості, виробництва товарів народного споживання, розвитку соціальної сфери та сільського господарства, науки та культури, які держава асигнувала за залишковим принципом.
- Ціною самовідданої праці народу України до початку 50-хроків відновлено довоєнний рівень промислового виробництва у вартісних показниках, за фізичним обсягом рівня виробництва 1940р було досягнуто лише в середині 50-х років

Голод 1946-47рр

Об'єктивні причини:

Посуха та неврожай 1946р

Зменшення посівних площ внаслідок війни
Нестача техніки
Низька продуктивність колгоспно –радгоспного виробництва.
Нестача спеціалістів, робочої сили

Суб'єктивні причини

- Економічна політика радянського керівництва в центрі й на місцях, яка нехтувала проблемами сільського господарства:
- Керівництво знало про злидеє в сільському господарстві України і не вжило запобіжних заходів; намагалося голодом придушити національну самосвідомість українців.

- Надмірно високі обсяги й нереальні плани заготівель хліба (у липні 1946р плани заготівель збільшено з 340 до 360 млн пудів).
- Посилення репресій проти українського населення:
- Виконання Закону від 7 серпня 1932 р « про п'ять колосків»: тисячі колгоспників були засуджені як «саботажники» та « підричники соціалістичного господарства на селі»;
- Прийняття 1947 р. Верховною Радою СРСР указів « Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і суспільного майна», « Про посилення охорони особистої власності громадян»; голодних людей за зрізання і збір колосків карали ув'язненням на строк від 7 до 10 років із конфіскацією майна й оголошували «ворогами народу» (на вересень 1947 р. до суду надійшло 10 тис справ);
- Експорт зерна до Польщі, Болгарії, Румунії, Чехословаччини, Східної Німеччини (соціалістичні країни) в 1946р. ,що склав 1,7млн тонн.
- Використання державних ресурсів як допомоги почалося тільки навесні 1947р, коли смертність населення від голоду набула масового характеру.

Наслідки

У 1946 -1947рр. в Україні від голоду померло близько 1 млн осіб

Ліквідація Української греко – католицької церкви (УГКЦ) у західних областях УРСР

Мета

- ліквідувати духовну основу українства на західноукраїнських землях.
- підірвати український національний – визвольний рух, який підтримувала УГКЦ;
- спиряти зміцненню радянської влади в Західній Україні.

Андрей Шептицький (1865 – 1944)
Предстоятель УГКЦ

Йосип Сліпий (1892-1984) митрополит
Галицький та Архієпископ Львівський

Етапи ліквідації УГКЦ

березень 1945р - схвалення Й.Сталіним інструкції про ліквідацію УГКЦ.

11 квітня 1945р - арешт митрополита Й.Сліпого, який після смерті митрополита А.Шептицького в 1940р очолює УГКЦ, та інших єпископів.

8 березня 1946р - проведення у Львові псевдособору (за підтримки сталінського режиму), прийняття рішення про скасування УГКЦ. Перехід УГКЦ у підпілля, яке назвали "церква у катакомбах"

Масові депортації

9 вересня 1944р- підписання між Польським комітетом національного визволення і урядом УРСР угоди про обмін населенням

січень - квітень 1946р.- "Велика блокада"

28 квітня - 29 липня 1947р - акція "Вісла"

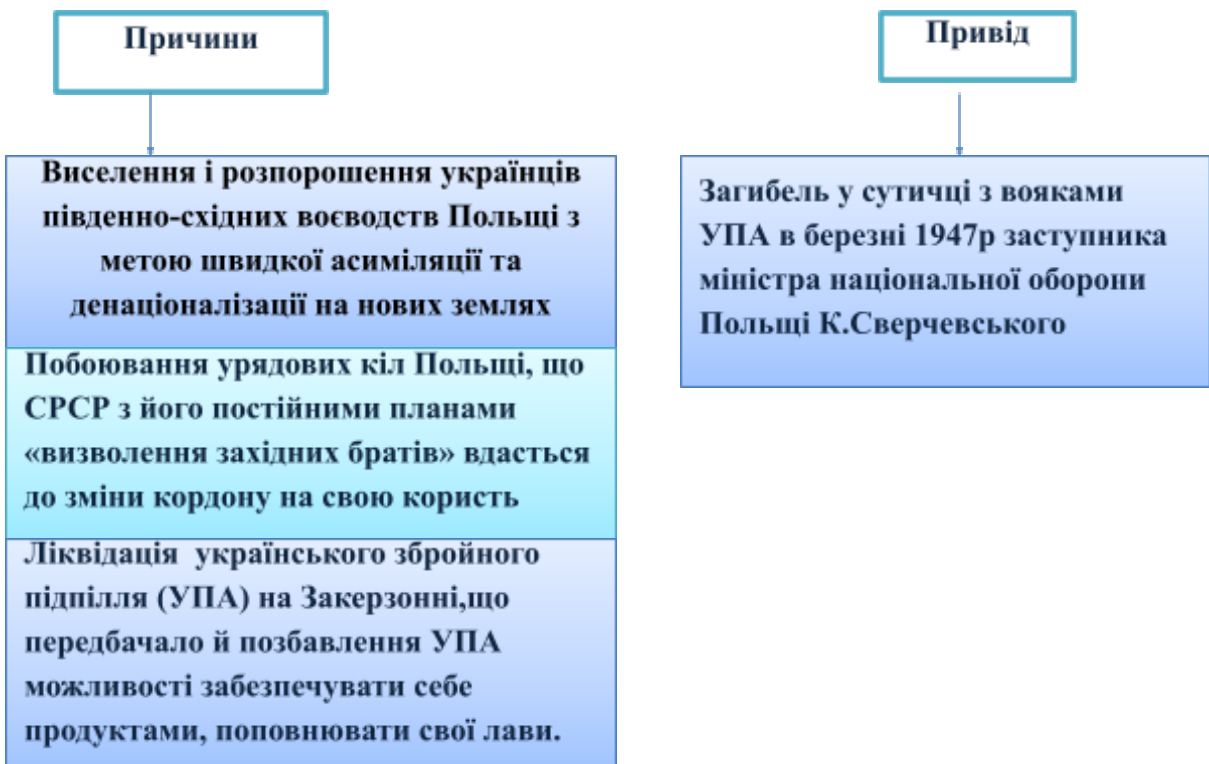
21-26 жовтня - операція "Захід"

5 березня 1950р- загибель Романа Шухевича

Акція «Вісла»

Військово – політична операція польської прорадянської влади, що стала інструментом етнічної чистки й полягала в депортації українського населення з південно-східних регіонів Польщі (Лемківщина, Холмщина, надсянняй Підляшшя) до її північно – західних земель

Наслідки

Протягом 1944-46рр із Галичини і Волині до Польщі було переселено 800 тис поляків, а з Польщі до України – близько 500 тис українців. з Закарпаття до північно – західних воєводств Польщі було виселено 150 тис українців.

Етнічна чистка- усунення насильницькими методами з визначених територій представників «небажаних» етнічних груп

Діяльність ОУН-УПА

Методи боротьби – антирадянська пропаганда, терористичні акти проти співробітників каральних органів, партійно – радянських працівників, колгоспної адміністрації, фахівців з інших областей УРСР. Псування колгоспного майна, руйнували МТС, клуби, кіноустановки,вантаження сільгосппродукції

з 1945 року керівництво УПА переходить до тактики партизанської війни "малими групами" з дислокацією в лісових масивах, розгорнули будівництво підземних сховищ (бункерів, криївок)

бойкот виборів до Верховної Ради СРСР у лютому 1946р, які мали легалізувати радянську окупацію. нищили документацію виборчих комісій, радянські агітаційні матеріали, здійснювали напади на виборчі дільниці, проводили свою пропаганду.

Мудрого – не одурити,
Чесного не купити,
Мужнього – не зламати
Роман Шухевич

Командуючі УПА

Роман Шухевич(1907 -1950рр)

Василь КУК(1913-2007рр)

Умови розвитку культури України в другій половині 40 – х – на початку 50 – х років.

Посилення процесу русифікації

Ждановщина

ідеологічна кампанія зі знищення вільномислячих діячів літератури і мистецтва в СРСР, пов'язана з діяльністю А Жданова (секретаря ЦК КПРС з ідеології)

Лисенківщина

розгром генетики під проводом академіка АН УРСР та СРСР Т.Лисенка в 40-60-хрр.

Космополітизм

Теорія, яка проповідує байдуже ставлення до Батьківщини та свого народу, заперечує патріотизм, національну незалежність, національну культуру й висловлює ідею створення світової держави, устанавлення світового громадянства

Рекомендована література:

Гунчак Тарас. Україна: перша половина ХХ ст. Нариси політичної історії. – К., 1993.

Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.

Коваль М., Кульчицький С., Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990.

Тема : Україна в умовах десталінізації (1956-1964рр)

1 Смерть Сталіна. Початок десталінізації ХХ з'їзд і Україна. Початок політичної реабілітації. Наростання опору десталінізації з боку консервативних сил.

2Адміністративно – територіальні зміни. Вхідження Кримської області до складу України.

3 Реформи економіки. Розвиток економіки України в середині 50-рр першої половини 60 –хроків. Раднаргоспи.

4 зміни в аграрному секторі. Екстенсивні шляхи розвитку сільського господарства. Піднесення соціального статусу селянства.

5 зародження дисидентського руху в Україні. Причини появи та особливості дисидентського руху в Україні .

ВІДЛИГА -це період в історії СРСР (1953 – 1964рр), коли при владі знаходився М.Хрущов. Характеризується відходом від жорстокої сталінської тоталітарної системи, спробами її реформування в напрямку лібералізації, демократизації,гуманізації.

**Десталінізація (1956 -1964рр) – це процес засудження й відмова від найбільш
брутальних сталінських методів управління державою, демократизація
суспільно –політичне життя СРСР без докорінних змін існуючої системи**

14-25 лютого 1956р – закриті засідання XXз'їзду КПРС, виступ на ньому М.Хрущова з доповіддю « Про культ особи та його наслідки», в якому йшлося про:

- Засудження « культ особи Й Сталіна»;
- Викриття злочинів Й.Сталіна та його оточення (репресії, депортації народів, сталінські методи соціалістичного будівництва в СРСР)

Складові десталінізації

Політична реабілітація – виправдання, відновлення в правах несправедливо звинувачених, зганьблених чи засуджених осіб

Етапи реабілітації

Наслідки десталінізації

Позитивні:

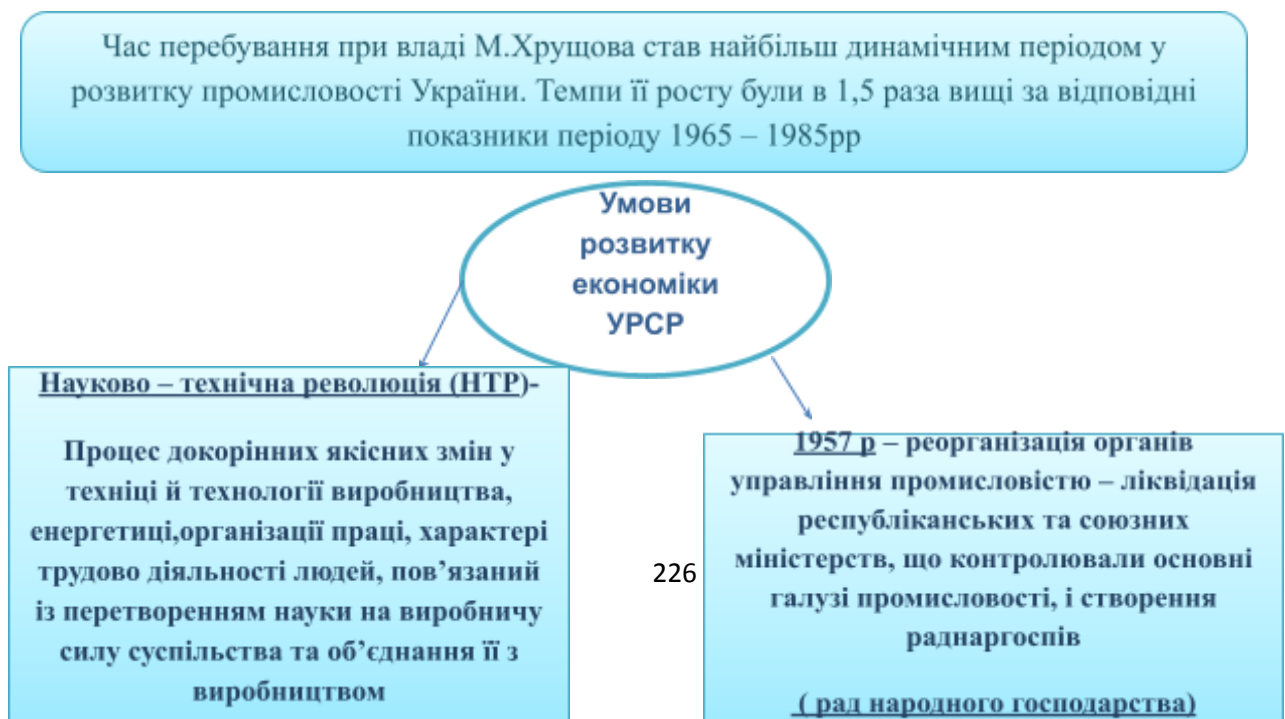
- реабілітація репресованих у 30-х роках партійних, радянських, військових, культурних діячів В.Затонського, Є Квірінга, С.Косіора, В.Чубаря, П.Постишева, Ю Коцюбинського, Г.Косинки та інш;
- 1956 – 1959 рр – реабілітація 250 тис осіб (більша частина посмертно);
- 1957р – звільнення з таборів та спец поселень близько 65 тис осіб;
- ліквідація системи ГУТАБу(звільнення десятки тисяч в'язнів);
- ліквідація військових трибуналів МВС та особливої наради МВС, яка мала право застосовувати в адміністративному порядку висилку, заслання та ув'язнення;

- 1955р- створення в УРСР органів прокурорського нагляду за дотриманням законності;
- зростання впливу української партійно –державної еліти в союзному керівництві(Л.Брежнєв, О.Кириленко, М.Підгорний, Д.Полянський);
- можливість розвитку української культури;
- поява «шістдесятників»;
- повернення імен забутих письменників, художників, учених.

Негативні

- 1963р – припинення процесу реабілітації(розпочалися нові репресії);
- не були реабілітовані жертви політичних репресій 20-30рр: селяни, репресовані в роки колективізації; депортовані народи з південних районів України та Криму (кримські татари, греки); засуджені за» український націоналізм», діячі ОУН-УПА;
- повільне проведення реабілітації, оскільки в органах безпеки й прокуратури працювало чимало тих, хто був причетний до масових репресій;
- прийняття Верховною Радою СРСР Закону « Про кримінальну відповідальність за державні злочини» , введенн в Кримінальному Кодексі статті « Антирадянська агітація і пропаганди», що давало радянській владі можливість проводити нові політичні репресії;
- ідеологічний тиск: русифікація, «злиття націй»;
- залишковий принцип забезпечення соціально – культурної сфери;
- 50-60 –ті роки –проведення антирелігійної кампанії:закриття храмів,церков,ліквідація релігійних общин.

Стан економіки України наприкінці 50- х – у першій половині 60 – х років

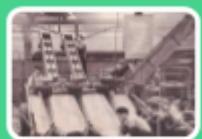

Стан промисловості України у 50-х – першій пол. 60

–х рр.

поява нових галузей - легкового автомобілебудування, виробництва автоматичних і телемеханічних приладів, електронно -обчислювальних машин, штучних матеріалів:

будівництво підприємств машинобудування на півдні України
- у Дніпропетровську - заводи важких пресів та бурякозбиральних комбайнів;
- у Кременчуці - завод вантажних автомобілів;
- у Херсоні - завод сільськогосподарських машин

розвиток авіабудування:
1960р - початок виробництва реактивних повітряних лайнерів ТУ-104

модернізація та запровадження нових зразків техніки, обладнання, приладів (кукурудзозбиральних комбайнів, металорізальні верстаки) але їхня якість була низькою, а металомісткість - значною)

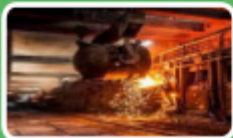

здійснення комплексної механізації та автоматизації виробництва

машинобудування металургія і паливно – енергетичний комплекс

швидкі темпи розвитку Криворізького гірничозбагачувального комбінату (найбільшого в Європі)

будівництво нових доменних печей і мартенів (за рівнем виробництва чорних металів на душу населення Україна випереджала висорозвинені країни світу)

спорудження та експлуатація Дніпровського каскаду, Кременчуцької, Дніпроджержинської, Каховської, Київської ГЕС

освоєння нових вугільних районів - Львівсько-Волинського, Дніпровського

приведення до ладу ТЕС- Ворошиловградської, Миронівської, Придністровської

Легка та харчова промисловість

1959 -1965рр - спорудження і реконструкція 700 підприємств легкої та харчової промисловості

збільшення вдвічі випуску товарів культурно - побутового призначення і господарського використання

1962-1964 рр - повільний розвиток легкої промисловості, наслідок - нестача товарів народного споживання

Стан сільського господарства України наприкінці

50-х – у першій половині 60-х років.

Хрущовські «надпрограми»

У 50-60-х роках Україна була одним із основних виробників сільськогосподарської продукції в СРСР.

освоєння цілини

наслідок

- утрата українським селом 90 тис. спеціалістів;
- міграція молоді в цілині райони;
- більшість нової техніки відправлялась в Казахстан, Сибір, на Північний Кавказ

"кукурудзяна кампанія"

наслідок

- 1958 - 1963рр - посівні площі кукурудзи зросли більш ніж у два рази (із 2075,1 тис га до 4528,5 тис га), а валовий збір зерна збільшився з 53 млн 308 тис до 68млн 155тис ц;
- 1958 - 1963рр - знизилась урожайність кукурудзи з 25,2 ц /га до 5ц/га

"Наздогнати і перегнати США у виробництві м'яса, молока й масла на душу населення"

наслідок

- провал усіх планів "наздогнати і перегнати";
- 1963 р - виникнення продовольчої проблеми в УРСР

Середина 1963 року – перетворення сільського господарства на найслабшу ланку радянської економіки.

Дисидентський (опозиційний) рух в Україні

(кінець 50 – х – початок 60-х років)

Дисидентство – це суспільно – політичний рух незгодних з існуючим режимом у державі за дотриманням прав людини

Передумови виникнення:

Причини виникнення

Внутрішні

- Бездержавний статус України.
- Центристська політика Радянського Союзу щодо УРСР.
- Панування радянської бюрократії.
- Утиски національно – культурного та духовного життя України: переслідування за переконання, за власні погляди, думки.
- Проведення русифікації, знищення пам'яток історії та культури українського народу.
- Ігнорування комуністичним режимом прав і свобод людини.
- Підпорядкування інтересів особи інтересам колективу, тоталітарної держави.
- Нехтування загальнолюдськими цінностями.

Зовнішні

- Антикомуністичні виступи в Угорщині, Польщі, Східній Німеччині, Чехословаччині.
- Розпад світової колоніальної системи.
- Розгортання світового правозахисного руху.
- Прийняття ООН у 1948 р Загальної декларації прав людини.

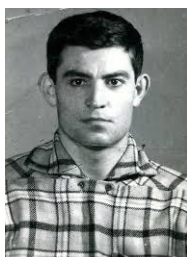
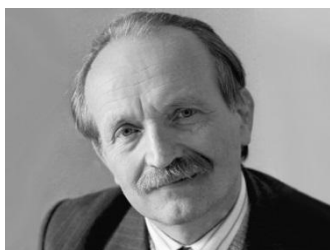
Особливості дисидентського руху в Україні.

мирні, ненасильницькі форми боротьби (самвидави, "підписанти", акції)

Чітко визначені організаційні форми (гуртки, спілки, об'єднання)

Охоплення усіх регіонів України

Участь представників різних верств населення

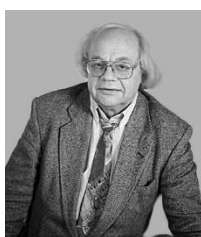

1 В'ячеслав Чорновіл

2 Василь Стус

3 Левко Лук'яненко

4 Іван Драч

Рекомендована література:

Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.

Коваль М., Кульчицький С., Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990.

Світлична В.В. Історія України: Навчальний посібник-К.; Каравела, 2000

Тема : Україна в період загострення кризи радянської системи (1965-1985pp)

1 Політико –ідеологічна криза системи. Жовтневий (1964р) Пленум ЦК КПРС як політичний переворот.

2 Негативний вплив рішень Пленуму ЦК КПРС на політичний та економічний стан в УРСР.Згорання демократичних процесів. Неосталанізм.Посилення центристської командно – адміністративної системи управління і обмеження суверенітету республіки.

3 Діяльність в Україні П.Шелеста і зміщення його з посади першого секретаря ЦК КПУ. В.Щербицький.

4 Конституція УРСР 1978р.

5 Спроби радянського уряду динамізувати соціально –економічне життя. Реформи в промисловості та сільському господарстві. Посилення в управлінні.

6 наростання стагнаційних процесів в 1970роках на початку 80 – х років. Індустріальна гігантоманія.

7 Соціальна сфера буття суспільства.Деформація принципу соціальної справедливості. Порушення прав людини.

8 загострення екологічної кризи.

9 Наростання дисидентського руху. Утворення УГС. Посилення переслідування опозиції наприкінці 70-на поч.80 х рр.

1965 -1985рр – це період «застою» в усіх сферах життя суспільства. Призвів до системної кризи суспільства, кризи радянського ладу, що поширювалася на політику, економіку, соціальні відносини, ідеологію,культуру.

Політико – ідеологічна криза радянського ладу в УРСР

усвідомлення нереальності досягнення мети - побудови комунізму

курс на побудову "розвиненого соціалізму"

всевладдя КПРС

різні ідеологічні лінії в українському керівництві

Течії в Комуністичній партії України.

Націонал – комуністична

1963 -1972рр – перший секретар
ЦК КПУ П.Шелест

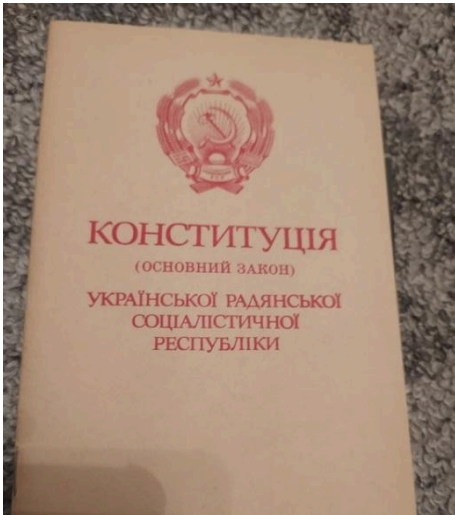
- економічна незалежність України від центру.
- побудова комуністичного суспільства.
- розвиток української культури, мови, освіти, національних традицій

Проімперська

1972 – 1989рр – перший секретар
ЦК КПУ В.Щербицький

- Підпорядкування України центру.
- Орієнтація економіки УРСР на потреби СРСР, на екстенсивні форми й методи ведення господарства.
- Зростання ролі КПРС. Підтримання русифікації, утиски національної мови

20 квітня 1978 р – прийняття нової Конституції УРСР (копії союзної), яка мала декларативний характер і не забезпечувала реальні права народу

Олексій Косигін . Голова Кабінету Міністрів СРСР протягом 16 років. Ініціатор проведення економічної реформи в 1965-1970рр

Промисловість

Наслідки реформи

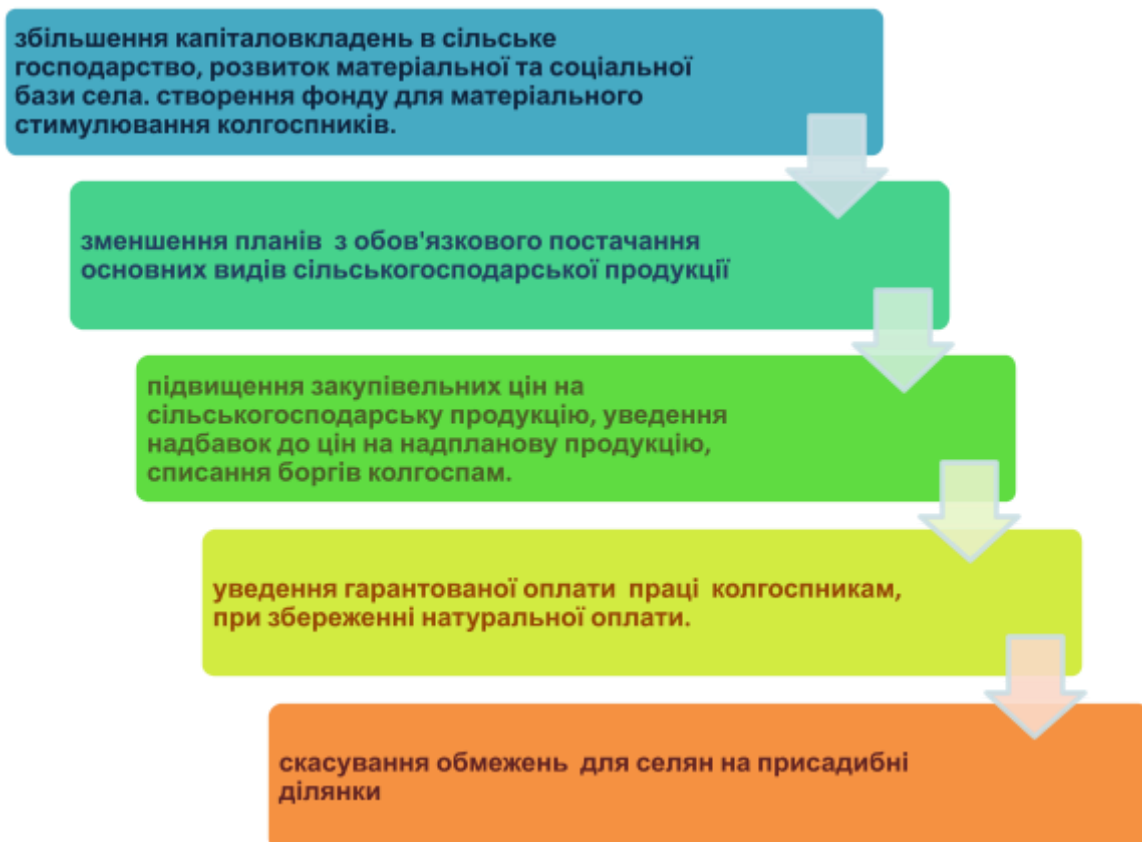

50% - зростання виробництва промислової продукції

28% - зростання продуктивності праці

30% - збільшення національного доходу

Сільське господарство

Етносоціальні процеси в Україні (1965-85рр)

Причини зменшення населення України

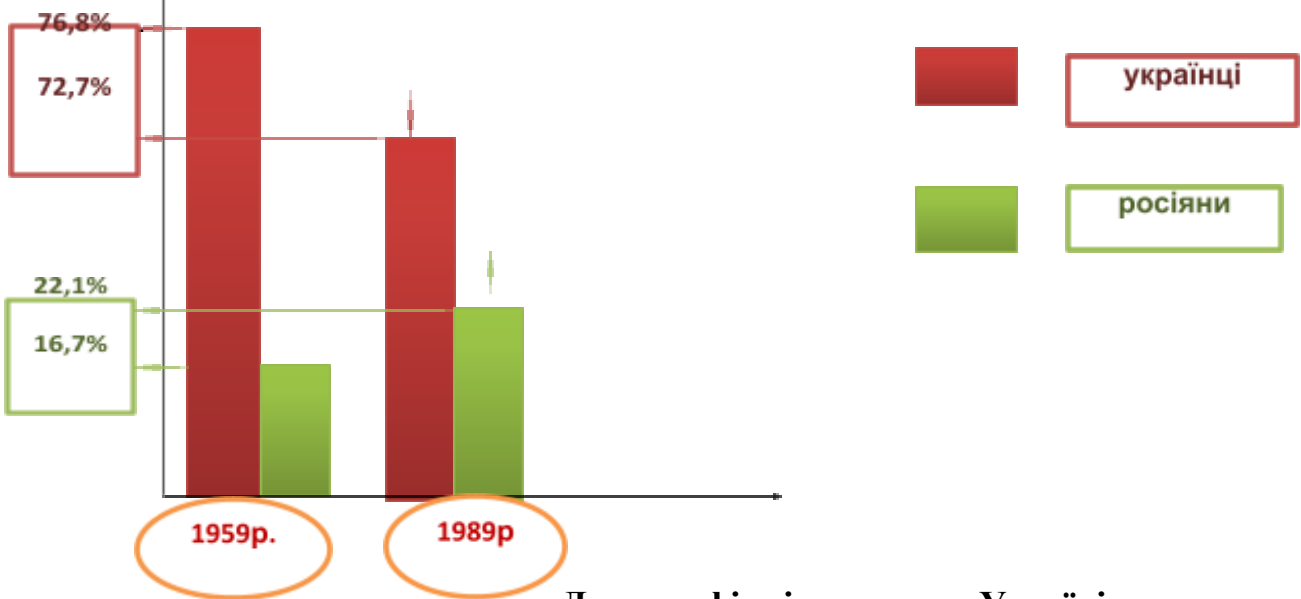
політика "злиття націй"

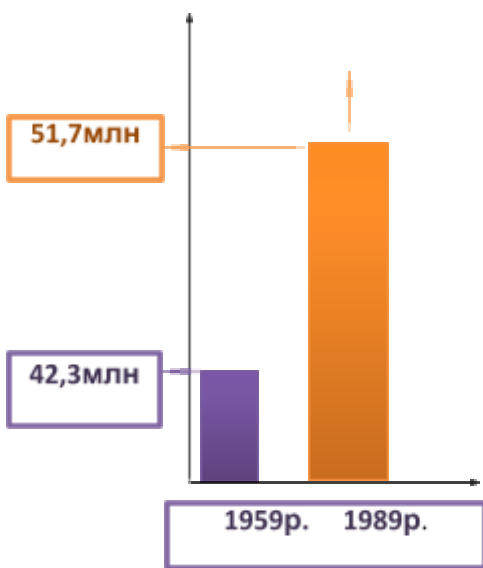
міграція (Сибір, Далекій Схід, Крайня Північ)

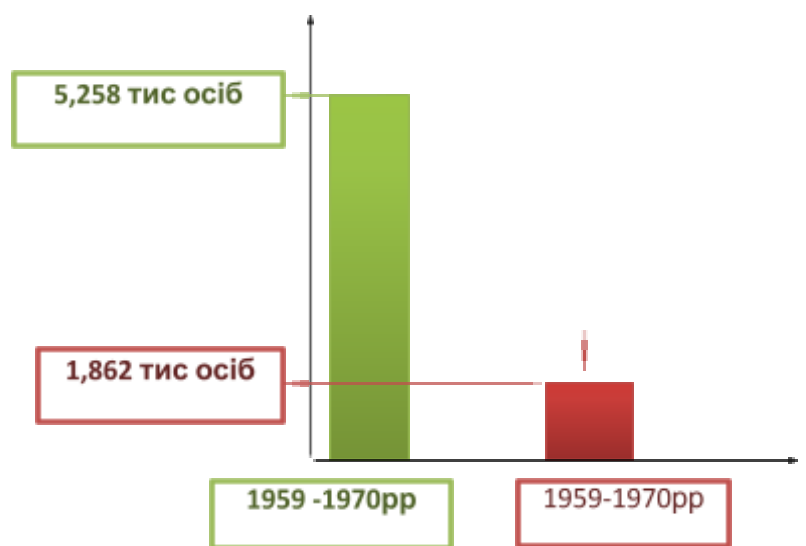
еміграція (до Ізраїлю, Канади та інш країн)

Демографічні процеси в Україні

Загальна кількість населення

Приріст населення УРСР (за даними переписів)

Причини зменшення приросту населення

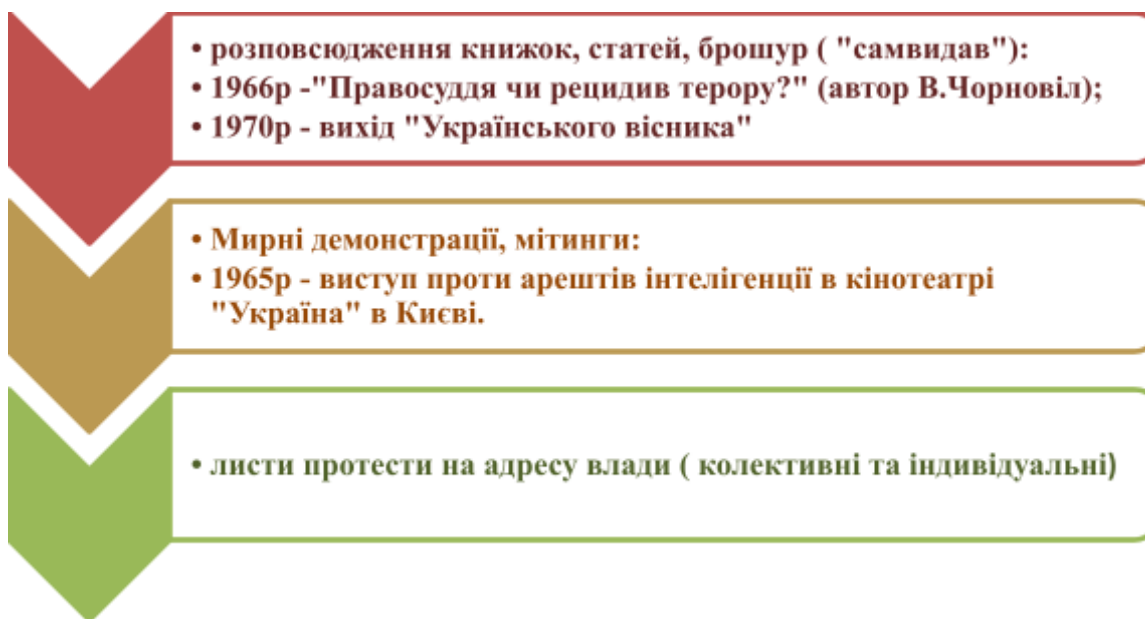

Дисидентський (опозиційний) рух в Україні в період «застою».

Течії дисидентського руху в Україні.

Форми діяльності дисидентів

Діяльність Української Гельсинської Спілки (УГС)

Створення – 9 листопада 1976 р.

Лідер – Микола Руденко

Члени УГС – О.Бердник, П.Григоренко, І.Кандиба, Л.Лук'яненко, О.Мешко, М.Матусевич, О.Тихий, Н.Строката.

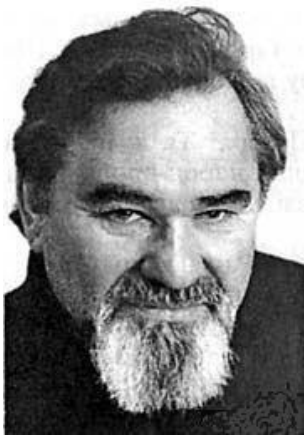
Мета

Ознайомлення:

- *Суспільства України із Загальною декларацією прав людини ООН;*
- *Урядів країн – учасниць Гельсінських договорів і світової громадянськості з фактами порушень прав людини на території України*

У 1975 – 1985рр було засуджено й відправлено до таборів на заслання 25 (337) членів УГС, шість членів позбавлено громадянства, троє загинули (О.Тихий, В.Стус, Ю.Литвин);

УГС – єдина в СРСР відкрита громадська правозахисна організація, що поставила національно – визвольну боротьбу в Україні на правову основу, дотримуючись гуманістичних ідеалів, законності, демократії.

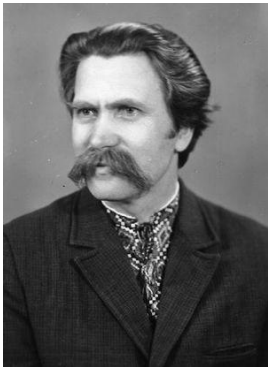
Микола Руденко

Олекса Тихий

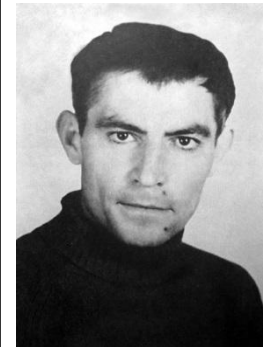
Павло Григоренко

Левко Лук'яненко

Іван Кандиба

Василь Стус

Рекомендована література:

Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.

Коваль М., Кульчицький С., Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990.

Світлична В.В. Історія України: Навчальний посібник.-К.; Каравела,2000.

Тема : Розпад Радянського Союзу й відновлення незалежності України.

1 Погіршення економічної ситуації в Україні в др. пол. 1980- хрр. Характер економічної політики.

2 Чорнобильська катастрофа. Екологічна ситуація в Україні.

3 Формування економічних передумов розпаду СРСР. Зміни у вищому партійно – демократичному керівництві.

4 Спроби оздоровити суспільно – політичне життя. «Перебудова». Невдача спроб реформування СРСР.

5 Зростання політичної активності суспільства. «Гласність». Нові громадські об'єднання. Початок формування багатопартійності в Україні. Вибори до Верховної ради УРСР 1990р.

6 Декларація про Державний суверенітет України 16 липня 1990р.

7 Спрба державного перевороту в СРСР та події в Україні. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991р. Референдум 1 грудня 1991р.

8 Припинення існування СРСР.

Шляхи подолання:

1985 -1987рр – запровадження програм, що мали командно – адміністративний характер, недостатнє фінансування, економічну необґрунтованість, здебільшого утопічність

«Перебудова » в СРСР й Україна

«Перебудова» - це період в історії СРСР (квітень1985 – серпень 1991рр) – спроби партійно – державного керівництва СРСР вивести країну з кризи, що охопила всі сфери життя країни; початок зламу тоталітарної системи.

Особливості «перебудови » вУкраїні

повільніші темпи реформування, ніж у центрі та інших республіках

КПУ не змогли очолити складні перебудовчі процеси, не виробила власної програми розвитку, нехтувала проблемами національного відродження

обмеженість процесу " гласності"

негативні наслідки катастрофи на Чорнобильській АЕС у 1986р

проведення "перебудови" в Україні мирними методами (без кровопролиття, як це сталося в Прибалтиці, Грузії, Азейбайджані, Узбекистані, Таджикистані та інших республіках СРСР)

1985 р - на квітневому Пленумі ЦК КПРС генеральний секретар **М.С.Горбачов** оголосив курс на **прискорення соціально – економічного розвитку СРСР**

Заходи «перебудови» щодо подолання кризи в економіці

1985р –курс на прискорення соціально – економічного розвитку країни

Передбачав:

- створити виробничий потенціал (за три п'ятирічки), що дорівнював би вже існуючому;
- подвоїти національний дохід за рахунок підвищення продуктивності праці;
- запровадити досягнення НТР;
- забезпечити населення житлом, продовольством і товарами масового вжитку.

результат

1985 р – постанова квітневого пленуму ЦК КПРС про прискорення НТР

Прискорення НТР не відбулося

1986 р – Постанова ЦК КПРС про боротьбу з нетрудовими доходами

Переслідування тих, хто обробляє присадибні ділянки або власноруч виготовляв предмети господарського вжитку

1986 р – Закон «Про індивідуальну трудову діяльність», «Про кооперацію»

Об'єднання людей у кооперативи з метою підприємницької діяльності у сфері послуг, громадського харчування і торгівлі. Найголовнішої сфери – виробничої – індивідуальна трудова діяльність і кооперативи майже не торкнулися.

1987 р – Закон «Про державне підприємство»

Підприємствам надана лише деяка самостійність. Продовжувала діяти система директивного планування, центрального фінансування.

Розгортання національно – визвольного руху в Україні.

Проведення мітингів, демонстрацій,
акцій протесту

1989 р - страйки шахтарів (літо 1989р – страйк на шахті «Ясинувата - Глибока», через декілька днів страйкували вже 193 шахти з 400);
Січень 1990 р – «Живий ланцюг» від Івано – Франківська через Львів до Києва з нагоди відзначення акту злуки УНР та ЗУНР;
Жовтень 1990 р – голодування студентів на майдані. Революція на граніті

Формування Народного Руху України

Широкий загальнонаціональний рух за «перебудову»

17 квітня 1991р

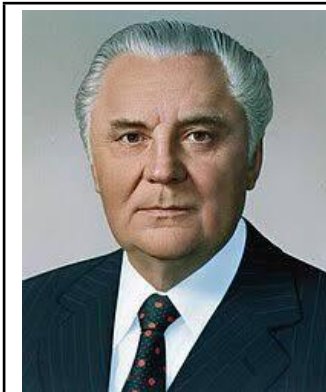
Прийняття Верховною Радою УРСР Закону «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні»

Відродження заборонених і ліквідованих тоталітарним режимом релігійних конфесій – Української греко – католицької церкви та Української автокефальної православної церкви

Політичні зміни в Україні

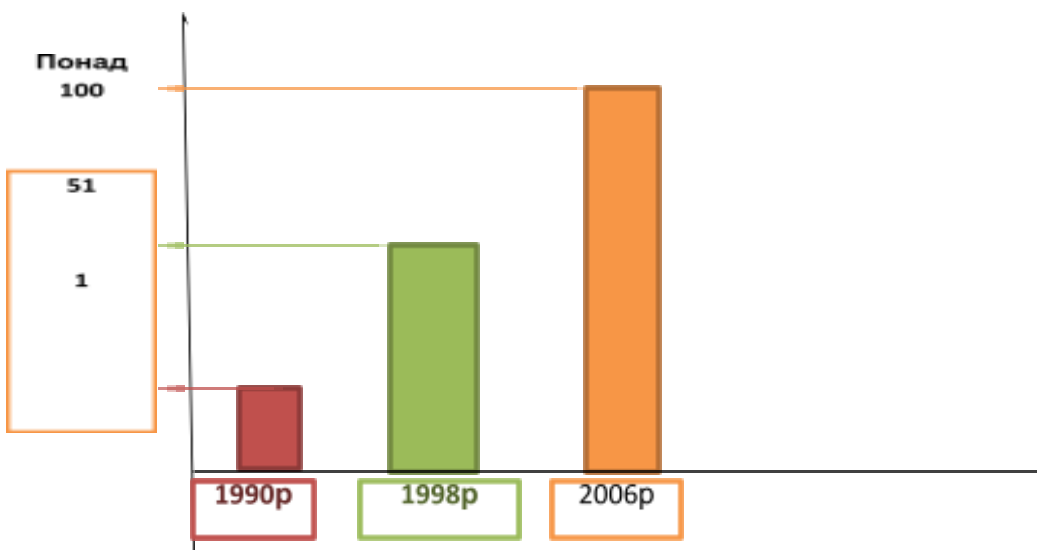
28 вересня 1989 р – Пленум ЦК КПУ (за участю М. Горбачова) в Києві

Звільнення від обов'язків В.Щербицького і обрання першим секретарем ЦК КП України В. Івашка

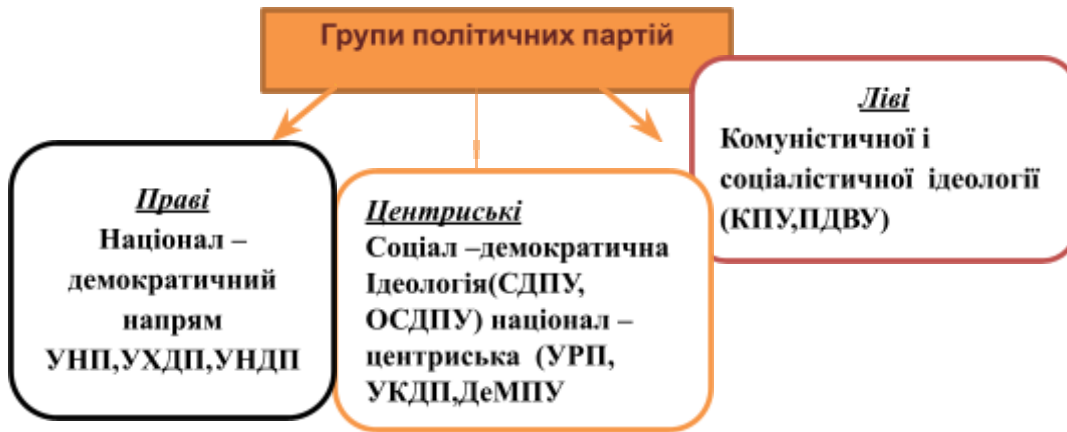

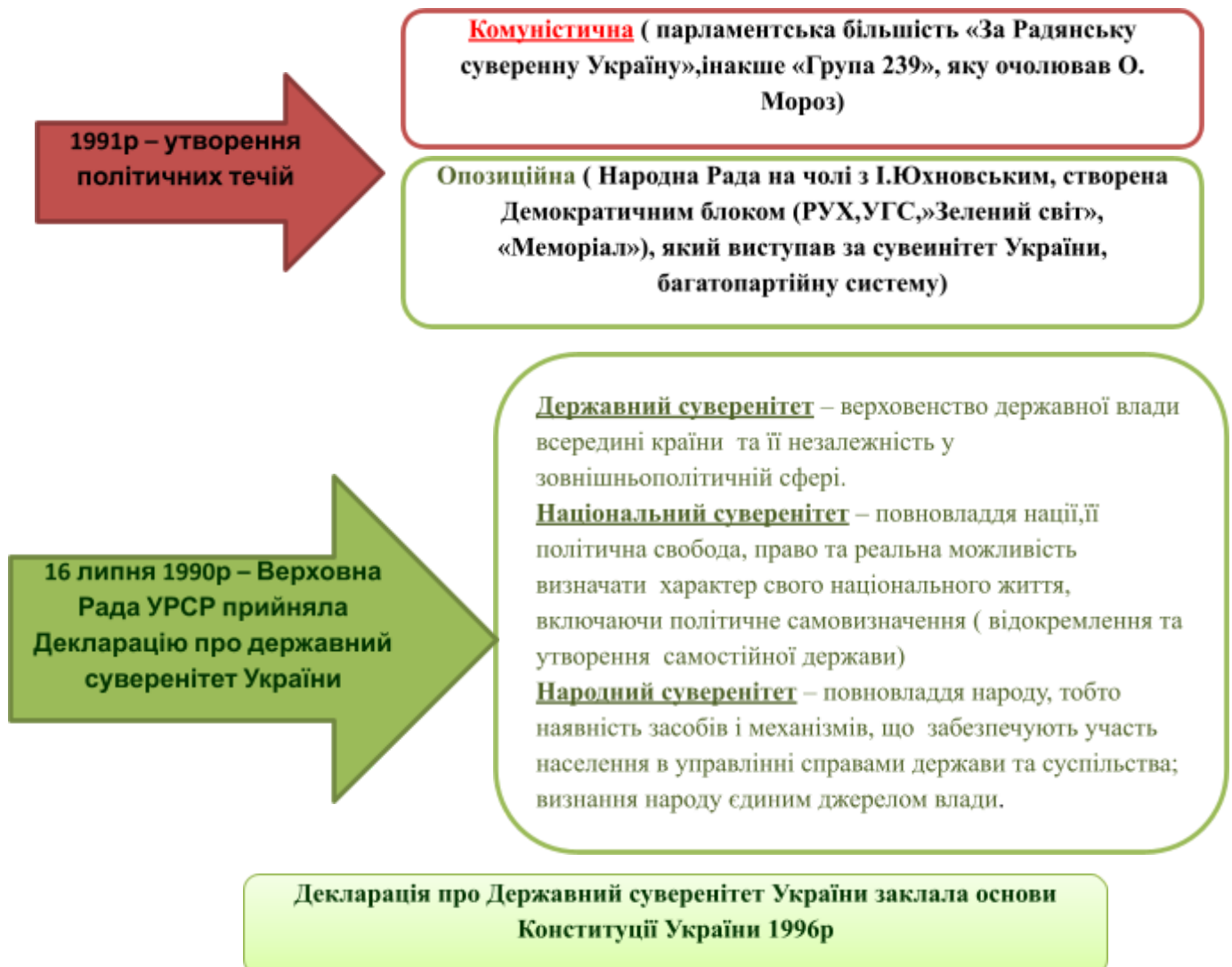
причини

Розгортання багатопартійності в Україні

Формування передумов незалежності України.

3 серпня 1990р – Закон «Про економічну самостійність України»

Основні принципи економічної самостійності України:

- національне багатство та національний дохід є власністю народу;
- різноманітність і рівноправність форм власності та їх державний захист;
- децентралізація власності й роздержавлення економіки.
- повна господарська самостійність, свобода підприємництва всіх юридичних і фізичних осіб у рамках законів України;
- захищеність внутрішнього ринку.

Здобуття Україною незалежності

У зв'язку із загостренням політичного становища в СРСР 19 -21 серпня 1991р відбулася спроба державного перевороту з боку Державного комітету з надзвичайного становища (ДКНС) з метою збереження СРСР та тоталітаризму. Україна обрала власний шлях

24 серпня 1991р – проголошення Акта незалежності України

Відколи Верховна Рада України прийняла «Акт проголошення незалежності України», 24 серпня відзначають як державне свято – День Незалежності України.

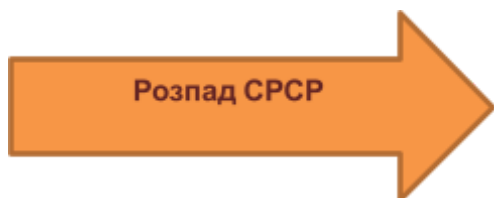
- **Референдум** проводився на підтвердження Акта проголошення незалежності України та виборів Президента України.

1 грудня 1991р – Всеукраїнський референдум і вибори Президента України

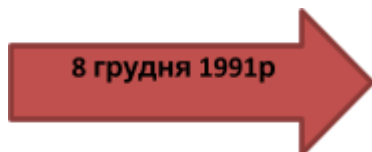
Незалежність підтримали:

- 90,3% населення України;
- У Криму – 54,1 % населення.
- Президентом України обрано Л.Кравчука (кандидати В. Гриньов, Л.Лук'яненко, Л. Табурянський, В.Чорновіл, І. Юхновський)

Причини розпаду

- Фактично унітарний характер держави;
- Недоліки й помилки національної політики(курс на «злиття націй», формування «радянської людини», ігнорування національних проблем)
- Нездатність союзного керівництва подолати економічну кризу;
- Демократизація, гласність;
- Ідеологічна криза КПРС;
- Утрата авторитету влади після кривавих подій у Баку, Вільнюсі, державного перевороту 19 -21 серпня 1991р

Підписання угоди про припинення існування СРСР та створення Співдружності Незалежних Держав (СНД)

Угоду підписано в Біловезькій Пущі (Білорусія) неподалік від Мінська представниками Білорусії, Росії,України

Голова Президії Верховної Ради Білорусії
С.Шушкевич

Президент України
Л.Кравчук

Президент Росії Б.Єльцин

Проголошення незалежності України

Рекомендована література:

Бойко О.Д. Історія України-К.: Академія ,2002;

Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992;

Коваль М., Кульчицький С. , Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990;

Світлична В.В. Історія України: Навчальний посібник.- К.; Каравела,2000.

Тема : Україна в умовах незалежності

1 Становлення владних структур.

2 Економічні проблеми незалежності України. Об'єктивні й суб'єктивні труднощі формування національної економіки.

3 Стратегічні прорахунки у здійсненні реформи. Спад виробництва. Стан справ у сільському господарстві. Етапи утвердження приватної власності на землю.

4 Створення свласної фінансової системи. Запровадження гривні.

5 Позитивні зрушення в економіці 2000 -01рр.

6 становище у соціальній сфері.Екологічні проблеми.

7 Зовнішня політика. Діяльність України в ООН. Відносини України з сусідніми державами.

8 Політичне життя 1993- 2000- рр. Прийняття Конституції України.

<p>Визначення державної території</p>	<p>1991р – установлення недоторканості кордоні, регламентування їх режиму, порядку охорони, перетину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Закон про державний кордон України»; - «Закон про прикордонні війська України»; - Указ Президента України Л.Кравчука «Про утворення Державного митного комітету України»
<p>Формування органів державної влади</p>	<p>Створення системи законодавства. Формування трьох гілок влади:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законодавчої - Верховна Рада України (обирається один раз на 4 роки у складі 450 народних депутатів). - Виконавчої - Вищий орган виконавчої влади – Кабінет Міністрів (уряд) на чолі з Прем'єр – міністром, який призначається Президентом за згодою Верховної Рвди України; - З 1993р – повнота влади передана Президенту України за рішенням Верховної Ради України; - Робочі органи – міністерства, відомства, державні комітети; - Місцеві органи виконавчої влади – місцеві державні адміністрації, - Судової - Верховний Суд України, загальні, арбітражні, військові суди; - З 1996 р – Конституційний Суд; - Контроль за дотриманням законодавства покладено на Генеральну прокуратуру України
<p>Прийняття державної символіки</p>	<p>1992р – затвердження Державного прапора України, Державного гімну, тризуба_ як малого Державного герба України. Стаття 20 Конституції України 1996р закріпила ці символи</p>
<p>Створення законодавства</p>	<p>12 вересня 1991р – Закон «Про правонаступництво»;</p> <p>8 жовтня 1991р – Закон «Про громадянство»</p>

<p>Створення національних збройних сил та органів безпеки</p>	<p>Створення національної армії (ЗСУ): -24 серпня 1991р – прийняття Верховною Радою України постанови «Про військові формування в Україні»: підпорядкування всіх військ, дислокованих на територіях України Верховній Раді, створення Міністерства оборони; - 6 грудня 1991р – прийняття Закону «Про Збройні сили України», за якими військові склали присягу на вірність Україні. -Створення Служби національної безпеки України: -20 вересня 1991р – прийнято постанову Верховної Ради України «Про створення Служби національної безпеки України»(СНБУ),з1992 р – СБУ)</p>
<p>Формування грошової системи</p>	<p>Створення власної грошової одиниці: 10 січня 1992р – запроваджено гривню (в обіг гривня була запроваджена 2 вересня 1996 р , після стабілізації економічного становища. На період з 1992 по 1996 рр в обігу були купони – карбованці)</p>
<p>Становлення України як суверенної держави на міжнародній арені</p>	<p>Установлення дипломатичних відносин з іншими державами: - Визнання України Польщею, Канадою, Угорщиною,Литвою,Латвією, та іншими державами.</p>

Політичне життя в Україні в 1994 -2006рр

<p>1994 р</p>	<p>Вибори до Верховної Ради за мажоритарною системою на багатопартійній основі. Голова Верховної Ради – О.Мороз (СПУ). Вибори Президента .Л.Кучма вдруге обраний Президентом України (1994 – 2005рр)</p>
<p>28 червня 1996 р</p>	<p>Нова Конституція України – Основний Закон, без якого державність є невизначеною, але з прийняттям Конституції конституційний процес не припинився</p>
<p>1998р</p>	<p>Вибори до Верховної Ради України. Голова Верховної Ради – О.Ткаченко (представник блоку Соціалістичної та Селянської партій)</p>
<p>16 квітня 2000р</p>	<p>Всеукраїнський референдум за народною ініціативою (консультативний з питань внесення змін до Конституції та виборчого закону):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Понад 80% учасників висловилися за двохпалатний парламент; - Скорочення кількості депутатів з 450 до 300; - Надання Президентові права достроково припинити повноваження Верховної Ради України (якщо вона протягом одного місяця не сформує постійно діючу парламентську більшість, не затвердить протягом трьох місяців підготовленого і поданого в установленому порядку Кабінетом Міністрів проекту державного бюджету України)

2004 р	Президентські вибори: -31 жовтня 2004р – перший тур виборів (В.Ющенко – 39,26% голосів, В.Янукович – 39,11% голосів) -21 листопада 2004р - другий тур виборів, мітинги виборців в Києві на майдані Незалежності. -21 листопада – 8 грудня 2004 р – масова мирна акція протесту на майдані Незалежності. - 3 грудня 2004 р – Верховний Суд України визнав недійсним результати другого туру президентських виборів. - 26 грудня 2004 р – переголосування (В.Ющенко – 51,99%, В.Янукович – 44,21%) 23 січня 2005 р – інавгурація Президента України В.Ющенка.
--------	---

Президенти України

Леонід Кравчук
(1991-1994рр)

Леонід Кучма
(1994-2005рр)

Віктор Ющенко
(2005-2010рр)

Помаранчева революція(21 листопада – 8 грудня 2004рр)

Незадоволення народу результатами виборів президента України, в ході яких були допущенні численні порушення законодавства (фальсифікації, виборчі«каруселі», підкуп голосів)

Вихід з кризи вдалось знайти завдяки тривалим переговорам. Був напрацьований компроміс:

З боку влади – згода на повторне голосування;
З боку опозиції - згода на конституційну реформу.

8 грудня 2004 року Верховна Рада України законодавчо започаткувала конституційну реформу

- Кабінет Міністрів ставав вищим органом у системі органів виконавчої влади;
- Парламент призначав уряд за поданням Президента України;
- Кандидатуру для призначення на посаду прем'єр – міністра Президент України вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній раді, яка становить більшість у парламенті.
- Верховна Рада працюватиме не 4 а 5 років;
- Вибори до парламенту відбуватимуться на пропорційній основі;
- Президент здобував право достроково припинити повноваження Верховної Ради, якщо протягом одного місяця вона не змогла сформувати парламентську більшість.

Соціально – економічний розвиток України в 1991-1994рр

Позитивні

Висококваліфікована та дешева робоча сила (працездатне населення становило більше половини населення України)

Значні природні багатства

Розвиненість транспортної мережі (залізниці, порти – найрозвиненіша мережа у світі, газо – і нафтоаміопроводи)

Негативні

80 % підприємств працювали на потреби військово – промислового комплексу

Затяжна глибока економічна криза

Стрімкий обвал економіки до 1999р

Відсутність законодавчо – нормативної бази для функціонування економіки в умовах ринку

Промисловість, здатна випускати значний перелік продукції, аж до ракет і космічної техніки

Значний потенціал у розвитку сільського господарства (висока природна родючість ґрунтів)

Відсутність управлінських кадрів і менеджменту, пристосованих до ринкової економіки

Неконкурентноспроможність більшої частини промислової продукції на світовому ринку

Несформованість банківської та фінансової систем в Україні

1992р

Україна – член міжнародного Валютного фонду

Прем'єр – міністр України – Леонід Кучма

Передбачулися заходи:

- обмеження пільгових кредитів;
- скорочення субсидій;
- контроль НБУ за витратами;
- розгортання широкої приватизації;
- жорстка економія енергоресурсів.

Прийняті Закони:

- «Про зайнятість населення»;
- «Про банки і банківську діяльність»;
- «Про бюджетну систему України»;
- «Про власність»;
- «Про цінні папери і фондову біржу»

1992-1995рр

Проведення паювання 94% колгоспів

Усі уряди здійснювали управління адміністративними методами не економічними;

В час «первинного нагромадження» були закладені основи для накопичення значних капіталів в окремих осіб

Приватизація майже не здійснювалась. Державні підприємства у своїй більшості припинили роботу в умовах інфляції, неплатежів, розриву економічних зв'язків, відсутності налагодженої системи збуту.

За період з 1990 -1994рр ВВП скоротився на 44 %, обсяг промислової продукції на 41 %, національний дохід на 54%

У 1994р спад промислового виробництва досяг свого максимуму – 27.7%

Саме в цей час «первинного нагромадження» були закладені основи для накопичення значних капіталів в окремих осіб. Більшість із них формувалися за рахунок експлуатації державних коштів:

- кредитів, субсидій, дотацій; -використання бартерних схем;
- «прихватацією» державних підприємств, використання « фінансових пірамід» та фінансових спекуляцій;
- перепродаж енергоносіїв.

Більшість капіталу було вивезено за кордон. На 1994р «у тіні » перебувало 40% ВВП країни.

Причини гіперінфляції

- Вплив лібералізації цін в Росії;
- Примусовий вихід з рубльової зони (др. пол. 1992р)
- Стрімке зростання цін на енергоносії (за 1992р у 300разів)
- Страйковий рух середини 1992-1993рр, спричинений черговим підвищенням цін на сільськогосподарську продукцію, змусили уряд підняти розміри заробітної плати, яка не була економічно підкріплена;
- Прорахунки у проведенні економічних реформ, фактичне їх припинення у 1993р;
- Недовіра населення до купоно –карбованців (з листопада 1992р – українські карбованці) фінансові операції.

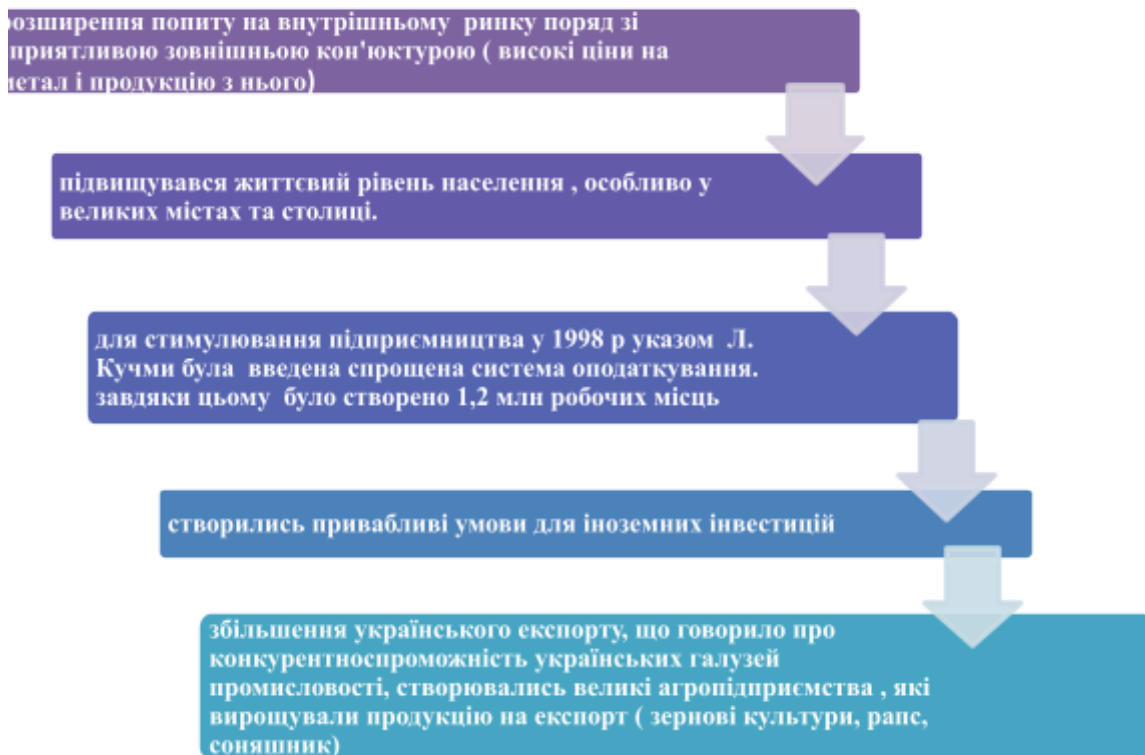
Економічні процеси у 2000-2005рр

У 1999р вперше з'явилися ознаки економічної стабілізації, а з 2000р - розпочалося зростання темпів економіки

Зумовлено виваженою бюджетною та монетарною політикою

Результати економічного розвитку України

Основні напрямки зовнішньої політики України

Діяльність України в міжнародних організаціях

1993р - член Міжнародного валютного фонду

1995 р - член Ради Європи

2000р - Україна - непостійний член Ради Безпеки ООН

2004р - підписання угоди про Єдиний економічний простір (СЄП)

подальше співробітництво з Європейським Союзом (ЄС), здобуття статусу асоційованого члена ЄС.

намір України вступити до НАТО (травень 2002)

налагодження відносин з РФ, державами, що виникли на території колишнього СРСР; 1997р- "Великий договір" між РФ та Україною, підписана угода про Єдиний економічний простір.

вирішення питання державного кордону з Росією, Польщею, Молдовою, Румунією, Білоруссю.

відносини зі США, які надавали Україні постійну економічну, політичну, фінансову й технічну допомогу.

налагодження стабільних взаємовигідних економічних і політичних зв'язків з країнами Сходу, Африки, Латинської Америки

2003р - конфлікт за острів Тузла з РФ. Спроба РФ порушити визначені кордони України.

Рекомендована література:

Бойко О.Д. Історія України- К. Академія,2002;
Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992;
Коваль М., Кульчицький С. , Курносів Ю. Історія України. – Львів, 1990;
Світлична В.В.Історія України: Навчальний посібник.-К.;Каравела,2000.

Тема: Європейський вибір України. Російсько –Українська війна.

- 1 Геополітичний вибір України.
- 2 Президентські вибори 2010 року. Зрив угоди про асоціацію України та ЄС.
- 3Євромайдан. Революція Гідності. Небесна Сотня.
- 4 Президентські та парламентські вибори 2014р. П.Порошенко.
- 5Початок війни Росії проти України.
- 6АТО. Мінські домовленості. «Норманська четвірка».
- 7 Соціально- економічний розвиток України у 2014-2022роках.
- 8 Президентські вибори 2019р.
- 10 Широкомасштабне вторгнення російських військ на терени України.

В умовах політичної нестабільності Україна підходила до чергових президентських виборів 2010р. В.Ющенко обіцяв що вибори пройдуть максимально «прозоро». В другий тур вийшли В.Янукович та Ю Тимошенко. За результатами голосування В.Янукович набрав 48,95% голосів, а Ю.Тимошенко – 45,47%. Інавгурація нового президента В.Януковича відбулась 25 лютого.

Політика президента В.Януковича

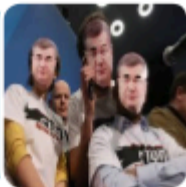
після перемоги В.Януковича, у Верховній Раді розпалась коаліція, тому що блок Литвина перекинувся на сторону Партії регіонів. Відставка уряду Ю.Тимошенко. Голова нового уряду М.Азаров

вересень 2010 року Конституційний суд безпідставно скасовує політичну реформу 2004 р. Контроль над Конституційним судом також був узятий Партією регіонів. Україна стає президентсько-парламентською республікою.

Парламентські вибори у жовтні 2012 року дали більшість голосів Партії регіонів, а приєднання до них депутатів - мажоритарників, дало можливість сформувати більшість у парламенті Партії регіонів.

узурпація влади та формування авторитарного режиму В.Януковича привело до знищення опозиції. Зокрема арешту Ю.Тимошенко у 2011 р.

у країні погіршувався економічний стан. Привабливий бізнес відбирався у власників різними методами і переходив у власність "сім'ї" Януковича. На відібраній заповідній землі була побудована резиденція В.Януковича "Міжгір'я", яка стала символом корупції президентського масштабу. За рейтингом економічної свободи Україна посіла 161 місце серед 177 країн.

За час президенства В.Януковича погіршився політичний клімат у державі. Кожен третій респондент відповів негативно на запитання про вільне висловлювання своєї думки чи політичних поглядів.

у 2010 р. В.Янукович підписав "Харківські угоди" з Росією. Згідно домовленостей ЧФ продовжував перебувати на території України до 2042 р. угода бала ратифікована у Верховній Раді без обговорення громадкістю та за допомогою голосів Партії регіонів, КПУ, блоку Литвина.

Геополітичний вибір України. Кроки України до інтеграції з ЄС.

липень 1993р - Верховна Рада України ухвалила постанову "Про Основні напрями зовнішньої політики України" в якому вперше йшлося про наміри України стати членом ЄС.

1994 р - "Угода про партнерство та співробітництво між Європейським Співтовариством і Україною". Ратифікація документу затяглась до 1998р. це перша угода між ЄС і країною колишнього СРСР про співпрацю. у 2004 р відбулось найбільше розширення ЄС до якого приєднались Литва, Латвія, Естонія, Польща. Україна демонструвала не достатність зусиль .

2007 р стартують переговори щодо укладання нової угоди між Україною та ЄС, яка мала значно розширити можливості співпраці, підписати яку мали у 2009р

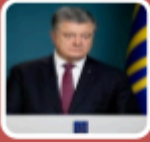

за В.Януковича процес уповільнився але не зупинився. Уряд М.Азарова вів переговори з ЄС, а також виконував вимоги на шляху до підписання угоди про асоціацію. У 2012р її попередньо підписали всі країни ЄС. Підписання угоди мало бути на саміті у Вільнюсі в листопаді 2013р

21 листопада 2013р	Суспільство було збурене відмовою влади підписати угоду. Кілька активістів вийшли на майдан Незалежності в Києві та поширили у соцмережах заклик приєднатись до них. Досить швидко на майдані зібралось до півтори тисячі осіб.
22 листопада 2013р	Акції протесту почались у Донецьку, Івано –Франківську, Луцьку, Львові, Ужгороді.
24 листопада 2013р	В Києві відбулась маніфестація - до 150 тис учасників, які вимагали від влади : відправити у відставку уряд М.Азарова, скликання позачергової сесії Верховної Ради для ухвалення євроінтеграційних законів, підписання В.Януковичем Угоди у Вільнюсі. Було встановлено 15 наметів. Комендантом містечка став А.Парубій.
28 і 29 листопада 2013р	у Вільнюсі відбувся саміт ЄС, В.Янукович поїхав на нього , але угоду не підписав.
30 листопада 2013р	Загін МВС «Беркут» розігнав протестуючих на майдані, жорстоко побив всіх . Такі дії міліції були засуджені 10 об'єздами.
1 грудня 2013р	На вулиці Києва вийшли від 500 тис до 1млн осіб. Був створений Штаб національного супротиву у Будинку

	профспілок. До столиці почали приїжджати протестувальники.
8 грудня 2013р	Відбулось народне віче. У Києві був повалений пам'ятник В.Леніну. почався «ленінопад» по всій країні.
У ніч на 11 грудня 2013р	Влада робить чергову спробу розігнати протестувальників.З Михайлівського собору вдарив набат, підхоплений іншими церквами. Тисячі киян поспішили на допомогу протестуючим. «Беркут» відступив. Люди вимагали повернення до парламентсько – президентської республіки.
16 січня 2014р	За підтримки росії та її президента, Верховна Рада з порушенням процедури ухвалила пакет законів, які згодом назвали «диктаторськими законами».
	Протистояння між мітингарями та силовиками тривало декілька днів із застосуванням водометів, запалювальної суміші, зброї.
22січня 2014 р	Снайпери «Беркута» застрелили Сергія Нігояна, Михайла Жизневського, Романа Сеника. Це викликало бурю гніву, у багатьох містах почали встановлювати контроль над будівлями адміністрацій.
18 лютого 2014р	Протестувальники просувались вулицями до Верховної Ради з вимогами до президента подати у відставку. Силовики почали зачистку майдану, підпалили наметове містечко та Будинок профспілок. Загинуло 36 громадян
20 лютого 2014р	На майдані було убито 50 людей силовиками.
	Верховна Рада приймає постанову «Про засудження застосування насильства, що привело до загибелі мирних громадян України», погоджено час проведення дострокових президентських виборів. В.Янукович погодився і підписав угоду, але вже з 19 лютого почав готуватись до втечі з країни. 21 лютого В.Янукович утік з країни. Щоб стабілізувати ситуацію Верховна Рада своєю постановою констатувала, що Янукович самоусунувся від виконання президентських обов'язків, і ухвалила провести позачергові президентські вибори 25 травня 2014р.

Відновлення в Україні конституційної влади

травень 2014 р - позачергові вибори президента. Більшістю голосів президентом був обраний П.Порошенко - 54,7% , друге місце посіла Ю.Тимошенко - 12,8% голосів.

26 жовтня 2014 р - позачергові парламентські вибори. створена коаліція " Європейська Україна". Уряд очолив А. Яценюк.

в умовах політичної кризи та вторгнення рф в Україну, захоплення Криму, розграбування попередньою владою бюджету країни, в Україні розпочались масштабні перетворення.

поновився світоінтеграційний курс. 21 березня 2014р -політичну частину угоди підписав прем'єр - міністр А.Яценюк, 27 липня економічну частину -Президент П.Порошенко. 11 червня 2017 р - між Україною та Єс запрацював безвізовий режим.

Наслідки Революції Гідності

- Збереження державного суверенітету України;
- Ліквідація диктатури внаслідок скасування «диктаторських законів»;
- Відновлення основних демократичних свобод;
- Ліквідація корумпованого режиму В.Януковича;
- Угода про асоціацію з Європейським Союзом;
- Зміцнення зв'язків ізПівнічноатлантичним альянсом і відрив України від російського політичного простору;
- Зростання ідей патріотизму та солідарності серед громадян України;
- Створення передумов для назрілих суспільно – політичних і соціально – економічних реформ;
- Прискорення процесу формування громадянського суспільства

Голова ВР

Голова СБУ
В.Наливайченко

Президент України П.Порошенко	Прем'єр – міністр А.Яценюк	О.Турчинов		Міністр оборони С.Полторак
-------------------------------------	----------------------------------	------------	--	----------------------------------

Періодизація війни росії проти України

ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД – тимчасова окупація АР Крим і міста Севастополя, демонстративне збільшення кількості російських військ на кордоні з Україною, заходи, спрямовані на дестабілізацію у східних районах і південних областях України (20 лютого – початок квітня 2014р)

ПЕРШИЙ ПЕРІОД – початок збройного конфлікту(війни) на сході України, подолання «гібридної агресії»РФ та активні дії по звільненню території Донецької та Луганської областей від російських терористичних осередків; початок двосторонніх домовленостей (12 квітня -19 вересня 2014р)

ДРУГИЙ ПЕРІОД – локалізація конфлікту(війни), проведення стабілізаційної операції на сході та півдні України (19 вересня 2014 р – 24 лютого 2022р)

ТРЕТІЙ ПЕРІОД – широкомасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022р. Початок широкомасштабної російсько – української війни.

Гібридна війна – активне використання проти України невоєнних засобів:

Дестабілізація ситуації у східних і південних областях, приховані операції – диверсії, акти терору, кібервтручання, інформаційний терор, надання фінансової і військової підтримки незаконним збройним формуванням, контрольований вплив на свідомість людей за допомогою ЗМІ. Мета – посіяти хаос і страх у суспільстві, недовіру до органів влади. В умовах такої війни ворог заперечує свою причетність до таких дій.

 	<p>20 лютого 2014 р – грубо порушивши територіальну цілісність і суверенітет України, норми міжнародного права, росія блокувала сухопутні шляхи з'єднання з Кримом, відключила українське радіо та телебачення, блокувала українські військові частини, захопила аеродроми та українські військові кораблі. З місцевих маргінальних жителів були сформовані загони, які озброювались і координувались росією. Її агентура почала створювати «органи влади» і організували проведення 16 березня 2014 р. референдуму. Результати «референдуму» не визнали міжнародні організації. Крим вважається окупованою територією, росія визнана державою окупантом та агресором.</p>
	<p>Березень 2014 р інспіровані російськими спецслужбами на сході України почалися антиукраїнські виступи. В Україну проникли їхні провокатори, агенти, диверсанти, які формують з маргінальних осіб загони і захоплюють приміщення органів влади. В Україну переправлялась зброя з росії і озброювались такі загони. 6 квітня захоплено приміщення Донецької ОДА; 6 квітня захоплено приміщення обласного відділення СБУ у Луганську; 6 квітня - захоплено приміщення Харківської ОДА.</p>
	<p>7 квітня терористи проголосили створення так названої ДНР; 27 квітня ЛНР; 12 травня - проголосили незалежність ДНР та ЛНР спираючись на результати фейкового референдуму. Ніхто не визнав незалежність цих квазіутворень.</p>
	<p>12 квітня 2014 р. загони російських терористів захопили Слов'янськ. 14 квітня 2014р було уведено у дію рішення РНБО про початок АТО. З 2 травня по 5 липня сили АТО вибили терористів з Слов'янська, Краматорська, Дружківки, Бахмута, Констянтинівки.</p>
	<p>Наприкінці травня 2014 р – підрозділи АТО успішно деблокували та взяли під свій контроль Донецький аеропорт, десантники закріпились в аеропорту Луганська. З'явилась реальна можливість звільнення сходу від терористів. Росія нарощувала постачання зброї найманцям. 13 червня 2014 р бойовики збили український військовий транспортний літак. Загибло 49 військослужбовців.</p>
	<p>17 липня 2014 р – був збитий російською установкою «Бук» авіалайнер «Боїнг 777» Малазійських авіаліній, загибло 283 пасажирів та 15 членів екіпажу.</p>
	<p>5 серпня сили АТО вели бої в передмісті Донецька. 18 серпня ударні частини добровольчих батальйонів почали звільнення Іловайська. Проведені операції по розриві комунікацій угруповань бойовиків і підрозділів РФ. Щоб не допустити цього 25 серпня РФ</p>

	вводить на територію України до 4 тис своїх військ з важкою технікою. Бійці добровольчих загонів опинились в оточенні. Їх вихід по домовленості з представниками зс рф, був пасткою. За неповними даними там загинули 366бійців, 128 потрапили у полон, 158 зникли безвісти, 429 були поранені.
	26 травня 2014- 22січня 2015рр – оборона Донецького аеропорту. Українських вояків які обороняли ДАП назвали «кіборгами» за мужність і стійкість.
	30квтня 2018року – на сході розпочато Операцію об'єднаних сил. Управління бойовими діями перейшло до військових а не СБУ, яка керувала операціями з 2014р.
	Добровольчі батальйони – військові формування, вступ до яких відбувався на засадах добровільності. Створення почалося з 2014 року у відповідь на російську агресію задля захисту територіальної цілісності України.
	Волонтерський рух – добровільна суспільно корисна мотивована діяльність, яку здійснюють люди або організації. Волонтери завдяки своїй гнучкості та зв'язкам набагато швидше реагували на потреби військових. Надалі рух набрав різного спрямування: допомога військовим і членам їхніх родин, підтримка переселенців, робота з колишніми військовими та ветеранами російсько –української війни.

Реакція світового співтовариства на агресію росії проти України.

Керівники провідних країн світу були збентежені російською агресією. Поки вони намагались знайти вихід, росія накачувала свої проксісили зброєю.

Захід намагався знайти спільну мову з агресором В.Путіним.

	6 червня 2014р відбулась перша зустріч у м. Бенувіль(Нормандія).У зустрічі брали участь лідери Франції,України , Німеччини та росії. Ці перевори назвали «нормандською четвіркою». В подальшому ці перевори стали неефективними.
	5 вересня 2014р у Мінську представники ОБСЄ, України та росії підписали першу угоду про припинення вогню на Донбасі.Проте війська агресора постійно здійснювали провокації, спрямовані на ескалацію війни.з 5 вересня 2014р по 15 січня 2015р було вчинено понад 20 тис. обстрілів наших військ. Захід запровадив санкції проти росії.

	<p>11 лютого 2015р у Мінську зустрілась «нормандська четвірка». В результаті переговорів домовились про всеосяжне припинення вогню. Скориставшись паузою росія понад 4 тис раз порушувала режим припинення вогню, зосередила на сході 558 танків, загальна кількість сил РФ у червні становила 42,5 тис осіб, у Криму - 24 тис.</p>
	<p>Квітень 2014р ухвалений закон «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», у вересні 2014 р – закон «Про очищення влади». Згідно цього закону в Україні запущена процедура люстрації.</p>
	<p>Квітень 2015р Верховна Рада схвалила Закон «Про тзасудження комуністичного та націонал – соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону їх символіки». В країні почалась масштабна декомунізація</p>
 	<p>З 2014 до 2019р в Україні працювали уряди А.Яценюка (2014-16) та В.Гройсмана (2016 -19). За цей час швидкими темпами ішла модернізація ЗСУ і збільшення їх чисельності, впровадження стандартів НАТО, формування Національної гвардії.</p>
	<p>Реформа правоохоронних органів, створено Національну поліцію.</p>
	<p>Режим В.Януковича залишив пусту казну, Україна була на межі дефолту. Щоб не допустити цього, було проведено реконструктивізацію зовнішнього боргу. За допомогою Міжнародного Валютного фонду вдалось відновити золотовалютні ресурси.</p>
	<p>Вперше у 2015-16 роках Україна пережила зиму без російського газу. Була введена в дію Угода про асоціацію з ЄС включно з угодою про зону вільної торгівлі. Була запроваджена система електронних торгів публічних закупівель ProZorro.</p>

	<p>2015р запрацювало Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, спеціалізована антикорупційна прокуратура. Проведена судова реформа.</p>
	<p>25 квітня 2019р Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної»</p>
	<p>15 грудня 2018р у Софіївському соборі відбувся об'єднавчий собор православних церков який проголосив єдину помісну Українську православну церкву. 5 січня 2019р урочисто був підписаний Томос про автокефалію Православної церкви України. 6 січня 2019 відбулось урочисте вручення томосу.</p>

Президентські вибори 2019р.

Від самого початку виборчого процесу найбільшу підтримку мали кандидати П.Порошенко та В.Зеленський. Перемогу отримав В.Зеленський здобувши 73,2 % голосів.

 <p>В.Зеленський</p>	 <p>П Порошенко</p>
	<p>21 липня 2019р дострокові парламентські вибори. В результаті виборів монобільшість у парламенті отримала партія «Слуга народу»</p>
	<p>Проведення земельної реформи з метою створення ринку землі.</p>
	<p>Інфраструктурна реформа. Мета якої створення регіонального транспортного хабу та покращення умов ведення бізнесу.</p>

З 2019р уряд поступово перетворює державні послуги на онлайн-сервіси – здійснює цифровізацію України. У 2020р було запущено мобільний застосунок «Дія»

Початок широкомасштабного вторгнення.

У листопаді 2021р США на підставі аналізу розвідувальних даних уперше попередили Президента В.Зеленського про реальність широкомасштабного вторгнення росії. 12 січня 2022р В.Зеленському повідомили про намір росії завдати блискавичного удару по Києву з сторони Білорусі, усунути центральну владу та встановити контроль над Україною. Ввечері 22 лютого 2022р. Вашингтон офіційно надав Києву дані своєї розвідки про напад росії протягом 24-48 годин.

	22 лютого 2022р – росія визнала ДНР та ЛНР. Військовий злочинець В.Путін оголосив що Мінські домовленості не діють.
	24 лютого 2022 р о 5 год ранку російські війська вторглись в Україну з території росії, Білорусі, Криму та ОРДЛО. Першими зазнали удару позиції ППО, аеродроми базування авіації, місця дислокації ДШВ і Сил спеціальних операцій, підрозділи в зоні ООС.
	Росія оголосила СВО і планувала захопити Україну за 10 днів.
	Показово, що США та їх союзники, які за Будапештським меморандумом повинні були надати нам допомогу, не спішили це зробити, не вірили, що Украхна зможе вистояти.
	В Україні було введено військовий стан, оголошено загальну мобілізацію. Тисячі українців взяли зброю і добровільно пішли захищати свою землю.
	Щоб позбавити України підтримки, ворог 25 лютого захопив ЧАЕС і вдався до ядерного шантажу. 4 березня була захоплена ЗАЕС.

	<p>24 лютого 2022р до острова Зміїний підійшли військові кораблі рф, зокрема «Москва» з вимогою здатись. Отримавши відмову, острів був підданий шаленому обстрілу. 13 квітня крейсер «Москва» був знищений, а 4 липня острів був звільнений.</p>
	<p>Бої за Київ розпочались з захоплення аеродрому у Гостомелі, де був знищений російський десант. Протягом лютого – квітня 2022р ворогові було завдано значних втрат, що заставило його відмовитись від подальших дій і відступити. З кінця березня 2022р Сили оборони деокупували Київщину, Чернігівщину, Сумщину, а наприкінці квітня – західну частину Харківщину.</p>
	<p>1 березня був захоплений Херсон, значні сили ворог кинув на захоплення Харкова. Відстояти місто вдалось Силам оборони. До травня в оточенні тримався Маріуполь.</p>
	<p>Війна в Україні з боку росії відрізнялась великою жорстокістю. Напередодні вторгнення росія поділила населення України на 4 групи і передбачала їх фізичне знищення і обезголовлення нації. 31 березня після звільнення м.Бучі світ здригнувся від страшних злочинів проти цивільних громадян. Лише тут було убито 420 містян. Станом на травень 2022р на звільнених територіях було виявлено 1288 тіл.</p>
	<p>з жовтня 2022р агресор завдає ударів по критичній та цивільній інфраструктурі України</p>
	<p>Незаконне вивезення українських дітей на територію росії. 17 березня 2023 р. Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт Путіна за ці злочини.</p>
	<p>Готуючись до війни з Україною з 2016 р. країна- агресор зосередила на кордоні 190тис солдатів (70% сухопутних військ рф), 1100 танків, 2600 броньованих машин, 1100 артилерійських систем, 360 систем реактивного вогню, 18 ракетних комплексів, 330 літаків, 230 гелікоптерів.</p>

Доктрина «русского міра»

«Русській мір» - російська державна ідеологія та політична технологія, що є обґрунтуванням для росії втручатися у внутрішні справи країн колишнього СРСР, а також окупації їх території. «Русській мір» - це мережева структура великих і малих спільнот, які

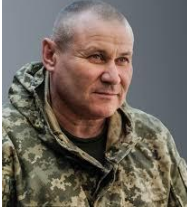

думають і говорять російською мовою. Саме цю мову треба захищати, що використовує країна-агресор як причину війни проти України. Ця ідеологія була основою програми путіна на виборах 2004 року.

Тези російської пропаганди

перекручення і спотворення історичних фактів і відверта брехня	"Україна штучна держава" у якій треба провести "денацифікацію" і "демлітаризацію"	"росіяни та українці один народ" і Україна мусить існувати за правилами росії або не існувати взагалі
"діди воювали" і "можемо повторити"	в Україні виготовляють "етнічно орієнтовану біологічну зброю" за підтримки міноборони США	

Вигнання окупантів з України

	Валерій Залужний – Головнокомандуючий ЗСУ (2021-2024рр)
	Наприкінці березня 2022р Сили безпеки й оборони України розпочали звільнення Київщини від російської окупації. За організацію оборони Києва звання «Героя України» отримав генерал – полковник Олександр Сирський
	Перший удар під час війни прийняли на себе також Чернігівщина й Сумщина. важливу роль у боротьбі з ворогом відіграло місцеве населення. До 6 квітня рашистів вигнали з Чернігівщини, а до 11 квітня – із Сумщини. За героїзм під час звільнення Чернігівщини звання «Героя України» був удостоїний генерал – майор Віктор Ніколюк
	За героїзм під час звільнення Чернігівщини звання «Героя України» був удостоїний полковник Дмитро Кащенко – командир 58 -ї окремої мотопіхотної бригади імені гетьмана Івана Виговського.
	За героїзм під час звільнення Чернігівщини звання «Героя України» був удостоїний старший лейтенант Артур Кравченко – командир роти 58 -ї окремої мотопіхотної бригади імені гетьмана Івана Виговського.

	Дмитро Марченко – організував оборону Миколаєва. 25 лютого було прийнято рішення про підготовку оборони Миколаєва. На початку березня розпочались важкі бої за Вознесенськ, які завдали значних втрат ворогові. Успіх у Вознесенську зірвав плани рашистів щодо захоплення Південноукраїнської АЕС.
	Професійні дії українських військових різних родів військ не допустили прориву ворога до центральних областей України. Це дало можливість провести операцію по звільненню Херсона 11 листопада. Командував контрнаступом бригадний генерал Олександр Тарнавський.
	Уже в перші години війни розгорнулися бої за Харків. Окупанти вдалися до майже постійних ракетно – артилерійських ударів по ньому. 6 березня звільнено Чугуїв. У вересні – жовтні 2022р Харківщину було звільнено від рашистів. За героїзм під час звільнення Харківщини звання «Героя України» був удостоїний командир 92-ї штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка полковник Павло Фесенко.
	Кирило Буданов – керівник Головного Управління Розвідки. Під його керівництвом ГУР провели спеціальні операції проти окупантів, які завдали значних втрат ворогу.
	Василь Малюк – Голова СБУ. Під його керівництвом були проведені унікальні бойові операції: підрив Кримського мосту, операція «Павутина», удари по нафтовим платформам рашистів у Чорному та Каспійському морях, удари по кораблях Чорноморського флоту РФ.
	Андрій Білецький – командир 3 армійського корпусу «Азов». Створив успішну систему функціонування військового підрозділу з своєю системою набору, підготовки особового та офіцерського складу
	Михайло Драпатий – командуючий Сухопутними військами. Очолив ОТУ «Харків».

Міжнародна реакція на широкомасштабне вторгнення

	В перші дні війни Президент України В. Зеленський звернувся до парламентів країн світу з закликом допомогти Україні у війні, не залишити її сам на сам з агресором. Поразка України це буде поразка всього демократичного світу і сигнал сильним країнам що можна і надалі захоплювати інші країни. Мова іде про порушення міжнародного права.
---	--

	<p>США оголосили про підтримку України</p>
	<p>Країни Європи та США оголосили санкції проти росії. Ведучі кампанії світу виводять свій бізнес з росії, не бажаючи мати справу з країною – агресором.</p>
	<p>Створено коаліцію у формі «Рамштайн» Головна мета – підготовка Сил оборони України. Визначені напрями, які потребують першочергової уваги: -ППО; -Артилерія; -Авіація;- ВМС; - бронетехніка</p>
	<p>28 лютого 2022р –В.Зеленський підписав заявку на членство України в ЄС. 17 червня Європейська комісія рекомендувала надати Україні статус кандидата.</p>
	<p>Тісна співпраця України з блоком НАТО.</p>
	<p>9 травня 2022р президент США Дж.Байден підписав закон про ленд ліз щодо України. Була виділена допомога на суму 50 мільярдів доларів. Палата представників підтримала законопроект - 417 голосів «за» і 10 «проти».</p>

Повсякдення життя в умовах війни з росією.

	<p>Повітряні тривоги, небезпека обстрілів стали постійною загрозою в будь – якій точці нашої країни. Багато в чому інфраструктура виявилась не готовою до війни. Укриття були не підготовлені до того, щоб сховатись від повітряних тривог. Проте життя триває. Країна працює, волонтерить, влаштовує імпровізовані концерти, народжує дітей.</p>
	<p>З жовтня 2022р ворог почав масові атаки на об'єкти критичної інфраструктури. Знищували великі ТЕЦ та ГЕС, щоб одночасно залишити без світла й тепла якомога більше людей. Такі дії є грубим порушенням правил ведення війни і є воєнним злочином.</p>

	<p>З початку війни , за оцінками експертів,до 15млн осіб були змушені покинути свої домівки.Хтось переселився до інших регіонів України,а хтось виїхав за кордон.</p>
	<p>Станом на кінець 2023р під окупацією перебувало близько 109 тис кв км території України. росія постійно виселяє громадян України з тимчасово окупованих земель на свою територію, що є воєнним злочином.</p>
	<p>Зпочатком війни в тилу ворога виник рух опору. Яскравим прикладом стала Чернігівщина та Сумщина. Поширеним є рух Атеш. Кожна диверсія чи знищення ворожого солдата, нагадує агресору, що він знаходиться на окупованій землі.</p>
	<p>Проте серед місцевого населення є люди, які свідомо чекали ворога і пішли на співпрацю з ним.Колабораційна діяльність маж кримінальне покарання відповідно до Кримінального кодексу України.</p>
	<p>Одним з методів російської окупації є система примусового переселення –депортації населення . Окупанти створили систему фільтраційних таборів, побиття, тортури, зникнення людей, насильницька русифікація.За оцінками ООН до росії примусово переміщено 2,8 млн українців,з них від 150 до 300тис дітей.</p>

Рекомендована література:

Власов В., Кульчицький С., Панарін О., Історія України. Навчальний посібник., - К., « Літера ЛТД», 2024.

ВИСНОВКИ

Варто пам'ятати, що ми маємо агресивного сусіда, який протягом століть знищував нашу націю її культуру. Нині, мета росії, це знищення України як держави, а українців як етнос. Тому кожен з нас повинен робити все що може, щоб наміри ворога провалилися. В сучасних умовах історія це зброя, яка дає нам сили протистояти шаленій пропаганді рашистів, боронити свою землю, на якій жили наші предки.

Матеріал, який зібраний у вигляді опорного конспекту, дає можливість швидко орієнтуватись у хронології подій, визначати головні події різних періодів нашої історії. Опорний конспект дає можливість підготуватись до здачі іспитів, поточного та тематичного контролю знань .

Відстоюємо своє! Слава Україні!

ЗМІСТ

- 1 Вступ.....1
- 2 Найдавніша історія України.....2
- 3 Утворення і розвиток ранньофеодальної держави Київська Русь...13
- 4 Українські землі під владою Литви та Польщі35
- 5 Визвольна війна українського народу середини 17 століття. Утворення козацької держави....52
- 6 Соціально-економічний та політичний розвиток України другої половини 17-18 століття.....65
- 7 Українські землі під владою Російської та Австрійської імперій у першій половині 19 століття....95
- 8 Українські землі у другій половині 19 століття....114
- 9 Україна на початку ХХ століття (1900-1914рр)....129

10	Україна в роки першої світової війни. Початок української революції...	138
11	Українська державність в 1917 -1920 – х роках.....	145
12	Українська СРР в умовах непу (1921-28pp).....	164
13	Закріплення радянської влади в Україні (1929-1939pp).....	170
14	Західноукраїнські землі в 1929 -39pp.....	176
15	Україна в роки Другої світової війни (1939-1945pp).....	185
16	Україна в перші повоєнні роки (1945- п.п.1950pp).....	200
17	Україна в умовах політичної та економічної лібералізації суспільства (1953- 64pp).....	210
18	Україна в період загострення кризи радянської системи (сер 60-х – поч..80-хpp).....	220
19	Відновлення незалежності України та розпад Радянського Союзу (1985-91pp).....	226
21	Європейський вибір України.....	250
	Висновки.....	266
	Використана література	

Використана література

- 1 Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Історія України. Всесвітня історія XX - XXI століття. – Х., 2004.
- 2 Історія державності України / Керівник авт. кол. В.Греченко. – Харків, 2004.
- 3 Іванченко Л.П. Історія України.- Харків, 2008.
- 4 Власов В., Кульчицький С., Панарін О. Історія України. Підручник-Київ., «Літера ЛТД», 2024.
- 5 Калініченко В.В., Рибалка І.К. Історія України. Ч. III. – Харків, 2004.
- 6 Король В. Історія України. – К., 2008.
- 7 Котляр М. Ф. Княжа служба в Київській Русі. – К.: Інститут історії України НАН України, 2009. – 251 с.
- 8 Лановик Б., Матейко Р., Матисякевич З. Історія України. – К., 1999.
- 9 Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів, 1995.

- 10 Пасічник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навч. Посібник. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 735 с.
- 11 Політична історія України / під ред. В.І. Танцюри. – К., 2001.
- 12 Україна крізь віки. В 11 т. – К., 2000.
- 13 Шевчук В.П., Тараненко М.П. Історія Української державності. – К., 1999.

